

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas

19 dalis: Š (š-simtas)

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
VILNIUS, 2023

Redaktorių kolegija:

dr. Danutė Liutkevičienė (vyriausioji redaktorė), dr. Daiva Murmulaitytė, dr. Vilija Sakalauskienė, dr. Aurelijia Griténienė, dr. Anželika Gaidienė, Daiva Daugirdienė, Laimantas Jonušys

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas yra nuolat pildomas, pastebėtos korektūros klaidos taisomos.

Šiame leidinyje pateikiama 19-os dalies (š-šimtas) 2023 m. versija.

Naujausią žodyno versiją rasite internete <https://ekalba.lt/bendrinės-lietuvių-kalbos-zodynai>

ISBN 978-609-411-363-5 (19 dalis)

ISBN 978-609-411-107-5 (bendras)

© Laimutis Bilkis, Violeta Černiutė, Anželika Gaidienė, Aurelijia Griténienė, Erika Jasionytė-Mikučionienė,
Ona Kažukauskaitė, Danutė Liutkevičienė, Daiva Murmulaitytė, Gertrūda Naktinienė, Milda Norkaitienė,
Ritutė Petrokienė, Lijana Puziniéné, Vilija Sakalauskienė, Dovilė Svetikienė, Zita Šiménaitė, Klementina Vosylytė,
Jolanta Zabarskaitė

© 2012-2023 Lietuvių kalbos institutas

š

raidė, vartojama žymėti dusliajam liežuvio priešakiniam alveoliniam pučiamajam priebalsiui, tariamam kietai (pvz.: *šakės*, *šaknis*, *šokis*, *šuolis*) ir minkštai (pvz.: *šeima*, *šepetys*, *šiaurė*, *širdis*): *Raīdės „š“ vařdas tāriamas „eš“.* „Š, š“ yrą dviðešimt penktóji lietuvių kalbos abecélės raīdė.

ša¹ *jst.*

sakoma tildant: *Šà, vaikai, neprikélkite tévo!*

ša² *jst.*

sakoma intensyviau tildant: *Šā, tylōs! Šā, paklausykime, tegù jis kaିba.*

šabàkšt išt. (1)

- staigaus jėjimo, įlindimo įspūdžiui pavaizduoti: *Jis tik šabàkšt prō duris.* • **plg.** šmakšt, šmukšt, šast.
- staigaus veiksmo (kritimo, metimo) įspūdžiui pavaizduoti ir garsui pamègdžioti: *Jis ryžtingai dāro lángq iš šabàkšt – nùkrenta žaliuzés. Šabàkšt saliètros maišq añt žémès.* • **plg.** šast, šlept, šliopt, švyst.
- smūgio įspūdžiui pavaizduoti ir garsui pamègdžioti: *Šabàkšt peñ makaûlę [f] tarpiakij.* • **plg.** kaukšt, paukšt, pykšt, žybt.
- sakoma apie netikétą pabaigą: *Maniaū, kàd susmùksiu iš šabàkšt. Añ júsų draugystei šabàkšt? Pò tokiós tráumos spòrtininko karjèrai gäli bûti šabàkšt.* • **plg.** galas¹, viskas.

šabakštýnas dkt. (1) *šnek.*

- netvarkinga tankių krūmų, aukštų piktžolių priaugusi vieta: *Tvarkýti [valýti] šabakštýnq. Pàupio šabakštýne óžkos gänosi. Šabakštýnq gyvéntojai pàverté rôjaus sodù.*
- ppr. dgs.** netvarkingi tankūs krūmai, neaukšti išsišakoju medžiai, aukšti žolynai: *Bráutis prō [brìsti peñ, lìsti [f] usniū iš kíečių šabakštýnus. Žvérys bë báimés veda jaunikliùs tiesiog šabakštýnu priželusiuose laukuosè. Iškirsti [fispauti] nè kokié kařklų šabakštýnai, ò pàtys gražiáusi mèdžiai – beržai, júodalksniai. Rašaū eilès mintysè, kai raviù sodè, draskaū šabakštýnus ař dìlgèles. Káimas paskeñdës šabakštýnuose.* • **plg.** brûzgynas, krūmynas, tankumynas. | **prk.:** *Intrigų šabakštýnas. Kalbos šabakštýnai. Távo galvojè – šabakštýnai. Keiskite vedéjq, nès jis is fórumo padàré šabakštýnq.* | nedailiai sužélës krūmas, keras: *Jéi nebûciau išgenéjusi, dabañ rôžé bûtu šabakštýnas.*
- netvarkinga, sujaukta, ppr. gausi ko nors sankaupa: *Susitvarkýk vienq kařtq sàvo šabakštýnq (kambari). Kaip tú kq nòrs randi tokiamè šabakštýne? Kodèl koridoriuje tóks šabakštýnas?*

šabakštýnè dkt. (2) *šnek.*

- ŠABAKŠTÝNAS 1:** *Ēsame iðirbę šabakštýnè. Jéigu nesitvarkytume, gyvénsume šabakštýnéje. Bùvusioje šabakštýnéje išáugo naujì pastatai.*
- ppr. dgs. ŠABAKŠTÝNAS 2:** *Kirtàvietese sùveši šabakštýnës. Prasibróves prō eglišakių šabakštynës, jis ištrúko i pàupi.*

šabakštynèlis dkt. (2)

šnek. nedidelė, netvarkinga tankių krūmų, piktžolių priaugusi vieta: *Iš klòmbų liko tik sulaukejës šabakštynèlis. Sutvarkiaū sàvo šabakštynèli prië láiptinës (apie géliu darzelij).*

šàbas dkt. (2)

judaizmo išpažinéjų poilsio ir maldų diena, trunkanti nuo penktadienio saulélydžio iki šeštadienio saulélydžio: *Švësti šàbq. Laikytis šàbo. Šàbo dienq nedîrbsi jókio dárbo. Šàbas padarýtas žmõgui, nè žmogùs šàbui.*

šablònæs dkt. (2)

- pavyzdys, pagal kurio kontûrus daromos vienodos detalës, ženkli: *Kêlio šablònæs.*
- prietaisas gaminių formai, kontûrams nustatyti ir patikrinti: *Naudótis šablonù.*

3. komp. dokumento ruošinys panašiems tam tikros rūšies dokumentams rengti: *Skaidriū [pateiktiēs] šablōnas. Dokumeñtu šablōnų duomenų bázē. Kurti [išrašyti, kopijuoti] šablonus.*
- Rašydamas gyvējimo aprāšymą naudójausi šablonu. *Elektroniniam láiskui gálima táktyti šablōnq.*
4. pavyzdys, kuriuo aklai sekama; sin. trafaretas: *Jis kúria lág pagal šablōnq. Ši drabùžių kolèkcija sukurtà nè pagal vienq šablōnq.*
5. nuvalkiota, banali išraiškos forma; sin. šampas: *Mästymo šablōnai.*

šablonéti, šablonéja, šablonéjo vksm.

virsti šablonu (5 r.); sin. banaléti: *Stráipsnių añtraštës šablonéja.*

šablòninti, šablonina, šablònino vksm.

1. (kā) daryti šabloniškā; sin. banalinti: *Vaikañ liñkë ùžduotis supaprastinti, šablòninti.*

2. šabloniškai elgtis, mästyti, kalbèti, kurti ir pan.: *Pàts pradéjai šablòninti, nòrs kalbéjai apië naujù raiškòs fòrmu pâieškq.*

šabloniškai prv.

→ šabloniškas: *Šabloniškai elgtis. Mästýk kûrybiškai, o nè šabloniškai. Tai skañba šabloniškai.*

šabloniškas, šabloniška bdv. (1)

virtës šablonu (5 r.); sin. nuvalkiotas, nusibodës, įgrisës, banalus: *Šabloniška knygà. Kodéł jûsù atsákymai tokië šabloniški? | aukšt.: Naûjos ùžduotys bùvo dár šabloniškèsnés ùž ankstesnès.*

šabloniška bev.: *Kaip šabloniška iñ nuobodù! | aukšt.: Añ dár bûna šabloniškiañ?*

šabloniškùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ šabloniškas: *Mästymo šabloniškùmas. Tai kvêpia [dvelkia] šabloniškumù. Sù šabloniškumù glaûdziai susijusi administracino stiliaus ypatybë – oficialumas.*

šâchas dkt. (2)

1. vns. kai kuriose Rytu šalyse – monarcho titulas: *Irâno šâchas.*

2. tå titulå turintis asmuo: *Šâchas jšaké viziriui sušaukti visùs kariùs. Sumâné kañtq šâchas paklaidžioti pô šâli. Šâcho dèdë bùvo pâimtas iñ neláisvë.*

3. šachmatuose – tiesioginis priešininko karaliaus puolimas, grésmë karaliui bûti nukirstam: *Užpultám karâliui visadà skélbiamas šâchas. Šâchas iñ mâtas.*

šachâvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šachuoti: *Baltûjų karâliaus šachâvimas. Šachâvimo galimybë.*

šachmâtai dkt. dgs. (2)

1. abstraktaus loginio mästymo reikalaujantis sportinis porinis žaidimas tam tikromis figûromis lentoje su šešiasdešimt keturiais dviejų spalvų langeliais: *Šachmâtu turnýras. Žaisti šachmâtais. Šachmâtu pártijos pradmë, vidurys iñ baigmë. Šachmâtai atsirado Ìndijoje. Tadà dár niëko neišmaniau apië šachmatùs.*

2. to žaidimo figûros, jų rinkinys: *Nusipirkau mediniùs [gintariniùs] šachmatùs. Šachmâtai išbyrëjo iñ dežütës.*

šachmâtininkas, šachmâtininké dkt. (1)

šachmatų žaidëjas: *Gimiaù šachmâtininkų šeimojë. Varžýbose dalyvâvo vienùolika šachmâtininkų. Jis këletq mêtų treniravo jaunâsias šachmâtininkes. • plg. šaškininkas.*

šachmâtinis, šachmâtiné bdv. (1)

panašus iñ languotą šachmatų lentą, ppr. su dviejų spalvų langeliais: *Šachmâtinis ornameñtas.*

Šachmâtiné staltiesêlé. Šachmâtinio pynimo krepšys. Šachmâtiniai sausañniai. Plokštës reikia klijúoti šachmâtine tvarkâ. • plg. languotas.

šachtà dkt. (2)

1. įrenginių sistema naudingosioms iškasenomis iš požeminio klodo išgauti ir išgabenti: *Anglių [sidābro, deimantų] šachtà. Šachtą sudāro požeminių iš antžeminių įrenginių. Sunkū dirbtī áukso kasýklos šachtoje.*
2. požeminės kasyklos šulinys ar vamzdis: *Šachtininkas leidžiasi gilyn į šachtą. Šachtoje įstrigo keliamas krovinys.*
3. vertikali pailga kai kurių konstrukcijų ertmė: *Lijo šachtà. Rakētų šachtà. Kābelių [tiekiimo, ventiliacijos] šachtà.*

šachtininkas, šachtininkė dkt. (1)

šachtų darbininkas; sin. kalnakasys, kasybininkas: *Šachtininko šálmas [lémpa]. Šachtininkų gyvénvietė. Užtvindytose angliës kasýkloje šachtininkus pavýko išgélbeti. Inžiniériai siúlo praplātinti gréžinį, kuriuo įstrigusiems šachtininkams padúodamas maistą iš palaikomas ryšys.*

šachtinis, šachtinė bdv. (1)

1. panašus į šachtą (2 r.): *Šachtinis šulinys.*
2. su vertikalia pailga ertme: *Šachtinė lýdkrosnė [kúryklà, grúdū džiovyklà]. Šachtinis rakētų leidimo įrenginys.*
3. atsirandantis, esantis šachtoje (2 r.): *Šachtinis vanduō.*

šachúoti, šachúoja, šachāvo vksm. (kā, kuo) tiesiogiai pulti priešininko karalių (žaidžiant šachmatais): *Abiejų varžovų tikslas – šachúoti karālių. Šachúoti karālumi negálima. Karālius gāli nukiřsti šachúojančią figúrą.*

šafrānas dkt. (2)

maltos džiovintos daržinių krokų purkos, naudojamos kaip prieskonis ir maisto produktų dažas: *Rýžiai sù šafranu. Šafrānas yrà vienas iš brangiáusių prieskoniu pasáulyje. Šafrānas patiekaláms suteikia geltóną spalvą.*

šagrénė dkt. ppr. vns. (2)

1. minkšta šiurkštī oda iš ožkų, avių kailių, turinti tam tikrą raštą: *Šagrénés aptaisai. Senóviné maldáknygë šagrénés viršeliais. Šagrènei būdingas įspauduotas apskritimiškas rāstas. Unikali spintelės apdailà – rañkų dárbo dekòras sù minkštāja šagrenè.*
2. tokio rašto gaminys iš audinio, popieriaus ir kitų medžiagų: *Trinkēlès [grindinys] šagrénés paviřšiumi.*

šagrénés óda

1. ŠAGRENÉ 1: *Šagrénés ódos déžuté [talismānas, rankinùkas, bātai]. Apdarai iš šagrénés ódos. Rañkraštis bùvo īrištas šagrénés óda.*
2. jungiamojo audinio darinys odoje: *Ivairaūs dýdžio sustoréjusios iš iškilusios gelsvař rùsvos šagrénés ódos plótai, prímenantys apelsino žiēvę, dažniáusiai atsirañda liemeñs, kaktös ař sprándo sritys.*
3. apie kā nors negrijtama nykstanti, susitraukianti: *Pártija bañgia susitráukti kaip šagrénés óda. Jū akiratis [láisvès iř garbès duasià] tráukiasi kaip šagrénés óda. Kaip legeñdiné šagrénés óda nýksta Mažosios Lietuvos paprociai.*

šaïpiai prv.

→ šaipus 2: *Šaïpiai šypsótis [kláusti]. Vyresněji vaikai į mažesnius iš pradžių žiūréjo šaïpiai.*

šaïpymasis dkt. sngr. ppr. vns. (1)

→ šaipyti 1: *Šaïpymasis iš tradicinių vertýbių. Kadà šaïpymasis iš žmonių tāpo nòrma? Jaûtrūs vaikai keñčia nuo kitų vaikų šaïpymosi.*

šaipýtis, šaiposi, šaipési vksm. sngr.

1. (iš ko) pajuokti, pašiepti: *Jis šaipýdavosi iš mano būgštavimų. Karikatūristai šaipési iš savęs. Nenóriu, kąd iš mano vaiko kas nóršaipýtusi. Bendraklásiai šaiposi, kąd mano kójos labai ilgos.* • plg. tyčiotis.
2. kurį laiką šypsotis, ne kartą dirbtinai nusišypsoti; sin. vaipytis: *Jis sėdi sáu vienas iš šaiposi. Kō šaipaishi bē priežastiēs? Šaiposi kaip geleželę rādēs* (flk.).

šaipōkas, šaipōkė dkt. (2)

šnek. žmogus, kuris šaiposi (1 r.); sin. šaipūnas: *Jis šaipōkų šaipōkas. Neprasidek sù tuō šaipokū, paskui teks vežkti. Tū tikrā šaipōkė!*

šaipūnas, šaipūnė dkt. (2)

šnek. žmogus, kuris šaiposi (1 r.); sin. šaipokas: *Šaipūnas – lēkštà būtýbė. Geriau nekreipk dēmesio į užgauliotojus iš šaipūnūs.*

šaipūs, šaipi bdv. (4)

1. linkęs šaipytis, pajuokti; sin. pašaipus: *Šaipūs bendraklásiai. Jis šaipūs žmogūs. Ji vengé šaipių kaimynių.*
2. reiškiantis pašaipą, pašiepiantis: *Šaipūs žvilgsnis [juōkas]. Šaipi intonacija. Ji mégsta kalbēti šaipiù tonu iš uždūoti šaipiùs kláusimus.*

šaižiai prv.

1. → šaižus 1: *Šaižiai juöktis [spiëgti, švilpti]. Šaižiai suciřškia skambutis [telefónas, žadintūvas]. Šaižiai sūcypé stābdžiai. Mikčiøjimq gýdantys pratimai atliekamì suciauptomis lúpomis šaižiai įkvepiant óraq per nósi. Vétrungė visq nāktj sukinejosi, kraipési, šaižiai brūžuodama surūdijusius vyrius.*
2. → šaižus 2: *Šaižiai pùčia véjas.*
3. → šaižus 4: *Áutorius neretai būvo šaižiai púolamas spaudojè, pašiēpiamas.*

šaižokai prv.

1. → šaižokas 1: *Bałsas [irašas, melòdija, trélė] skañba šaižokai. Neigùdusiai aüsiai dūdmaišis skambéjo šaižokai. Šaižokai sùklyké kažkoks paūkštis.*
2. → šaižokas 2: *Šaižokai pùčia véjas.*

šaižokas, šaižóka bdv. (1)

1. gana šaižus, ausj réžiantis (apie garsą): *Šaižokas bałsas [tònas, užesys]. Nuaidejo šaižokas švilpuko signālas. Iš kañbario atsklidø skambùs, nèt šaižókas móters juökas.*
2. gana šaltas, žvarbus; sin. šaltokas, žvarbokas: *Šaižókas véjas. Šaižoki lietaus lašai.*
3. gana šaižus, akj réžiantis (apie vaizdą): *Jō pavéikslams būdingi šaižoki spalvų blýksniai.*
4. gana piktas, kandus, pašaipus; sin. piktokas: *Šaižókas hùmoras. Šaižoka irónija. Šaižoki žodžiai.*

šaižumas dkt. ppr. vns. (2)

1. → šaižus 1: *Teñbro šaižumas. Metalinio šaižumo bałsas. Žvařbiai melodìngas gitáros šaižumas. Iš variķilių kaūksmo iš sirénų šaižumo supratau, kād važiuoja kēlios gaisrinės mašinos.*
2. → šaižus 2: *Véjo šaižumas. Júros óro šaižumas.*
3. → šaižus 3: *Dailininko stiliiui būdingas plakatiškas šaižumas. Fòrmų šaižumas iš destrùkcija tāpo skulptoriaus mēninės išraiškos iš originalumo matū. Pāaugles mergáites žāvi pánkiškas aprangos šaižumas.*
4. → šaižus 4: *Komentaru šaižumas. Diskùsijoje síekiamie dialògo, vengiamo minties šaižumo iš kategoriškumo.*

šaižus, šaiži bdv. (4)

1. ausj réžiantis, veriantis (apie garsą): *Nuaidejo šaižus švilpesys [juōkas]. Kažkàs suriko šaižiù balsù.*

Rimtij [tylq] dažnai pérskrodžia šaižūs mobiliūjų telefonų skambučiai.

2. šaltas, žvarbus, aštrus: *Pučia šaižūs šiáurės vėjas. Keřta šaižūs lietaūs lašai.*

3. akį réziantis (apie vaizdą): *Šaižūs geltóni ātspalviai [spalvų sáskambiai]. Šaižūs baltōs šviesos pleištai. Šaižios llinijos.*

4. piktas, kandus, pašaipus: *Šaižūs žvilgsniai. Šaiži irònija [pastabà]. Šaižūs žödžiai smigo į širdi.*

šajènai dkt. dgs. (2)

Šiaurės Amerikos indénų gentis, priklausanti algonkinų genčių grupei, dabar gyvenant rezervacijoje JAV šiaurėje ir pietuose: *Šajènų karys. Šajènų kalbà. Filmas apië šajenùs. Šajènai veštési žvejýba, medžioklę, ránkiojimu.*

šajènas, šajènè dkt. (2)

šajenų genties žmogus: *Jaunà šajènè.*

šakà dkt. (4)

1. medžio, krūmo ar šiaip kokio augalo stiebo išauga: *Béržo [l̥iepos] šakà. Plonà [kreivà, sausà] šakà. Apšerkšnijusios [žýdinčios] mēdžių iř krūmų šakos. Imeŕkus į vāzq obel̥ šakà vanduō parudāvo. Véjas lāuzé mēdžių šakàs. Añt šakà kābo geltónos kriúšés. Keřta šakà, añt kuriōs pàts sèdi (flk).*

2. nupjautos išaugos liekana medyje ar lentoje: *Öblių atšpinau į šakàs. Úosio leñtos tūri daûg šakà.*

3. ko nors atšaka: *Septynių šakà brédžio ragai. Pasidabruota trijų šakà žvakidé. Ùpés [ézero] šakà.*

Geležinkelio šakà. Drabùžių kabyklà sù medinémis šakomis. | virvès, gijų, pinamų plaukų pluoštas: Viñvė iš trijų šakà.

4. kokios nors veiklos atskira dalis, sritis: *Mókslo šakà. Krepšinis – Lietuvoyè populiarì spòrtø šakà. Kúriasi naujà prámonës [veřslo] šakà. Mëno šakos skíriamos pagal specifines išraiškos priemones iř mëno vaizdų struktúrą.*

šakàlas dkt. (2)

1. šunij primenantis Afrikos ir Azijos žvérus, daugiausia mintantis dvësena (ppr. paprastasis šakalas, *Canis aureus*): *Lója [kiáuks] alkani šakàlai. Šakàly kális gel̥vas ař sidâbriškai pilkas. Vienà populiacijs iš apgyvénotos teritòrijos pašálina kítq, pâvyzdžiui, mëškos – vilkùs, liūtai – šakalùs. Į Veñtés rágq šakàlas atkeliávo Kuršių märių ledù iš Kaliningrádo sritiēs.*

2. menk. pléšrus, godus, agresyvus žmogus: *Pártijos oponentùs jiẽ išvadíno šakàlais. Veřslininkà pérsekioja kreditòriai iř kití šakàlai, reikaláuja pinigų.*

šakaléllis dkt. (2)

1. nedidelis, plonas šakalys; **sin.** pagaliukas, šakaliukas: *Râdome vôs kelis šakaleliùs lâužui jkùrti. Paûkštis sùka lîzdq, lîpdo šakaléllj prië šakalélio.*

2. dailiai nudrožtas pagaliukas kokiam tikslui: *Jéi iš pyrágio ištráuktas šakaléllis bùs saūsas, vadînasi, pyrágas iškëpęs. Viêtoj sagôs į kélnes bûdavo įsiuvamas dailiai nudróžtas šakaléllis. Į šakalélliù piemenükai pasidâré vêjinj malùnèli.*

3. bendr. sakoma apie labai liesą, sudžiūvusį: *Graži merginà tûri búti neï storà, neï šakaléllis. Baisù žiüréti į tókius šakaleliùs – vaikiukai liesùčiai, mažùčiai, ligóti. Kodèl mèginì tâpti šakalélliù?*

♦ **kaip šakaléllis** sakoma apie labai liesą, sudžiūvusį: *Senùkas sudžiūvës kaip šakaléllis. Mergáité áukšto užgio, lieknuté kaip šakaléllis. Vaikinùkas sulýsës kaip šakaléllis.*

Šakaliai dkt. dgs. (3^b)

kaimas Švenčionių rajono savivaldybëje: *Šakalių akmuō – geologinis gamtòs pâveldo objektas.*

Šakaliuosè pardúodamas sklýpas. Târiamës važiúoti į Šakalius.

šakaliáuti, šakaliáuja, šakaliávo vksm. (kame)

rinkti šakalius, ieškoti šakalių: *Šakaliáuti krúmuose [miškë]. Tévas išsiunté vaikùs į miškq šakaliáuti.*

• **plg.** šakauti.

šakalys dkt. (3^b)

1. nestoras medžio galas; **sin.** pagalys: *Riñkti [kapóti, skáldyti] šakalius. Jis atnešė sausų šakalių láužui užkurti. Vaikas stýps priẽ krósnięs, spōksuo į dēgančius šakalius. Susirandù pōpieriaus, užžiebiū degtuką, pàkišu pō šakaliai – dēga.*

2. **bendr.** sakoma apie labai liesą, sudžiūvusį: *Vaikysteje buvaū tiikras šakalys, tiik véliau pradéjau pilnéti. Måno sesuō tóks šakalys – vienī káulai iř óda.*

♦ **kaip šakalys** sakoma apie labai liesą, sudžiūvusį: *Jö rañkos kaip šakaliai. Ligónis išdžiūvęs kaip šakalys. Úošvis sénas, apšépęs žilaís plaukai iř pérdžiūvęs kaip šakalys.*

šakaliukas dkt. (2)

1. nedidelis, plonas šakalys; **sin.** pagaliukas, šakaliukas: *Pō kójomis tráksteléjo šakaliukas. Výras neužrakino tvárto dūry, tiik užvéré iř jkíšo į kilpélę šakaliuką. Prakuróms reikia šakaliukų. Suláužes šakaliukus įkuriu úgnj iř pakabinu katiliuką.*

2. dailiai nudrožtas pagaliukas kokiam tikslui: *Šakaliukas siúly ritei.*

3. **bendr.** sakoma apie labai liesą, sudžiūvusį: *Ji visadà bùvo šakaliukas. Mokýkloje buvaī tóks šakaliukas.*

♦ **kaip šakaliukas** sakoma apie labai liesą, sudžiūvusį: *Vaikas plónas kaip šakaliukas. Dukrà niéko neválgo, rankytés iř kojytés kaip šakaliukai, drabùžiai kreñta.*

šakapjové dkt. (1)

automatinis pjūklas šakoms pjauti: *Lengvà iř labai manevringa belaidé gyvātvorių šakapjové. Ímonė įsigijo dvì naujás šakapjoves. • plg. krümapjové.*

Šakařnai dkt. dgs. (2)

kaimas Pasvalio rajono savivaldybëje: *Šakařnių dváras. Pravažiuojame prō Šakarniūs iř stàbtelime priẽ Saločių kapináičių. Šakařniuose výko archeològiniai žvalgymai. Šakařnių káimo teritòrijoje XVII ámžiuje výko mûšis tařp Švèdijos kariúomenës iř jungtinës Abiejų Tautų Respublikos bei Rùsijos kariúomenës.*

šakařnios dkt. dgs. (2) ist., etnogr.

ŠAKOTIS 3: *Akéti šakařniomis. Vakarų Lietuvoyè diřvai purénti naudótos šakařnios. Šakařnios bùdavo veľkamos dvieju arkliū.*

šakáuti, šakáuja, šakávo vksm.

rinkti šakas, ieškoti šakų: *Vaikinai miškè šakáuja – láužui reikia gerų šakų. • plg. šakaliauti.*

šáké dkt. (2)

1. **ŠAKÉS 1:** *Patogi iř tvirtà dařzininko šáké. Tévas sù šakè kráto šiáudus. Nei Diēvui žváké, nei vélniui šáké (flk.).*

2. dvišaka dviračio dalis, į kurią įstatomas ratas; **sin.** šakuma: *Priekine šáké. Reikės pakeisti šákę. Aštuonkañpē jungtis sujungia šákę sù vařo mechanizmu.*

šakélē dkt. (2)

nedidelé medžio, krümo ar šiaip kokio augalo stiebo išauga; **sin.** šakuté: *Pražydintos výšnių šakélés. Rûtu [čiobrëlio, rozmarino] šakélè. Iškarpiaū padžiūvusias saūsmedžio šakelès. Priëš Kalédàs miškininkai miestiečiams dalijo ēglių šakelès.*

šakélés dkt. dgs. (2)

1. nedidelés šakés su dviem virbais ppr. šienui vartyti, mèšlui kratyti ir pan.: *Iñk tás šakelès, jös lengvèsnés. Patogùs šakelių kótas.*

2. ratelio (2 r.) rités sparnai: *Šakelių dantukai.*

šakės dkt. dgs. (2)

1. įrankis ilgu kotu su dviem ar keliais virbais žemės ūkio, sodo ir pan. darbams: *Dvināgēs [trināgēs] šakės šiaudáms iš šienu kráuti. Keturių dantų šakės mēšlui mežti. Būlviių [kāsamosios, mēžiamosios, šiено, ruñkelių] šakės.* Šakės sù rutuliukais añt virbų galū naudójamos būlvéems kasti iñ kráuti. Neleñgva išsiriñkti patogiàs sodo iñ dažo šakės.
 2. kiekis, paimtas tuo įrankiu: *Jis įsimeté į vežimą keliàs šakės šiaudū.*
 3. įvairių mechanizmų smeigiamasis, kabinaðasis, kraunamasis įtaisas: *Krautuvu [kratiklių] šakės. Šakės šakoms kráuti. Šakės skirtos siloso rulonams įvēžti į tvártq. Padéklų šakės naudójamos saugiai kelti iñ transportuoti prekių padéklus.*
 4. etnogr. įrankis su dviem sulenktais virbais puodams traukti iš krosnies; sin. puodšakės: *Martí iš krosnies sù šakémis tráuké kopūstiënés púodq. Etnogrāfinés sodýbos šeiminiñké paródé senóvinę krósni, lìzg, šakės.*
 5. etnogr. KAILIAMAUTIS: *Káilis užmáutas añt šakiu.*
- ♦ (kaip) añt šakiu kelti žr. kelti.

Šakiai dkt. dgs. (4)

miestas Marijampolës apskrityje: *Šakių evangèlikų liuteronų bažnyčia. Šakiai įsikûrę abipus Siesartiës. Šakiuose stóvi paminiñklas däktarui Viñcui Kudirkai.*

šakiákotis dkt. (1)

šakiu kotas: *Patogùs [peñ stóras] šakiákotis. Reikia nañjo šakiakočio.*

šakiëtis, šakiëté dkt. (2)

Šakiuose ar jų apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus; sin. šakiëkis: *Buvaū, esù iñ búsiu šakiëtis. Šakiëciai triumfavo tinklinio varžybose. Kviëciame šakiecius į kasmetinį tarptautinį folkloro festivali.*

šakymas dkt. (1)

1. ŠAKUMAS 1: *Médžio šakymas. Véjas nupléšé obel̄s šakq tiës šakymu.*
2. ŠAKUMAS 2: *Jis iþrido į vándezenij iki šakymo. Sniego iki šakymo, neñna išbristi.*

Šakýna dkt. vns. (1)

miestelis Šiaulių rajono savivaldybëje: *Šakýnos geomorfologinis draustini. Šakýna minimà nuo XVI ámžiaus antrósios pùsés. Šakýnoje aplañkeme Šv. arkángelo Mýkolo bažnyčią.*

šakinis, šakiné bdv. (2), **šakinis, šakiné** (1)

1. padarytas iš šakų: *Šakiné tvorà.*
2. turintis šakes: *Šakinis krautuvuas [griebtuvuas].*
3. susijęs su tam tikra šaka, sritimi: *Šakinés profesinés sâjungos. Šakinis úkio valdymas. Léidžiamos tiek visuotinés, tiek šakinés enciklopèdijos.*

šakinys dkt. (3^b)

NAKTIŽIEDÉ: *Raudonžiedis šakinys.*

šakýs dkt. (4)

panašus i papartj aukštas miškų augalas plunksniškais lapais (ppr. didžialapis šakys, *Pteridium aquilinum*): *Šakýs gyvuliáms nuodingas. Didžialapis šakýs – maistini, váistini nuodingas áugalas, paplitęs visamè pasáulyje. Žali šakio lāpai skleidžia savotiškq kväpq, kuriõ véngia vabzdžiai, dël tõ jõ nepúola kenkéjai.*

šakiškis, šakišké dkt. (2)

Šakiuose ar jų apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus; sin. šakietis: *Pérgalé atitëko šakiškių komändai. Šakiškius pasvéikino kaimyninių rajonų atstovai. Rietävo teätras jaū seniai bičiuliáujasi sù šakiškiai.*

šaknėlė dkt. (2)

1. maža, smulki šaknis (1 r.): *Geltēklēs [īm'biero, petrāžolēs, valerijōno] šaknēlē. Jī pažīsta kiekviēnq šaknēlē, zolēlē iř geraī žīno, kuri kā gýdo. Reīkia žiūrēti, kād sodinamo dáigo šaknēlēs neužliňktu ī viřšu. Šernai knīsa, ūeško šaknēliu ař pasislēpusiu vabzdžiū.*
2. ppr. dgs. plona šaknies ataugēlē; sin. šakniaplaukis, plaukelis: *Šórinēs [plónosios] šaknēlēs. Šāknys truñpos, bē smulkiū šaknēliu. Īskastas kiaūlpieņu šaknīs reīkia kruōpščiai nupláuti šáltu vándeziu, pašālinti smulkias šaknelēs.*
3. plauko, danties ar kt. dalis, esanti kūne: *Nuō ajerū nūoviro stipréja plaukū šaknēlēs. Tùšas tolýgai padeñgia kiekviēnq blakstienq nuō šaknēlēs iki galiūku. Māno dantū šaknēlēs labaī ātviros, jaūtrios. • plg. svogūnēlis.*
4. nervinių lāstelių ataugēlē: *Jēigu kāklo neřviné šaknēlē yrā užspaudžiamā, jī gāli sukēlti skaūsmā, pliñtantī ī pētī, rañkq ař pirštūs. Priēdinis neřvas susidāro iš dviejū šaknēliu – nugarinēs iř galvīnēs. Īsvarža spáudžia stūburo neřvu šaknelēs.*
5. liekanti apléšiamo dokumento dalis: *Bilieto [čēkio, kvīto, pérlaidos] šaknēlē. Leidīmo [liceñcijos] šaknēlē. Egzaminū lapēlio šaknēlē.*

šaknenà dkt. ppr. dgs. (3^b)

stiebelio dalis su šaknimi (ppr. apie linus): *Linū [kanāpiu] šāknenos.*

šakniāgraužis dkt. (1)

1. stambus naktinis drugys, kurio vikšrai graužia augalų šaknis (ppr. didysis apyninis šakniagraužis, *Hepialus humuli*): *Suáuge šakniāgraužiai skraido vakaraīs. Šakniāgraužiū vikšrai keñkia apyniū šaknīms, mōrkoms. Šakniāgraužiai žiemója žēmēje priē pažeidžiamū augalū šaknū.*
2. stambią kinivarpu grupės vabalas, graužiantis jaunų spylgiuočių šaknelių ir stiebelių žievę: *Didýsis pušinis šakniāgraužis (Hylastes ater). Eglinis šakniāgraužis (Hylastes cunicularius). Nemāža žālq jauniems spylgiuočių želdiniams padāro šakniāgraužiai. Sodinukų šakniēs kaklēlio žievējē šakniāgraužiai išgráužia giliās žaizdās.*

šakniāgumbis dkt. (1)

pakitusi, smarkiai sustorējusi pridētinē arba šoninē augalo šaknis, kurioje kaupiamos atsarginės maisto medžiagos: *Jurginū šakniāgumbiai žiēmai iškasami. Kai kuriū augalū šakniāgumbiai vartojami maistui.*

šakniāpjaustė dkt. (1)

mašina šakniavaisiams pjaustyti: *Diskinē šakniāpjaustē. Viršutinis iř apatinis šakniāpjaustēs peiliu diskas. Gaminti šakniāpjaustes.*

šakniāplaukis dkt. (1)

smulki augalo šaknies ataugēlē: *Šakniāplaukiai padidina šaknū gebējimą siuřbti vándeziu iř maistines mēdžiagas. Šāknys negāli būti orē, sáuleje, nès tuomēt nunyksta šakniāplaukiai iř augalai blogai prigýja. Augalū, áugančių įmirkusiuose dirvóžemiuose, šāknys tūri mažiau šakniāplaukiu.*

šakniāplovė dkt. (1)

mašina šakniavaisiams plauti: *Diskinē [būgninē] šakniāplovė. Šakniāplovēje plaunamī šakniāvaisiai sūkasi loviuosē sū vándeziu.*

šakniāstiebis dkt. (1)

požeminis daugiamēčio augalo stiebas, leidžiantis pridētines šaknis: *Didelis īm'biero šakniāstiebis prīmena ēlnio ragūs. Papařčio šakniāstiebis yrā mīnkštas, truñpas iř stóras. Váistams vartojami sidabrāžolēs šakniāstiebiai. Šakniāstiebiais augalaī dáuginasi, juosē kaūpiasi atsarginės maisto mēdžiagos.*

šakniáuti, šakniáuja, šakniávo vksm.

(kame) rinkti šaknis, ieškoti šaknų (ppr. vaistinių augalų): *Žölininké šakniáuja raistę, žino vietą, kur kóks reikalíngas augalelis áuga. Žoliáuti, šakniáuti jí neretai išeinā visai dienai. Rüdenj kaimýné eídavo į dirvónus šakniáuti, žinójo, kókios šaknys tiñka miltams gaminti.*

šakniavaisinis, šakniavaisinė bdv. (2)

turintis šakniavaisių: *Šakniavaisiniai saliérat [ruñkeliai, ridikai]. Šakniavaisiniai augalaři auginami dēl valgomų, pásarui ar̄ tèchniném̄s reikmém̄s naudójamų šakniavaisių. Šakniavaisinės daržovés patartina seti per delčią.*

šakniáysis¹ dkt. (1)

maistui ar pašarui vartojaama dvimečių augalų (pvz., morkų, burokų) stora, mésinga šaknis: *Válgomojó ridíko šakniáysis. Šakniavaisių rautúvas. Iš cukrinių ruñkelių šakniavaisių gaminamas cùkrus. Šakniavaisiuose kaúpiasi atsarginés maisto mēdžiagos. Šakniavaisiai būdingi balañdinių šeimós augaláms.*

šakniavaisis², šakniavaísė bdv. (2)

ŠAKNIAVAISINIS: Nesunkù pavásari suželdinti jvairiás šakniavaisiès daržovés. Vakarų šalyse svarbiáusi šakniavaísiai augalaři yrà bùlvés.

šaknijimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šaknyti 1: *Šaknijimą spařtinantys preparātai. Greitās augalų šaknijimas dirvóžemyje. Pats laikas pradeti agrastą šaknijimo dárbus.* | sngr.: *Výnuogių [svarañnių] šaknijimasis. Dařzo augalaři gali būti skirstromi iř pagal šaknijimosi gýli.*

šaknýnas dkt. (1)

1. augalo šaknų visuma: *Kàsdamas krúmo šaknýnq sulaužiau kastuvq. Pérsodinę bònsq gaūsiai paliekite, kàd neliktu tuščių ertmių šaknýne.*

2. vieta, kur yra daug šaknų: *Sunkù važiuoti dvíračiu per šaknýnq. Kà tu pakàsi per tóki šaknýnq!*

šaknýnè dkt. (2)

ŠAKNÝNAS 2: *Takélis prástas – smélýnē iř šaknýnè. Jaū tìk nesugalvók tokiojè šaknýnèje bùlves sodinti.*

šaknìngas, šaknìnga bdv. (1)

1. turintis daug ar storu šaknų: *Šaknìngas mèdis. Šaknìngos bùlvés. Pomidòru daigaři stíprūs, šaknìngi.*

2. kuriame gausu šaknų: *Šaknìngas durpýnas. Sunkiáusia išpléšti šaknìngą velénq.*

šaknìnis, šaknìné bdv. (2)

1. nupintas iš šaknų: *Šaknìné pintiné. Šaknìnis krepšýs.*

2. išaugantis iš šaknų: *Šaknìnés átzalos.*

3. **ŠAKNIAVAISINIS:** *Šaknìnés petrázolés. Órkaitéje këptos šaknìnés daržovés.*

4. susijęs su žodžio šaknimi: *Šaknìnis kiřtis. Šaknìnio kirčiavimo žódžiai.*

šaknìs, šakniës, šaknù dkt. mot. (4)

1. požeminé augalo dalis, kuria jis įsitvirtina ir maitinasi: *Víesulas išróvè mèdij sù šaknimis iř šaknù]. Ismeigtà glúosnio šakuté išléidžia šaknìs. Kai kurių augalų šaknysè kaúpiasi iř atsarginés maisto mēdžiagos. Visos áugalo šaknys sudaro jō šaknù sistémq. Tylí kiaulé giliq šaknì knísa (flk.).* | panaši antžeminé augalo dalis: *Oriné monstéros šaknìs. Kai kuriós liános turi orinès šaknìs, kuriomis siuřbia vándezi. Atlankà turi turéti orinę šaknì iř lāpq.*

2. plauko, danties ar kt. dalis, esanti kúne: *Kraujážolių sùltys stíprina plaukų šaknìs. Téko ištráukti danties šaknì. Apatiniai krúminiai dañtys turi pô dvi šaknìs.* | kúno organo pagrindas, dalis, kuria jis suaugęs su kúnu: *Aòrtos šaknys (anat.). Nósies šaknìs, nùgara iř viršúné (anat.). Liežuvio [plaùcių]*

šaknis (anat.). *Uodegōs šaknis* (vet., anat.).

3. ko nors pradžia, pagrindas, šaltinis: *Prigimtinio gėrio šaknis. Núodémés šaknis* (relig.). *Kuř slýpi blōgio šāknys? Måno šāknys – Žemaitijoje.*

4. pagrindinė žodžio dalis be afiksų (priešdėlio, priesagos, galūnės ir kt.), bendra giminiškiems žodžiams: *Kirčiúota šaknis. Veiksmāžodžio šaknis iř kamienas. Šaknis yrà lēksinės žodžio reikšmės branduolys.* Šakniés struktūrā išliēka visos žodžių darýbos iř kaitýbos formose.

5. algebroje – dydis, kuris pakeltas tam tikru laipsniu duoda turimą skaičių: *Ištráukę kvadratinę šaknį iš devynių, gáusime tris. Ištráukę kùbinę šaknį iš dviešimt septynių, gáusime tris.*

6. algebrinės lygties sprendinys, išreiškiamas skaičiumi arba formule: *Algebrinės lygtiés [viéneto, daugianario] šaknis.*

♦ **šaknis** **jléisti** žr. **jléisti**.

šaknýtė dkt. (1)

1. ŠAKNELÉ 1: *Liaunütés šaknýtés. Jéi áugalo šaknýtés plónos, substratas turi būti smulkus. Sanpáulijų šaknýtés nedidelés, ražgosi vazono pavíšiuje.*

2. ŠAKNELÉ 3: *Silpnos dantukų šaknýtés. Ař dažai visus pláukus, ař tìk šaknýtés? Pieninių dantukų liko tlik šaknýtés.*

šaknýti, **šaknija**, **šaknijo** vksm.

1. leisti šaknis: *Augmenijà dirvóžemyje greit šaknija.* | sngr.: *Auginiáms šaknijantis patalpojè turi būti daug drégmés.*

2. sngr. plétotis, įsigaléti: *Bendrijos plétójas, šaknijasi. Šiós idéjos šaknijosi iř atokiuosè káimuose.*

šaköčius dkt. (2)

prastas šakotas mésingas grybas (ppr. kekinis šakočius, *Ramaria botrytis*): *Lietuvojè áuga devynių rúšių šaköčiai. Yrà vágomujų iř nuodingujujų šaköčiu.*

šakójimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šakoti 1: *Médžio šakójimas.* | sngr.: *Dvišákis spòrinių augalų šakójimasis. Šakójimasis – šakų susidärymas, išsidéstymas iř augimas (ž. ü.). Pagal šakójimosi savýbes óbelys skirstromos į tris grupës. Reguliarus vejós pjovimasis skátina žolës šakójimqsi iř aktyvų augimq visomis kryptimis.*

2. sngr. → šakoti 2 (sngr.): *Kêlio šakójimasis. Skaiduliniø šviesólaidžio šakójimasis. Grandinës šakójimasis (chem., fiz.).*

3. sngr. → šakoti 3 (sngr.): *Sténgiamasi sulétinti plaukų galiukų šakójimqsi.*

4. sngr. ūnek. → šakoti 4 (sngr.): *Nepakeñčiamas pääuglio šakójimasis.*

šakotarágis, šakotarágė bdv. (2)

turintis šakotus ragus: *Šakotarágis briēdis [élnias]. Šakotarágé antilopé. Víenas kitq į kôvą šaükia šakotarágiai stírninai.*

šakótas, šakóta bdv. (1)

1. turintis daug šakų (1 r.), išsišakojęs: *Šakóta églé [vyšnià]. Áugalas apáugęs retaïs, šakótais plaukeliiais. Gélés ziedai sutelkti į smulkiai šakótus, šluotélés formos ziedýnus.* | ivr.: *Šakótasis šiùrpis (bot.). Šakótasis asiūklis (bot.). Šakótoji èrika (bot.).*

2. turintis nupjautų šakų liekanų: *Šakóta lentà.*

3. turintis atšakų: *Šakóti briēžio ragaï. Šakótos mörkos. Kambaryjè blaūsią šviësq skleidé šakóta žvakidé.* | ivr.: *Šakótoji grandiné (fiz., chem.).*

4. aprépiantis įvairias sritis, įvairiapusis: *Šakótas siuzëtas. Šakótas rašytojo stilius. Kùnigo veiklą yrà šakóta.*

5. ūnek. priekabus, nesukalbamas, piktas: *Sunkù sù juō bendráuti, jis labai šakótas žmogùs.*

šakotí, šakója, šakójo vksm.

1. leisti, auginti šakas, atšakas: *Ēglė áuga iř šakója*. Iš žemés bùvo išáugusi didžiùlē išsikerójusi šakà, šalià šakójo dár peñkios, ō apačiojè bùvo priáuge daūg mažų šakelių. Martýno Māžvydo išaugintas lietuvíško žōdžio mēdis šakójo iř lapója. | prk.: Aistros krūtinéje īma šakotí (poez.). Vařgas šakója, vařgas lapója (flk.). | sngr.: Šis áugalas gaūsiai šakójasi. Pavásarj gyvātvoré pradéjo ī visàs pusès šakótis.
2. sngr. (i ką) turèti atsišakojuisi linijų, atšakų: *Kuř šakójosi patogūs vandeñs keliai, išáugo miestai. Toliau kēlias šakójasi ī dū keliukus ī visàs pusès*. Aorta šakójasi ī artérijas.
3. sng. skilti, dalytis: *Briedžių ragai šakójasi. Kiekvienà tarmé šakójasi ī pátarmes*.
4. sngr. šnek. piktais ginčytis; sin. prieštarauti, priešgyniauti: *Tóks māžas iř taip šakójasi! Eik dìrbti nesišakójęs! Jéi dár šakósies, iškviësiu ī mokýklą tévùs!*

šakótinis, šakótiné bdv. (1)

su išsišakojimais, atšakomis: *Šakótinis žaibas* (fiz.). *Šakótinis sraūtas* (fiz.). *Šakótiné grandininé reākcija* (fiz.). *Šakótinis tarnýbinis kanálas* (ryš.).

šakótis dkt. (2)

1. aukštas šakotas, nupjauto kūgio pavidalo saldus pyragas tuščiu viduriu: *Šakótis kēpamas iš kvietinių miltų, kiaušinių, sviesto, cùkraus arbà medaūs iř grietinés. Geriáusia šakötj këpti dviese. Bè šaköcio neapsieinama nè tiik vestuvése, bét iř kitosè didesnès svenčtèse.*
2. šakotas stulpas puodynémis ir pan. džiauti: *Véjas nudaūžé nuo šaköcio puodynès. Añt šaköcio sudžiauti bidonéliai, melžtuvé, koštuvás.*
3. ist., etnogr. senovinés akéčios – nukirsta eglés ar pušies viršuné su apkapotomis šakomis: *Šakótis dviejosè viêtose sujungtas skersiniai.*

šakotùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → šakotas 1: *Reikia jvértingti mēdžio aukštj, kamieno störj, šakotùmą. Pùsys pasižymti tiesiù kamienu, mažu šakotumù, áukšta lajà. Šiós veišlés pentiniai vèrtinami dël šakotùmo iř gausaūs žydejimo.*
2. → šakotas 2: *Mediënos [lentų] šakotùmas. Dël šakotùmo dirbiniai iš ëglès ēsti menkesnès vertës.*
3. → šakotas 3: *Šakniavaisių šakotùmo priežastys. Élnio ragų šakotùmas. Jié nelabai rúpinosi sàvo keparamų šaköcių šakotumù.*
4. → šakotas 4: *Asmenybës interèsų šakotùmas. Raýtojo tälento [kurybos, stiliaus] šakotùmas. Säkinio šakotùmas. Autorei pavýko pérteikti mókslininko gyvénimo šakotùmą.*
5. šnek. → šakotas 5: *Dël jös šakotùmo sunkù bendráuti.*

šakotùvas dkt. (2)

itaisas, i vieną tašką jungiantis daugelj ryšio ar elektros energijos linijų, ateinančių iš jvairių tinklo mazgų: *Maitinimo šakotùvas. Keturių kanálų antènos šakotùvas. Troleibùso laidų šakotùvas. Vágys išdráské internèto tinklo šakotuvùs.*

šakumà dkt. (3^b)

1. išsišakojimo vieta: *Kélio fupès] šakumà. Lāpo gyþly šakumos* (bot.). *Reikia lìpti ī mēdi dár aukštéliau, beñt iki šakumòs. Seno mēdžio šakumoje pàslépiau råktq.*
2. TARPUKOJIS: *Sijonélis iki šakumòs. Brìsti [suþlapti] iki šakumòs. Spirti [treñkti] ī šakumą. Tařp dvíračio viršutinio rémo iř júsų šakumòs turi likti trijų-penkių centimètrų tárpas.*
3. drabužio dalis ties tarpukoju: *Dailiai sulóptyti kélinių šakumą. Kélnés greičiáusiai dýla peñ šakumą. Jéi vaïkui reñgiantis abì kójos atsiðuria vienojè kélinių klëšnéje, tai reikétų kélinių klešnés atraitóti iki šakumòs iř patièsti añt grindų.*
4. ŠAKÉ 2: *Dvíračio šakumà.*

šakumas dkt. ppr. vns. (1)

1. ŠAKUMA 1: *Mėdžio šakume būvo várnos lizdas.*
2. TARPUKOJIS: *Sniēgo privertē iki šakumo. Dár iř dabař kařtais pabundù išpiltas šálto prákaito iř jaučiù skaūsmq šakume.*
3. drabužio dalis ties tarpukoju: *Kélnių šakumas išplýšo. Kélnés siaūros peř šakumq.*

šakutė dkt. (2)

1. nedidelė medžio, krūmo ar šiaip kokio augalo stiebo išauga; sin. šakelė: *Jazmino šakutė sù šešiaiš žiedais. Vienamėtės būsimo vainiklo šakutės. Reikia išgeneti rauplėtas, pàžeistas rododeñdrų šakutės. Ēglių šakutėmis nubařstomas tākas į namus, kuriuosė pašarvótas mîrusysis.*
2. īrankis su dviem ar daugiau dantelių maistui pasmeigti: *Deserto [bifštēkso, kēpsnio, aūstrių, foniū, törtö, vaissių] šakutė. Vaikas išmóko valgyti sù šakutę. Priē lēkšcių padék peilius iř šakutės.*
3. koks nors dvišakas prietaisas ar jo dalis: *Elèktros šakutės lizdas. Universalî mezgimo [nérimo] šakutė. Ataudū [pérjungiklio] šakutė. Vieliné dažininko šakutė. Bilitininko šakutė sù medinè rañkena iř lenktomis ādatomis.*

šalavijas dkt. (2)

kvapus medingas laukinis ir dekoratyvinis, vaistinis ir prieskoninis augalas įvairių spalvų žiedais: Kvapūsis šalavijas (*Salvia sclarea var. turkestaniana*). Váistinis šalavijas (*Salvia officinalis*). Píevinis šalavijas yrà įrašytas į Lietuvos raudónąjį knygą. Šalavijai mègsta šilumq iř sáulę, pakančius saūsrai. Šalavijų lāpų nūoviras vartójamas kvépavimo takų ligoms gýdyti. Senovës graikai šalavijais gýdë móterų nevaisingumą.

šalčiamègis, šalčiamègė bdv. (2)

mègstantis šalti: Vieni uodaï mègsta šilumq, o kiti – šalčiamègiai. Žvëjo įsitikinimu, šalčiamègių pléšrūnių dár nerà dël óro sálygų.

Šalčininkai dkt. dgs. (1)

miestas Vilniaus apskrityje: Šalčininkai įsikûrę prië Baltarusijos sienos. Baigësi Šalčininkų miesto krepšinio pirmenybës. Šalčininkuose stóvi paminklas Adõmui Mickëvičiui.

Šalčininkëliai dkt. dgs. (2)

kaimas Šalčininkų rajono savivaldybëje: Šalčininkelių tvenkinys. Šalčininkelių rinkimų apýlinkë. Šalčininkëliai priklauso Šalčininkų seniūnijai. Prô Šalčininkelius eïna Vilniaus–Lydôs pléntas.

šalčininkiëtis, šalčininkiëtë dkt. (2)

Šalčininkuose ar jü apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Parodojè išsiskyrë šalčininkiëcių karpiniai. Šalčininkieciùs sù Valstybës atkûrimo dienà pasvëikino Seimo narës. Panevëžietës pògrupio varžybose nugalejø šalčininkietës.*

šalčio terapija

KRIOTERAPIJA: *Šis veiksmingas skaūsmo iř uždegimo reäkcijų malšinimo bûdas – šalčio terapija – žinomas nuo Hipokrato iř Avicénos laikų.*

šalčmirys, šalčmirè dkt. (3^b) **šnek.** labai jautrus šalčiuui žmogus; sin. šaltmirys: *Mâno výras yrà tîkras šalčmirys, jám visadà šalta. Nesušalaū, nôrs esù šalčmirè. Žiemà jaū greit liaūsis kankinti šalčmirus.*

šalðalas dkt. (3^b) **fiz.** šaldymo skystis ar dujos: *Skystasis šalðalas. Peř nesandariq žarnelę išgarúoja šalðalas. Šaldalaï dažniáusiai bûna óras, amoniákas, angliärugštë, freònai.*

šaldyklà dkt. (2)

šaldymo patalpa; sin. šaldytuvas: *Vaissių [úogų] šaldyklà. Mèsös laikymas šaldýklose. Šešių šimtų tònų*

talpōs šaldyklos. Šaldyklà turi automobilių ar geležinkelio platformas, šaldymo kompresorinę, administracines iš būtinės pātarpas.

šaldýklė dkt. (2)

1. šaldomoji pūslė: *Nedékite labai šaltos šaldyklės aīt skaudamōs viētos bē plono mēdžiagos ar minkšto pōpieriaus pāsluoksnio. Jei skystis sušalo ī lēdq, šaldyklės smažkai nelankstykite, nēs āpvalkalas gāli sulūžti.*
2. šaldomoji dēzē maisto produktams ir gērimams; sin. šaltdēzē: *Vairuotojas ī stiklinę sužerē lēdo kubeliūs, išimtus iš šaldyklės automobiliye. Vāsaros išvykoms būtina i piškime šaldyklę.*

šaldiklis dkt. (2)

spintelēs pavidalo īrenginys greitai gendantiem maisto produktams užšaldyti ir laikyti: *Šaldytūvas* sū šaldikliū. *Šie īrenginiai – neatsiejama daūgelio viēšojo maitinimo īstaigų dárbo dalis, todēl riñktis šaldikliūs reikty ītin kruopščiai iš atsakīngai.*

šaldymas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šaldyti 1: *Pieno [kokteiļio] šaldymas.*
2. → šaldyti 2: *Brāšķiū šaldymas. Šaldymo franga. Šaldymo kāmera. Ekspeīrtai atskleidžia īdomiū fāktu apie produkty šaldymą iš atitirpinimą.*
3. → šaldyti 3: *Galvōs ódos [gerklēs gleivinēs] šaldymas.*
4. → šaldyti 4: *Vaiko šaldymas. | sngr.: Rañkų [kójų] šaldymasis.*
5. → šaldyti 5: *Kárpu šaldymas skýstu azotū. Tarakonu [dūlkų erkūcių] šaldymas.*

šaldymo salā

šaldomoji prekybos vitrina užšaldytiems produktams eksponuoti parduotuvēje: *Šaldymo salōs gylis.* Ī šaldymo sālā sudējome vanilinius ledūs. Pristātome šaldymo salās sū īmontuotais [išoriniaiš] šaldymo agregātais.

šaldytas, šaldyta bdv. (1)

šalčiu konservuotas, kad negestu (apie maistą): *Šaldytos úogos [daržovēs]. Šaldyta mēsā [žuvis]. Šaldyti produktais. Kiek laiko vīrti šaldytus cepelinūs?*

šaldyti, šaldo, šaldē vksm.

1. (kā) daryti, kad šaltu, vēstu, būtu šaltas, šalteenis: *Šaldyti ālu [šampānq]. Šeiminiñkē šaltienq supilstē ī lēkštēs iš išneše šaldyti. Šaltis šaldo žēmę. | neig. (ko): Uždarýk duris, nešaldyk kambario. • ant. šildyti.*
 2. (kā, kame) šalčiu konservuoti, kad negestu: *Šaldyti grybūs [avietēs]. Šparāgines pupelēs žiēmai šaldau, marinuotu nemégstu. Moliūgq supjāustysi kubēliais, sudēsiu ī maišeliūs iš šaldysiu šaldytuvu kāmeroje.*
 3. (kā, kuo) gydyti, malšinti skausmā šalčiu: *Tēnisininkē peř pértraukq pātemptq rīešq šaldē ledū. Pō pūtlinimo procedūros pātariama lúpas šaldyti ledū arbā kompresū.*
 4. (kā) laikant šaltyje kenkti kieno sveikatai: *Ji šaldo dár nespējus pasveikti vaikk – jis gāli atkrīsti. | neig. (ko): Nešaldykite mažylio, nēskite jī namō. | sngr.: (ka) būnant šaltyje kenkti savo sveikatai: Výrai šaldosi žiēmā būdam bē kepuriu. Ganā šaldytis, eīkite ī viðu. Merginos šaldosi strēnas vāikščiodamos peř šalčius sū trumpaīs sijōnais. | sngr. neig. (ko): Griñdys šaltos, nesišaldyk kójų, apsiaūk šlepetēs. • plg. sargdinti.*
 5. (kā, kame, kuo) laikyti šaltyje, veikti šalčiu, norint kā sunaikinti: *Šaldyti tarakonūs. Dūlkų erkūtes žūsta šaldant minkštus žaislus šaldytuvu šaldymo kāmeroje. Kárpas gālima šaldyti azotū arbā pašālinti jās läzeriu. | (kā) gadinti šalčiu: Šalnā šaldo žiedeliūs (flk.).*
 6. (kā) daryti ne tokij intensyvu; sin. mažinti, slopinti: *Šaldyti īkarštī [entuziāzmā]. Auganti inflācija šaldo būsto rīnkā. Mūsų sāntykius šaldo aplinkinių āpkalbos.*
- ♦ **nei šildo, nei šaldo** žr. šildyti.

šaldytūvas dkt. (2)

1. spintelės pavidalo įrenginys maistui, gėrimams ir pan. šaltai laikyti: *Įmontúojamas* [stacionarūsis] šaldytūvas. Gälite įsigyti šaldytuvą sù didesnè šaldymo kamera. Šaldytuvè tikrai telpa nedidelę alaūs statinaitę. Mūsų parduočiavéje didžiausias šaldytuvų pasirinkimas mažiausiomis kainomis. Jei nórите, kad tūrimas prietaisas nè tìk sáugotų gañtq, bét iñ taupytų júsų namuosè suvartojamą elektrą, riñkités aukštesnës enerģijos klásés šaldytuvus.

2. patalpa greitai gendantiams maisto produktams užšaldyti ir laikyti; sin. šaldykla: *Dirbtí šaldytuvè.*

šalēlė dkt. (2)

brangi, miela šalis¹ (1 r.): *Šalēlė stebuklinga. Gimtóji šalēlė. Mūsų mažojè šalēléje gyvëna pakañkamai daûg šviesiû žmoniû.*

šalénti, šaléna, šaléno vksm. beasm.

šiek tiek šalti; sin. šalnoti, šalventi: *Jau šaléna – bûs gerësnis këlias. Óras giëdras, pavässariškas, truputj šaléna. Iñ vâkarą pradéjo šalénti iñ lengvai snyguriúoti.*

šalià¹ prv.

nedideliu atstumu; sin. netoli ese, greta, arti, čia pat, šalimais: *Šalià ošia júra. Šalià žaidé vaikai.* • ant. toli.

šalià² prl. (ko)

1. vartojoamas reiškiant buvimo vietą arti kieno šono: *Añ dár tebeáuga tås puikùs klëvas šalià këlio iñ téviškè? Eídamas miegoti šalià lóvos jîs pasidédavo puodëli vandeñs. Jîs prigulé šalià manës.*

2. vartojoamas reiškiant išskyrimą: *Šalià gerû dalýkų pasitáiko iñ blogû. Šalià šiós núomonës egzistúoja iñ kità, bejè, tûrinti šiandieninéje visuomenéje daugiaû šalininku.*

šaligatvis dkt. (1)

tam tikra danga išklotas takas pëstiesiems prie važiuojamosios kelio dalies, atskirtas arba neatskirtas nuo jos: *Vaikšioti šaligatviu. Šaligatvis gâli bûti naudójamas dviračių eismui Keliû eismo taisýklëse nustatytais átvejais. Pažadéta nutiêsti plâtų šaligatvij. Automobilis užvažiavo añt šaligatvio.*

šalikas dkt. (3^b, 1)

pailgas audinio gabalas ar megzta juosta, ppr. dëvimi ant kaklo, taip pat gobiami ant galvos, siaučiami ant pečių: *Vilnõniai šalikai. Apsivyniójau kâklą šaliku. Apliñk merginos kâklą plaikstësi ilgas šilkinis šalikas. Parduočiavéje gâlima įsigyti kalédinių kepurių, šalikų, piñštinių.*

šalikelé dkt. (1)

kelio pakraštys: *Šalikelés griovys. Išvažiuoti iñ šalikelę. Sustóti šalikeléje. Pëstieji ējo šalikele.*

šalikélis dkt. (2)

nedidelis šalikas: *Pasiþuošiau spalviningu šilkiniu šalikeliu. Merginos mégsta jvairiùs aksesuarùs – skarelès, dirželiùs, šalikeliùs.*

šalimaïs prv., **šalimais** ŠALIA¹: *Šalimaïs yrà ēžeras. Užéjaû iñ šalimaïs ēsančią kavinùkè. Ant suoliuko sédéjo ponia, šalimais tupéjo šuniukas.*

šalimas¹ dkt. ppr. vns. (2)

1. → šalti 1: *Orû šalimas. Añ klimato šalimas yrà natûrali gamtôs raidà?*

2. → šalti 2: *Keliôné prasidéjo nuô šalimo autobùsų stotyjè. | Rañkų iñ kójų šalimas gâli bûti ligos pôzymis. Artèrinis nepakankamùmas dažniáusiai pasiréiškia kójų šalimù, žaizdëlémis piñstuose, kulnuose.*

3. → šalti 4: *Vandeñs šalimo temperatûrâ. | Drebùčių [želës] šalimas.*

4. → šalti 5: *Ēzero šalimas prasidéjo lâpkritij. | Priemonë nuô automobilio stiklų šalimo.*

šalimas², šalimà bdv. (3^b)

greta esantis; **sin.** gretimas: *Jiē gyvēna šalimamē miestēlyje. Automobili pastačiaū šalimojē gātvēje. Kitā dienā aplākstēme šalimas apýlinkes.*

šalin prv.

i šalī (varant kā); **sin.** lauk, tolīn: *Eiķ šalin! Šalin nuō vaīko! Šalin rankās! Nuvýk šalin júodas mintis.*

šalinē dkt. (2)

kluono šoniniai ar galinai pasieniai, atitverti lentų sienelēmis ar skersijēmis, javams, šiaudams ar šienui krauti: *Šieno šalinē. Kráuti ī šalinēs javūs. Klúone būvo dvī šalinēs, per vīdurj – gréndymas. Daržinēsē iř šalinēsē ūkininkams šiuō metū jaū nebedaūg pāšaro būdavo likē. Visi padárgai tvarkingai sustatytī šalinējē.*

šalinēti, šalinēja, šalinējo **beasm.** ne kartā po truputj šalti (1 r.): *Jaū šalinēja rytais. Sniginēja, šalinēja, óras neblógas. Kóvo vidurys, o vis dár šalinēja.*

šalinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šalinti 1: *Rāstū žievēs šalinimas. Plaukū iř šeriū šalinimas.*
2. → šalinti 2: *Riebalū šalinimas emūlsija [garaīs, tirpikliū]. Gedīmo šalinimas. Tatuiruōčiū šalinimo aparātas.*
3. → šalinti 3: *Šalinimo òrganai. Mēdžiagų apýkaitos atliekū iř kenksmingų mēdžiagų šalinimas iš organizmo. Kālis skātina nātrio šalinimą per īnkstus.*
4. → šalinti 4: *Šalinimas iš pareigū [tarnybos]. Mókinio šalinimas iš mokýklos.*
5. sngr. → šalinti 6 (sngr.): *Šalinimasis draugū. Žmoniū šalinimasis iř nesugebējimas bendráuti gāli blöginti pāauglio sveikātq.*

šaliniñkas, šaliniñkē dkt. (2), **šalininkas, šalininkē** (1)

kas palaiko kuriā nors pusę, seka kuo; **sin.** sekējas: *Istātymo projēkto [idéjos] šaliniñkai. Būrti [telkti] šalininkūs. Jī laikē savē aktyvaūs gyvēnimo būdo šalininkē. Tā šalīs yrā taikōs šaliniñkē. • ant. priešininkas.*

šaliniñ, **šaliniñ** bdv. (2)

1. iš šalies esantis; **sin.** šoninis, šalutinis, galinis: *Šaliniñai vaītai. Šalines dūrys. Jiē pasūko šalinē gatvelē. • ant. pagrindinis, priekinis.*
2. šalia, greta esantis; **sin.** gretimas, šalimas: *Šaliniñ kambarys. Šaline júosta (juostinio signalo spektro dalis) (fiz.).*

šalinti, šalina, šalino vksm.

1. (kā, kuo, nuo ko) daryti, kad kur nebebūtu: *Šalinti rūdis nuō geležinių vaītū. Depiliātoriumi šalinami plaukai nuō kūno.*
2. (kā, nuo ko, kuo) daryti, kad visai nebūtu; **sin.** naikinti: *Elektrikai skubējo šalinti gedimūs. Riebalai nuō kerāminiu plytēliu lengvai šalinami tirpikliū. Dezodorantas – blōgo kvāpo šalinamoji mēdžiaga.*
3. (kā) išskirti iš savęs: *Organizmas šalina nereikalingas mēdžiagas. Īnkstai šalina organizmē susikaūpusius toksinūs iř skýscią pértekliu, reguliuoja drūskų iř kālio rūgštīeš koncentrāciju.*
4. (kā, iš ko, už kā) atleisti (už nusižengimą): *Šalinti iš užimamū pareigū [tarnybos, žmonēs]. Šī mókinij už padarýtus nusikaltimūs šalins iš mokýklos. • plg. išmesti.*
5. sngr. (iš ko, nuo ko) eiti i šalī: *Rungtynėms pasibaigus, žmónės pradējo šalintis iš stadiono. Atvažiuojant mašinai, vaikai šalindavosi nuō kēlio. Avāriją sukélēs výras jaū šalinosi iš īvykio viētos.*
6. sngr. (ko, nuo ko) laikytis atokiai; **sin.** vengti, lenktis: *Jī visū šalinosi. Nesišālink nuō manēs.*

šalintūvas dkt. (2)

įtaisais kam nors šalinti: *Atliekū [pelenū] šalintūvas. Kiekvienā nūotekū rūšis šalinama ātskiru šalintuvū. Vālome iř dezinfekúojame šiukšliu šalintuvūs.*

šalis¹, šaliēs dkt. mot. (4)

1. žemės plotas, kuriame gyvena žmonės, valdomi vienos valdžios: *Gimtoji šalis. Tólimos šalys.* Vízos į kitą šalis. *Lietuvà yrà nedidelè, bét labai graži šalis.* Iš kuriós šaliés jūs atvýkote? Kuriq šalij jūs labiausiai noréuméte aplankýti? | prk.: *Pásakų [svajonių, fantázijų] šalis.*
2. artima vieta (judančio daikto atžvilgiu); sin. šonas: *Prō šalij praplauké laivas.* Aš tikt ējaū prō šalij. *Prō šalij pravažiāvo motociklas.*
3. vieta, vienodai nutolusi į vieną ir į kitą pusę nuo vidurio: *Dairaūsi į visas šalis, bét vaiko nemataū.* Vanduo týška į šalis. Jós akys vél láksto į šalis. Matytuméte, kaip kaminaž ūiemq rúksta – nežiniā, ką teñ dëgina, bét žiežirbos tikt láksto į šalis.
4. vieta, esanti toliau nuo ko: *Dvíratininkas pasitráuké į šalij.* Láiškaj padéjau į šalij. *Pastùmk į šalij tā lagamīnq.* Kamuolys nuriedéjo į šalij. *Vairuotojas pasuko į šalij.*
5. sutarties, sandorio ar kitokio bendravimo partneris: *Sutartis yrà pagrindinis dokumentas, nustatantis šaliū tēises iñ päreigas.* Abi šalys išdésté sàvo pöziuri. Núolaidu padaré abi šalys.
6. teis. priešingas asmuo ar asmenų grupė: *Nukentéjusioji šalis.* Pati savè gìnanti bylōs šalis. Šalis neatvýko į teismą.
- ♦ į šalij sakoma apie atsisakytiną, atmestiną, nereikalingą arba prastą daiktą, dalyką: *Júodas mintis į šalij!* Sniégq nuléido – veltinius į šalij. Tóki girtuokli výraq į šalij! Mësk į šalij cigaretës iñ neberükýk. **iš šaliés** 1. pašaliniam bünant (stebéti, žiüréti ir pan.): *Iš šaliés žiürint nèt juokas ima.* Iš šaliés žiürint viškas atródé pàprasta. 2. papildomai (gauti, uždirbtai, duoti, prisidéti ir pan.): *Výras daug iš šaliés uždirba.* Aš pati sergù, o dár iš šaliés prisideda visokių sunkumų. **nè prō šalij** naudinga, pravartu, gerai: *Nè prō šalij bútų pasimáudyti.* Iñ jums nè prō šalij bútų pasportuoti. **peř [prō] šalij išleisti** žr. išleisti. **peř [prō] šalij nuléisti** žr. nuleisti. **peř [prō] šalij praleisti** žr. praleisti. **prō šalij** 1. visai praéjo, išnyko, pasibaigé ir pan.: *Jau dienà prō šalij.* Viškas jau seniai prō šalij, nebeatsimenu. Jau daug mëtu prō šalij. 2. veltui, niekais, perniek (leisti, išleisti ir pan.): *Milijónai plaûkia prō šalij.* Jis neléidžia pinigų prō šalij. 3. papildomai (gauti, uždirbtai): *Prō šalij peř ménési añtrą algą sukrápšto.* **prō šalij prašauti** žr. prašauti.

šalis² dkt. (2)

tam tikras platus šalikas dël šilumos ar gražumo moterų dévimas ant pečių, kartais ant galvos: Móters gálvq iñ pečiùs góbè leñgas šalis. Parduotuvéje gálite išsigýti skraîsciu iñ ilgų šaliu. Turiù sàvo pačiòs tapýtu šaliu.

šališkai prv.

→ šališkas 2: *Šališkai kritikúoti [pasielgti].* Bùvo šališkai nutylétos kai kuriós detálés. Skundè teigama, kàd ikiteismínis tyrimas bùvo atliékamas šališkai. • ant. nešališkai, objektyviai.

šališkas, šališka bdv. (1)

1. su išankstiniu nusistatymu palaikantis kuriq nors pusę; sin. neobjektyvus, subjektyvus: *Šališkas asmuō [teiséjas].* | aukšt.: *Ši komisijsa šališkèsné.* | aukšc.: *Šališkiáusia déstytoja.* Vilniuje výksiančiose planètos pirmenybëse klaipédiečiai šoko taip, kàd apstulbo iñ pàtys šališkiáusi teiséjai.
2. atliekamas, suformuojamas, susidarytas neatsižvelgus į visas aplinkybes, argumentus; sin. neobjektyvus, subjektyvus, asmeniškas: *Šališkas nùosprendis [pöziuris].* *Šališka kritika [núomoné].* *Šališki stráipsniai [argumeñtai].* Protestuodama priëš šališkus sprendimùs iñ išankstines nùostatas, pò pértraukos opozicija pósédyje nebedalyvávo. | aukšc.: *Šališkiáusios žiniâsklaidos priemonés nèkuria žiniu tûrinio, o tikt savaip jî pateikia iñ interpretuoj.* • ant. nešališkas, objektyvus.

šališkumas dkt. ppr. vns. (2)

1. → šališkas 1: *Teiséjai bùvo apkáltinti šališkumù.* Sténgiuosi vénhti bet kókio šališkumo. Taï gáli bùti riñtas jródymas apië politiko šališkumq. • ant. nešališkumas, objektyvumas.
2. → šališkas 2: *Receñzijos [atsiliepimo] šališkumas.* • ant. nešališkumas, objektyvumas.

šalitiltis dkt. (1)

tilto dalis pēstiesiemis, dviratininkams, ppr. atskirta nuo važiuojamosios dalies: *Šalitilčio plōkštės.* Planūojama atnaujinti tilto važiuojamąjį dalių iš šalitilčius.

šalivagė dkt. (1)

žemės juosta išilgai upės vagos: *Dámbos iš šalivagės.*

šalmas dkt. (4), **šálmas** (3)

apsauginis galvos apdangalas iš kietos medžiagos: *Metalinis [odinis, medžiaginis, plastikinis] šalmas.* *Motociklininko [slidininko, ugniagesio, šachtininko] šalmas.* Sužkūs riterių šalmai. Visi statybietėse ēsantys žmónės privalo dėvėti šalmus. Dviratininkai važiavo su šalmais. Čempionatė boksininkai kovos bė šalmų. | tam tikra odinė ar medžiaginié kepuré su įmontuotomis ausinėmis ir laringofonu: *Lakūno [tankisto] šalmas.*

šalmínis, šalmínė bdv. (2)

1. šalmo pavidalo: *Virtualiōs realybės seánso dalīvui aňt galvōs uždedamas šalmínis monitorius.* Bókšto viršutinė dalis buvo dengta šalminiu stogu, kuris baigësi smailė. Šalmínė ántis aňt galvōs turi šalmą prímenanti kuôdq.

2. prie šalmo pritvirtintas: *Šalmínė videokamera.*

šalmofonas dkt. (2)

šalmas su ausinėmis ir laringofonu: *Tankistas [lakūnas] su šalmofonu.* Šalmofonai naudojami teñ, kuř didelis aplinkos triukšmas – órlaiuose, tánkuose iř pan. Šalmofono kepürinė dalis būna audeklinė ař odinė, su gařsa izoliuojančiu pāmušalu. Výrai nusivóžę šalmofonius iř nusimetė striukès.

šalmúotas, šalmúota bdv. (1)

dévintis šalmą: *Šalmúotas motociklininkas.* Šalmúotas lakūnas. Šalmúota dviratininkė. Šalmúoti kariai [policininkai]. Iš tánko leñda šalmúota tankisto galvà.

šalmùtis dkt. (2)

plaukuotas miškų augalas geltonais žiedais aplink stiebą (ppr. geltonžiedis šalmutis, *Lamiastrum galeobdolon*): *Šalmùčiai áuga drégnosè viêtose. Kai kuriós šalmùčių rúšys auginamos gélýnuose, pákuose.*

šalnà dkt. (4)

dirvos paviršiaus arba oro atvésimas iki 0° C ir žemiau, kai vidutinė paros temperatūra yra teigiamą: *Šalnōs nušáldyti žiedai.* Šalnà pakando agurkùs. Naktimis láukiama šalnų. Laukùs bálinančias šalnàs saváitgalij pakeī trumpi lietüs.

šalnójimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šalnoti: *Šalnójimas, rūkas iř rudeñs spaļvos labai tiñka šiám peizāžui.*

šalnótas, šalnóta bdv. (1)

1. su šalna: *Šalnótas rugsejo rýtas.* Šalnótos náktys.
2. aptrauktas šarma; sin. šarmotas: *Žole jaū šalnóta.* Nedrąsiai aňt šalnótos žemės nütupia paükštis.

šalnóti, šalnója, šalnójo vksm. beasm.

kiek šalti; sin. šalentti, šalventi: *Naktimis pō trupùti šalnójo.* Véstant oráms iř rüdeniui įsibégéjant, naktimis pràdeda šalnóti.

šalpà dkt. (4)

1. pagalba pinigais, valstybės teikiama neturtingiems žmonėms: *Šalpōs kompensācija mótinoms,*

kurių pagiandė penkis iš daugiau vaikų. Skirti šalpōs peñsiją. Gáuti šalpōs išmoką. • plg. pašalpa.

2. pagalbos pinigais veikla; sin. šelpimas: Organizuoti šalpą.

šalpusnis dkt. (2)

vaistinis drégnų vietų augalas plačiai lapais su apatinė pūkuota puse ir geltonais gražais (ppr. ankstyvasis šalpusnis, *Tussilago farfara*): Sėjós pradžią parodo prazýdė šalpusnai. Šalpusnai vieni pirmųjų svéikina gamtą geltónais kaip sáulé žiedaîs. Šalpusnių žiedai išskiria daug nektáro.

šálsteléti, šálsteli (šálstelėja), šálstelėjo vksm.

1. kiek atšalti, atvéssti; sin. šalteléti: Óras jaû šálstelėjo. | prk.: Músų sántykiai sù kaimýnais šálstelėjo.
2. beasm. kiek pašalti; sin. šalteléti: Nákti šálstelėja, dieną atléidžia. Šiañdien gražù – visuñ bálta, truputį šálstelėjo. Rýtq šálstelėjo iš tåkas viðto ledù.

šaltai prv.

1. → šaltas 3: Gyvénti šaltai. Miegóti šaltai. Padék žuvj šaltai, kàd nesugëstu. Produktus reikia laikyti šaltai. Páruoštq gérimą reikétu dvì dienás palaikyti kambario temperatúroje, o paskui padéti šaltai – į šaldytuvą ař rúsi.
2. → šaltas 6: Šaltai rükýta žuvís [lašišà]. Šaltai rükýtos dëšros.
3. → šaltas 8: Mës atsisvéikinome šaltai. Tévas pasisvéikino sù súnumi šaltai. Móteris šaltai pàžvelgë į ášaromis plústančias vaiko akis.

šaltakraūjis, šaltakraūjé bdv. (2)

1. keičiantis kuno temperatúrą pagal aplinkos temperatúrą: Ropliai, žuvys iš varliagyviai yrà šaltakraūjai gyvünai. Drégnà pavásario šilumà pabùdino iš šaltakraujus varliagyvius, émusius migrúoti į nerštavietes. Šaltakraūjai gyvünai turi menkësnę neñvų sistémą, létësnę mëdžiagų apýkaitą nei šiltakraūjai.
2. šalto, ramaus bùdo; sin. šaltakraujiškas: Jis šaltakraūjis žmogùs.
3. bejausmis, beširdis, negailestingas; sin. šaltakraujiškas: Šaltakraūjis žudikas. Šaltakraūjis nusikaltilis sàvo aukomis pasiriñkavo diðmiesčio benamius.

šaltakraūjiškai prv.

1. be emocijų; sin. santūriai, ramiai: Jì šaltakraūjiškai jvértingo susidáriusių pàdéti. Krépšininkai šaltakraūjiškai išpléše pérgalę. | aukšt.: Kitq kaftq elkis šaltakraujiškiau. Rungtynių pàbaigq mûsų komanda sùžaidé šaltakraujiškiau iš protingiau. | aukšč.: Šie dù léktuvo pilòtai elgësi ramiáusiai iš šaltakraujiškiáusiai.
2. žiauriai, be pasigailéjimo: Méilës apákinta móteris šaltakraūjiškai nužùdë výro meilùžę. Nuteistàsis šaltakraūjiškai vieþojè viëtoje sùmušé jaunuolí.

šaltakraūjiškas, šaltakraūjiška bdv. (1)

1. ŠALTAKRAUJIS 2: Šaltakraūjiškas krépšininkas rungtynès baigë tritaškiu. | aukšt.: Jì kur kàs ramësné, šaltakraujiškésné nei sesuõ. Peñ papildomq kélini lietuviai bùvo valingesni iš šaltakraujiškesni ùž priešininkus. | aukšč.: Iš tiesų neštumo metu hormònai taip šélsta, kàd net iš šaltakraujiškiáusia móteris gâli nebesuvaldyti sàvo emocijų.
2. bùdingas šalto, ramaus bùdo žmogui: Šaltakaraūjiškas pôelgis [prisipažinimas]. Šaltakraūjiška pérgalé. Gražiáusias rungtynių epizòdas – šaltakraūjiškas tritaškis į čempionų krépši.
3. ŠALTAKRAUJIS 3: Teisiamas šaltakraūjiškas sužvéréjës kareivis. Ař šaltakraūjiškas žudikas taip iř liks nenùbaustas?
4. bùdingas bejausmiam, beširdžiam, negailestingam žmogui: Šaltakraūjiška egzekùcija [žmogžudýste].

šaltakraujiškumas dkt. ppr. vns. (2)

- šaltakraujiškas 1: Šiauriëciai garséja šaltakraujiškumù iš blaiviù mästymu. Dviratininké mano,

kad iki olimpinio medailio labiausiai pritruko šaltakraujiškumo. Šaltakraujiškumą praradęs vairuotojas pūolė bėgti iš avarijos vietas.

šaltalankýnas dkt. (1)

šaltalankių priaugusi ar prisodinta vieta: *Ekològinis šaltalankýnas*. Šaltalankýnas veisiamas smėlio ir priesmėlio dižvose. Vietą nuostabi – šaltalankýnai, čia mašinos nevažinėja.

šaltalankis dkt. (1)

dygliuotas krūmas ar nedidelis medis mažytėmis rūgščiomis labai vitamingomis oranžinėmis uogomis (ppr. dygliutasis šaltalankis, *Hippophae rhamnoides*): Šaltalankių aliejus [arbatà, sìrupas]. Šaltalankius sunkū skinti, bėt gardū valgyti. Nuėmus šaltalankių šakukčių dežlių, kitas dežlius tame pačiamė šaltalankyno plôte gali būti imamas tik antrais ar trečiais mėtais.

šaltamégis, šaltamégé bdv. (2)

mègstantis šalti: Šaltamégių gyvūnai. Šaltamégių áugalus per žièmą laikaū vësiamè kambaryjè. Pagał vandeñs temperatûros toleravimą žuvys skirstromos į šaltaméges ir šiltaméges.

šaltanösis dkt. (2)

virtinis su uogomis, aguonomis arba grûstomis kanapémis: Šaltanösiams labai tiñka méllynés. Per Kuchiàs vîrème šaltanösių. Šaltanosiùs vágome sù sviesto pâdažu.

šaltas, šaltà bdv. (3)

1. esantis žemos ar palyginti žemos temperatûros (ppr. lyginant su žmogaus kûno temperatûra): Labai šaltà dienà. Ganà šaltà žiemà. Palindaū pô šaltu dušu. | jvr.: Šaltasis atmosfëros frontas jûda į šiltos óro mäsés pûsę. | aukšč.: Lietu iř gûsingą vêją keiš sauléti, tačiau šaltesni orai. Anticiklònas atnešë sausus, bêt gerókai šaltesnius órus. Viëšbučiai pradéjo taupýti: baseinai bûs šaltesni, kondicionieriai – prisuktí. Dél globálino atšilimo žuvys migrúoja į šaltesnius vándezis. | aukšč.: Šalciáusi žiemös ménésiai. Antarktidà – šalciáusias, labiausiai vêjûotas, sausiáusias, nuošaliáusias iř mažiáusiai ištyrinétas žemýnas. Šalciáusios šiû mêtų dienos jaū pareikalavo aukû. šalta bev.: Žièmą dažnai bûna šalta. Tù labai plonai apsirengei, ar tâu nebûs šalta? | aukšč.: Šiañdien šalchiau nei vâkar. | aukšč.: Rytój šalciáusia bûs prië jûros. | sukeliantis žemos temperatûros pojûtî palietus ar pan.: Tàvo rañkos šaltos kaip lédas. Kates nosis šaltà. Pila [mùša] šaltas prákaitas. • ant. šiltas, karštas.

2. vartojoamas nepašildytas arba ataušęs (apie maistą): Šalti užkandžiai. Kavà jaū visai šaltà.

3. kuriame néra šilta: Ši patalpà yrà labai šaltà. | aukšč.: Tàs kambarýs pâts šalciáusias, nès jô langai yrà į šiáurę. Taî drégniausia iř šalciáusia klásé gimnázijoje. | jvr.: kurio sienos, stogas neapšiltintas, kuriame nereguliuojama temperatûra: Šaltasis tvártas (ž.ú.). šalta bev.: Šiamè kambaryjè labai šalta. • ant. šiltas.

4. kuriuo dëvint nebûna šilta: Šalti bâtai. Ši kepûré [striüké] yrà per šaltà. • ant. šiltas.

5. neskleidžiantis šilumos, nešildantis: Krósniš šaltà, nepakurtà. Laukè siaučia žvarbûs spâlio vêjai, o radiatorių šalti. | skleidžiantis nepakankamai šilumos, mažai šildantis: Kaip pô šalta Sáule jsižiebè gyvybè Žéméje? • ant. šiltas, karštas.

6. ppr. jvr. atliekamas nekaitinant, nešildant: Šaltasis formâvimas [miřkymas, tempîmas]. Šaltasis suvirinimas [valcâvimas]. Šaltasis apdirbîmas – mechâninis apdirbîmas bê kaitinimo šaltkalvio frankiaiš arbà rañkine mašinà. | naudojamas nekaitinant, nešildant: Šaltasis lâkas priës dengimą nepašildomas.

7. ramus, susivaldantis, santûrus, blaivus: Karštôs širdiês iř šalto prôto žmogùs. Jám trûksta šaldo prôto. Jî šaltôs prigimtiês iř tvirtôs vâlios merginà. Jîs yrà šaltas žmogùs. | aukšč.: Méilé sudrumîsčia iř šalciáusius protùs. • ant. karštas.

8. stokojantis švelnumo, šilumos, nuoširdumo: Šaltas atsâkymas. Šaltas mandagùmas. Priémimas bûvo šaltas. Mûsų [tařp mûsų] sântykiai labai šalti. • ant. šiltas, malonus, nuoširdus.

9. kuriam bûdingas santûrumas, blaivumas, ramumas: Šaltas prôtas sakýtu, kâd nevertetû leistis

ž tókiq avantiūrq.

10. seksualiai nejautrus: Šaltà móteris [merginà]. • ant. karštas.

11. mélynas ar žalias, su mélynu ar žaliu atspalviu (apie spalvas): Šaltì átspalviai. Šáltos spažvos yrà mélyna, žalià. Šiuolaikiniamе interjerè dominúoja švários, leñktos línijos, natùralios mèdžiagos, rýškùs kontràstai, šalti tònai iř démesys kokýbei. • ant. šiltas.

♦ iř šálto, iř kársto visko, daug ko (maté, patyré): Jái têko matýti iř šálto, iř kársto. iř šílto, iř šálto žr. šiltas. kaip šaltu vándeziu apipilti žr. apipilti. kaip šaltu vándeziu pérpilti žr. perpilti. nei šílta, nei šálta žr. šiltas. šaltu protù žr. protas.

šaltasis džiázas

XX a. viduryje JAV atsiradusi modernaus džiazo kryptis, kuriai bûdinga atlikimo santùrumas ir tikslumas: Šaltojo džiázo pianistas [trimitininkas, saksofonininkas]. Vokalisté patráukia jstabiù šaltojo džiázo kûriniù dainavimu. Šaltájam džiázui bûdingas gríežtas, santùrùs, lýriškas iř intelektualùs mùzikos atlikimasis. • plg. laisvasis džiázas.

šaltasis giñklas

nešaunamasis – duriamasis, kertamasis ar smogiamasis – ginklas (pvz., durklas, durtuvias, kardas ir kt.); Ař peñlis iřgi šaltasis giñklas? Šaltúosius ginklus draüdžiama nešiótis. Šaltaisiais giñklais nelaikomi úkinés ař buitinés paskirtiés frankiai.

šaltasis káras

kova politinémis priemonémis tarp priešingoms politinémis sistemoms priklausančiu (pvz., demokratiniu ir totalitariniu) valstybiu: Výkstant šaltájam kárui kariáujančios valstýbès vénquia tiesiogiai naudóti karinę jégą, bét pasitelkia politinio, ekonòminio ař ideologinio pôveikio priemones. Galimi iř mažësnio mästo, regioninés reikšmës šaltiéji karaí, peř kuriuōs valstýbès aštariai konfliktuoj, bét děl kokių nôrs priežasčių nenaudója karinës jégos.

šaltásriubè dkt. (1)

sriuba iš daržovių ar vaisių, uogų, valgoma šalta; sin. šaltásriubè: Sùlčių šaltásriubè sù varškétukais. Nepaprastaí skániros bráškių šaltásriubés. Peř karšcius dažniáusiai válgome šaltibarščius ař šaltásriubè.

šaltavandénis, šaltavandénè bdv. (2)

1. kurio vanduo šaltas: Šaltavandénis upélis [šaltinis]. Šaltavandénio ēzero vandeñs temperatùrà priē dùgno ištisus metùs bûna apië kêturis láipsnius.

2. gyvenantis šaltuose vandenye: Šaltavandénés žuvys. Aüstrès iř omárai – šaltavandéniai júros gyvùnai.

šaltážemis dkt. (1)

ŠALTŽEMIS: Músų dařzas prië ûpës, teñ šaltážemis. Nereikéjo miëziu šaltážemyje séti. Prastà jùž žémé – šaltážemai iř smélynai.

šaltdéžé dkt. (1), šaltdéžé (1)

šaldomoji dèžé maisto produktams ir gériramams; sin. šaldyklé: Kai kurië bendrakeleiviai vêžesi šaltkrepšius ař šaltdéžes. Pasiiñsiu šaltdéžé álui. Si kompáktiška šaltdéžé gâli tilpti tařp automobiliu sédýniu. • plg. šaltkrepšís, šaltmaišis.

šaltéjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šalteti 1: Klímato kaità výksta pagal ilgalaiķiùs klímato šiltéjimo iř šaltéjimo ciklus. Vienuř pastebimà klímato šiltéjimo, o kituř – šaltéjimo tendeñcija. • ant. šiltéjimas.

šaltékšnis dkt. (2)

vaistinis drégnų vietų krûmas ar nedidelis medis lygia rusva žieve ir juodomis nevalgomomis uogomis (ppr. paprastasis šaltekšnis, Frangula alnus): Šaltékšnio žievë lýgi, bë spyglių, beveik juodà.

Šaltēkšnio žievēs nūoviras vartojamas kaip viđurius láisvinanti priemonē. Seniai nebenaudójamas durpýnas užáugo alksnais, drebulemis iř šaltēkšniais.

šálteléti, šálteleja, šáltelejo **vksm**.

1. kiek atšalti, atvēsti; **sin.** šalsteléti: Óras šáltelejo.
2. **beasm.** kiek pašalti; **sin.** šalsteléti: Vakarē šáltelejo iř pasnīgo. Priēš aūšrā gāli šálteléti. Kaī tīk šálteleš, suláuksime paūkščių iš šiáurēs.

šaltēsis **dkt.** (2)

šaltas užkandis: Moldāviškas paukščienos iř kiaulēnos šaltēsis. Pietūs pradējome šaltēsiū – sumuštiniai sù lašišā iř krevētēmis. Ař mēgsti šaltēsiūs?

šaltēti, šaltēja, šaltējo **vksm**.

1. darytis šaltam, šaltesniam; **sin.** šalti, vēsti: Ī rūdenī nāktys šaltēja. Peř kēletā milijōnu mētū klimatas keitēsi – tai šiltējo, tai šaltējo. • **ant.** šiltēti.
2. darytis šaltesniam, stokoti šilumos, švelnumo, nuoširdumo: Tařp pártnerių didēja atstūmas, šaltēja sánkykiai. Žinutēs iš Lietuvōs vis retējo iř šaltējo. • **ant.** šiltēti.

šalti, šāla, šālo **vksm**.

1. darytis šaltam, šaltesniam; **sin.** vēsti, šaltēti: Klimatas šāla. Óras šāla, tuōj suláuksime sniego. | **beasm.:** būti, laikytis šalčiui (apie orā): Nāktj šālo. Šāla, nēt tvōros pýška. Pranešama, kād sekmādieni šāls.
2. **(kame)** būti šaltyje, kēsti šalti: Jaū pūsvalandī stotēlēje šālu, ū autobūso vis nérā. Māno bātai niēkam tīkē – kōjos šāla. Būtuose sù kailiniai, veltiniai, piřštinēmis sédi iř šāla senēliai, mótinos sù kūdikiai, mokýklino ámžiaus vaikai. | jausti šalti dēl kraujo apytakos ar kitu sveikatos sutrikimų: Senēlē visadā būdavo sù vilnōnēmis kójinēmis, jái šāldavo kōjos.
3. darytis nekarštam ar šaltesniam (apie maistā, vandenī); **sin.** aušti, vēsti: Tāvo sriuba šāla, eīk greičiaū vālgysi! Pietūs šāla, ū jūs vis dár lóvose!
4. stingti, kietēti nuo šalčio, virsti į ledā: Kai temperatūrā žemlaū nūlio, vanduō šāla. Artejant žiēmai ēžero vanduō šāla, ēžero pavīřšius prādeda uzsitrāukti ledū. | vēstant, áuštant stingti: Taukai [vāškas] jaū šāla. • **plg.** tenēti.
5. užšalant viršutiniam sluoksniui, trauktis ledū: Ēžeras [tvenkinys] baīgia šalti. | aplipti ledū; **sin.** ledyti, ledēti: Žiūrék, jaū šāla langaī. Kāq blogai dāro vairuotojai, jēi automobilio langaī šāla iš vidaūs?
6. netekti īkarščio, užsidegimo; **sin.** išsikvēpti, vēsti: Jaučiū, kād tólstame vienas nuō kito, jausmai pradējo šalti.

šaltibarščiai **dkt.** **dgs.** (1)

iš rūgpienio ar kefyro, burokeliu, agurkū ir kt. paruošta sriuba, valgoma šalta: Lietūviškus šaltibarščius skanu vālgysi sù karštomis būlvēmis. Kiek šeiminiñkių – tiek iř šaltibarščių recēptu. Pakiršinio dvarē jaū kēlerius metūs výksta šaltibarščių gaminimo čempionātas.

šaltýbē **dkt.** **vns.** (1)

didelis šaltumas: Neapsākoma šaltýbē. Kās gāli áugti, kai tokia šaltýbē?! Šaltýbē vējo – dēginte dēgina.

šaltiena **dkt.** **ppr.** **vns.** (1)

mēsos, kaulu nuoviro drebuciai su mēsos gabaliukais: Naminé šaltiena iš kiaulēs ausū, kójū, liežūvio. Veršenos šaltiena sù krienaīs [sù rūgštyniū pādažu]. Vīrti šaltienā. Šaltiena yrā ganā populariā řaltāsis užkandis.

šaltimas **dkt.** **ppr.** **vns.** (2)

šaltas valgis, viralas: Šaltimo nedúok, īpilk karštimu. Iš pradžiū ragāvome šaltimo, paskui gāvome iř karštū patiekalū. • **plg.** karštimas.

šaltymetis dkt. (1)

šaltas metas, šaltasis metų laikas; **sin.** šaltmetis, šaltuma: *Buvò pàts šaltymetis. Raugìnti kopùstai – šaltymecio vitamíni. Šaltymečiu daügelj kambarinių augalų reïkia rečiau láistyt.*

šaltyn **prv.** vis šalčiau, vis daugiau šalčio: *Diénos eïna viš šaltyn iñ šaltyn. Rugsejìs pasitáiké šiltas kaip rëta, bët nákty pamažu éjo šaltyn. Pirmóji grúodžio saváité: viš šaltyn, bët nè baltyn.*

šaltinélis dkt. (2)

nedidelis šaltinis (1 r.): *Netoliëse trýkšta šaltinélis. Jì pavìlgé akìs šaltinélio vándeziu. Mës išbraidëme tòs apýlinkës šaltineliùs.*

šaltinétas, šaltinéta **bdv.** (1)

kuriame yra šaltinių; **sin.** šaltiniuotas: *Šaltinétu šlaïtu slinkimas. Šaltinéta daubà paverstà nedideliu tveñkiniu. Piliäkalnij sáugo statús Némuno krañtas iñ šaltinétos griovos.*

šaltinis dkt. (2)

1. vieta, kurioje iš žemës teka vanduo: *Skaidrùs [týras, neužšqlantis] šaltinis. Gydomieji [minerálinių] šaltinių. Šaltiniai alma [čiurléna]. Atsigérk šaltinio vandeñs. Šaltinis tëka pietù kryptimi. Upës iñ ézerus maitina ledinai šaltinių.*
2. kas duoda pradžią, iš kur kas išeina, kyla: *Eneñgijos [srovës, aukštösios ītampos, šviesös, šilumös] šaltinis. Pelño [finansåvimo] šaltinis. Viltiès iñ méilés šaltinis. Naudótis informacijs [duomenų] šaltiniiais. Žinios iš patikimų šaltinių. Gamta – grôžio, džiaûgsmo iñ sveikatos šaltinis. Taî tâpo jõ pragyvénimo šaltiniu. Reïkia išnaudotí alternatyvius elektros eneñgijos šaltiniüs.*
3. rašytinis paminklas, dokumentas: *Anoniminis šaltinis. Šaltinis vókiečių kalbà. Tyrinéti mókslo šaltiniüs. Skaityti [citúoti] pirminiüs šaltiniüs. Áutorius rëmiasi keliaiš šaltiniiais.*

šaltiniuotas, šaltiniuota **bdv.** (1)

kuriame yra šaltinių; **sin.** šaltinétas: *Šaltiniuotas šlaïtas. Sraunùs šaltiniuotas upëlis. Šaltiniuota lankà [fraguvà]. Kapinýnas iš trijų pùsių ápsuptas šaltiniuotos pélkés.*

šaltis dkt. (2)

1. šaltas oras: *Stìngdantis [stiprùs] šaltis. Užklupo [uzgriùvo] staigùs šaltis. Tvýro šaltis. Euròpq sukáusté šaltis. Žiémq čia bûna dideli šalčiai. Tráukiasi žiemös šalčiai. Kitq dienq šaltis atlégo. | žema temperatûra: Termomètras ródo penkiolika láipsnių šalčio. Dël šalčio vaikai neïna j̄ mokýklq. Tokiamè šaltyje geriau sédéti namuose. • ant. karštis.*
2. raumenų virpëjimas nuo aukštos temperatûros sergant arba iš baimës, susijaudinimo ir kt.; **sin.** drebulys, šiurpulis: *Ligónj krêcia šaltis. Višq náktj pùrté šaltis, láuzé káulus, bët rytè jaučiausi geriau. Skaítant kai kuriàs româno vietàs j̄ nèt šaltis nupùrté. • plg. šaltkrétis.*
3. nuoširdumo, draugiškų santykijų nebuvinimas: *Susvetiméjimo [abejingùmo] šaltis. Nuô tõ žmogaùs dvelkia šalciù. • ant. šiluma, nuoširdumas.*
- ♦ **šaltis péréjo peñ kúnq (kam)** staiga suémë baimë, perémë šiurpas iš baimës: *Jìs taī pasáké šypsódamasis, o jái nèt šaltis péréjo peñ kúnq. Kaī praéjaū prô tuôs sudêgusius namùs, tóks šaltis péréjo peñ kúnq.*

šaltkalviáuti, šaltkalviáuja, šaltkalviávo **vksm.** verstis šaltkalvio amatu, dirbtí šaltkalviu: *Výras šaltkalviávo, paskui tâpo mûrininku. Tokiù pinigû už móksla nemokésiu, eïsiu šaltkalviáuti.*

šaltkalviávimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šaltkalviauti: *Šaltkalviávimo varžybøs.*

šáltkalvis dkt. (1)

žmogus, kuris gamina ar taiso metalinius dirbinius rankiniai arba mechanizuotais įrankiais: *Metâlo*

apdirbimo įmonei reikalingas šaltkalvis. Automobilių remonto įmonė ieško patyrusio šaltkalvio. Jis dėlbo šaltkalviu remontininku.

šaltkalvystė dkt. ppr. vns. (2)

mašinų detalių ir kitų metalo dirbinių darbai, atliekami tam tikrais įrankiais: Šaltkalvystės cèchas [dirbtuvės]. Veřtis šaltkalvystė. Stūdijų mėtais atradaū įvairiūs metalo apdirbimo būdus iš technologijas – juvelýriką, šaltkalvystę, liejininkystę.

šaltkrepšis dkt. (1), **šaltkrepšis** (1)

šaldomasis krepšys maisto produktams ir gérimams: *Puiki išeitiš vāsaros sezona turēti šaltkrepši.* Šaltkrepšyje sù lēdo pakētais pienā gālima laikyti iki dvidešimt keturių valandų. Dėl minkštumo iš gerōs izoliacijos elektrinis šaltkrepšis pranašēsnis už šaltdėžes. • plg. šaltdėžę, šaltmaišis.

šaltkrétilis dkt. ppr. vns. (1)

raumenų virpējimas nuo aukštos temperatūros sergant; sin. drebulyis, virpulis: *Ligóni kamúoja šaltkrétilis. Ligà pasiréiskia karščiavimu, šaltkréciu, stipriai galvōs skausmaiš.* • plg. šaltis.

šaltmaišis dkt. (1), **šaltmaišis** (1)

šaldomasis maišelis maisto produktams ir gérimams: Šaltmaišis vénai gazúoto gérimo skardinei. Idékite šaltmaiši ī kámerą dár priēš vālandq iki eisite ī pāplūdimj, tadā ištráukite iš sudékite gérimus iš užkandžius. Paprastesni šaltmaišiai ilga ī salčio nelaiko, bét vis šis tās. Iškylautojai šaltmaišyje vēžesi sviesto, grietinés, sūrių. • plg. šaltkrepšis, šaltdėžę.

šaltmétē dkt. (1)

1. prieskonininis kultūrinis augalas – garbiniuotoji mēta (*Mentha spicata*): Šaltmēčių eterīnis aliējus [lūpu balzamas]. Šaltmētēs ýpač tiñka žirnių sriubai iš omletui gárdinti. Šaltmētes vartojame konditērijos gaminiáms, padažáms, saldiems patiekaláms paskāninti.
2. PIPIRMETÉ: Šaltmēčių arbatā geriamā nuo kósulio. Pañkoliai, šaltmēčių lāpai iš kiaǔlpienių šāknys gérina virškinimq.

šaltmētinis, šaltmētiné bdv. (2)

šaltmēčių skonio, pagamintas iš šaltmēčių ar su šaltmētēmis: Šaltmētinis likeris. Valýtis dantis šaltmētinę dantū pastā. Mégstu šaltmētiniūs saldainiūs.

šaltmetis dkt. (1)

1. šaltas metas, šaltasis metų laikas; sin. šaltymetis, šaltuma: *Iš sinoptiku – gerā žiniā: šaltmetis baigiasi, prasidēs vāsara. Mēdžių šaknys ļastēlēs dáuginasi kaip tik šaltmečiu. Kókias grōzio priemones naudoti šaltmečiu?*
2. klimato atšalimo periodas: *Peř pastarūsios dù milijonùs mētų būvo keli šaltmečių etāpai, sukelę ledynu sliñkti.*

šaltmirys, šaltmirė dkt. (3^b) šnek. ŠALČMIRYS: *Šiā vāsarā joks šaltmirys negalētu pasakyti, kād šálta. Ji tikrā šaltmirē. Mamā manē vadīna šaltmire.*

šaltōji, šaltōsios, šaltajq dkt. (kilnoj. kirč.) šnek. laisvēs atēmimo vieta; sin. kalējimas, areštinē: *Uždarys [pasodiñs] ji ī šaltajq, tai žinōs. Abū įtariamūsios greitai patūpdé ī šaltajq. Jám tēko sēdēti šaltōjoje.*

šaltókai prv.

1. → šaltokas 1: *Ji atējo šaltókai apsireñgusi.*
2. → šaltokas 2: *Sū vaikaīs jis elgiasi šaltókai. Žodžiai skambējo šaltókai iš oficialiai. Svečiai jaūtēsi sutikt šaltókai.*

šaltókas, šaltóka bdv. (1)

1. gana šaltas; sin. apyšaltis: Šaltókas óras. Šaltóka dienà. Vakarai jaū dārosi šaltóki. **šaltóka** bev.: Kambaryje šaltóka.
2. kiek nenuoširdus, gana abejingas: Svetimojè šalyjè jaučiuosi saugì, bët žmónés čia šaltóki.
3. išreiškiantis abejingumą, šaltumą: Šaltókas bendlívimas. Šaltóka atmosferà. Šaltóki sántykiai.

šáltsriubé dkt. (1)

ŠALTASRIUBÉ: Agurkų [pomidòrų, rûgštynių, šparagų] šáltsriubé. Mélýnių šáltsriubé sù leistinukais. Iš bräškių gälima paruošti nuostabių šáltsriubę.

šaltùkas dkt. vns. (2)

1. gana didelis šaltis: Nà iř šaltùkas! Spùstelėjo šaltùkas. Šaltùkas gnáibo skrúostus. Kūčios iř Kalédos bùs sù sáule iř atkeliáujančiu šaltukù.
2. šioks toks nuoširdumo, draugiškų sántykių trükumas: Pradéjus šnekéitis bùvo juñtamas šaltùkas. Vis dažniau jaučiau nuō výro skliñdantį šaltuką.

šaltumà dkt. vns. (3^a)

1. ŠALTUMAS 1: Buvaū sužvařbęs nuō pajúrio šaltumōs.
2. šaltoji vieta: Ùpés viduryjè – pati šaltumà.
3. šaltasis laikas; sin. šaltmetis, šaltymetis: Dabař pati žiemōs šaltumà.

šaltùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → šaltas 1: Óro šaltùmas. Saūsis leñkia vasārij šaltumù.
2. → šaltas 3: Namū [rûsio] šaltùmas.
3. → šaltas 8: Jausmū šaltùmas. Flegmàtikai kañtais nepagrystai káltinami šaltumù, nejautrumù. Nuō viřšininko dvélteli oficjalùmas, santurùmas iř šaltùmas.
4. → šaltas 10: Lytinis šaltùmas.
5. → šaltas 11: Mélynos spalvōs šaltùmas.

šaltumělis dkt. ppr. vns. (2)

didelis šaltumas (1 r.): Laukè šaltumělis! Taï beñt šaltumělis! Kóks šaltumělis, ō jis eïna sù plóna striukè!

šáltupis dkt. (1)

upé su daugybe šaltinių, kurioje ir vasarą vanduo būna šaltas: Pabraídème pō šáltupi iř užgélē kójas. Šáltupiuose vanduō labai šaltas.

šaltùt dll. vartojama pabrëžiant tos pačios šaknies būdvardžio reikšmę: Šaltùt šaltutelës rañkos [kójos]. Júros vanduō šaltùt šaltutelës. Naktis bùvo šaltùt šaltutelë. Idarýtas kárpis šaltùt šaltutelës, ką tlik iš šaldytuvo.

šaltuteláitis, šaltuteláité bdv. (1)

ypač šaltas (1 r.): Brendù iš šaltuteláitij ēzero vández. | Jó rañkos [kójos] visadà šaltuteláítës.

šaltutelëlis, šaltutelë bdv. (2)

1. labai šaltas (1 r.): Šaltutelëlis rýtas. | Noréjau atsigaivinti šaltutelëliu mineráliniu vández [putótalu mi]. Girà moliniame qsoýtyje pō rugių gubà nèt karšciáusių dieną išlìkdavo šaltutelë. | Šaltutelës kójos.
2. labai šaltas (3 r.): Šaltutelëlis kambarys [kabinetas]. Paskaitos klaüsémës šaltutelëje säléje, nèt pálty nenusivilkome.
3. labai šaltas (5 r.): Šaltutelëliai radiátoriai.

šáltžemis dkt. (1)

drėgna, sunkiai išylanti žemė: *Klampūs šáltžemis. Nenāšūs šáltžemiai. Jis turėjo nedidelį šáltžemio sklypeli. Gál kóks šáltžemis pō arimo slúoksniu glūdi?*

šalutiniis, šalutinė bdv. (2)

1. šalia esantis; sin. šalinis, gretutinis: *Šalutinės dūrys.*

2. ne toks svarbus, nepagrindinis: *Šalutinié reikšmė* (kalbot.). *Šalutiniis kiřtis* (kalbot.). *Šalutiniis turnýras.* Šalutiniù keliù važiuojanties vairuotojas privalo dūoti kelią transpörtö priemonėms, artejančioms priẽ sánkryžos pagrindiniù keliù. Nenukreipkite dēmesio nuo esmės į šalutinius dalykūs. | kalbot. kuris prijungiamas prie pagrindinio (apie sakini): *Šalutinių sakinių rūsys. Veiksnio [pāpildinio, pāzyminio] šalutiniis sakiniys.* Šalutinius sākinius pakeiskite išplēstinėmis aplinkybēmis arbà išplēstiniis pažyminiaiš.

3. epizoduose atliekamas, antro plano; sin. epizodinis, nepagrindinis: *Šalutiniai vaīdmenys.* • ant. pagrindinis.

4. papildomai (ppr. nepageidaujamai) pasireiškiantis; sin. pašalinis: *Šalutiniis vāistų pōveikis.*

šalvėjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šalvēti 1: *Óras nèt skambéjo nuo šalvėjimo.*

2. → šalvēti 2: *Šiañdien atlydýs – nè kažin kàs iš tū drabùžių šalvėjimo.*

šalvēnimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šalventi: *Rudeñs [Vēlinių] šalvēnimas. Žiediniai kopūstai nespéjo užaugti, bët atējo šalvēnimo laikas, tēko juōs išráuti.*

šalvēnti, šalvēna, šalvēno vksm. šiek tiek šalti; sin. šalentti, šalnoti, šalvēti: *Gaivùs šalvēnantis óras. Šalvēnantis vējukštis kedēna mēdžių šakàs.* | beasm.: *Tik pràdeda šalvēnti, lëdas dár neužsitráuké. Bùvo gražù – nesniño, nepùsté, tik vōs vōs šalvēno.*

šalvēti, šalvēvi, šalvējo vksm.

1. beasm. po truputj šalti; sin. šalentti, šalventi, šalnoti: *Rytais jaū ēmē šalvēti.*

2. šaltyje džiūti: *Nenudžiáustyk drabùžių, tegù šalvēvi.*

šalvis, šalviës dkt. mot. (4)

žr. alpiné šalvis, upokšnių šalvis.

šamānas, šamānė dkt. (2)

kai kurių Šiaurės Azijos ir Šiaurės Amerikos tautų žynys (1 r.): *Šamānų rituälai [užkalbējimai]. Altājaus krästo [Sibiro] šamānė. Šamanu negimstama, juō tañpama. Móterys šamānès bùvo laikomos stipresnémis už výrus, nès tik jōs galédavo atbaidyti piktásias dvasiàs.*

šamanáuti, šamanáuja, šamanāvo praktikuoti šamanizmą: *Iki šiõl šamanáuja Mongòlijos bei aplinkinių kraštų – Buriatijs, Tuvōs, Kirgizijos – klajökliai.*

šamanizmas dkt. vns. (2)

tikéjimas gerujų ir piktujų dvasių įtaka žmogaus gyvenimui ir pasaulio tvarkai: *Šamanizmo rituälai. Šamanizmas bùdingas eskimų, polineziëcių, finoùgrų, tiürkų tautų religijoms. Šamanizmo išpažinéjai tikli, kàd šamānas tiesiogiai bendraruja su dväsiomis. Ýpač glaudùs šamanizmo iñ medžiöklés sántykis, nès šamānai tikli, kàd gyvūnai tūri sielas.*

šamas dkt. (4, 2) stambi tam siai žalia su dêmémis be žvynų didelių upių ir ežerų žuvis plokšcia galva su ūsais (ppr. paprastasis šamas, *Silurus glanis*): *Šamo žiótys plāčios, sù daugýbe smulkių aštrių dantų. Šamai yrà didžiáusios mûsų gélýjų vandenų plêšriosios žuvys. Sugavaū dù šamùs.* | jos mësa:

Troškintas šāmas sù daržovēmis pomidōru padažē. Šāmā gālima kēpti keptuvēje, órkaitēje ar añt žarijū.

šamòtas dkt. vns. (2)

dideliame karštyje išdegtais ugniai atsparus molis: *Šamòto kerāmika. Porceliāno iñ šamòto dirbiniai. Iñ šamòto gaminamos plýtos, blòkai.*

šamòtinis, šamòtiné bdv. (1)

pagamintas iš šamoto: *Šamòtinis vañzdis [kāminas]. Šamòtinés plýtos [vāzos]. Mēnininké kùria šamòtinius ángelus.*

šampānas dkt. (2)

1. vns. Prancūzijoje, Šampanés provincijoje, gaminamas putojantis vynuogiu vynas: *Keliavome pō Šampānē, ragāvome tīkro šampāno.*

2. īnek. šio gérimo rūšis, gaminama kitose šalyse: *Itāliškas šampānas. Svečiùs vaišinome pusiau sáldžiu šampanu.*

Šampānē dkt. vns. (2)

istoriné sritis Prancūzijoje: *Šampānē – unikalùs regiònas, kuriamè gaminamas auksinis gérimas šampānas. Puikiai praléida atostogas výnuogémis kvépiančioje Šampānēje. Negalejome atsigrožeti Šampanę.*

Šampānē-Ardénai sritis Prancūzijos šiaurės rytuose: *Šampānē-Ardénai – vienās rečiáusiai gyvēnamų Prancūzijos regiònų. Šampānés-Ardénų regione veikia Lietuvōs garbēs konsulātas. Per Šampānés-Ardénų teritoriją eina Paryžiaus–Strasbūro greitóji geležinkelio linija iñ automobilių magistrālę.*

šampūnas dkt. (2)

kvapus skystis plaukams ir pan. plauti: *Šampūnas nuo plēiskanu. Gýdomasis šampūnas. Kókiu šampūnu tū pláuni [trenki] gálvq? Renkúosi patikimų iñ pripažinimq peñiusių gamintoju šampūnus.*

Šanchājus dkt. vns. (2)

miestas Kinijos rytuose: *Šanchājus, senovēje bùvęs žvejų gyvénvietė, dabař – didžiáusias Kinijos miestas. Šanchājus – júrų iñ ùpių úostas. Šanchājuje yrà daugiau kaip trisdešimt aukštujų mokýklų.*

Šánčiai dkt. dgs. (1)

1. AUKŠTEJIEJI ŠANČIAI: *Šánčių piliäkalnis. Aukštuosiuose Šánčiuose yrà XIX ámžiuje nùtiestas geležinkelio tunelis. Aukštujų Šánčių karių kapinésè palaidoti lakūnai Stéponas Dárius iñ Stasys Girénas.*

2. ZEMIEJI ŠANČIAI: *XIX ámžiaus pabaigoje Žemuosiuose Šánčiuose bùvo ikurtos kareivinės. Žemieji Šánčiai prië Kauno bùvo prijungti tûkstantis devyni šimtais devynioliktais mëtais.*

šánsas dkt. (1)

sékmës galimybë, tikimybë, gera proga: *Tōs varžybos rinktinei bùvo paskutiniš Šánsas patèkti į čempionatq. Jis praléido šánsq išvažiúoti studijúoti į ūzsieni. Dabař tûrime puikius Šánsus patèkti į finālq.*

šantāžas dkt. (2)

grasinimas paskelbti kompromituojančias žinias (tikras arba melagingas), siekiant savanaudiškų tikslų: *Apkáltinti šantažù. Apsáugoti nuo šantāžo. Siekdamas tikslo jis nesibödi griëbtis šantāžo. Speciáliosios tarnybos žurnalistùs į sàvo tiñklą jtráukdavo pinigais arbà pasitelkusiós šantāžą.*

šantažāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šantažuoti: *Dviem įtariamiesiems pateiktū káltinimai dėl šantažāvimo. Speciāliosios tarnybų žurnalistus į savo tiñklą iitráukdavo pinigais arbà pasitelkusių šantažāvimą.*

šantažistas, šantažistė dkt. (2)

kas šantažuoja; sin. šantažuotojas: *Šantažistų aukà. Jis išvadino ji šantažistu. Nekreipkite dëmesio į šantažistęs.*

šantažuoti, šantažuoja, šantažāvo vksm. (kà, kuo) grasinti, gasdinti šantažu, griebtis šantažo: *Mës nesiléisme šantažuojami. Šalìs, balansuodama añt anárchijos ribòs, šantažuoja Väkarus. Komisaras sáké jaučiñs, kàs ji šantažāvo telefonu, tačiau asmeñis pavardës nenuróde.*

šantažuotojas, šantažuotoja dkt. (1)

žmogus, kuris šantažuoja; sin. šantažistas: *Ùž tûrimą filmuotą mëdžiagą šantažuotojas pareikalâvo solidžiós sumôs. Paauglio šantažuotojams grësia neláisvë. Apië šantažuotojus býlai sùrinkta nemažai mëdžiagos.*

šàp išt.

1. kartoiant vartojamas šnibždëjimo, kuždëjimo garsui pamëgdžioti: *Šàp šàp į aûsi. Geriau į akis pasakýti, o nè ùž akiu šàp šàp šàp.*
2. kartoiant vartojamas šnaréjimo, šiugždëjimo garsui pamëgdžioti: *Šàp šàp šàp – lietùs palijo. Šàp šàp šàp šlëma žolë. Šàp šàp – girdžiù basu kóju žingsniùs.* | kartoiant vartojamas tukséjimo garsui pamëgdžioti: *Sirdis pláké šàp šàp, šàp šàp.*
3. kartoiant vartojamas valgymo, édimo iþpûdžiui pavaizduoti ir garsui pamëgdžioti: *Tik šàp šàp – ið viskas suvâlgysa. Avëlës gardžiai žolë šapëna šàp šàp šàp.*

šàpalas¹ dkt. (3^b) švarių upių žuvis tamsiai žalia nugara ir gelsvais šonais (ppr. europinis šapalas, *Leuciscus cephalus*): *Šapalaï yrà pailgi, veþpstës fòrmos. Stambių šapalų daugiáusia sužvejójama Lietuvôs ûpëse. Trañkosi kaip šàpalas añt meškerës (flk.).*

♦ **kaip šàpalas**

1. apie labai silpną – pavargusì, girtą ir pan.: *Paréjaū pavañges kaip šàpalas. Jië girti kaip šapalaï, kalba nesâmones.* Jis buvo girtas kaip šàpalas, nebesilaiké añt kóju.
2. apie labai sulysusì: *Nuô tõ pusbadžiavimo ji liesà kaip šàpalas.*

šàpalas² dkt. (3^b)

1. nedidelis šiaudo, šieno galas; sin. šapas: *Šàpalas akyjè. Skruzdélë nësa šàpalq.*
2. žabar, stagaras: *Jië išëjo ieškoti šapalų láužui. Tojë viëtoje buvo kélmas, krûvà pagalių, šapalų.* • plg. šakalys, šipulys.

šapaláuti, šapaláuja, šapalâvo vksm. žvejoti šapalus¹: *Šapaláuti tiñka blìzgë sù liežuvéliu. Pasiémëme dugninës ið išëjome šapaláuti. Šapaláuju brìsdamas.*

šapalêlis¹ dkt. (2)

nedidelis šapalas¹; sin. šapaliukas¹: *Abù turéjome vòs pô këletq gružliukų, aukšlëlių, šapalêlių. Paklûonës upëlyje gáudëme upétakius, gružliùs, šapaléliùs.*

šapalêlis² dkt. (2)

1. nedidelis šapalas²; sin. šapaliukas²: *Šlúoti šapaléliùs. Kuř upêlis têka, šapaléliùs nësa, teñ mergëlë lelijelé báltq žësqi pësha (flk.).*
2. nedidelis, menkas žabar, stagaras; sin. šapaliukas²: *Jám buvo brangù kiekviénas šapalêlis, kiekviénas krûmëlis. Kiek maži visko atràsdavome – vabalêlių, gyvûnêlių, augalêlių, šapalêlių.*

šapaliūkas¹ dkt. (2)

nedidelis šapalas¹; sin. šapalėlis¹: *Sprindinis šapaliūkas. Užkibdavo kúojos, ešeriukai, vienas kitas šapaliūkas. Māsalu susigundė neūžauga šapaliūkas. Sugavaū tris šapaliukus, bét paléidau.*

šapaliūkas² dkt. (2)

1. nedidelis šapalas²; sin. šapalėlis²: *Kaṁbarius reikéjo pláuti kiekviéną diēną, neduokdiē, gulēs kóks šapaliūkas añt kílimo. | prk.: Tañ paskutinis šapaliūkas, ùž kuriō gálima griebtis.*

2. nedidelis, menkas žabar, stagaras; sin. šapalėlis²: *Máno sodintas medēlis dár tič šapaliūkas atródo. Iš šapaliūko nudróžtas birbýnės liežuvélis.*

šapas dkt. (4, 2) nedidelis šiaudo, šieno galas; sin. šapalas²: *Šapañ apkibęs [aplipęs] kombinezónas. Nusivalyti [nusipúptyti] šapūs. Mán į ākį veikiáusiai ikrítio šapas. Leñda kaip šapas į úodegą (flk.). Iš šapo tū vežimą priskáldai (perdedi, padidini) (flk.). Kito akyjè iř šapq pamäto (flk.).*

šapēlis dkt. (2)

nedidelis šapas; sin. šapukas: *Priē rankovès prilipo šapēlis. Skruzdélytés nēša šapēli pō šapēlio. Jū kiemas tvarkingas – nē šapēlio.*

šapénti, šapēna, šapēno vksm.

1. (kā) po truputj ésti, kramsnoti pešant, skabant; sin. rupšnoti: *Ožkà šapēna šiēnq [žolę]. Arkliai šapēno ávižas.*

2. (kā, kam, i kā) šnibždēti, kuždēti: *Puréndama žémę, jì vis sù savimi kalba, šapēna. Vaikas kažkā patyliūkais šapēna mótinai į aüsì. Sakýk áiškiai, o nè šapéni į aüsì. Móteris šapēno maldös žodžiùs.*

3. šlamenti, čiuženti: *Laukè šapēno lietus. Šapēna mēdžių lāpai.*

šapirográfas dkt. (2)

rankraščių ir atspaudų dauginimo prietaisai: *Šapirografu dáugintas laikraštis. Butè per krātq bùvo áptiktas šapirográfas, rañkraščiai iř keliólika laikraščio egzempliörių.*

šapirografúoti, šapirografúoja, šapirografávo vksm. (kā) dauginti, spausdinti šapirografu: *Mažeikiuose tuō metu éjo spausdinti iř šapirografúoti kéturiasdešimt keturių pavadinimų laikraščiai. Leidžiamì rankraščiniai iř šapirografúoti mokýklos laikraščiai.*

šapùkas dkt. (2)

ŠAPELIS: Kanarelé jaū lizdq ruošia, šapukus nēša. Suiñk už blakstienų, pakélk, iř kartu sù ašaromis išeis šapùkas. Véjas tóks stiprùs, ródos, žmögų nupūs nuo krañto kaip šapùkq.

šapúotas, šapúota bdv. (1)

apkritęs, apkibęs, aplipęs šapais: *Šapúotas švarķas. Katyté gáudē pélę tařp lāpu, parbégo visà šapúota. Ař pō dařinę ländžiojai, kàd nùgara šapúota?*

šaradà dkt. (2)

rimuota mísle, kurioje jmintinas žodis (ar žodžių junginys) suskaidytas į kelias sudedamąsias dalis, iñvairiai būdais užšifruotas tekste: *Sprésti šaradàs. Šarados tiñka iř vaikáms, iř suáugusiesiemis. Nuõ míslių péréjome priē šaradu.*

Šaravaî dkt. dgs. (3^b) kaimas Kédainių rajono savivaldybëje: *Šaravuosè yrà tūkstantis aštuoni šimtai šešiasdešimt trečių mëtų sukiliimo dalÿvių kapañ. Pásakojama, kàd añt gañsiojo Šaravuq ážuolo bùvo pakartì keturi kunigai, sukiliimo dalÿviai. Dvíračiais atvýkome į Šaravus.*

šariātas dkt. vns. (2)

teisinių ir religinių normų, pagrįstų Korane išdéstytomis islamo taisyklemis, visuma: *Šariātas ápima religines iř apeiginës pâreigas, privaciòs iř viešosios téisës núostatas bei numäto baûsmę už*

pažeidimūs. Šariātas griežtais smėrkiai svetimoteriavimą iš už jį baūdžia. Daugelyje islāmą išpažistančių šalių vis dár galiója šariāto įstātymai.

šárka dkt. (1)

1. į varnā panašus paukštis juodomis ir baltomis pluksnomis bei ilga uodega (ppr. paprastojo šarka, *Pica pica*): *Kařkluose perējo šárkos. Añt apšerkšnijusios líepos krýkštauja [tárška]* šárka. Šárkos lizdūs kráuna mēdžiuose, krámuose, brūzgýnuose. Šárkos bałsas nè itin malonùs aūsių: šaižùs, garsùs, čerškiantis. Šárka nuo miēto, kità ī jōs viētq (flk.).

2. menk. plepi moteris: Šárkos jūdvi, plepùtés. Nebúk tū šárka!

3. menk. moteris ar mergina, mēgstanti papuošalus, blizgančius daiktus: Jí tokià šárka: diēvina smūlkius niekučius, rýšķu makiāžq. Måno dukrà tikrà šárka: jái vískas gražù, kàs blīzga.

♦ į šárkų bažnyčią išvēžti žr. išvežti. kaip šárka

1. sakoma apie liekną, ploną, liesą žmogų: Vaikas léesas kaip šárka. Tà mergaité plonà kaip šárka.

2. apie šokinéjantį, striksintį ką: Tū čià peř daūg nestriksék [nestripinék] kaip šárka.

3. sakoma apie daug, garsiai šnekantį, tauškiantį: Móterys sueiš, tai iñ klēga kaip šárkos.

4. labai lengvai (eina): Jí eïna kaip šárka, žemës neliečia.

5. sakoma apie mēgstantį puoštis (ypač blizgais dalykais): Jí kaip šárka – pamäto grāžų pāpuošalq iñ peřka. **kaip šárka añt tvorōs**

1. garsiai, daug (šneka, čerška, tauška): Čérška [táuška] kaip šárka añt tvorōs.

2. labai (kraiposi, staiposi): Staiposi kaip šárka añt tvorōs. **šárka nunèš (añt uodegōs)** sakoma apie labai gražų, puošnų, švarų: Nesipuõšk peř daūg – šárka nunèš (añt uodegōs). Nesiprausk taip baltañ – dár šárka nunèš (añt uodegōs). **šárkos žingsniù žr. žingsnis.** **Į šárkų bažnyčią važiuoti žr. važiuoti.**

šarkiùkas dkt. (2)

šarkų jauniklis: Rugpjúčio ménesi šarkiùkai jaū būna paūgēję iñ išvesti iš lizdo. Rādome tris mažūs šarkiukus pàs močiutę gùdobelėse. Šárkos pavásarj susisuko krámuose lizdq iñ sekmingai išperejø kéturis šarkiukus.

Šarkučiai dkt. dgs. (2)

kaimas Šalchininkų rajono savivaldybėje: Buvome nuvažiavę į Šarkučius. Nuo Kalesniñkų iki Šarkučių tilī penki kilomètrai.

šarlatānas, šarlatānè dkt. (2)

nemokša, apsimetantis dideliu žinovu, specialistu; sin. sukčius, apgavikas: Nevadink jō šarlatanù. Kažkàs ją apšauké šarlatanè. Jí pàs visókio pláuko šarlatanùs neválkšto.

šarlataniškai prv.

→ šarlataniškas: Šarlataniškai išaiškinti įstātymus. Patarimai skambéjo šarlataniškai. Ši teoriya skañba miglötai iñ net šiek tiek šarlataniškai.

šarlataniškas, šarlataniška bdv. (1)

büdingas šarlatanui: Šarlataniška mistika. Šarlataniški gydymo bûdai. Nesiklausýsiu júsų šarlataniškų išvedžiójimų.

šarmà dkt. (4)

1. ŠERKSNAS: Mēdžiai šarmà apsitráukę. Naktiēs šarmà nušaldé daūgelj žiedų. Iš jū burnų kilo gàras iñ vierto šarmà añt langų.

2. šnek. atsiradę žili plaukai: Véidas raukšlétas, plaukai iñ barzdà šarmà padabinti. Pláukus nubařsté šarmà.

šárm̄as dkt. (3)

1. gailus² (2 r.) cheminis junginys, neutralizuojantis rûgštis ir lakmuso popierių nudažantis

mėlynai: *Nātrio* [kālio] šárm̄as. Kaiž ūrminiai metālai reagúoja su vándeziu, susidāro šárm̄as. Nātrio šárm̄as lengvai tīrpsta vándezyje išskirdamas daug šilumōs.

2. gailus² (3 r.) nusistoje pelenų ir kt. plikinys, varto jamas skalbt, tręsti: *Pelenų* [muilo] šárm̄as. Šárm̄as gáunamas pelenus užplikius vándeziu. Šárm̄as éda rañkų ódą.

šarm̄avimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šarm̄uoti: Nórint apsáugoti minkštōs medéenos grindis táikomas šarm̄avimas.

šarm̄ingas, šarm̄inga bdv. (1)

1. turintis daug šarmo (1 r.) ar jo savybių: Šarm̄ingas skýstis. Šarm̄inga žemāpelkē.

2. turintis ūrminamujų savybių: Šarm̄inga augaline mityba. Šarm̄ingi prodūktai. Labai vértinamas šarm̄ingas maisttas.

šarm̄ingumas dkt. ppr. vns. (2)

→ šarm̄ingas (1 r.): Gélo vándezis šarm̄ingumo nustátymas. Šarm̄ingumù vadínama vándezis savybé surišti rúgštis. Kaip padidinti baseño vándezis šarm̄ingumą?

šárminimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šarm̄inti: Diřvos šárminimas.

šárminis, šárminé bdv. (2), šárminis, šárminé (1)

1. turintis šarmo (1 r.) ar jo savybių: Šárminis tīpalas. Šárminis dirvóžemis.

2. kuriuo nustatoma, kad yra šarmo (1 r.): Šárminé reákcia.

3. galintis sudaryti ūrm̄us (1 r.): Šárminiai metālai [elemeñtai]. Vándezyje tirpùs šárminio metālo hidroksidas.

4. šarmo (1 r.) pripildytas: Šárminis akumuliátorius.

šárminti, šármina, šármino vksm. (kā) daryti ūrminj, veikti šarm̄u (1 r.): *Nātrio salietrà diřvq lengvai šármina.*

šarm̄ojimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šarm̄oti 1: Automobilio stíklo šarm̄ojimas. Šarm̄ojimas ródo, kàd júsų lauko dùrys yrà visái neapšiltintos.

šarm̄otas, šarm̄ota bdv. (1)

1. su šarma: Šarm̄otas saūsis. Šarm̄ota žiemà.

2. padengtas šarma; sin. šalnotas: Šarm̄oti mèdžiai [kerai]. Šarm̄otas automobilio stíklas.

3. šnek. lengvai pražilęs: Senélis pasiglósté šarm̄otus ūsùs.

šarm̄oti, šarm̄oja, šarm̄ojo vksm.

1. trauktis šarma, šerkšnu; sin. šerkšnyti: Laukè šálta, šarm̄oja langai. Šalià lángo šarm̄oja síena. Šálo, žalvariné pakiñktų dàlys gražiai šarm̄ojo. | beasm.: Šiañdien šarm̄oja.

2. darytis žilam; sin. žilti: Jaū táu šarm̄oja plaukaî [barzdà, smilkiniai].

šarm̄uotas, šarm̄uota bdv. (1)

1. šarm̄u (1 r.) sulaistytas, suteptas: Šarm̄uotas paviřsius. Šarm̄uotos griñdys. | pagamintas naudojant šarm̄ą (1 r.): Nerüdijančio pliêno plautùviu nepláukite šarm̄uotais plovíkliais.

2. sutaisytas su šarm̄u (2 r.): Šarm̄uotas vanduô.

šarm̄uoti, šarm̄oja, šarm̄avo vksm. (kā) apdoroti šarm̄u (1 r.): Šarm̄uoti medéenq. Lentû paviřsius gâli bûti šarm̄uotas, vaškúotas, aliejúotas ař lakúotas.

šarp̄ėjus dkt. (2)

vidutinio dydžio trumpaplaukis šuo, kurio kailis sudribës klostémis, tarsi bûtų per didelis: Sù

šarpejumi reiķia daug iš ilgai vāikščioti. Šarpejų veislē kilusi iš Kinijos. Šarpejūs leņgva atpažīnti iš ódos raukšliū iš kvadrātinēs formos kūno.

šařsalas dkt. (3^b)

- stipri vandens čiurkšlē: Šaršalaīs vanduō trýkšta, užplāks visùs dāigus.
- triukšmas, erzelis: Varžybose vākar netrūko šařšalo. Išgiřdus naujiēnq, trobojē kilo baisūs šařsalas. Preziderito frāzē sukēlē dīdeli šařšalq. | triukšmingas vaidas: Apgáutas výras parduoſtuvēje sukēlē baisū šařšalq. Keliems svečiāms prisigérus, gimbādienio puotā vierto šařšalu.

šařšas dkt. (2)

- vandens ribējimas, tekant per akmenis, papūtus vējui, plaukiojant žuvims ir pan.: Nueīna šařšas vējui aīt bangq pakilus. Žinaū vietēlē, mataū iš šařšo, teñ visadā vienq kītq žūvij sugáunu.
- bangos nustojuši pūsti vējui: Júros šařšas.
- triukšmas, erzelis: Bè reiķalo bùvo sukełtas šařšas. Nutílikit pagaliau, kō čià kēliate šařšq.

šaršuoti, šaršujo, šaršavo vksm. pamažu banguoti; sin. ribēti, ribuliouoti: Vandeñs paviršius pràdeda šaršuoti.

šarvaī dkt. dgs. (4, 3)

- ist. senovinēs apsauginēs ginkluotēs dalis, dengianti kario ar jo žirgo kūno dalis: Galvōs [káklo, liemeñs, rañkų, kójų] šarvaī. Strēlēs atšoko nuō šarvū. Suñkūs iř nepramušamī bùvo ríteriū šarvaī. Iš muziējaus pàvogtus šarvūs surādo vaikā. | prk.: Nejveikiamū abejingūmo šarvaī.
- karo laivų, tankų, mašinų ir kt. metalinē apsauga: Plieniniai [aliuminio lydinių] šarvaī. Speciälūs šarvaī sáugo kovōs mašinās nuō kułkų, skeveldrū, branduolinio sprogimo smūgio bangōs, läzerio iř ionizúojančiosios spinduliuotēs. Sviedinys pràmušē tánko šarvūs. Ī laivo šarvūs daūžesi bañgos.

šarvamušis, šarvamušē bdv. (1)

pramušantis šarvus: Šarvamušiai šoviniaī [sviediniaī].

šařvas dkt. (4), šárvas (3)

- kietas apsauginis kai kurių gyvūnų kiautas, luobas: Véžliū šařvas sudarýtas iš kaulinių plokštēlių. Šařvq turéjo daūgelis iškastinių stuburinių. Iš dabartinių roplių šařvq turi véžliai iř krokodilai.
- metalinis elektrors laido ar radio lemos apvalkalas: Nerúdjančio pliēno kābelio šařvas. Svarbū nepažeisti jüngiamojo laido apsauginio šařvo.
- plieno plokštēs gaminys patalpų apsaugai: Šařvo dùrys [vařtai]. Šařvo dùrys pasižymē saugumù, atsparumù drēgmei, temperatūros kaitai iř mechaniniam póveikiui.

šarvāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šarvuoti: Automobilių stiklų támsinimas iř šarvāvimas. Automobilių šarvāvimas – brangi saugumo priemonė.

šarvinis, šarviné bdv. (2)

- panašus į šarvus (1 r.): Šarviné liemēnē. Rítero pédas apsáugodavo šarviniai bātai. Antikvariatē mačiaū šarviniūs márškiniai.
- naudojamas šarvams (2 r., 3 r.) gaminti: Líeti šarvinų pliēnq.

šarvójimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šarvoti: Šarvójimo sálē [koplyčiā]. Kúno tvařkymas priēš šarvójimq ař kremāvimq. Teikiamē visās sù šarvójimu, kremāvimu iř láidojimu susijusias páslaugas.

šarvóné dkt. (2)

- pakyla karstui pastatyti; sin. katafalkas: Šarvónes ùžtiesalas. Šarvóné tuošiamā ēglēs ař beržq šakēlēmis.

2. šarvojimas, šermenys: Šarvōnés reikmenys. Ateiti į šarvōnę. Priblokštì artimieji iš pradžių nèt nežinójo, kaip rengti šarvōnę iš láidotuvės. Šarvōnés viétos išařdymas yrà rituālinis veiksmas, kuris išréškia vélēs péréjimą į anapusinj gyvēnimą.

šarvōnés dkt. dgs. (2)

ŠARVONÉ 2: Kùklios iš pàprastos bùovo šarvōnés. Šeimà gr̄žo iš šarvōnių. Jis bijójo mirtiēs, vénge šarvōnių iš láidotuvii.

šarvótis, šarvója, šarvójo vksm. (kà) rengti ir guldyti mirusijj į karstà ir dëti ant šarvonés: Žmogaùs palaikū paruošmas šarvótis. Dabaž žmónés skaičiuoja pìnigus iš taūpo, todël dažniáusiai mìrusijj šarvója vienq párq. Vyresnieji greičiáusiai dár prisimena ilgas láidojimo ceremonijas, kaiž velionis bùdavo šarvójamas namiē.

šarvúotas, šarvúota bdv. (1)

1. šarvais (3 r.) apsaugotas: Šarvúotas automobilis. Metalinés šarvúotos vidaüs [laūko] dùrys. | i.vr.: Šarvúotoji žvalgýbos iš patruliavimo mašinà (kar.). Šarvúotasis antvandeninìs kovös laïvas, ginklúotas didelio kalibro artilérijos pabûklais (kar.).

2. turintis šarvą (1 r.): Šarvúotiemis gyvūnams šárvias suteikia papildomą apsaugą nuo priéšu. | i.vr.: Šarvúotiejì moliuskai (zool.). Šarvúotosios žuvys (zool.).

šarvúoti, šarvúoja, šarvávo vksm. (kà, kuo) dengti, apsaugoti šarvais (3 r.): Automobiliuai bùovo šarvúojami devyniū – aštuoniolikos milimètru stôrio plièno lákstais. Jiè sàvo tèchniką šarvúoja naudódam bet kókias pô rankà pasitáikiusias priemones.

šarvuôtis dkt. (2)

1. šarvuotas laivas, traukinys, automobilis ir kt.: Žvalgýbos šarvuôtis. Eskadriniai iš krañto gynýbos šarvuöciai. Važinéti šarvuočiù pô miškà draudžiam. Žuvo dù šarvuočiù važiavé kareiviai. Šarvuöciai naudójam žvalgýbai, saûgai, ryšiáms, patruliavimui iš kaip mobiliój vadavietę.

2. Pietų ir Centrinés Amerikos žinduolis, kurio kùnas apaugęs kaulinémis plokštelémis (ppr. devynjuostis šarvuotis, *Dasyurus novemcinctus*): Šarvuöciai turi apsauginę, į šarvùs panäsiq kietos ódos dañgą añt galvòs, nùgaros iš galùnių. Slénje styrójo káktausai, mâtéme klajójančius šarvuočius, daugybę egzotinių paûkšcių. Šarvuöciai dažnai tañpa kojòtų, pùmų, jaguàrų, rudiujų lûsių, šunų, pléstriujų paûkšcių, aligatorių grobiu.

šarvúotlaivis dkt. (1)

karinis šarvuotas laivas: Báltijos dugnè râstas priëš daugiau nei šiñtq mêtų nuskeñdës šarvúotlaivis. Jis tarnávo artilérijos karininkù šarvúotlaivyje. Aštuonių šarvúotlaivių flotile stójo į kôvq.

šáržas dkt. (1)

1. humoristinis ar satyrinis žmogaus portretas: Piësti draûgiškus šáržus. Šáržu kòmiškai pérteikiami bûdingiáusi charákterio, véido iñ kitì brúožai. Šárže gâli bûti linksmai vaizdúojami iñ gyvùnai bei daiktaí. Nemégstu piktù šáržu, nebauróju veidû. Kaip reagúoja žmogùs, pamâtes sàvo šáržq?

2. literatûros ar teatro priemonémis sukurtas humoristinis ar satyrinis portretas, meninis vaizdas, kûrinys: Drâmos romanè nérà – tîk šmaikštùs statistinio lietùvio šáržas. Pjèsé – tikrâ visiùomenès paròdija, jós dvâsinés bûsenos šáržas. Kóks šiô vaidinimo žánras – komèdija, fârsas, paròdija ar šáržas?

šaržâvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šaržuoti 1: Plakatè šaržâvimas péršoka estètinę rîbą.

2. → šaržuoti 2: Romanè nuo pàt pùslapio érzina kvailókas poètës šaržâvimas. Spektaklyje personâžo tautinių brúožų šaržâvimas mažaž skyrési nuo paròdijos. Tèksto kòmiškam išraiškingumui tarnáuja hiperbolizâvimas, šaržâvimas.

šaržuoti, šaržuoja, šaržavo vksm.

- (kā) piešti žmogų komiškai perteikiant būdingiausius charakterio, veido ir pan. bruožus: Šaržuoti politikus yrą įdomūs, bėt neleīgas dárbas. Galiu šaržuoti tik tuos žmónes, kuriuōs geriau pažistu.
- (kā) literatūros ar teatro priemonėmis komiškai perteikti būdingiausius personažų ar reiškinį bruožus: Šaržuoti personāžai. Ais̄kiai matyti, kād balerinà šaržuoja. Rašytojas turi téisę šaržuoti, nėt išskraipydamas faktus. Gvildéndamas emigracijos tēmq, rezisiérius įtaigiai šaržuoja šiañdienos reáljas.

šast išt.

- vartojoamas staigaus šokteléjimo įspūdžiui pavaizduoti; sin. strikt, liuokt: Voverė papūtusi úodegą šast ait̄ kitōs šakōs. Šast žiñgsnį į šóną. | vartojoamas staigaus atėjimo, atbégimo įspūdžiui pavaizduoti: Šast – iñ aš jaū viduję. Šast į vieną kėlio šóną, į kitą! Ji tik šast pàs kaimynę. Šast – iñ vél nauji mētai.
- vartojoamas staigaus metimo, déjimo įspūdžiui pavaizduoti: Šast saujelę riešutą. Brólis tik šast – užsivózia ait̄ galvōs skrybélé. Jis šast – iñ išmeta tūzq.
- vartojoamas staigaus atsisédimo, nusileidimo įspūdžiui pavaizduoti; sin. klest, plest: Jis tik šast ait̄ súolo [aít lóvos]. Paükštis apsùko pôrą râtū viñš pélkés iñ šast, nùtûpē į vández netoli mûsų.
- vartojoamas staigaus, netikéto veiksmo, įvykio įspūdžiui pavaizduoti: Šast mašinà užgëso. Jis šast iñ ištekéjo už kito. Šast – visi reikalaï griūva. Pinigai šast iñ išgaruōs. Šast mintis – parašysiu trieili!

šasteléjimas dkt. ppr. vns. (1)

- šasteléti 1: Vienu šasteléjimu jis ismûko į viðu. | prk.: Šasteléjimas į reitingų viršunes.
- šasteléti 2: Pirkinių šasteléjimas į bagažinę.

šasteléti, šasteli (šasteléja), šasteléjo vksm.

- (ant ko, iš ko, nuo ko, į kā, per kā, už ko, prie ko) staiga pašokti ir ppr. leistis kuria kryptimi; sin. strakteléti, strikteléti, šokteléti: Šasteléjo zuikis iš krûmų į ávižas. Kâtinas šasteléjo ait̄ stalo. Móteris lakúotais nagaîs staigà šasteli prié kasős langëlio. Vaikas šasteléjo nuo láiptų ait̄ griñdinio. Šuo šasteléjo į šalį [pēr tvõraq, už krûmo]. Stîrna šasteléjo pēr griövij iñ nukurnéjo į miškq.
- (kā, ant ko, į kā, nuo ko, po ko, už ko) staiga mesti; sin. mesteléti: Víenas pökštininkas šasteléjo šaltą vařlę už apýkaklës. Výras átnešé maišq iñ šasteléjo ait̄ žemës [pô kójq, į mašiną]. Jis greit sušylą, šasteli nuo savës ait̄klodę.
- (ant ko, į kā, prie ko) staiga sèstis; sin. klesteléti: Móteris šasteli ait̄ súolo [aít sòfos]. Berniùkas šasteléjo į mokýklini súolq, pasidéjo kuprinę. Panélés šasteli prié grëtimo staliuko.

šašagrybis dkt. (1)

parazitinis daržovių grybas (ppr. bulvinis šašagrybis, Hypochnus solani): Vegetacijos metu bulvinis šašagrybis pliñta spôromis. Bulvinis šašagrybis pažeidžia gumbus, dágus iñ stiebo žemutinę dälį. Šašagrybis intensyviai výstosi, kai salotos áuga pēr tánkiai arbà nesaikingai láistomos.

šašas dkt. (4)

- plutelé, susidaranti žaizdos ar opos paviršiuje: Nulùpti [nudréksti] šašq. Ait̄ žaizdélès užsidéjo pilkañ gel̄svas šašas. Pašalinus šašq óda pradéjo šlapiuót. Véjaraupių žaizdélès pasidengé šašaīs. Jis kaip šašas prilipo prié manës. Krapšydamai šašus gâlite užkrësti žaizdq baktérijomis.
- SPUOGAS: Aptékati [aptráukti] šašaīs. Tiës smilkiniu keli šašaī išdýgo.
- šašagrybio sukeltas ppr. gumbų ar vaisių paviršiaus pažeidimas: Šašq pažeisti kerañ. Ait̄ bùlvii gumbų susidåro kieti juodli šašaī. Bulvienójas gâli pažeisti bùlvii märas, ó gumbus – šašaī, raüplés. | dgs. tokiai pažeidimais pasireiškianti augalų liga; sin. šašligé: Šašaī – paplitusi bùlvii ligà.
- kas nors kliudantis, nepageidaujamas, keliantis nepatogumų: Miestelio [fúosto] šašas. Tàs nàmas – vienas iš didžiáusių senamiesti dařkančių šašų. Planúojame tą mûsų šašq – apléistą soviëtinij žuvininkystés úkj – sutvarkyti. Gamtoś taršos šašq aptikome visoje apskrityjè. • plg. kliuviny, kliutis.
- bendr. menk. irzlus, įkyrus, priekabus žmogus: Tàs šašas visi kabinéjas. Neužkabink tó šašo – vél bùs daug giñču. Kaip sù tókiu šašu gâli sutar̄ti?!

šašėlis dkt. (2)

nedidelis šašas (1 r.); **sin.** šašiukas: *Pūslės pratrūksta iš užsitrāukia šašėliais. Váistas minkština nósiies gleivinės šašeliūs, skātina jų gijimą. Ligónio ódą išberia pőriniai mazgēliai, o jeigu ji ē nusikāsomi, atsirañda kraujingų šašelių.*

šašimas dkt. ppr. vns. (2)

→ šašti: Kóks preparátas pagélbéty nuo vėido šašimo?

šašiukas dkt. (2)

1. nedidelis šašas (1 r.); **sin.** šašelis: *Užsidéjo šašiukas. Šašiukai nusilùpo [nukrito, nubyrejo] iš nebérà jokių žaidzélių. Šuō vis lažosi, apliñk šašiukus raudóna óda.*

2. koks nors mažas daiktas: *Pirkau tókius šašiukus, užáugo dideli grāžūs kāktusai.*

šaškė dkt. (2)

šaškių žaidimo ritinélis: *Kiřsti varžovo šaškę. Kuriàs šaškès renkiesi – baltq̄sias ar juodq̄sias? Žaidimą pràdeda žaidéjas, dvíkovoje žaǐsiantis sù baltōsiomis šaškémis.*

šaškės dkt. dgs. (2)

porinis stalo žaidimas dviejų spalvų ritinéliais, išdéstytais languotoje lentoje: *Žaǐsti [lōšti] šaškémis. Tarptautinės [šimtalañgés] šaškés. Braziliškosios [ángliškosios, vókiškosios] šaškés. Pàprastosios šaškés žaidžiamos añt šešiasdešimt keturių langelių lentōs, o tarptautinės šaškés žaidžiamos añt šimto langelių lentōs. Daugumà mégéjų žaidžia paprastōsiomis šaškémis.*

šaškininkas, šaškininkė dkt. (1)

šaškių žaidėjas: *Šaškininkés tâlentas atsiskleidé pô rîmtû varžybû. Mûsų šaškininkai laiméjo tarptautinį turnýrą. Jû klâséje buvo daug stiprių šaškininkiu. • plg. šachmatininkas.*

šašligė dkt. (1)

vns. augalų liga, kai gumbų ar vaisių paviršiuje atsiranda šašų: *Bûlvių šašligė. Šašligė pažeidžia gumbavaisių odéłę, jî tañpa šiurkštî iš šašúota. Nedidelis diřvos rûgštingumas apsáugo bûlves nuo šašligés.*

šašlykas dkt. (1), **šašlykas** (2)

avienos, kiaulienos, rečiau jautienos gabaliukai, suverti ant iešmo, kepami ant atviros ugnies: *Avienos [kiaulienos] šašlykas sù daržovémis. Šašlykas tâpo iškylų karâliumi. Kiek laiko jûs marinúojate šašlykus?*

šašlykinė dkt. (2)

1. kepamoji krosnelė mësai kepti ant suкамų iešmų: *Keliõniné šašlykiné. Poilsiauvietéje yrà laužävietè, šašlykiné. Kietu kurù kûrënamas šašlykinès leidžiama naudótì nè arčiau kaip šeši mëtrai nuo pastatû.*

2. maitinimo įmonė, kurioje ppr. patiekiami šašlykai: *Pakelésè daug ûzeigų, šašlykinių. Važinédami pô Pakrúojo rajòną užsùkome į šašlykinę užkâsti. Šiojè šašlykinéje šašlykai visadà bûna skânus, sultingi. | jos patalpos: Remontuoti šašlykinę.*

šašti, šq̄sta, šâšo vksm. (nuo ko) šašais aptekti: *Véidas pradéjo šašti. Lúpos šq̄sta nuo péršalimo. Nuo kô šq̄sta mažýlio galvà?*

šašuotas, šašuota bdv. (1)

1. ant kurio yra (daug) šašų (1 r., 2 r.): *Šašuota galvà [óda]. Vaikas drâsko šašuotą pakauši. Nenorejau liestis priẽ jô šašuotų rañkų.*

2. turintis šašų (1 r., 2 r.): *Šašuotas vâlkata. Šašuotą šuniüką šeimininkai išmeté į gâtve.*

Šateikių dkt. dgs. (2)

kaimas Plungės rajono savivaldybėje: *Šateikių dvāro ansámblis iš párkas. Važiāvome į Šateikius. Mēdžio meistro sukūrtos skulptūros žénklina žydu kapavietes Šateikiuose.*

šatėnas, šatėnė dkt. (2)

žmogus kaštoniniai plaukais; **sin.** kaštonplaukis: *Tėvaž blondinai, o abū vaikai šatėnai. Kelerius metūs draugavaū sū ilgakoję šatenę. Laidoję kalbésime apie blondinus, brunetus iš šatenus – ar plaukų spalvą turi ītakos charakteriu?*

Šatės dkt. dgs. (2)

kaimas Skuodo rajono savivaldybėje: *Nuo Šācių iki Salantų šešiolika kilometrų. Šatėse atidaryti kultūros centro iš bendrūmenės nama. Nuo seno Šatės garsina Šv. Jono atlaidai, į kuriuos suvažiuoja žmonės iš kitų parapijų.*

šatrà dkt. (4)

1. ilga plona šaka; **sin.** kartis: *Šatrūs tvorà. Būdavo šatros drabužiams pasikabinti. Obelū šakos paramstytos šatromis. Iš sū ilgiusia šatrà dangaus nepasiexi (flk.). Ilgà kaip šatrà, kvailà kaip vištà (flk.).*

2. kartelė šiaudams prispausti dengiant stogą: *Šatros stógui. Stogus deñgdavo vienodo storio šiaudų slúoksniu, šatràs prirešdavo kažklaus.*

3. virbas, žabas, žagaras: *Šatràs kapotí [kūrénti]. Šatros nekažtrios. Bégdavau į pašiūrę atnèsti malkų arbà šatrū glébį.*

šatragalys dkt. (3^b, 3^{4b}) menka, trumpa šatra (3 r.): *Kūrénti šatragaliai. Supjaukime iš šitq šatrāgalį į malkas. Patvoryjè guli krūvà šatragaliū.*

šatras dkt. (2)

1. SATRA 1: *Ilgì šatrui. Priè iilūžusio žmogaus výrai sténgési pristumti šatrùs.*

2. SATRA 3: *Šatrùs kiřsti [kapotí]. Šatrū bùvo likës nedideliš glébëlis.*

šatráuti, šatráuja, šatrāvo **vksm.** rinkti, kirsti šatras (3 r.): *Výrai išvažiavo į mišką šatráuti.*

šatrélė dkt. (2)

1. nedidelė šatra (1 r.); **sin.** kartelė: *Añt šatrélés karójo drabužis. Dvi šatrélés baltū vištáicių (flk. dantys).*

2. vytis, vytelė: *Jis užrikdavo arbà sudúodavo peñ nûgarą šatrelę. Šeiminiñkas káisiojo į mólì liáunas šatrelës, tikédamasis, kàd beñt dalis jų prigis. Glúosnio šatrélė įsmeigiamà prië vandeñs iš į jskeltą viršutinę dàlį įspraudžiamas vâlas – kai žuvìs kiñba, liaunà šatrélë lingúoja.*

Šatrijà dkt. vns. (3^b) piliakalnis Telšių rajono savivaldybėje: *Padavimai apie Šatriją. Ikópti į Šatriją. Añt Šatrijòs kálno pastatytas didelis medinis kryžius. Šatrijòs kálno pavadinimas kîlës iš žödžio „šatrà“ – šatrū laužai añt kálno bûdavo uždegami, kîlus dideliám pavojui.*

šatrýnas dkt. (1)

vieta, kur daug suaugę ar primesta šatru: *Vôs išlindaū iš tõ šatrýno. Išgäsdintas kîškis néré į šatrýnq.*

Šatrininkai dkt. dgs. (1)

kaimas Vilniaus rajono savivaldybėje: *Važiuoti prô Šatrininkus. Namas yrà Šatrininkuose, prië plento Vilnius–Šumskas.*

šaudýba dkt. vns. (1)

šaudymo mokslas; **sin.** šaudymas: *Šaudýbos egzaminas [rungtis]. Ginkluötés iš šaudýbos kâtedra. Šaudýkloje výko šaudýbos instrükto rių mókymai.*

šaudyklà dkt. (2)

irengta šaudymo vieta – tiras, ginklų ir šovinių saugykla, taisykla: *Siúlome įsigýti šaudyklas abonemeñtq. Kviēciami apsilankýti šaudyklaje iš išbandýti tikrūs koviniùs ginklùs. Fiziniams iš juridiniams asmenimis, kurië nesiveřčia ūkine veiklą eksplloatuodami tirùs, šaudyklas, liceñcija eksplloatuoti tirùs, šaudyklas nereikalìnga.*

šaudyklé dkt. (2)

1. šaunamasis ginklas: *Výrai apsiginklavo šaudyklémis.*
2. spec. audimo staklių įtaisas ataudui per metmenų žotis prašauti: *Šaudyklés déžutés vožtūvas. Elektròninis šaudyklés saugiklis. Métyti šaudyklę teñ iš atgal. Dažniáusiai šaudyklés dāromos iš kietos iš tvirtos medienos. Vienà iš audimo kladû – šaudyklés žymė.*
3. spec. siuvamosios mašinos detalė apatiniam siūlui leisti: *Siuvimo mašinos bûna sù vertikaliomis arbà horizontaliomis šaudyklémis.*
4. spec. siuvamosios mašinos detalė, suformuojanti šaudyklinį dygsnį: *Siúlai iš ādatos pérpinami sù siúlais iš šaudyklés.*
5. spec. MEGZTUVÉ: *Šaudyklé tiñklui, nýtims mègzt. Nérimo šaudyklé.*

šaudyklélė¹ dkt. (2)

nedidelė šaudykla: *Mûsų mókytojas vaikùs sudômino spòrtiniu šaudymu, mokýkloje yrà šaudyklélè. Irengème dažasvydžio šaudyklélè. Lengvösios atlétikos manéze penkiäkovininkai šáudo šalià bégimo tåko irengtojè šaudyklélèjé.*

šaudyklélė² dkt. (2)

1. dem. šaudyklé 2: *Klëvo šaudyklélè. Šaudyklélè dañliai šáuna, siûlo neužgáuna (flk.). Kardëlis tévëlis, šaudyklélè motinélè (flk.).*
2. dem. šaudyklé 3: *Šaudyklélè sù siûlų ātsarga.*
3. dem. šaudyklé 5: *Šaudyklélè tiñklui mègzt.*

šaudykliné¹ dkt. (1)

audimo staklių mechanizmo dalis, kurioje laikomas šaudyklés su įvairiu spalvų ataudu šeivomis: *Dvipùsé [vienpùsé] kilnójamoji šaudykliné. Sukamóji šaudykliné. Keičiant šaudyklinés pâdétij, paruošiamà šaudyklé sù reiñiamos spalvôs ātaudu.*

šaudyklinis, šaudykliné² bdv. (1)

1. spec. su šaudykle (2 r., 3 r.): *Šaudykliné siuvimo mašinà. Šaudyklinés audimo stäklés. Šaudyklinés rités privijimas.*
2. spec. sudaromas persipinant siûlams: *Šaudyklinis dýgsnis. Priës įsiuvant rankóves, lygiagrečiai sù pažastiës pjüviù įsiuvamas šaudyklinis péltagis.*

šáudymas dkt. (1)

1. → šaudyti 1: *Vîsq nâktj netilo šáudymas. Móterys, išgiðusios šáudymq, labai išsigañdusios.*
2. → šaudyti 2: *Belañsviù šáudymas. Koviniš šáudymas – ugniës leidimas į tâikinius iš kovinių giñklų koviniiais šaudmenimis. Taï nè medžiöklé, o bejegių žvérélių šáudymas. Sulaikytas įtariamàsis gandrû šáudymu. Žiniäsklaida pranešé, kàd peñ šáudymq žuvò keturi žmónes. | sngr.: Jaunuõlių gaudyñés iš šáudymasis baigësi. Susitákyta tik pô dviejû šimtû mëtu vidinių karų iš šáudymosi.*
3. → šaudyti 5: *Konfeti šáudymo patránka. Šáudymas šampanù. Pasigiñdo šampâno bütelių [kañščių] šáudymas. Fejerveñkų šáudymas gâli baigtis baudomis.*
4. tam tikrų sporto šakų grupė: *Kulkinis [steñdinis] šáudymas. Šáudymas iñ jüdançius iñ nèjudançius tâikinius. Šáudymo instrùktorius pâslaugos. Výko prâktinio šáudymo varžýbos.*

šaudymas iš lañko sporto šaka – šaudymas į taikinius strėlémis: Šáudymo iš lañko pasáulio čempionátas. Pirmosios šaudymo iš lañko varžybos įvýko XV ámžiuje Šveicárijoje. Šaudymas iš lañko itráuktas į olimpiinių žaidynių programą.

šaudynės dkt. dgs. (2)

smarkus šaudymasis: Pó šaudynių pradétas tyrimas. Kruvinosè šaudynèse žùvo kelî paaugliai. Daûg žmoniù žùvo peñ tås šaudynës.

šaudinéti, šaudineja, šaudinéjo vksm. (i ką)

po truputj ar siek tiek šaudyti: Nusikalûteliai viðq náktj vieni į kitus šaudinéjo. | sngr. (su kuo): Jië šaudinéjosi vieni sù kitaïs.

♦ **akimis šaudinéti** ýdémiai ar valiukiškai žvilgčioti: Jis šaudinéjo į mûs akimis.

šaudyti, šáudo, šáudé vksm.

1. (iš ko, kuo, su kuo, i ką) ne kartą šauti iš šaunamojo ginklo: Taikliai šaudyti į tâkinj. Kariai mókësi šaudyti iš minósvaldžio [minósvaldžiu]. Ji gerai šáudé iš lañko. Čià áiškiai (sù) pistoletu šaudyta. Šáudéme į óraq [i viřšu, į débesis]. | ne kartą šauti iš kokio nors specialaus ýtaiso: Naujáusias giñklas į pažeidéjus šáudo elektromagnétinémis bangomis. | neig. (kuo): Peñ šveñtë niëkas jokiai lâzeriais nešáudé.

2. (ką, iš ko, kuo, su kuo) ne kartą šauti norint sužeisti ar nužudyti šaunamaisiais ginklais, šuviais: Medžiotojai šáudé žvérís iš lankų. Kàs suskaičiuos, kiek nácių pataikûnų šáudé žydùs? Specialiôsios paskirties bûrys šáudé (sù) trasúojančiomis kułkomis. | neig. (ko, i ką, kuo): Guþbiu niëkas nešáudo, tik išsigiméliai. Nerašytas istätymas – nešáudyti į šernû patelès. Polícija į žmónes nešáudé nei guminémis, nei kitókiomis kułkomis. | sngr. (su kuo): Nemégstu filmu, kuř žmónés mûšasi iñ šáudosi. Prië bánko nusikalûteliai šáudéi sù apsauginiñkais. Šáudytis dvíkovose bûvo ûždrausta.

3. pyškéti, pokšéti, spragséti: Židinyje šáudé pušinés málkos. Tvõros jšálusios pýškina, šáudo. | sngr.: Képamos garstýciu séklos [kepami kukurûzai] šáudosi.

4. (kuo, su kuo) pliauškinti, pyškinti: Žirgaî lêké šúoliais, jám šáudant (sù) botagù.

5. (ką, kuo, i ką) triukšmingai, su sprogimu atkimšti, atidaryti, paleisti lékti ir pan.: Šampáno gérîmo etikëtas draûdzia šaudyti kamsteliùs, tařsi jië bûtu balistinës rakètos. Kaip saugiai šaudyti fejerverkùs? Miestelénai dainávo iñ į dañgû šáudé spalvótas raketás. Shiá íranga gálima šaudyti nè tik konfeti, bet iñ kitókius lengvùs, nedîdelius dâiktus. Ivaříems renginiáms nûomojame konfeti šáudančiø patránkq.

6. (i ką, aplink ką) smarkiai lakstyti, skraidyti: Bités, piktaî zviñbdamos, kaip kułkos šáudé į ávilius. Kirai kaip báltos stréles šáudé į vández. Krégdés šáudo pažemiai. Rykliai tik šáudydavo apliñk válti.

7. (ką, i ką, su kuo, ant ko) kaišioti į krosnì kepti: Šeiminiñkës dûonq šaudydavo į krósni sù ližë [añt ližës].

8. (ką) kaišioti šaudykłę audžiant: Ausdamà iš vienös pùsés, iš kitos šáudai šaudyklę.

♦ **akimis šaudyti** (ką, i ką) valiukiškai žvilgčioti: Ji doméjosi naujúoju kaimýnu, akimis ji šáudé, bet kálbinti nedrjiso. Kô tu akimis šáudai į vaikinùs?! Móteris šáudé akimis į vyrësnj výrq. **várnas šaudyti** žiopsoti, žvalgytis: Kô stóvi kaip žioplýs iñ várnas šáudai?! Vaikas visái nesusikaüpia, peñ pámokas várnas šáudo. **žodžiaiš šaudyti** užgauliai, šiurkšciai, piktaí kalbëti; sin. plûstis: Marti labai žodžiaiš šáudosi, pikta. **žvilgsniais šaudyti** (ką) vis pasižiüréti, žvilgčioti i ką: Merginos žvilgsniais šáudo tå vaikinq.

šaudytojas, šaudytoja dkt. (1)

1. žmogus, kuris šaudo šaunamuoju ginklu; sin. šaulys: Šáudytoja iš lañko. Pabûklo komándą sudáre trys žmónës: tâkytojas, šaudytojas iñ užtaisinétojas.

2. žmogus, kuris šaudydamas žudo: Bûvo iñ žýdų šaudytojų, iñ gélbetojų. Gandrû šaudytojas važinéjo visureigii. Nesù užkietéjës medžiotojas iñ žvéríu šaudytojas.

3. žmogus, kuris šaudo kokiu nors specialiu ýtaisu: Patýrës dažû šaudytojas (dažasvydžio žaidéjas). Fejerverkų šaudytojams grësia administracínës baûdos.

šaudmuo, šaudmeñis dkt. vyr. ppr. dgs. (3^a, 3^b) tai, kuo šaunama (pvz., kulka, sviedinys, granata ir kt.): Aritlērijos [aviācijos, biolōginis] šaudmuo. Šarvus prāmušantys šaudmenys. Šaudmenų fābrikas [sāndēlis]. Jis turējo ryšių sū ginklūs iñ šaudmenis gaminančiomis bendrōvēmis.

šaukālius, šaukālē dkt. (2)

šnek. garsiai kalbantis žmogus; sin. rēksnys: Jis iñ šaukālių giminės. Visi sužiuro į šaukālių.

šaukējas, šaukēja dkt. (1)

žmogus, kuris šaukia, kviečia ar ką skelbia; sin. šaukikas: Kainos šaukējas. Dažniáusiai tokië reklāmos šaukējai prisistato kaip inteligeñtiškos, kultūringos iñ dōros asmenybës.

Šaukēnai dkt. dgs. (1)

miestelis Kelmés rajono savivaldybëje: Šaukēnų Švenčiáusiosios Trejybës bažnýčia. Šaukēnuose gîmë nè vienas žymius kalbiniñkas. Šaukēnuose aplaňkême kraštótynos muziøjų.

šaukiamàsis ámžius amžius, kai žmogus tampa tinkamas atliki karinę prievolet: Lietuvoyè šaukiamàsis jaunuolių ámžius yrà nuô devyniòlikos mêtų. Siúloma jáuninti šaukiamajį ámžių. Kvietimo iñ privälomąjā kāro tarnybą sulañks visi šaukiamojos ámžiaus jaunuolių.

šaukiamàsis sakinys sakinys, ištariamas tam tikru bûdu, ppr. reiškiant jausmus, liepiant, šaukiant: Šaukiamàsis sakinys ýpač emocingai išréiškia miñtij. Šaukiaméji sakiniai neretai turi kreipinių, jaustukų, jiems bûdînga šaukiamój intonâcija. Vaikaî turi mokéti sudarýti tiesioginius, klausiamúosius iñ šaukiamúosius sâkinius.

šaukîkas, šaukîkê dkt. (2)

ŠAUKÉJAS: Tildytî šaukîkq. Šaukîko dárbas yrà rēkauti iñ pranešinéti. Tojè šalyjè manè labaî liûdino vaikaî, kurië dîrbo šaukikais ar bâtu valýtojais.

šaukîmas dkt. ppr. vns. (2), **šaukîmasis** sngr. (1)

1. → šaukti 1: Niëkas jô šaukîmo negirdéjo. Sâvo šaukîmu streikuotojas tîk sukîršina mîniq.
2. → šaukti 2: Manè labaî slégia tâs jös nuolatînis šaukîmas añt senyvû tévû. Gerî trènerio žôdziai krepšinio žaidéjui daûg reikalingesnî negù šaukîmas.
3. → šaukti 3: Nè visadâ tévû šaukîmas pâs dirèktorë išspréndžia klâséje kîlusias problemâs.
4. → šaukti 4: Šaukîmo komisijs. Výksta naujökû šaukîmas iñ bûtingąjâ krâšto apsaugôs tarnybą. Iñ láiškq sù šaukîmu atvýkti pŕfevolininkas nereagâvo.
5. → šaukti 5: Seimo dešîñtojo šaukîmo treçîoji rudeñs sèsija. Asambléja kañta peñ dvejûs metûs Generâlinio dirèktoriaus šaukîmu reñkasi iñ eilînë sèsiję.
6. sngr. → šaukti 6 (sngr.): Diëvo [Viëspaties, Paskutînio teîsmo] šaukîmasis. Nenumókime rankâ iñ pagálbos šaukîmäsi ar ûzsléptus žénklus, kâd žmôgui sunkù. | Taî nè kas kîta, kaip mirtiës šaukîmasis.

7. privalomas vykdyti kvieçiamasis raštas: Gáutas [fiteiktas] šaukîmas iñ teîsmq. Išsiustî teîsmo šaukîmai neretai grîžta iñ teîsmo râštinę.

šaukinys dkt. (3^b)

1. šaukiamasis, atpažistamas ryšio signalas: Laîvo šaukiniai. Pasigîrdo įvairiû râdiyo stočiû šaukiniai. | prk.: Šveñtës šaukiniai. Méilës šaukinys. Nuô šiû mêtû râdiyo klausýtojus svékins naujî šaukiniai. Visi linksmaî sùkosi liáudiškuose rateliuose, įvairiaiš šaukiniai, užkalbéjimais iñ bûrtais vijo žiêmq iš kiëmo.
2. komp. papildoma priemoné, sutrumpinanti komandos vykdymâ ar elemento įkélîmâ – piktograma, kuri susieta nuoroda su programa, failu arba aplanku: Šaukinio piktogramâ turi rodýklę. Išmëetus šaukinij objeketas nepašalinamas. Spûsteléjus pelës žymekliû šaukinij, paleidžiamâ programâ, àtveriamas âplankas arbâ fáilas. • plg. nuoroda.

šaukinti, šaukina, šaukino vksm.

1. (kā) šnek. šaukti, kad ateitų, atsilieptų: *Šaukina manė kažkas. Kàs teñ tavè iš priepirčio šaukina?* | sngr. (su kuo): *Grybáutojai miškè šaukinasi vienù sù kitaïs.*

2. (kā) psn. šaukiant garsinti, skelbti: *Tu ūguje bûdavo šaukinamos naujienos.*

Šaukliai dkt. dgs. (4)

kaimas Skuodo rajono savivaldybëje: *Šauklių káimo apýlinkése bûvo pagónių šveñtvieté. Kàs nòri išvýsti išpuðingq riedulýnq, tûri keliáuti į Šauklius. Buvome Šaukliuosè – teñ kraštóvaizdis, aðtimas Lietuvôs polédýnmečio tündrai.*

šauklýs, šauklé dkt. (4)

1. **vyr.** ist. asmuo, kuris skelbdavo, praneðdavo žinias: *Kâro [kovôs] šauklýs.*
2. kas skelbia, skeleidzia kokią idéją; **sin.** skelbëjas: *Láisvés [tiesös] šauklýs. Demokrátijos [zmogaûs téisių] šauklé.* | kas kā iðpranašauja, skelbia bûsiant; **sin.** pranašas: *Žalià spalvà – pavâsario šauklé. Dár tik kóvo pradžia, o tauragiškiai jaû pasitiñka pavâsario šauklius – gandrùs.*

šaukojimas dkt. ppr. vns. (1), **šaukojimas** (2)

→ šaukoti 1: *Minios šaukojimas. Kiemè girdéti vaikû šaukojimas. Dviejû žmoniû nûomoniu iñ bendrôs kryptiêsi siñtezè visadà bûs iñ yrà stiprësnè, tikslingèsnè už bandôs šaukojimq.*

Šaukotas dkt. vns. (1)

miestelis Radviliškio rajono savivaldybëje: *Šaukoto herbè pavaizdûota pémpè. Nuô Šaukoto iki Týtuvénų keturiólika kilomètrų. Šaukote aplañkémé Švençíausiosios Trejybës bažnyčią.*

šaukoti, šaukoja, šaukojo vksm., **šaukoti**, šaukoja, šaukojo **šnek.**

1. (kame) protarpiai smarkiai šaukti; **sin.** šükauti, rékauti: *Žmogùs kiemè gařsiai šaukojo iñ trikdé kaimynu ramybë. Sustójé bûriaîs jaunuõliai juökiasi, šaukoja. Girtas výras šveñtëje gařsiai šaukojo. Padavéja šaukoja peñ visq sâlë priiðdamà užsakymus.*
2. (ant ko) protarpiai garsiai bartis; **sin.** šükauti, rékauti: *Pradéjo jis añt manës šaukoti! Gélbetojai ikyriai šaukoja, o nepaáíškina nesuprañantiems, kokië pavøjai týko, kai júra smařkiai bangúoja.*
3. protarpiai garsiai krykštauti, klykauti (apie paukščius): *Šárka smařkiai šaukoja.*

šauksmas dkt. (4)

1. šaukimo garsas: *Jis išgiido šauksmq. Iñ móters šauksmùs niëkas nereagâvo. Iñ jû pagálbos šauksmq atsiliepé tûkstančiai žmoniû.* | **prk.:** *Neviltiès šauksmas. Madôs šauksmas. Añ tu girdì mélës šauksmq? Paklusk pröto iñ sâzinës šauksmui.*
2. paukščio krykštavimas, klykavimas, ûkavimas: *Išgäsdinto sparnuôčio šauksmas. Girdéti gérviu šauksmas. Atáidi gûdùs apúoko šauksmas.*

šauksmininkas dkt. (2)

linksnis, kuriuo kreipiama (pvz., *Žmogaû! Téti! Diëvel! Gerbiamieji! Pônios iñ põnai!*): *Šauksmininkù kalbantysis asmuõ tiesiögiai arbà retòriškai kreipiasi į kalbos adresatq arbà objektq. Linksniuodamas pamiršai parašyti [sukirčiut] šauksmininkus.*

šaukšciukas dkt. (2)

1. **ŠAUKŠUKAS** 1: *Kûdikiui jaû nuô šeñiû ménesiû óbuolij gâlima kasdién pagrémti šaukšciukù. Añ bûs gâlima nušveiñti tuôs sidabriniùs šaukšciukùs?*
2. **ŠAUKŠUKAS** 2: *Peñ diénq suvâlgau pôrq šaukšciukù medaûs. Mažyliai sumaitinaû kelis šaukšciukùs kôsés.*

šaukšcius dkt. (2)

ŠAUKŠTININKAS: *Káime liko tik vienas šaukšcius. Mûgëje sàvo gâminius pardavinéjo šaukšciai iñ kitî drožéjai.*

šáukšt^{as} dkt. (1)

1. dubus įrankis skystam, tąsiams ar biriam maistui imti: *Medinis [sidabrinis]* šáukšt^{as}. Šáukšt^{as} makarōnams. Ku^r diⁿgo māno didysis šáukšt^{as}? Kās žinote šáukšt^ų atsiradimo istorijs? Šáukšt^u jūros neišsėmsi (flk.).

2. tokiu įrankiu paimamas kiekis: *Ledū* tⁱk šáukšt^ą suválgiau. A^r galⁱ mān įdēti p^orą šáukšt^ą salotū? *Imanyt^u šáukšte vandeñs prigirdyt^u* (labai nekenčia). Šáukšt^{as} degūto medaūs statinę pagadina (flk.).

3. įrankis batui įauti: *Plastikinis [metaliniis]* bātū šáukšt^{as}. B^e šáukšto negaliu apsiauti šiū bātū. Kiekvienoj^e bātū parduotuvėje r^asite šáukšt^ą.

♦ **šáukšt^{ai} popi^{et}** per vėlū, po laiko, pavēluota: *Dabař jám prōto nebejkrēsi – šáukšt^{ai} popi^{et}*. Šáukšt^{ai} popi^{et}, jaū tō dvējeto nebeisitaisysis. **šáukšt^{ai} pō piet^u** per vėlū, po laiko, pavēluota: *Tingējai mókytis, o dabař šáukšt^{ai} pō piet^u*. Šáukšt^{ai} pō piet^u, mūs^u traukinys jaū išvažiavo. **šáukšt^ą padéti** žr. padéti.

šaukštasnāpis, šaukštasnāpē bdv. (2)

kurio snapas primena šaukšt^ą: *Šaukštasnāpē ántis* (zool.). Šaukštasnāpis bēgikas – Rytū Sibiro tündroje pērinti tilvīkų rūsis.

šaukšt^detē dkt. (1)

etnogr. lentyna šaukštams, stalo įrankiams laikyti; sin. šaukštinė: *Netoli krósniess añt sienos kabójo gražiai išpjaustinéta mediné šaukšt^detē*. Šaukšt^detē būvo kabinama virtuvėje añt sienos netoli krósniess arbà virýklēs. Paprasčiáusia šaukšt^detē būvo storà lentà arbà pusiáu pérskeltas rāstas sù trikañpēmis išpjovomis šóne šaukštams ikišti. Šaukšt^detēje būdavo iñ lentynos iñdams laikyti.

šaukšt^{el}is dkt. (2)

1. nedidelis šaukšt^{as} cukrui dēti į kavos ar arbatos puodeli, kai kuriems valgiams valgyti iñ pan.; sin. šaukštukas: *Arbātinis [kokteiliu]* šaukšt^{el}is. Minkštaⁱ virtas kiaušinis iñ taurēlēs neišimamas iñ vágomas šaukšteliu. Kⁱvj pérpjau name pusiáu iñ iškabiname šaukšteliu. Šiuos vaikiškus šaukštelius gālima plauti indāplovėje.

2. juo paimamas kiekis; sin. šaukštukas: *Idék mān dù šaukštelius cùkraus. Pašildykite vández, kàd taptu druñgnas, iñ išmaišykite stiklinéje šaukšt^{el}ij medaūs.*

Šaukšt^{el}is dkt. vns. (2)

kaimas Telšių rajono savivaldybėje: *Nuō Šaukšt^{el}io iki Pāvandenės tⁱk dù kilomètrai. Piliäkalnis yrà gražiū kraštovaizdžiu garsėjančiame Vařnių seniūnijos Šaukšt^{el}io kāime.*

šaukštiné dkt. (1)

etnogr. lentyna šaukštams, stalo įrankiams laikyti; sin. šaukšt^detē: Šáukštinę lietuvii valstiéčiai naudójo XIX ámžiuje iñ XX ámžiaus pirmoje pùsēje. Parodoj^e iñ visų darbū mān labiáusiai patiko šaukštiné. Suplautus peilius sudédavo į šaukštinę.

šaukštininkas, šaukštininké dkt. (1)

žmogus, kuris dirba ar parduoda šaukštus (1 r.); sin. šaukščius: Šveñtēje sékmingiáusiai prekiávo šaukštininkas iñ Marijápolēs. Drožéjas savè pirmiáusiai laiko šaukštininku.

šaukšt^{is}kas, šaukšt^{is}ka bdv. (1)

šaukšto pavidalo: Šáukšt^{is}kas lāpas. Šáukšt^{is}ku šiaudéliu gal^e yrà šaukšt^{is}ka išpjova. Mañmedžio kankóréžio žvynai išgaubti, šaukšt^{is}ki.

šaukšt^{uk}as dkt. (2)

1. nedidelis šaukšt^{as}; sin. šaukšt^{el}is: *Vaikiškas šaukšt^{uk}as. Puodēlis sù dangteliu iñ šaukštukū. Kôl šokolādas ti^rpsta, pasiruoškite šaukštukūs – juōs išsidéliókite añt padéklo taip, kàd šaukštukū gālas bûtu pakéltas.*

2. juo paimamas kiekis: *Pìmas uogiénés šaukšt^{uk}as būvo skanùs. Į arbātq dedù šaukštukq cùkraus.*

šauktė prv.

- šaukti 1: *Jis nėšneka, o šauktė šaūkia. Šauktė šaukiau – neprišaukiau.*
- šaukti 3: *Šilti vāsarovs vakarai šauktė šaūkia pasivāikščioti.*

šaukti, šaūkia, šaūkė vksm.

- (i ką) rēkti, klykti: *Vaīkas šaūkia visā gérkle. Kō taip gařsiai šauki? Jis nėšneka, o šauktė šaūkia. Móteris šaūkė į ragēli, kād niēkur nevažiuōs.*
 - (ant ko) rēkti, bartis: *Nustók šaukti añt vaīko, jis visái nekaňtas. Añt varžōvo šaūkēs krēpšininkas gāvo tēchninę prāzangą. Kálitinamasis, trikdýdamas viēšqj tvařkq, šaūkė añt gýdytojos iñ slaugytojos.* | neig. (ant ko): *Prašyčiau añt manēs nešaukti.*
 - (ką, i ką, iñ ko, prie ko, ko) prašyti, kvieсти atvykti, ateiti: *Šaūk vaikus namō į kañbarij. Šaūk brólj iš lauko pietū. Šaukti mókinj prië lentōs. Jūs manē šaūkēte? Tèks į mokýklą šaukti tévus. Šaukiame visùs į naujų výnų degustāciją.*
 - (ką, i ką) liepti, reikalauti, jsakyti atvykti: *Naujokus šaukti į kariúomenę. Jí į teismą šaūkia. Teismo medicinos eksper̄tas, atlīkēs tyrimą iñ dāves specialiisto išvadq, gāli būti šaukiamas į teismo pósēdi.*
 - (ką) pranešti apie organizuojamą renginj, kuriame privaloma dalyvauti; sin. skelbt: *Šaukti pasitarimą [pósēdi]. Rytój skubiai šaukiamas skýriaus susirinkimas.*
 - sngr. (ko) prašyti, melsti pagalbos ar kad kas ateitū, atvyktū padēti: *Pagálbos šauktis. Ligónis šaukési däktaro [Diēvo]. Daugiabùtyje kílus gaîsrui, butè likęs žmogus šaukési gélbetojų pagálbos. Beliēka tīk guléti iñ mirtiēs šauktis.*
 - (ką) leisti (kortas): *Šaūk bûgnùs. Turési kòzirius šaukti. | neig. (ko): Neturiù kō šaukti.*
 - (už ką) šnek. reikalauti, prašyti, noréti gauti (tam tikrą kainą): *Kiek šaukī už javus?*
- ♦ **nei šaukti, nei plaūkti** sakoma apie padėti be išeities: *Į tolíq bēdą patekaū, kād nei šaukti, nei plaūkti. Važiujant pàs gímynes sugêdo automobilis – nei šaukti, nei plaūkti.*

šauktinis, šauktinė dkt. (2)

i būtinają karinę tarnybą šaukiamas jaunuolis; sin. pašauktinis: *Išmokos tarnybą sàvo nórū pasiriñkusiems šauktiniams. Móterys į šauktinès, výrai į tévystés atostogas? Soviêtai gáudé iš jū kariúomenés mäsiškai pasitráukiančius šauktinius.*

šauktukas dkt. (2)

skyrybos ženklas (!), rašomas po šaukiamuju žodžiu ar sakiniu: *Rašyti [déti] šauktukq. Baigt sâkinij šauktukù. Pranešimas labai svarbùs – jō galè padék tris šauktukùs.*

šaukūnas, šaukūnė dkt. (2)

- rēksnys, šaukalius: *Àš nèt nesiruošiù kalbétis sù tuō šaukūnù.*
- vyr. istor. ŠAUKLYS 1: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystés teismo pareigūnas, kitaip šaukūnas, išvežiódavo teismo šaukimùs. Karáliaus šaukūnas atsakövą šaūkē stóti į teismą. Teismo sprendimą šaukūnas užregistraavo piliës knýgoje.*

šaulys, šaulė dkt. (4)

- žmogus, kuris moka šaudyti: *Jis taiklùs [puikùs] šaulys.*
- šautuvu ginkluotas karys: *Manèvruose dalyvåvo kulkosvaidininkai, šauliai, artileristai.*
- savanoriškos karinės organizacijos (Lietuvos šaulių sąjungos) narys: *Šaulių uniforma. Šauliai globója istòrines vietàs, rengia sukaktiūvių minéjimus, talkina valstybei krízinése situaciøe.*
- šaudymo sportininkas: *Tarptautinių šaulių varžybų nugalétojas. Jaunoji šaulė dalyvåvo jaunimo olimpiinių žaidynių mišrių komändų varžybose.*
- (rašoma didžiaja raide) vyr. vns. tam tikras žvaigždynas: *Šaulio žvaigždýnui bûdingi litin tankus žvaigždžių laukai. Lietuvos líeos-rugséjo ménésiais mätomas Šaulio šiauriné dalis. | vns. devintasis Zodiako ženklas: Måno žénklas – Šaulys. | bendr. žmogus, gimęs tarp lapkričio dvidešimt antros ir gruodžio dvidešimt pirmos dienos: Måno mamà – Šaulys.*

šaūniai **prv.** puikiai, gerai, gražiai: *Mės šaūniai pabendrāvome. Jaunimas šaūniai lēidžia laiką.*
Kultūros namų liáudiškos muzikos kapelà šaūniai pasiródė tradicinėje káimo kapèlų šveñteje. | **aukšt.:** Dabar tū atródai kuř kàs šauniai. Šaunù artiméems žmonéms pranësti puikiàs naujienas, bët dár šauniai, jéi staigmenà pranešamà originaliai. | **aukš.:** Šauniáusiai konkùrse pasiródé mûsų rajono atstovai.

šaunùmas **dkt. ppr. vns.** (2)

→ šaunus: *Nejistiketinas šaunùmas! Jis nepasižyméjo šaunumù. Kareiviams nepavýko pademonstruoti sàvo šaunùmo.*

šaunumélis **dkt. ppr. vns.** (2)

nepaprastas šaunumas: *Nà iř šaunumélis! Kokië geri rezultatai – šaunumélis! Šaunumélis, kóks puikùs debiùtas!*

šaunuôlis, šaunuôlé **dkt.** (2)

šaunus žmogus ar kita gyva bûtybè: *Tù šaunuôlé, mielój! Šaunuôlé katyté! Áčiu, merginos, jùs tiikros šaunuôlés! Svéikiname šaunuoliùs jaunúosius matemátikus!*

šaunuoliùkas, šaunuoliùké **dkt.** (2)

maloninis šaunaus žmogaus ar kitos gyvos bûtybès pavadinimas: *Tù tiikras šaunuoliùkas! Labai grazùs tåvo svéikinimas – šaunuoliùké! Šaunuoliùkas måno katinélis – pàts geráusias peliáutojas!*

šaunùs, šauni **bdv.** (4)

puikus, geras, gražus: *Šaunùs vakarélis [renginys]! Tù labai šaunùs vaikas! Susipažinau sù šauniù žmogumi. Kàs tå šauni móteris?* | **aukš.:** Šauniáusio Lietuvòs mókytojo rinkimai. Téti, tû pàts šauniáusias! Festivàlis šiemet vél sušauks šauniáusius muzikántus. **šaunù** **bev.:** Šaunù, kàd yrà tokijù mielù žmoniù. Šaunù, kàd tûrite daug gerù idéjų. Bútu šaunù tapti naudingiáusiu saváitës žaidéju. | **aukšt.:** Kàs gäli búti šauniai už maudynës ezerë? | **aukš.:** Šauniáusia, kaï dòvanos vaikáms bûna išradìngos, originálios, suteikiančios vaikui daug veiklòs.

šaunùt **dll.** vartojama pabrëžiant tos pačios šaknies bûdvardžio reikšmę: *Šaunùt šaunutélis vaikas.* Vaikù darbëliai bûvo šaunùt šaunutéliai.

šaunutélis, šaunutélè **bdv.** (2)

labai šaunus: *Šaunutéliai vaikai. Šaunutélèls kolègës. Mûsų kaimýnai tokië šaunutéliai.*

šaunùtis, šaunùtè **bdv.** (2)

ypač šaunus: *Šaunùtis tåvo sùnélis, léidžia pamiegóti mämai. Šaunùtè, tvarkìnga, mandagi mergáité. Kokië šaunùciai iř gražùciai pirmokéliai.*

šaùrsas **dkt. ppr. vns.** (1)

minkštasis gelsvai baltas pikantiško skonio prancüziškas karvių pieno sùris plona valgoma baltujų pelésių plutele: *Šaùrsas dažniáusiai bûna gelso arbà oránžinio átspalvio. Šaùrsas tûri leñgvą grýbų aromatą.*

šautè **prv.**

1. → šauti 1: *Stréle šautè šáuna į órq.*
2. → šauti 4: *Jis šautè šóvè [iššóvè] iš kambario. Režisiëriaus padéjéja šautè iššóvè pro duris.*
Skraidýklé šautè šóvè į žvaigždémis nusétq dañgų.
3. → šauti 5: *Dañgti nukélus, garaí šautè šóvè į viřšy.*

♦ **kaip šautè**

1. tiesiai, stačiai (eiti): *Eik peř miškà, nueīsi kaip šautè.*
2. labai greitai, sparčiai (lékti, bégerti): *Pamätę vilkà, nêshémés iš miško kaip šautè.*

šáuteléti, šáuteli (šáuteléja), šáuteléjo vksm. (iš ko) kartą kitą iššauti: Žmogus šáuteléjo iš medžiōklinio šáutuvo, vágys iř pabégo. Artilérija šáuteléjo iř susprogdino vienq tánq.

šáuti, šáuna, šové vksm.

1. (iš ko, kuo, su kuo, i ką) leisti kulką, sviedinį, strélę ar kitą šaudmenį iš šaunamojo ginklo (ppr. turint tikslą pataikyti): Šáuti iš lañko [iš medžiōklinio šáutuvo, iš dujinio pistolèto]. Šáuti pistoletū. Šaunamasis ginklas. Policiininkas išsitráuké giñklą iř sù juō pôrq kañtų šové i viřšu. Nešáuk, išeinù pakelęs rankas!
 2. (ką, i ką, kuo, su kuo) medžioti, žudytı šaunamuoju ginklu, šüviu: Šóviau kiškį šrataiſ [sù šratiniu šáutuvu]. Nusitáikiau iř šóviau i šérnq. | neig. (ko): Niekadà nešáuk vaikingos šérnés. Nešáuk tù manęs, aš tāu dūosiu pôrq zuikūcių (flk.).
 3. staiga išleisti panašų į šüvio garsą (atsikemšant, sprogstant, prakiūrant ir pan.); sin. pokšteléti: Netikétaí šové bütelio kañstis [automobilio padangą]. | (ką, i ką) su šüvio garsu atidaryti, atidarant leisti su šüvio garsu išleksti: Šáuti šampānq dár ankstī. Klaidingai mānoma, kàd šampāno bütelio kañstij reikia šáuti i viřšu.
 4. (kuo, per ką, pro ką, po kuo, i ką, iš ko, už ko) šnek. smarkiai eiti, bégti, važiuoti, skristi ir pan.: Sesuō šáuna keliū nèt neatsigréždamà. Léktūvas šáuna padángē [iš padángę]. Jis šové prô duris, tîk dulkés paruko! Vaikinas kaip kulkà šové i sàvo namùs. Ŝunj pamätes, kačiukas šautè šové pô lóva. Arkliai tîk šáuna tolýn peř balàs. Išgäsdintas kâtinas šové už krósnes. Šáuk iš kiemo [iš čià] greičiau!
 5. (i ką, iš ko) staiga išsiveržti: Dañgti nudeñgus, garañ šautè šové i viřšu. I viřšu šové liepsnōs liežuviai. Iš drakòno nasrú šové galînga liepsnà. I viřšu šové milžiniškas fontanas. Dél sàvo ypatingos savybës – šáuti iř putotì, šampânas bûvo laikomas diëviškuoju karâlių gérimu. | (i ką) bûti smarkiai iškilusiam i viřšu: I dañgų šáuna šimtamëtës pùshys. Peř pùskilometri nuo këlio i dañgų šové medinës bažnytëlës bokštas. | (i ką) staiga smarkiai kilti, padidëti: Málkų káinos vêl šové i viřšu. Mókeschiai už šildymq ši sezòną šáuna i viřšu. Vário káinos šové i rekòrdines áukštumas.
 6. (ką, i ką, ant ko, su kuo) kišti, stumti į krosnį kepti: Šeiminiñké dûonq šáuna i krósni aňt ližës [sù ližë].
 7. (ką, kuo) kišti (skląþciu, velke); sin. sklësti: Nákciai dabař duris nèt dviëm veikémis šáuname.
 8. (pro ką, per ką, i ką) bûti tiesiai tolyn nusitesusiam: Pléntas šáuna i tólj [peř píevas, prô miškaj].
 9. (ką, i ką, pro ką) leisti, stumti (šaudykłę audžiant): Idék pririntq šeivq i šaudykłę iř šáuk i metmenü žiötis [prô žiötis]. | lékti, nerti pro žiotis (apie šaudykłę): Šaudykłé gražiai šáuna, siûlo neužgáuna (flk.).
 10. (kam) staiga kilti (apie minti); sin. dingteléti, topteléti: Giñcijomës ligi išnaktų, kôl šové mintis paskañbinti i sôstinę. Mán šové idéja pateikti konkùrsui dár vienq dárba.
- ♦ **i gálvą šauti** (kam) staiga kilti (apie minti); sin. dingteléti, topteléti: Mán šové i gálvą, kàd reikia bégti. Jám i gálvą šové geniali mintis. Kažiñ, kám pirmám i gálvą šové tokià idéja?

šautinis, šautiné bdv. (2)

padarytas šaunant: Šautinis sužeidimas. Nuo šautinių žaizdų ligóninéje mîrë jaunuõlis. Gâtveje râstas výras turéjo trîs šautinës žaizdås.

šáutuvolas dkt. (1)

1. rankinis šaunamasis ginklas ilgu vamzdžiu: Kovinis [medžiōklinis] šáutuvolas. Gráiztviniſ [lygiavamždis] šáutuvolas. Automatiniai šáutuvai. Dvivañzdis [trivañzdis] šáutuvolas. Tvaikydama sénq garâžq móteris râdo dù šáutuvus.
2. vaikiškas žaislas, primenantis šautuvą: Atsigaiwink kárštq vâsaros diënq sù smagiaišiais vandeñs šáutuvais. Berniükai mégsta žaisti sù läzerių šáutuvais.

šautuvélis dkt. (2)

dem. šautuvolas 2: Muilo burbulų šautuvéliai. Sünus turéjo nè vienq žaislini šautuvéli. Vaikystéje labiau mégau mašinélës nei mediniùs šautuvéliùs.

šautuvinė¹ dkt. (2)

vieta ar patalpa šautuvams laikyti: *Šautuvai tvarkingai sudėti šautuvinėje.*

šautuvinis, šautuvinė² bdv. (2)

1. skirtas šautuvui: *Šautuvinė granatė.*
2. šautuvo pavidalo: *Šautuviniis granātsvaidis.*

šchèrai dkt. dgs. (2)

nedidelės neaukštos uolėtos salos, buvusio apledėjimo sričių jūrose ir ežeruose: *Švèdijos pakrántės šchèrai. Núotykiai šchèruose. Šchèry paviršius būna nuglùdintas. Daug šchèry yrà Baltijos jūros šiaurinėse pakrántese, Norvègijos šiaurės vakaruose, Karèlioje.*

Ščecinas dkt. vns. (1)

miestas Lenkijos šiaurės vakaruose: *Ščecino universitetas. Ščecinas įsikūręs netoli Vokietijos sienos. Ščecine výko tarptautinis pleneras. Ščecine veikia Lietuvos garbės konsulatas.*

Ščiučinas dkt. vns. (1)

miestas Baltarusijoje, Gardino srityje: *Ščiučino apliñkkelis. Ščiučinas įsikūręs į piëtrycius nuo Gařdino. Iki tūkstantis septyni šimtai devyniasdešimt penktų mētų Ščiučinas priklaūsé Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei.*

ščiūti, ščiūva, ščiūvo vksm. tilti, rimti: *Véjas jaū ščiūva. Griaustinio griáudėjimas tólsta iñ ščiūva. Prekýbos šurmulys tuřguje ščiūvo.*

še jst. šnek.

1. sakoma duodant: *Šè saldañi, suvalgýk! Šè, išgérk dár. Šè kibinq, užválgyk beñt kiek.* • plg. šekit.
2. (kartu su įvardžiu tau) sakoma mušant, suduodant: *Neklausei manęs, tai še taur! Šè taur už viškq! Šè taur už visas mano āšaras!*

šedèvras dkt. (2)

pavyzdinis, tobulas kūrinys: *Literatūros [tapýbos] šedèvras. Pasaulinis šedèvras. Gérétis dailės šedevrù. Jis piëšé Vilniaus skeřsgatvius iñ išsibařsciusius aplinkinių kalvų fonè architektūros šedevrūs.*

Šeduikių dkt. dgs. (2)

kaimas Anykščių rajono savivaldybėje: *Šeduikių akmuō sù dūbeniu. Šeduikių ežeras. Važiuodami į Tauragnus užsukome iñ Šeduikius.*

Šeduvà dkt. vns. (3^b) miestas Radviliškio rajono savivaldybėje: *Šeduvojè apžiurėjome šimtametį malūnq. Iš tremties jis gržo į Šeduvą. Prö Šeduvą eïna Šiaulių-Pānevėžio geležinkelis iñ plentas. Pö Añtrojo pasaulinio karo Šeduvos apylinkėse veiké Prisikėlimo apygardos Lietuvos žaliōsios rinktinės Lietuvos partizanai.*

šedùvis, šedùvè dkt. (2)

Šeduvoje ar jos apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus; sin. šeduviškis: *Stipruolių varžybose nugalėjo šedùvis. Kilimo esù šedùvè. Ansámblio vadovė dainà iñ šokių lāvina šeduviùs.*

šeduviškis, šeduviškè dkt. (2)

Šeduvoje ar jos apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus; sin. šeduvis: *Jis šeduviškis, kilęs iš garbingos šeimōs. Šeduviškiai margučiais pąpuošé aléjos medžiùs. Šeduviškius smagiai lìksmino káimo kapelà.*

šèfas dkt. (2)

1. viréjas, pasiekęs aukšto profesinio meistriškumo lygi, paprastai atsakantis už visą maisto gamybos procesą virtuvéje, vadovaujantis viréjų kolektyvui: *Garsùs virtuvés šèfas išléido naują*

kulināriju recēptu knīgā. Šiañdien šēfas dienōs pietūms gamīna lēšių sriùbq iñ ménkē. Kviëciame restorānu šefus atsiveñsti sāvo slaptu recēptu ùžrašus iñ pasidalalitī jaïs.

2. īnek. īmonēs ar įstaigos viršininkas, vadovas: *Fòndo šēfas atlēistas patiēs prāšymu. Mūsų īmonēs šēfas nemēgsta gandū.*

šefāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šefuoti: *Vaikū globōs namū ſefāvimas.*

šefuoti, šefujo, šefāvo [vksm.](#) ([kā](#)) teikti reguliariā materialinę, kultūrinę, politinę ar kitokią pagalbą: *Šiā sājungā šefāvo nēt valstybēs prezideñtas. Stovīklā pažadējo šefuoti rajōno savivaldybē. Visuomeninēs organizācijos šefujo vaikū namūs.* • [plg.](#) globoti.

šefuotojas, šefuotoja dkt. (1)

kas šefuoja: *Ař konkūrso šefuotojai padēs nustatýti iñ nugalētojus?*

šeichas dkt. (2)

1. arabu genties, kunigaikštystés vadovas, kaimo seniūnas: *Bánkā īsigijo vienas turtiniáusių Arābijos šeichū. Arābu šeichai už keliolika milijonū dólerių nusipirko dirbtinj lietū.*
2. aukštas musulmonų dvasininkas, teologas, teisininkas: *Pópiežius susiñiko sù Kaukāzo musulmōnų šeichū. Musulmōnų šeichas pristātē atāskaitq apiē krikšcionybē islāmo šalyse.*

šeikas dkt. vns. (2)

improvizacinis greitējančio tempo šokis su staigais pečių ir liemens judešiais, porū šokamas nesusikabinus: *Šeikas atsirādo XX ámžiaus septintamē dešim̄tmetyje Didžiōjoje Britānijoje. Jaunīmas trypē šeikq. Prisīmenu, kaip tu mokýklos vakarēliuose raitei šeikq. | jo muzika: Gródavome šeikq. Visur skambédavo šeikas.*

šeimà dkt. (4)

1. grupē fizinių asmenų, kuriuos sieja turtiniai ir asmeniniai neturtiniai teisiniai santykiai, atsirandantys dél santuokos, partnerystés, kraujo giminystés, īvaikinimo ir kt.: *Jaunā [laimīnga] šeimā. Kurti šeimq. Šeimōs narys [galvā]. Šeimōs reikalaî [rúpesčiai, sántykiai]. Šeimōs úkis. Šeimōs téisē. Sunki šeimōs padéti. Pilnq šeimq sudāro tévali iñ jū vaikaî, nepilnq – bevaikiai sutuoktiniai, draugē gyvēnantys nevēdē bróliai iñ netekéjusios séserys, našlys ař našlē sù vaikaîs, netekéjusios vienišos móterys sù vaikaîs. Jis iš gerōs šeimōs. Mūsų šeimā yrā labai didelē: tévali, trys séserys iñ trys bróliai. Peř Kalédās susírenka visà mūsų šeimā. Šiañdien šeimōs institūcija išgyvēna križę – mažéja sántuokų, populiaréja beñdras gyvēimas nejregistrāvus sántuokos, daugéja ištuokų, nepilnū šeimū.*
2. [vns.](#) tévų susilaukti vaikai; [sin.](#) palikuonys: *Kiek turi [augini] šeimōs? Jiē ilgaî negaléjo susilaukti šeimōs.*
3. žmonių grupē, kurią sieja bendra veikla, teritorija, bendri interesai, vertybés ir pan.: *Euròpos tautū šeimā. Lietuvōs rašytojų šeimā neteko tauraûs kolègos, šviesiôs iñ kuklios asmenybēs.*
4. augalų ir gyvūnų sistematikos vienetas, apimantis artimas gentis: *Šeimā āpima evoliucijos, morfològijos iñ biològijos pôzīriu ar̄timas gentis, kuriôs kilusios iš beñdro protévio. Pilkójî várna yrā várniinių šeimōs paûkštis, karōsas – kárpinij šeimōs gélavandēnē žuvis, lúšis – katinių šeimōs žinduõlis.*
5. vieno avilio, kelmo bitēs: *Jū bitýne – bevēik dù šimtaî bîcių šeimū. Svarbiáusias bîcių šeimōs narys yrā bîcių motinēlē.*
6. [kalbot.](#) bendros kilmēs kalbos: *Indoeuropiêcių kalbū šeimā. Tōs pačiōs kalbū šeimōs kalbos pagal artimūmq vienā kîtai dažniáusiai skîrstomas ī grupēs iñ pôgrupius. Kalbū šeimq sudāro bendrōs kilmēs ryšiaiš tařp savēs susijusios gîminiškos kalbos.*
7. [spec.](#) tos pačios rūšies daiktų, reiškinių grupē: *Lâzerių šeimōs nariai. Planētu šeimā. Šriftu šeimā. Operācinių sistēmu šeimā ([komp.](#)).*

8. ŠEIMYNA 5: Į šeimōs rietuvės leidžiamą déti tik laisvásias kortas – tās, kurių nedeňgia kitos kōrtos. Jéigu žaidžiamą sūtos pačios šeimōs kōrtomis, jų rágas tampa nesvarbūs.

Šeimatis, Šeimatiēs dkt. mot. vns. (3^b) kaimas Utenos rajono savivaldybėje: Šeimatiēs piliakalnis iš pilkapynas. Šeimatiēs sénikių ceřkvė. Važiuojame į Šeimati. Šeimatyje stūkso gamtōs paminklas – Mōko akmuo iš archeologijos paminklas – Šeimatiēs akmuo.

šeimýna dkt. (1)

1. ŠEIMA 1: Graži iš darnių penkiolikos žmonių šeimýna. Mūsų šeimýnoje yrà keturi bróliai iš trys sēserys. Åš, výras iš sūnùs – vā iš visà mūsų šeimýna.

2. teis. pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kuris įprastoje šeimos aplinkoje globoja keturis ir daugiau vaikų, netekusių tévu globos: Steigti šeimýnq. Lietuvos Respublikos šeimýnų istatymas. Mūsų šeimýnoje áuga vienúolika vaikùcių, kuriuōs likimas ar̄ biologiniai tévai nûskriaudè.

3. ist. pas ūkininką gyvenantys ir dirbantys samdiniai: Jis laiké didelę šeimýnq úkui prižiüréti. Šeimýnos didumas priklaüsé nuo úkio didumo. Šeimýnq paprastaï samdýdavo mêtams nuo Kalédų iki Trijų Karalių.

4. gyvūnų grupé, susidedanti iš tévu ir jauniklių: Vásarai atejus, mūsų sklypè apsigyvénó ežių šeimýna. Šerýkloje pasiródé šernų šeimýna. Visá šalià sodýbos mâtéme stírnų šeimýnq.

5. visos vienu simboliu pažymétos kortos; sin. šeima: Gilių [krýžių, píkų] šeimýna. Paprastaï kōrtos pràdedamos rûšiúoti nuo vienōs kurios nòrs šeimýnos kōrtos.

šeimynélė dkt. (2)

1. dem. šeimyna 1: Šauni mūsų šeimynélę.

2. dem. šeimyna 2: Priẽ mūsų darniōs šeimynélés šiemet prisijungé iš dvimété mergyté.

3. dem. šeimyna 4: Seno pálto kišenéje apsigyvénó pelių šeimynélę. Móteris šlāvē lāmų šeimynélés voljèrą. Policininkai padéjo peř gâtvej éjusiai gulbių šeimynélei.

šeimynýkštis, šeimynýkštė dkt. (1), **šeimynýkštis, šeimynýkštė** (1)

1. šeimos (1 r.) narys: Vařgas visiems, jéi vienas šeimynýkštis pateñka į ligóninę. Šeimynýkščiai išvažiávo į svečiūs. Priẽ stálo šeimynýkštius jùngia taikà, gerùmas, atlaidùmas, stiprùs bendrùmo jaúsmas.

2. ist. pas ūkininką gyvenantis ir dirbantis samdinys: Né vienas iš šeimynýkščių põnui tiesõs nesáké. | žemvaldžiui, feodalui prilausantis, nelaisvas žmogus: Ypač daug šeimynýkščių bùvo XIII ámžiuje. Į sukilélių gretas bùvo šaukiamì iš šeimynýkščiai.

šeimýniné² dkt. (1)

istor. samdinių kambarys: Dvāro šeimýniné. Šeimýninéje bruzdejó bernai iš meřgos. Dvariniñko vaikáms bùvo draudžiamā bendráuti sù valstiëciais, lankytis šeimýninéje, kuř ilgaïs rudeñs iš žiemôs vakaraïs bùdavo lietùviškai sëkamos pásakos, sâkmës, padavimai, dainúojamos lietùvių daïños.

šeimýninis, šeimýniné¹ bdv. (1)

1. susijęs su šeimyna (1 r.); Jis slégia šeimýniniai reikalaï [frùpesčiai]. Kûdikis miëga kartu sù mamà iš téciu pláčiojè šeimýninéje lóvoje. Viëšbutyje šeimýninis kambarys paprastaï skiriamas trims ar̄ daugiau žmonių, iš kurių dù yrà suáugusieji.

2. susijęs su šeimyna (2 r.): Šeimýniniai globos namaï.

šeimininkai dkt. dgs. (2)

namų, šeimos vyresnieji, ppr. šeimininkas ir šeimininkė: Svečiùs priẽ vařtu pasitiko šeimininkai. Nelaukti svečiai šeimininkus rādo namië. Atvýkë į sodýbą añt láiptu sùtikome iš garbiùs jós šeimininkus.

šeiminiňkas, šeiminiňkė dkt. (2)

1. šeimos, namų galva: *Darbštī, tvarkīngā šeiminiňkē. Dúoną visadà raikýdavo šeiminiňkas.* Šeiminiňkas apródė vísq ūkį iř pavaišino šviežiu medumil. Ař šeiminiňkė namiē? Ùžstaleje, vadīnamojoje krikštásuoleje, sédédavo namų šeiminiňkas, čia sodindavo garbingiáusius svečiūs, jaunūsios per vestuvės. | namų galvos sutuoktinis ar sutuoktinė, pora: *Šeiminiňkei dékójame už váišes. Àš mégstu grybauti, o jaū māno šeiminiňkē rùdenj išvīs iš miško neišlenda.*
2. SAVININKAS: Kàs šito kātino šeiminiňkas? Klùbas nérà šiō pástato šeiminiňkas. Šuō, vizgindamas plónq ił slíekas uodegélę, išseké pásksui šeiminiňkq. Kačiū šeiminiňkés bárési garsiau už susipěšusias sàvo augintines. *Netrùkus i sprogimo sugriáutus namùs gržo iř jū šeiminiňkē.*
3. kas tvarko, valdo ką, rùpinasi kuo: *Geras šeiminiňkas. Sàvo krâsto šeiminiňkai. Vyriausybè šiuo metù yrà padétiës šeiminiňké. Žmónës išivaizdúoja mérq kaip savivaldýbès šeiminiňkq. Nérà čia šeiminiňko (sakoma, nesant tvarkos). Dažniáusiai kalédáičius këpa klebôno šeiminiňké arbà zakristijónas.*
4. ppr. vyr. augalas arba gyvūnas, kuriame ar ant kurio gyvena koks nors parazitas: *Šuō – blùsų šeiminiňkas. Kiaülino kaspinuöčio tárpiniai šeiminiňkai yrà kiaülés iř šernali. Ámalas yrà pusiau parazitinis áugalas, šaknimiš iš sàvo šeiminiňko siurbiantis minerálines mèdžiagas.*
5. ppr. mot. kas rùpinasi maistu (gamina, patiekia): *Dirbau vaikų darželyje šeimininkè. Vestuvės jaū čia pàt, o šeiminiňkés dár netùrime. • plg. viréjas.*

šeimininkáuti, šeimininkáuja, šeimininkávò vksm.

1. (kame) bùti šeimininku arba šeimininke, dirbtu namų ūkio darbus: *Šeimininkáuti namuosè. Pô tévo mirties gimtineje šeimininkávo vyriáusias sùnùs. Výrai pìndavo tinklùs, smalùodavo váljis, o móterys šeimininkáudavo. Jõ žmonà pavyzdingai šeimininkávo, palaiké namų tvařkq, rùpinosi poèto išvaizda, buitim.*
2. (kame) rùpintis maistu (gaminti, patiekti), dirbtu viréju: *Jä dažnaï kviësdavo šeimininkáuti vestuvèse, póbüviuose. Baigës kulinárijos mókslus émiau šeimininkáuti visókiøe asmeninèse šveñtëse. Tetà šeimininkávo iř māno vestuvèse, iř vaikų krikštynose.*
3. (kame) savo nuožiura tvarkyti, daryti ką: *Jis čia peř daûg šeimininkáuja. Kryžiuöčiai šeimininkávo Žemaičiuose kaip namiē. Klaipèdoje tadà šeimininkávo vókiečių kariúomenè. Sodýboje šeimininkávo vágys.*

šeimininkáutojas, šeimininkáutoja dkt. (1)

kas šeimininkauja (3 r.): *Šeimininkáutojų atsakomýbès prisipažinimas nemäžina. Panašù, kàd okupántai čia tik vaidlna šeimininkáutojus.*

šeimininkávimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šeimininkauti 1: *Racionalùs šeimininkávimas namiē iř sodè. Namų ūkio šeimininkávimo pagrinda. Šeimininkávimo īgùdziai. Daininiňké šeimininkávímq virtùvèje sudérina sù konceñtais. Móterims skìrtos páskaitos apië vaikų áukléjimq, bendrâvímq šeimojè, šeimininkávimo ménq.*
2. → šeimininkauti 2: *Šeimininkávimas póbüviuose. Jí veñtési šeimininkávimu.*
3. → šeimininkauti 3: *Okupántu kariúomenés šeimininkávimo pédsakai.*

šeimininkýstè dkt. ppr. vns. (2)

1. namų ruoša; sin. šeimininkavimas: *Šeimininkýstés pámokos [kùrsai].*
2. buvimas šeimininku (2 r.): *Mùms rûpi gyvùnų gerovè iř atsakìngā šeimininkýstè.*

šeiminiňkiškai prv.

→ šeimininkiškas 2: *Šeiminiňkiškai tvarkyti tuřtq. Pàtys šeiminiňkiškai kùrkime krâsto iř valstýbès áteitj. Sumažéjus meliorácijos finansávimui, vieniňtelé išeitìs – kuô efektyviau naudótì tûrimas léšas iř elgtis šeiminiňkiškai.*

šeiminiškiškas, šeimininkis bdv. (1)

1. mokantis šeimininkauti: Šeimininkis mōteris. Mūsų bendrūomenės nariai tokie šeimininkis, neabejanti savo gyvėnietės grōžiui iš ateičiai.
2. būdingas šeimininkui: Šeimininkis pôžiūris. Šeimininkis ranka [akis]. Gera įspūdį paliko nāmo išorės iš vidaus apdailà, sukurtà jaukį šeimininkis aplinkà.

šeimininkiskumas dkt. ppr. vns. (2)

→ šeimininkis 2: Neprarasti šeimininkumoa jaūsmo. Jám trūksta šeimininkumoa. Gyvėtojai džiaugiasi seniūno šeimininkumu.

šeiminis, šeiminė bdv. (2), **šeiminis, šeiminė** (1)

susijęs su šeima (1 r.): Pildant anketas reikia nurodyti savo šeiminę pâdėti: vêdës, ištekëjusi, išsiskyrës, išsiskyrusi, našlys, našlë. Pasikeitë jõ šeiminé padëtis. Atvykti pas prokuròrą sukliudë šeiminës aplinkybës.

šeimyniškai prv.

→ šeimyniškas 2: Tvardyti šeimyniškai.

šeimyniškas, šeimyniška bdv. (1)

1. atsidavęs šeimai, besirūpinantis šeima (1 r.): Jis labai šeimyniškas. Iš tiesų esu labai šeimyniška mōteris: mégstu gaminti iš tvarkytis pô namus.
2. susijęs su šeima (1 r.): Gražus šeimyniškas gyvënimas.
3. būdingas šeimai (1 r.), toks, kaip namie; sin. jaukus, malonus: Šeimyniškos vališés. Buvo surengtas šeimyniškas vâkaras. Klieñtai grožéjosi šeimyniška aplinka. Svarbiusias itališkų šveñčių elemeñtas – šeimyniška atmosfera.

Šeimyniškelių dkt. dgs. (2)

kaimas Anykščių rajono savivaldybëje: Šeimyniškelių kraštovaizdžio istòrinis draustiniis. Šeimyniškelių yra kairiäjame Šventosios krante. Šeimyniškelių piliakalnis stûkso į vâkarus nuo Šeimyniškelių kaimo.

Šeimyniškiai dkt. dgs. (2)

kaimas Anykščių rajono savivaldybëje: Važiavome į Šeimyniškius. Tarpukariu Šeimyniškuose veikë malūnas, grietinës nugriebimo punktas, pradžios mokyklà.

šeimyniškis, šeimyniškė dkt. (2)

1. ŠEIMYNYSKIS 1: Måno këpinius šeimyniškiai jvértilo puikiai, stengiausi neveltui. Šeimyniškiai pâtaria niéko neruošti, nes per savo gimtadienj reikia ilséitis. Dël mûsų charâkterio trûkumų pirmiáusia nukeñčia šeimyniškiai.
2. ist. ŠEIMYNYSKIS 2: Samdyti šeimyniškius. Didesniuosè nameliuose gyveno giminës seniūno šeimà, mažesniuosè glaûdësi šeimyniškiai. | Lietuvoyë patriarchaliniai vergai iki XVII ámžiaus pabaigës buvo vadînami šeimyniškiais.

šeimyniškumas dkt. ppr. vns. (2)

→ šeimyniškas 2: Šeimyniškumo principas. Vadovautis šeimyniškumu. Pérmainingi žiemës orai išbañdo miestų vadovų šeimyniškumą.

šeimôs gýdytojas

bendrosios praktikos gydytojas: Daûgeliu atvejų šeimôs gýdytojas stebi visus šeimôs narius. Kósinti vañkà bûtinaî turi apžiûréti šeimôs gýdytojas ar pediatras. Jéigu pacientui reikalângas sudétingësnis gýdymas, jis sù šeimôs gýdytojo siuntimù siuñciamas pas antrinio lýgio specialistą.

šeini dkt. vns. (2)

etnogr. lietuvių liaudies greito tempo ppr. keturių porų šokis: Šókti šeini. Šeiniš šiek tiek panašus į kadrili. | jo muzika: *Išmókome grótai šeiniio melòdiją*.

Šeiniūnai dkt. dgs. (1)

kaimas Širvintų rajono savivaldybėje: Šeiniūnuose yrą iš qžuolo išdróžtas stogāstulpis, skirtas rašytojui Ignui Šeiniui. Svečiai paváikščiojo pō Šeiniūnus, apžiūréjo mokýklos muzieju.

šeirys dkt. (4)

didelis drugys, netoli sparnų galų turintis juodą juostą melynais taškais (*Nymphalis antiopa*): Šeirio sparnaip apvedžioti geltóna spalvà. Šeiriai aktívūs dieną, naktį ilsis. Šeirių vikšrai juodi, baltais taškais. Sausuosè šiluose žiedus lañko šeiriai.

šeivà dkt. (4)

1. etnogr. į šaudyklę dedama ataudų siūlų pakuotė: *Nepilnà, iki gálo neprivytà šeivà. Minkštà šeivà, privytà per mažai įtempus siúlq.* Šeivàs dróždavo iš šeivāmedžio, išpjáudavo iš néndrës ar̄ aviêtës stiebëlio. Žmonių kalbos kreivos kaip šaudýklés šeivos (flk.). | šaudyklës virbas: Šeivà dažniáusiai vadinamas pagaliukas, añt kuriö audéja suvyniôja siúlus.

2. siūlų rité verpimo ar sukimo mašinose: *Betûtē šeivà.*

šeivāmedis dkt. (1)

laukinis ir dekoratyvinis krūmas ar nedidelis medis baltų žiedų ir melynai juodų ar raudonų uogų kekémis (*Sambucus*): Šeivāmedžio úogų [žiedų] sirupas. Raudonuögis šeivāmedis (*Sambucus racemosa*) ýpač puošnus, kai žydi. Manýta, kad šeivāmedis gáli užtikrinti ilgaamžiškumą. Iš juoduogio šeivāmedžio (*Sambucus nigra*) žiedų gaminami gérimali, iš úogų – džëmai, maisto dažai iñ výnas.

šeivātrynè dkt. (1)

įrenginys šeivoms trinti: Šeivātryne pérvejami ataudai iš ričių iš šaudýklinių stáklių šeivàs. Šeivātrynè gáli bûti rankà sukamà arbà kója minamà.

šeivélè dkt. (2)

1. nedidelé šeiva: Añ šeivélè jaū pritrintà? Linksmà, greità kaip šeivélè (flk.).
2. tam tikra nedidelé rankdarbių šeiva; sin. šeivutè: Rišant mázgą šeivélè prilaikoma tañp kairës rañkos smiliaus iñ didžiojo piñsto. Ýpač ploniems siúlamis naudójamos trumpësnés šeivélés.

šeivíkaulis dkt. (1)

žoninis mažasis blaždos kaulas: Šeivíkaulio galvà [kúnas]. Šeivíkaulio dvigubas lûžis. Puoléjas patyré šeivíkaulio tráumą. Šeivíkaulis – ilgas láibas káulas, éasantis šalià blaždikaulio.

šeivùtè dkt. (2)

ŠEIVELÉ 2: Šeivutè gálime surišti nuostabiùs nérinius. Šeivutè laikoma dešinejè rañkoje, ō siúlo gálas pàimamas tañp kairës rañkos nýkšcio iñ smiliaus. Šeivutès gálima pasigaminti iñ patíems namië.

šékas dkt. (1)

žalias, nesuvytes šienas ar nupjauta žolé: Reikia árkliui šéko papjáuti. Márgas jáutis sù grandimi šnérvëse šlamšté žáliq šékq. Kékù, kékù, vëžé meškà šékq (sakoma ar dainuojama supant vaiką ant kojų) (flk.).

♦ eik (šunìms) šéko pjáuti žr. eiti. išeiti (šunìms) šéko pjáuti žr. išeiti. nueiti (šunìms) šéko pjáuti žr. nueiti.

šekit jst. šnek. sakoma duodant keliems: Šekit, vaikai, pō saldañi. Šekit stiklainiùs iñ lêkit úogų paskinti. Šekit, kabinkit kôsés, dékités sviesto, jéi kám trúksta. • plg. še.

šélà dkt. (4)

ŠÉLAS: Šélà ima [užėjo]. Kùrstytì jaunātviškq šélq.

šélas dkt. (2)

nevaldomas jausmų, veiksmų reiškimasis; sin. šelmas, šélsmas: Až tāu jaū praējo šélas? Výrq pagāvo nesutrāmdomas šélas. Mán prabùdo vaïkiškas šélas. | prk.: Kūrybinis šélas.

šelfas dkt. (2), **šelfas** (1)

seklus vandenyno pakraščio ruožas: Žemýninio šelfo gylis yrà nè didësnis nei dù šimtaî mètru. Júrinis šelfo krästas dažniáusiai bûna dviejû šimtû mètru gylje. Až Lietuvà turi kontineñtinj šelfą?

šelfinis, šelfiné bdv. (1), **šelfinis, šelfiné** (1)

susijęs su šelfu: Šelfiné júra – maždaûg iki dviejû šimtû mètru gyliai júros ar vandenyno pakrašty, éasantis šelfo zónos ribose.

šelfinis ledýnas platus plokščias ledynas, slügsantis šelfo zonoje: Nuô šelfinio ledýno atskyla plokštî lëdkalniai. Šelfinis ledýnas yrà žemýninio ledýno tēsinys. Šelfinių ledýnų yrà Árktyje ir Antárktyle.

šélimas dkt. ppr. vns. (2)

1. → šélti 1: Vaikû šélimas kiemè. Jaunimo šélimas diskotékose ir vakaréliuose. Poëtui jaunyste asocijúojasi sù nerüpestingumù ir šélimu. Gyvénimą praskaïdrintų šélimas sù šeimà káime.

2. → šélti 2: Audròs [vérto, viesulo] šélimas.

3. → šélti 3: Miniôs [sirgalių] šélimas.

šeliójimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šelioti: Mokinijų šeliójimas. Tóki šeliójimą bûtu gálima paáiškinti labai paprasta: žinójome, kàd grížus į Vilnių mûsų láukia sunkùs dárbas. Visi smáginoi iš petiès – tókio šeliójimo neregéjau nuô studentavimo laikû.

šeliòné dkt. ppr. dgs. (2)

nevaldomas jausmų, veiksmų reiškimasis; sin. šéla, šelas, šélsmas: Aistriňga šeliònè. Vaikû šeliònës. Jaunatviškos [liñksmos] šeliònës. Jaunuõlis nufilmavo áncių šeliònë vandenynè. Tós këlios šeliònui dienos bûvo nepamirštamos. Jis émë pásakoti apié jaunystés šeliònës. | prk.: Véjo šeliònës.

šeliótì, šeliója, šeliójo vksm. išdykéliškai elgtis; sin. šélti, dükti: Vaikai lákstè, šeliója. Vásarą ratuotas jaunimas šeliója. Áktorius šeliójo scenoje, juokindamas pùblikq. Géralas greitai mûsé į gálvq, výrai émë šeliótì.

šelmeniné krégždè pašelmenéese lipdanti lizdà kregždè ilga, giliai iškirpta uodega (*Hirundo rustica*): Mažoji [didžioji, juosvóji] šelmeniné krégždè. Lietuvøj gyvénà šelmeninës, urvinës ir langinës krégždës. Šelmeniné krégždè jaunikliams maisto gáli nèsti iki keturių šimtû kaftu per dienq. • plg. langiné kregždè, urviné kregždè.

šelmeninis, šelmeniné bdv. (2)

žr. šelmeniné kregždè.

šélmis, šélmé dkt. (2)

išdykës žmogus; sin. išdykélis, padauža: Tàs vaïkas – tikras šélmis! Tà šélmé kažkuñ nudûmè. Až tu tekési ûz tó šélmio? Jî gálima pavadinti šelmiù. | išdykës gyvūnas: Šélmis katinélis visq sòfos gálq nudràské. Mûsų šuô – tikrû tikriáusias šélmis.

šelmýstè dkt. (2)

šnek. išdykéliškas poelgis; sin. išdaiga, pokštas: Krésti šelmystës. Kokiû tik šelmýsciu

neprasimanýdavome vaikýstéje! Až tiesà, kàd realiamè gyvénime tù didelis juokdarýs, mégsti šelmystès filmávimo aikštélèse?

šelmiškai prv.

→ šelmiškas 2: Šelmiškai žiūréti. Vyriškio ákys šelmiškai žibejo. Jí šelmiškai šýptelejo. Jis šelmiškai mán mirktelejo.

šelmiškas, šelmiška bvd. (1)

1. išdykeliškai gudrus: Šelmiška mergužélė.

2. bûdingas šelmu: Šelmiška šýpsena. Jó šelmiškas žvilgsnis klajójo apliñkui. Skañba šelmiškas jós juókas.

šelmiškumas dkt. ppr. vns. (2)

→ šelmiškas 2: Kažkóks šelmiškumas pabùdo jó širdyjè. Šelmiškumo tám vaikui netrúksta. Jós prisiminimai kunkuliúoja šelmiškumù iř džiugesiu.

šelmuô, šelmeñs dkt. vyr. (3^a) stogo viršus; sin. kraigas, gübrys: *Pró kiáurą šelmenj bùvo matýti žvaigždés. Daugumà koplytelij bùvo padarýtos kaip negiliós déžütés, uždengtos dvišlaičiù stogeliù, su nedideliu kryželiu añt šelmeñs. Añt sandéliuko šelmeñs pakabintas iñkilas.*

šelpéjas, šelpéja dkt. (1)

imoné, žmogus ir pan., kuris šelpia, remia materialiai: Jis bùvo kilniašiřdis vařgšy šelpéjas. Mókytoja bùvo dìdelé geradaré, ištremtýjų į Sibirq šelpéja iř guodéja. Tituliniuose knýgos pùslapiuose bùvo išspáusdinti šelpéjų herbai.

šelpimas dkt. ppr. vns. (2)

→ šelpti: *Betuřčių [pabégeliu] šelpimas. Draugijà ûžmezgé ryšiùs sù lietùvių belaïsviais Vokietijoje iř pradéjo organizuoti jų šelpimą. Laikraštis telké pô Rùsiq išblaškytus lietùvių káro pabégelius, rúpinosi jų šelpimù, skélbe Lietuvòs nepriklausomybës idéją. Lietùvių kultûrinës organizacijos ieskójo lëšy mokýklų išlaikymui iř neturtinę moksleivių šelpimui.*

šelpti, šelpią, šelpé vksm. (ka, kuo) padéti, remti materialiai: *Kai mókiausi, brólis šelpé manè pinigañ, maistù, rûbais. Grížus iš Sibiro, mûs šelpé geri žmónës, atmëšdavo valgyti. Jí šelpé sodžiaus iř miesteliu vargúomenę, besimókantį jaunimą.*

šelsmas dkt. ppr. vns. (4)

1. šelmas, išdykavimas, dükimas: *Úžgavénių [fóninių, karnavalo] šelsmas. Smagùs mùzikos iř šokių [gitáry, kapélų, ròko] šelsmas.* | prk.: Vaizduótés šelsmas. Spalvingas madös šelsmas. Kaiп smagù išilieti į pavásario šelsmą!

2. siautimas, siautéjimas (ppr. apie stichiją, gamtos reiškinius): *Audròs [vétros, bangų, júros, ugniës] šelsmas. Gamtoš šelsmo sukelti nûostoliai. Apliñkui tamsà, jís giřdi tîk pûgös šelsmą.* | prk.: Aistrų [emocijų] šelsmas. Taї gáli išprovokúoti pavojingq politinių aistrų iř asmeninių ambicijų šelsmą. Postmodernizmo šelsmè išsitrina atskirų dailës šakų ríbos.

3. (dél ko) smarkus pyktis, agresyvus elgesys; sin. niršimas, siutimas: *Protestuotojų šelsmas dël menkų atlýginimų. Darbúotojų šelsmas dël bankrutávusios uždaròsios ákcinés bendróvès.*

šélti, šélsta, šélo vksm., šélti, šélsta, šélo

1. (kame, iš ko, su kuo, po ką) išdykeliškai elgtis; sin. šelioti, išdykauti, dükti: *Sâleje kartù sù vaikañ iš džiaugsmo šélo iř téveliai. Konceñtui baigiantis, pùblika vis labiau šélo iř prâše pakartóti bevéik kiekvieną dañnq. Vaikañ, nešélkite pô kambari!*

2. (kame, šalia ko) siausti, siauteti (ppr. apie stichiją, gamtos reiškinius): *Audrà júroje šélsta. Ugnis šélo šalià cisterñų sù dùjomis. Pûgà visq nákti šélo. Júra šélo, bañdë apveřsti mázqjj laivéli.*

3. (iš ko, dėl ko) labai pykti, agresyviai elgtis; sin. niršti, siusti: Šélstanti minià. Našlė šélo iš skaūsmo, gál nė nesuprasdamà, ką dāro. Kō čia šélsti dėl tokių meñkniekių?!

šéltynės dkt. dgs. (2)

didelis šélimas: Prasidejo jaunuolių šéltynės. Girtų šéltynės baigësi muštynėmis.

šémaī prv.

→ šémas: Šémaī margà kárve. Šuñs káilis atródo šémaī primárgintas. Dangùs rytų pùseje šémaī pilkávo iř iš lëto raudo.

šémas, šémà bdv. (3)

šviesiai, tam siai ar melsvai pilkas: Šémas jáutis. Šémas dangùs. Sklaídësi šémà prieblanda. Slenka šémì debesëliai. Ugnélë kürëna si, kyla šémì dûmai. | ivr.: Šémóji kárve.

šémis, šémé dkt. (1)

šémas galvijas: Šémis veršëlis. Atjuodúoja debesís kaip šémis (flk.).

šémmargas, šémmarga bdv. (1)

šémai margas: Šémmarga kárve. Šémmargas jáutis.

šémmaržis, šémmařgē dkt. (2)

šémai margas galvijas: Píevoje gânësi dù šémmaržgai.

šeñ prv. čia (pasakant krypti); sin. šenai: Eik šeñ! Dúok šeñ greičiau tą pieštukq! Nèšk šeñ tą këdę.

♦ neī iš šeñ, neī iš teñ nežinia iš kur, netikëtai (randasi, kyla, ateina kas): Kañtais tōs miñtys ateïna neī iš šeñ, neī iš teñ. Peñ paçias Velykas neī iš šeñ, neī iš teñ paplito po visq miesteli iř sôdžių lýg kokië pilki rukaï bjauriáusios šnëkos. neī šeñ, neī teñ jokioje vietoje; sin. niekur: Neī šeñ, neī teñ jám negerañ. Jis nepritapo neī šeñ, neī teñ. šeñ iř teñ

1. ivariomis kryptimis: Šuo ēmë bégioti šeñ iř teñ. Mës netùrime tiek laiko, kàd siuntinétume pâsiuntinius šeñ iř teñ.

2. daugelyje vietų, daug kur: Laukuose šeñ iř teñ buvo matýti sniëgo. Šeñ iř teñ dár šlápia. Ieškójau pinigìnës šeñ iř teñ, bët niékur neradaü. šeñ teñ kai kur, vienur kitur: Šeñ teñ jañ žaliävo žolë. Šeñ teñ virýklé pabräižyta. Senämiestyje šeñ teñ šmésteli klasicizmo elemeñtu.

šenaī prv. šenai: Ateik šenai! Plaük šenai, čia nérà neī žoliu, neī duñblo.

♦ **šenaī iř tenaī** visur: Šenaī iř tenaī šmirinéjo pélés.

Šenägeno erdvë Šengeno sutartj pasirašiusios valstybës: Plësti Šenägeno erdvę. Taïs mëtais Lietuvà, kaip iř dár aštúonios Euròpos Ságungos valstybës, tapo Šenägeno erdvës narë. Šenägeno erdvëi priklaüsancjoje teritorijoje gyvëna apië keturi šimtai milijonuž žmonių.

Šenägeno sutartis Šengeno mieste pasirašytas susitarimas atsisakyti jì pasirašiusių šalių vidinių sienų kontrolës: Šenägeno sutartis tükstantis devyni šimtai aštúoniasdešimt penktais mëtais pasirašyta Belgijs, Liùksemburgo, Oländijos, Prancuzijos iř Vokietijos Federacijos Respublikos. Lietuvà prië Šenägeno sutartiës prisijungé dù tükstančiai ketvirtaïsiais, ò visateisè Šenägeno erdvës narë tapo dù tükstančiai septintaïsiais.

šepciamīs dkt. ppr. vns. (1)

1. → šepciamoti 1: Trikotázinës mëdžiagos [vilnönių audinių, mezginių] šepciamīs. Šepciamimo mašinà audinių iř mezginių paviršiu valýti. Atliekan t šepciamimo operacijs nuo sudrékintų mëdžiagų pašalinami siülgalai beñ nukirpti pluoštai, kartu pâkeliamas sugûles iř dár nenùkirptas pûkas.

2. → šepciamoti 3: Apmušalų šepciamimas.

šepečiūoti, šepečiūoja, šepečiāvo vksm.

1. (k_a) valyti šepečiu ar šepečiais: Šepečiūoti trikotāžą, apsilėsusį, dulkėtą drabužį. Jō dárbas – prižiūrėti lauko tēniso aikštélės: láistyt, tvarkyt, šepečiūoti.

2. (k_a) lyginti šepečiu: Šepečiūokite āpmušalus nuo viršaus iki apačios, kād pašalintumėte óro burbulus. Būtina šepečiūoti tās vietās, kur āpmušalų jūostų kraštais uždėti vienā ar kitu. Peñ stipriai šepečiūojant āpmušalus gālima ištempti ar nutrinti jū paviršiū.

šepetėlis dkt. (2)

1. įrankis dantims valyti: Kietas [minkštas] šepetėlis. Elektrinis dantų šepetėlis. Keičiamoji dantų šepetėlio galvutė. Valytis dantis šepeteliu. Vieno dantiës šepetėlis nepamaînomas vâlant dantų karūnélès iñ tiltelius, jvairiûs suñkiai pasiekiamus paviršius. Kuô jautresni dañtys, tuô minkstesni šepeteli reiketû naudotî.

2. makiažo įrankis blakstienoms ir pan. dažtyti, pudrai ir kt. priemonëms paskirstyti; sin. šepetukas: Blakstienų tûšo šepetėlis. Añtakiai makiažo šepeteliai. Makiažo šepetėlis pûdrai iñ skaistalams.

Šepetelius iñ kitas makiažo priemones bûtina valytis iñ plauti.

3. dem. šepetys 1: Koncentruotas démiû valiklis sù specialiu šepeteliu. Vielos šepeteliu keramikai pañiaušia moli.

šepetiniñkas, šepetiniñkė dkt. (2)

žmogus, kuris dirba šepečius: Peñ pôrą mêtą jis pramoko šepetiniñko amato.

šepetinìkas, šepetinìkè bdv. (2)

turintis ðtaisytą šepetj ar šepečius: Šepetinis sniego valytuvas. Šepetinis velenelis. Šepetiné òrtakių vâlymo mašinà. Šepetiné šlifavimo stâklių galvà. Norédami iñ plyšių pašalinti dûlkes iñ puñvą, naudokite švelnų skûdurą arbâ dûlkiai siuñblî sù šepetiniu añtgaliu dûlkémis nuvalytis.

šepetinùkas dkt. (2)

drugys, kurio plaukeliai susitelkë i šepetelius, kuokstelius (ppr. sodinis šepetinukas, *Orgyia antiqua*): Sôdiniai šepetinùkai keñkia vaismedžiams iñ kitiemis lapuociamis mëdžiamis. Šepetinuko patelës neskraido, nès turi tik menkutës sparnų užuomazgas. Sôdinio šepetinuko vikšrai iñrieda pavâsarj, prieš pat sôdu žydéjimą, iñ miñta lâpais.

šepetys dkt. (3^b)

1. šerių, ašutų ir pan. prismaigstytas įrankis drabužiams, batams ir kt. daiktams valyti ar plauti, kam nors šluoti: Bâtu šepetys. Drabužių šepetys. Dangteliių [bûtelių plovimo] šepetys. Vâlomas šepetys. Šlûoti grindis šepečiu. Skiedonio likùciai nuo akmenų nuvâlomi metaliniu šepečiu. Šampûnas skirtas plovimui sù šepečiaiñ automatinëse automobiliu plovýklose.

2. įrankis plaukams, kailiui šukuoti: Guminis šepetys šuñs kailiukui šukûoti. Barzdôs šepetys. Plaukû šepetys sù šérno seriaiñ iñ nailono spygliukais. Šepečiu šukûotis plaukus.

3. etnogr. geležinis ar medinis įrankis linams šukuoti: Muzièjuje vaikai pamâté šepečius lináms šukûoti. Nubraukti linai bûvo šukûojami jvairaûs tankumo mediniai arbâ geležiniai šepečiai. Lentôs galuosè kañtais bûdavo padarytos vienai ar dvî išpjovos, kâd bûtu patogiai šepečius laikyti.

4. apie k_a tankų, tankiai suželusj: Iñ tánko išliñdo kareivis jûodu ūsu šepečiu. Rugiai šepečiu sudýge.

♦ kaip šepetys

1. sakoma apie tankiai sudygusius, suželusius augalus, tankius plaukus: Môrkos sudýgo kaip šepetys. Pabalyjè kâd tánkûs miëziai – kaip šepetys. Jô plaukai tánkûs kaip šepetys.

2. apie piktą, nesukalbamą: Kô pasiñiaušes kaip šepetys?

šepetùkas dkt. (2)

1. ŠEPETÈLIS: Minkštas [kietas] šepetùkas. Keramikinis dantų šepetukų laikiklis. Pagal pâskirtj dantų šepetukus gâlima suskirstyti iñ bendrösios iñ specialiösios paskirtiës.

2. varpinis tankiakeris smëlynų augalas šeriškais lapais (ppr. smiltyninis šepetukas, *Corynephorus*

canescens): Šepetukai áuga smélýnuose, smiltpievésè, kópose, sausuosè pušýnuose iř beržýnuose. Lietuojè šepetukų gálite pamatyti pajúrio smélýnuose, Piëtryčių smélétoje lygumoje, kituř jiē reti arbà visái neáuga.

3. arklio čiurnos plaukai: Ákį patráuké šilkinių šepetukai árklio kójų apačiojè.

šepim̄as dkt. ppr. vns. (2)

1. → šepti 1: Skrúostų šepim̄as.
2. → šepti 2: Plaukų [barzdōs] šepim̄as.
3. → šepti 3: Stogų šepim̄as.

šépsoti, šépsò, šépsójo vksm. šnek. (kame) būti atsikišusiam (ppr. apie augalus, plaukus); sin. styroti: Šépsò nenupjautà žolé pagrioviuosè. Kuř nè kuř šépsò rugiai [dobilai]. Barzdōs šeritai šépsójo žandij raukšlèsè kaip žémés plyšiuosè sámanos.

šépsè dkt. (2)

samana, auganti ant medžių žievës, kamienų, akmenų (*Orthotrichum*): Šépsés áuga kupstéliais arbà mažomis vejomis añt mèdžių kamienų, akmenų. Lietuojè žinomas aštúonios šépsíų rúšys, iš jų dvi irašytos į Lietuvos raudónają knygą.

šepti, šem̄pa, šépo vksm. šnek.

1. negražiai, netvarkingai apaugti, apželti barzda, plaukais: Tù jaū šemp̄i – eik nusiskusti.
2. šiurti, triušti, lüžinéti: Dažnai plaunami plaukai šem̄pa, o kàd nešéptu, reikia daug přežiūros – káukui, balzamui, sérumui. Daug geriau atródai bè tòs vis labiau šem̄pančios sàvo barzdōs.
3. darytis su atplaišomis; sin. šerpéti, šiurti, triušti: Slyvà niekadà nèdavé nè vienös slyvutés, tik šépo, šerpéjo. Klojimo stógas jaū šem̄pa.
4. darytis apleistam, neprižiūrétam; sin. šiurti, triušti: Kadáise bùvę jispüdingi rúmai vis labiau šem̄pa. Párku rúpinamasi prastai, úpés pakránté šem̄pa. Miestélis pamažu šépo. Pamiñklas žymiám kultúros veikéjui vis labiau šem̄pa.

šéralas dkt. (3^b) žuvims šeriamas maistas: Šáldytaš šéralas. Nupirkau žuvim̄s pákq sauso šéralo. Žuvys nére į dùgną nè neparagávusios šéralo. Tolësnei gamýbai netinkamì sraigių kiáutai keliáuja į žuvininkystés úkj, kuř viřsta šéralu.

šerbètas dkt. (2)

1. šaltas gérimas iš vaisių sulčių ir cukraus, kartais su alkoholiu: Výšnių šerbètas. Gál Jums ipilti atšáldyto šerbèto?
2. skanéstas iš vaisių, kavos, šokolado ir cukraus: Į šerbètq dažnai dèdama žémés riešutų arbà razinų. Prekýbos centrè paieškók lazdyňu riešutų šerbèto.
3. ledai iš vaisių sulčių ar tyrés, cukraus ir vandens, taip pat gali bùti ýdeta pieno, kiaušinių balytm̄u ar želatinos: Gaivus bráškių [banánų, kivių, úogų] šerbètas. Káršta vásaros diéną megstu atsigaivinti aviècių ar bráškių šerbetu. Jis išgéré kavos iř suválgé šerbèto. • plg. ledai.

šerdélè dkt. (2)

1. pieštuko ar tušinuko vidinis sluoksnis, kuriuo piešiama ar rašoma: Rašiklis (sù) mélyna gèlio šerdelè. Automátinis pieštukas sù šešiomis grafitinémis šerdélémis. Nusipirkau juodós spalvòs šerdéliu. Pasikeisk tušinuko šerdélę. Nulúžusias (pieštukų) šerdelès gálima ištráukti, todél drožtukas niekadà neužslikemša. Šiè spalvótai pieštukai turi minkštas, gaūsiai pigmentuotas šerdelès, pàdedančias sukùrti sodriàs iř ryškiàs spalvàs.
2. dem. šerdis 6: Spynélés šerdélè. Į ívykio viëtq iškviesť policijos ekspečtai konstatávo, kàd spynòs šerdélè bè laužimosi žymių. Ilgapiřščiai, gréždamí spynòs šerdélę, pàzeidé signalizáciją.
3. dem. séklalizdis: Óbuolius nupláuname, nùskutame, supjáustome skiltélémis iř išimame šerdelès. Nulupaū iř supjáusčiau dù didelius ananasus, išpjóviau jų šerdelès.

šerdėsas dkt. (2)

1. etnogr. geležinis kuolas, perkišamas per priekinių vežimo ratų skersplautį ir ašį: *Sudilo [kledarūoja] šerdėsas.*
2. pasukamosios dalies kaištis: *Traukės [pósūkio] šerdėsas. Šerdėsas sù [vorėmis]. Važo šerdėso remontinis komplėktas.*

šerdienė dkt. vns. (1)

šerdies mediena: *Puri baltą šerdieną. Išriedėję stiklaspařnio vikšrai miňta šerdieną. Pažeistų kopūstų apatinės koto dalių šerdieną išvagota lervų takais.*

šerdingas, šerdinga bdv. (1)

turintis didelę šerdį (1 r.): *Šerdingas mēdis. Šerdinga pušis [eglė]. Remontuojant senus namus reikėtų naudoti šerdingą medieną arbà senas kokybiskas mēdziagas.*

šerdinis, šerdinė bdv. (2)

1. sudarytas iš šerdies, turintis šerdį (1 r.): *Šerdinis būkas. Šerdinė medienā.*
2. sudarytas iš šerdies (3 r.): *Šerdinis transformatorius.*
3. med. sudarantis organo šerdį, vidurinę dalį: *Šerdinis aūtinkscio slūoksnis.*
4. sudarantis pagrindą: *Šerdinis siūlas.*

šerdis, šerdiės, šerdžių dkt. mot. (4, 3)

1. vidurinė minkštėsnė medžio dalis: *Béržo šerdis išpūvusi. Dviuguba šerdis – tai mēdžio kamieno sández yda, kai mēdis turi dví šerdis sù atskiromis mētinių rievių sistemomis.*
2. vidurinė šakniavaisio ar šakniagumbio dalis: *Mörkos [burōko] šerdis.*
3. tech. strypas, ant kurio kas maunama, vyniojama: *Transformatorius [ritės, pôliaus, iñkaro] šerdis.*
4. varpo viduje esanti dalis, kuri judinama skleidžia garsą: *Geležinė važpo šerdis. Kriaušė it važpo šerdis.*
5. svarbiausias ko pagrindas; sin. esmė: *Romāno [librèto] šerdis. Käs sudāro jō kūrybos šerdi?* Šiōs šālys sudāro pasáulio ekonòmikos šeřdį. Ilgaî ieškome pagrindinės šerdiės, aūt kō galéтурme suveriti visus scenarijaus karoliukus.
6. spynos vidurinė dalis: *Reikia pakeisti [išmūšti] spynos šeřdį. Užrakintos spynos taip lengvai neimānoma išimti, nès trūkdo iš šerdiės į stāktą iškišes liežuvėlis.*
7. med. organo vidurinė dalis: *Înksto [kiaušidés] šerdis. Aūtinkstis sudarytas iš dviejų skirtingos kilmės slūoksnii – žievės iñ šerdiės.*

šeréjas, šeréja dkt. (1)

1. žmogus, kuris šeria gyvulius; sin. liuobėjas: *Kóks iš jō šeréjas, jéi nepâneša šiено naštōs?!* Ąvinas negaléjo patikéti, kād geràsis jō globéjas, šeréjas, kirpéjas šiyrat jī pjaūs.
2. SÉRIKAS: *Iš feŕmos gržita kiauilių šeréjos. Dárbo vietoje susižeidé kárvių šeréjas. Kaimyné daūg mētu feŕmoje išdirbo veršelių šeréja.*

šeréjelis, šeréjelė dkt. (2)

maloninis šeréjo pavadinimas: *Nêr mâno brolëlio artojélio, bérųjų žirgelių šeréjelio (flk.).*

šerēlis dkt. (2)

1. vilnų ar vilnonio audinio plaukelis: *Išskalbus megztinį susivélė šerēliai.*
2. standus, kietas natūralus arba dirbtinis plaukelis: *Ař švariai nusiskutęs, ař apaūges šereliai, ař sù ilga barzdà – jis atródo fantastiškai. Jéi ruošiatés piëšti linijas, tèks išigýti plóną teptuką lanksčiaiš šereliais. Kai dantų šepetélio šerēliai išliñksta, ima kr̄sti, šepetéli keičiame naujù. Tinkamiáusias dantims valyti minkštias arbà vidutinio kietumo šepetukas sintetiniaiš šerēliai.*
3. ppr. dgs. mažas standus plaukelis – bestuburių organizmu judėjimo, jutimo organas: *Šerēliais*

kiūmėlės įsikiimba į smėli. Akių érkés neturi, jū funkciją atlėka įvařūs šerēliai iš pòros. Padidéjus vandeñs užterštumui, apsiuvū šerēliai taip apsinèšdavo ùpés nešamomis atmatomis, kàd rúsys éme nýkti vienà pô kitòs.

šérýba dkt. ppr. vns. (1)

duoti gyvuliams ar kai kuriems kitiems gyvūnas ésti; sin. šerimas¹ (1 r.): *Pašara iš šérýba. Kačių šérýba. Miestelio medžiotojai žiēmq rúpinasi žvérių šérýba.*

šerifas¹, šerifé dkt. (2)

kai kurių valstybių pareigūnas, atliekantis tam tikras administracines (policijos) ir kai kurias teismo pareigas: *Tarnauti šerifū. Austrálioje šerifas garantuoja teismų dárbo saugumą, įteikia šaukimus į teismą, výkdomuosius dokumentus. Škotijoje šerifas výkdo kai kuriás teisėjo funkcijas. Didžiöjoje Britanijoje šerifas skiriamas valstybés valdžiós, o JAV daugelyje valstijų šerifai yrà renkami. Haičio prezideñtas visus šerifus atléido iš pareigų.*

šerifas² dkt. (2)

musulmonų šalyse kilmingos giminës atstovas, genties vadas, miesto valdytojas: *Mèkos šerifas.*

šéríkas, šéríké dkt. (2)

žmogus, kurio darbas – šerti gyvulius; sin. šérèjas: *Jáunas bûdamas dîrbau kolúkyje šéríkù. Tas pàts šéríkas galvijùs iš árklius šeria. Feřmoje dîrbu kiaülių šéríkè. Ątvira tuberkuliòzés forma seřgantys žmónës úžkrečia galvijùs – tai bùvo nustatýta tìrant melžéjas, šéríkùs, naktiniùs sárgus.*

šéryklà dkt. (2)

1. irengta vieta kam šerti¹: *Automàtiné akvàriumø žuvù šéryklà. Nûvežéme šiêno iš šéryklà. Reikia sutvarkyti [irengti] šéryklàs. Žvérių pédsakų apliñk šéryklàs nematýti.*

2. SERTUVÉ. Pritvìrtinama dvięjų viëtų šéryklà triùsiams.

šéryklélè dkt. (2)

mégéjiškos žvejybos įrankis – nedidelis įtaisas jaukui idéti, taisomas prie valo, ppr. naudojamas žvejojant duginine: *Šéryklélè poledînei žûklei. Prikimštà jaûko šéryklélè gâli sveřti apië šiñtq grãmu. Dažniáusiai naudóju plastikinës iš metalinës šéryklélës.*

šerimas¹ dkt. ppr. vns. (2), šerimasis¹ sngr. (1)

1. → šerti¹ 1: *Kárvių [veršelių] šerimas. Kóks šerimas, tóks iš važiavimas (flk.). | sngr.: Iki vâkaroo šerimosi kasiaü bûlvæs.*

2. → šerti¹ 2: *Kiaülių nebelaikaü – mán jaû peř sunkùs tås jū šerimas. | Kiek gáuni algós ùž arklių šerimq?*

šerimas² dkt. ppr. vns. (2)

→ šerti² 1: *Vienu šerimù úžmušiau tris musès.*

šerimasis² sngr. (1)

1. → šertis 1: *Paûkščių šerimosi mëtas. Baisùs tó šuñs šerimasis – visuñ jô plaukû pilna. Peř didelis gyvûno šerimasis gâli sukélti sveikâtos problémų iš strësq.*

2. → šertis 2: *Kójines mezgù iš baltû vilnû – bijaû tó šerimosi.*

šerìngas, šerìnga bdv. (1)

turintis tankius, didelius šerius (1 r.): *Šerìngas šérnas. Šerìngos kiaülés.*

šerìnìs, šerìné bdv. (2)

1. iš šerių ar šerio padarytas: *Šerìnìs teptùkas [volèlis, šepetýs]. Šerìné ádata (batams siuti).*

2. panašus į šerius; sin. šiurkštus, kietas: *Šerìnìai lâpai. Šerìné viksnuõlé. Šerìné kalnârûtè iutrauktà į*

Lietuvōs raudónąją knygą. Heřbo skýdo sidabriniame laukè – žalias šerinės kalnárūtés kēras. Píeva priáugusi šerinių žolių.

3. sin. šiurkštus, nelygus, šerpetotas: *Šeriné kárpa dídelé, vidujè turi tařsi šeriùs. Šerinės kárpos gáli atsirasti nè tič añt rañku, bét iñ añt pädù, kóju piřstù.*

šerýs dkt. (4)

1. standus kiaulés, šerno ar kurio kito gyvūno plaukas: *Árklio uodegōs šeriai. Šepetýs padarýtas iš kiaülés šeriù. Senovès Kinijoje dantų šepeteliùs gamindavo iš šérno šeriù. Kařtais į káimq užklýsdavo vienas kitas žýdas, supirkinejantis šeriùs, skùdurus, veršiukų ódas.*

2. šiurkštus, standus žmogaus plaukas: *Stori žili añtakiu šeriai. Išpešiau iš barzdōs šerij. Tévas skustuvù grémzé nuõ pasmakrēs šeriùs.*

♦ **šerij [šeriùs] pastatýti** žr. pastatyti. **šerij [šeriùs] statýti** žr. statyti.

šeriškas, šeriška bdv. (1)

panašus i šerius, kaip šeriai: *Šériški plaukéliai (bot.). Šériški lāpai. Šériškos vabzdžių anténos. Tarakonu ūséliai ilgi, šériški.*

šerýté dkt. (1)

varpinis pašarinis augalas šeriutomis varputémis (*Setaria*): *Šerýčiu miltai [kruōpos]. Lietuvojè auginama itáliné šerýté (*Setaria italicica*) iñ áuga dvi saváiminės rúšys – žaliójji šerýté (*Setaria viridis*) iñ rusvóji šerýté (*Setaria pumila*). Pietu Lietuvojè šerýtés dāžnos, áuga paséliuose, dýkvietése, pakelésè. Šerýtés seiklos naudójamos kaip paükščiu lësalas iñ maistas naminiams gyvúnams.*

šeriùkas dkt. (2)

1. dem. šerys 1: *Ploni paršélio šeriùkai. Trumpaplaùkiu šunù šeriùkai.* | šiurkštus, standus dirbtinis plaukelis: *Teptukai sù sintètiniais šeriùkais. Iš nailðono pagaminti šepečio šeriùkai yrà minkštì iñ švełnūs gléžnai vaiko galvòs ódai.*

2. dem. šerys 2: *Barzdà tič vākar skustà, o šeriùkai jaū dùria. Añt smákro gálo blizgéjo saváitès senùmo barzdōs šeriùkai. Skrúostai apáugę žiliaiš šeriùkais. Dédé smulkiomis šukùtémis šukúodavosi ūsų šeriukùs.*

šeriúotas, šeriúota bdv. (1)

1. apaugęs šeriais (1 r.): *Šeriúota kiaülé. Šeriúotas šérnas.*

2. apaugęs šiurkšciais, standžiais plaukais: *Šeriúotas smákras (neskustas). Péržiemojè vikšrai išáuga dideli iñ tokié šeriúoti, kàd tič gegùtés juōs lësa.*

šerkšnas dkt. (4)

balta smulkių ledo kristalų danga ant žemės paviršiaus, šakų ir pan., susidaranti nakti nukritus temperatūrai žemiau 0 °C: *Médžiai šerkšnù apsitráukę. Úpés krantùs jùngiantis lýnas pàdengtas šerkšnù. Šerkšnas susidaro añt mèdžiu šakų, laidų iñ kitų plonų daiktų.* | prk.: *Ziemos šerkšnas plaukuosè. Véidq nusejò raükslés, o plaukai pasidabino šerkšnù.*

Šerkšnénai dkt. dgs. (1)

kaimas Mažeikių rajono savivaldybëje: *Šerkšnénų seniūnija. Šerkšnénų tvenkinys. Šerkšnénouose výko tradiciné vásaros šveñtë. Pró Šerkšnénus eïna Mažeikių–Sedōs pléntas.*

šerkšnijimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šerkšnyti: *Giluminio šerkšnijimo procèsas.*

šerkšnýti, šerkšnija, šerkšnijo vksm. trauktis šerkšnu; **sin.** šarmoti, šerkšnoti: *Langai [blakstienos, šnérvës] šerkšnija. Krito temperatùrà iñ mèdžiai akysè šerkšnijo. Iš mólio iñ šiaudų drébtos sienos šerkšnijo.* | prk.: *Tévo paausiai jaū šerkšnija.*

šerkšnótas, šerkšnótá bdv. (1)

ant kurio susidaręs šerkšnas, padengtas šerkšnu: Šerkšnótai mēdžiai. Žaižarúoja šerkšnótos beržų šākos. Aukštai dangujè žièbiasi žvaigždës, nuo šerkšnótų miškų atplaükia šalčiù alsúojančios sùtemos. | prk.: Šeršnótai gydytojo smilkiniai. Šerkšnótai barzdà.

šerkšnótai, šerkšnója, šerkšnójo vksm.

ŠERKŠNYTI: Šiañdien spáudžia šaltùkas iñ šerkšnója mēdžiai. Žièmą bažnýčios mûras jšala kiaurai, šerkšnója nèt vidaüs sienos. Šaldíklio kamera labai šerkšnója.

šermeniné¹ dkt. (2)

patalpa šermenimis rengti: Šermeninéje prië mirusiojo bùdima, melðziamasi, dëginamos žvâkës, dëdama gélių. Bendrúomené įsirengé eñdviaq šermeniné.

šermeninis, šermeniné² bdv. (2)

1. skirtas šermenimis: Šermeninés žvâkës. Giedóti šermeninés gîesmes. Religines āpeigas palýdi litùrginés małdos iñ šermeninés gîesmes.

2. bùdingas šermenimis: Visùs àpémé šermeniné nûotaika.

šeřmenys, šermenų dkt. dgs. mot. (3^b)

1. budéjimas prie mirusiojo (karsto ar urnos); sin. budynès: Šermenų gîesmës. Eñant i šeřmenis paprasta nêšama gyvû gélių. Gržusì iš Sibiro i tèvynę, toliau giedójau bažnýčios chorë, váikšciojau giedóti iñ i šeřmenis.

2. laidojimo apeigos; sin. laidotuvës: I šeřmenis suvažiavo visà giminë. Peř šeřmenis lietùvių tradicijos reikalauja rimtiës iñ susikaupimo.

3. vaišës po palaidojimo: Paláidojus mirusijì artimieji kviësdavo visùs lydejusiuosius i šeřmenis. Po láidotuvì neiškéliti šermenų bùvo laikoma dideliu nepadorumù. Senovéje móterys laikësi pâprocio i šeřmenis atsinèsti i märškà suvyniôtq dûonos këpalq.

šermukšniáuti, šermukšniáuja, šermukšniávo vksm. skinti šermukšnių uogas: Suláuksimë rudenì šalnù, ô tadà – šermukšniáuti! | lesti šermukšnių uogas: Kékstas [kikilis] šermukšniáuja.

šermukšnýnas dkt. (1)

šermukšnių miškelis: Žièmą šermukšnýnai – džiaugsmas paûkščiams. Molýnai šermukšnýnui netiñka. Tâkas védë peř rudenéjančius kadagýnus i šermukšnýnus.

šermukšniné¹ dkt. (2)

1. vns. šermukšnių degtiné: Pavaišinti šermukšninè. Výrai skanävo šermukšninés likučiùs.

2. šermukšnio lazda: Sâkoma, kàd vélňias prisibijo šermukšninés. Kai patráuki vélniui peř nûgarą (sù) šermukšninè, tâs bjaurýbè iš kařto atstója.

šermukšnînis, šermukšnînè² bdv. (2), **šermùkšninis, šermùkšniné** (1)

1. padarytas iš šermukšnių uogų ar su šermukšnių uogomis: Šermukšnînis añtpilas [výnas]. Képtq mësq paskäninkite šermukšnîniù pâdažu.

2. padarytas iš šermukšnio medžio: Šermukšnîne lazda. Vaikysteje drôždavome šešmukšnînës mëškeres.

3. parazitujantis šermukšniuose: Šermukšnîné kandis (zool.). Pavâsarj obelûkamienus nubáltinus kálkemis, žûva daug žiemójančių pjuklélío, šermukšnînés kandiës vikšrû.

šermùkšnis dkt. (2)

1. medis ar krûmas plunksniškais lapais ir raudonu ar oranžiniu uogu kekémis (ppr. paprastasis šermukšnis, Sorbus aucuparia): Šermùkšnių úogos. Šermùkšnis laikomas sveikatos, láímës i vaisingumo medžiù. Senovës lietùviai prië namù sodindavo šermukšniùs, gînančius nuo velnių i piktuju dväsių.

2. ppr. dgs. jo valgoma kartoka uoga: *Priskýnémé šermùkšnių. Šermùkšnių výnas [uoġiené]. Medùs sù šermùkšniais. Šermukšniūs apvirkite, pértrinkite peř sietēli, supillkite cùkrų iř virkite, kôl sutirštēs.*

šermuonělis dkt. (2)

nedidelis laibas plèšrus kailinis žvèrelis (*Mustela erminea*): *Šermuonělių mántija. Šermuonělis įrašytas į Lietuvos raudónają knýgą. Šermuonělis šiek tiek stambèsnis už žèbenkštj. Šermuoněliùs gáudo lāpés, usūriniai šunys, plèšrieji paūkščiai. Šermuonělio kális šiltúoju mètų laikù bûna dvispalvis: viršutiné kúno dalis rudà, apatiné – baltà, uodegòs galiùkas júodas, o žièmą šermuonělis bûna viðas báltas, išskýrus júodą uodegòs dálj.*

Šernai dkt. dgs. (4)

kaimas Klaipèdos rajono savivaldybëje: *Šernų ážuolas [akmuõ]. Priplaükës Šernùs, užeik į miško muzièjų añt Mînijos krañto. Šernuosè gâlima pérnakvoti kempinge. Šernuosè áptiktas kapinýnas.*

šernäkiaulé dkt. (1)

zool. hibridinis šerno ir kiaulës palikuonis: *Tik mókslo tikslais léidžiamam atlíkti tyrimùs keñgiant įvairių veiñlių kiaulës sù šernaiš, veiñti jų hibridus – šernäkiaules. Šernäkiaulių mësojè cholesteròlio yrà mažiau negù vištienoje.*

šérnas dkt. (3)

į kiaulę panašus žvèris juosvais šeriais (*Sus scrofa*): *Barzdótasis šérnas (Sus barbatus). Kêliq pastójo milžiniškas šérnas. Iš šérno kilo nemažai naminių kiaulių veiñlių. Medžiotojai pamìškéjè râdo sùžeistą šérnq. Nelegaliai šérnus auginusių iř veiñsusių asmenų láukia núobaudos. Šernų skerdíena turi bûti tîkrinama veterinârijos labaratòrijose.*

šérnè dkt. (1)

šernu patelë: *Kêliq pérbègo šérnè sù šerniùkais. Nê viénas savè geñbiantis medžiotojas nešaūs į vaikingą ař sù vaikaš eñançią šérnq. Šérnés jaunikliùs veda ištisus metùs.*

šernenà dkt. (3^a) šerno oda: *Ji apsimóvè šernenòs kélnes [kélnémis].*

šerniéna dkt. vns. (1)

šerno mësa: *Troškinta šerniéna sù daržovémis. Balandéliai sù šerniéna. Iškeptà šerniéna yrà labai sausà. Kóks pâdažas derétu prië šerniénos?*

šerniùnis, šerniùnè bdv. (2)

tinkamas šernams medžioti: *Šerniùnis šuõ. Šerniùnës íetys bùvo naudójamos šernu medžioklei.*

šerniùkas dkt. (2)

šernu jauniklis: *Apliñk šmirinéjo mažučiai šerniùkai. Tik gímę šerniùkai turi dëšimt dantų. Šérnè, gindamà šerniukùs, sužalójo žmögù.*

šerniúkštis dkt. (1)

nedidelis, menkas šernas: *Iš krúmo išliñdo lîesas ilganòsis šerniúkštis. Šérnè rüpestingai vëdasi peř keliq sàvo šerniúkšcius.*

šeřpai dkt. dgs. (2), **šeřpau** (1)

tauta, gyvenanti Rytų Nepale ir Indijoje, kalbanti viena tibetiečių-birmiečių kalbu, Vakaru šalyse garséjanti kaip geriausiu alpinistu tauta: *Šeřpu kalbà.*

šeřpas, šeřpe¹ dkt. (2), **šeřpas, šeřpè** (1)

šeřpu tautos žmogus: *Iki šiôl daugumà šeřpu yrà budistai. Dalis šeřpu lýdi įvairiàs ekspedicijas, nêša jų króvinius. Iš Džomolungmà pirmieji iñkópé alpinistas iš Naujòsios Zelàndijos iř šeřpas iš*

Nepālo. Mūsų dienomis žōdis „šeŕpas“ neretai tampa bendriniù žodžiu, reiškiančiu kalnų vēdli, nepriklaūsomai nuo tautybės.

šeŕpe² dkt. (1)

psn. ŠALIKAS: Kailinė móteriška šeŕpe. Apsigaubti vilnonė šeŕpe. Juodà šeŕpe pasiūtà iš labai lengvōs mēdžiagos.

šeŕpejimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šeŕpeti: Plėvėlė apsáugo vālq nuo šeŕpejimo iš prailgina jō tarnavimo laiką.

šeŕpetata dkt. (1)

1. odos atplaišelė: Nuo ravėjimo pištai eīna šeŕpetomis. Pō procedūros rañkų óda tam̄pa švelnèsnè, elastinèsnè, pašalinamos šeŕpetos, nelygumai.

2. medžio, metalo ir kt. atplaišelė: Išrézto metalo šeŕpetos. Priēš dāžant nuo grindū pašalinamos mēdžio šeŕpetos. Reljefiniai rāstai maskúoja valcúotojo stiklo nelygumus iš šeŕpetas.

šeŕpeti, **šeŕpeja**, **šeŕpejo** vksm. (nuo ko, dēl ko) ŠEŘPETOTI: Véido óda nuo šalčio iš vėjo ēmē šeŕpeti. Žiēmą lūpos nuo šalčio skilinéja iš šeŕpeja. Dēl nevisaverčtės mitybos iš vitamīnų trūkumo óda papilkéja, šeŕpeja, kyla spuogai.

šeřpetójimas dkt. ppr. vns. (1), **šeřpetojimas** (1)

→ šeřpetoti: Ódos šeřpetójimas. Krēmas pàdeda nuo šeřpetójimo. Alkūnių šeřpetójimas bûdingas saūsq ódq tūrintiems žmonéms. Krēmas drékina iš minkština ódq, sumāzina šeřpetójimą iš niēzulj.

šeřpetótas, **šeřpetótā** bdv. (1), **šeřpetotas**, **šeřpetota** (1)

turintis šeřpetę, su šeřpetomis: Šeřpetótos rañkos. Losjónas tiñka kasdienei sausōs, labai sausōs, šiurkščiōs iš šeřpetótos ódos priežiūrai. Balzamas efektyviai sudrékina iš pamaitīna sausàs, šeřpetótas lúpas.

šeřpetóti, **šeřpetója**, **šeřpetójo** vksm., **šeřpetoti**, **šeřpetoja**, **šeřpetojo** (nuo ko) darytis šeřpetotam, su šeřpetomis: Nuo šalčio óda tam̄pa jautrèsnè, pràdeda šeřpetóti, rausti, sauseti. Netiñkamas krēmas gāli suérzinti ódq, ši paraüs, perštés, šeřpetōs. Jéigu jūsų lūpos trūkinéja iš šeřpetója, tai gāli bûti riñtas signàlas, kàd nusilpo imunitètas iš trûksta vitamīnu.

šeřti¹, **šeřia**, **šeřé** vksm.

1. (kà, kuo) duoti ésti; sin. liuobti: Árklius avižomis, šienù šeria. Eik šerti gyvuliù, jaū téma. Kiaulës šeřiamos jõvalu, kárves – pašaraïs. Kuõ šeriate sàvo augintini? Gyvulius iš žvéris nè maitiname, o šeřiame. Šuõ nešertas, nevedžiotas, o tu kažkuð bastaïsi viðaq dienq. | sngr.: Sesuõ atéjo šeřiantis (šerimo laiku). | (kà) menk. duoti valgyti; sin. valgydinti, maitinti: Tai kà, suvažiuôs visà giminê, o àš juõs šerti turésiu?! Šérk iš šérk tuõs talkininkùs, galo nérà.

2. (kà) auginti, laikyti, prižiûréti (gyvuli): Šeriù triù paršeliùs, dár avýčiù pôr q turiù. | (kà, kame) užsiimti gyvulių šerimu, dirbtai šeriku: Dabañ jis veršiùs feřmoje šeria. Trejùs metùs esù šerusi kiaulës.

♦ **ùtélës šerti** sunkiai, vargingai gyventi; sin. vargti: Teñ jis šviesiòs dienõs nematys, iùk ùtélës šeřs. Dvejùs metùs apkasuose ùtélës šeriu.

šeřti², **šeřia**, **šeřé** vksm.

1. (kam, kuo, su kuo, i kà, per kà) mušti, kirsti, réžti, smogti: Nešérk árkliui botagù! Kai àš tåu šérsiu peř aûsì [i aûsì] sù kùmšciu, tai žinosi, kaip melútoli! Vaikinai susistûmdè iš vienas šeřé antrám dêlnu peř pakauši. Supýkusi močiùtè užsimójo pašluostè, sprukañ neláukdamas, kàd (jà) šersty.

2. (per kà, i kà) smarkiai eiti, bégati, važiuoti: Kàd šeria uogáutojos peř laukùs, turbút, biþo lietaüs. Tévas pasičiùpo krêpši iš šeřé i miškà neatsigrëždamas.

šértis, šériasi, šéresi vksm. sngr.

1. mesti plaukus, plunksnas: *Katė pradėjo smaržiai šértis, sofa plaukais aplipusi. Kodėl tavo triušukas taip šériasi? Kárvés pavásarij visadà šériasi. Žuvintè paūkščiai šériasi švendrýnuose.* | kristi, birti iš odos: *Prastì tavo kailiniai – labai šériasi. Blogai, kàd pálto apýkaklé šériasi.*
2. tarm. netekti ryškumo (apie spalvą); sin. blukti: *Kuō tu tā mēdžiagą nudažei, kàd skaibiant taip šériasi?*

šertùvė dkt. (2)

automatinės édžios ar lovys; sin. šérykla: *Šunų šertùvė sù girdyklà. Šertùvių įrenginiai. Narvaï dažnai turi varteliùs, kañtais pritvîrtintq dûgnq, šertùvę. Priës pripildant šertuvès sveriamì pašaraï.*

šéšaké dkt. (1)

šešių akių korta: *Bûgnų [kryžių] šešaké. Jis turi atidúoti visas šešakes. Lošéjas rañkose laiké pôrq šešakių.*

šešéliai dkt. dgs. (1)

kosmetiniai dažai akių vokams: *Šešéliai rýškinti viršutiniùs vókus. Pastèliniai žalsvi šešéliai sù žvilgiomis dalélémis. Subtilius rausvù šešéliai iñ skaistalaï sùteiké jái gaivùmo. Šešelių paleté – puiki dovanà kiekvienai móteriai. Reñkantis akių šešelius, svarbù juos dêrinti nè tiñ sù drabùžiai, bét iñ sù akių spalvà.*

šešeliávimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šešeliuoti 1: *Montúojant sáulés elektrinès reikia įvértingti gâlimq šešeliávimq iñ kitùs trukdžiùs. Dêl šešeliávimo jégañé dîrbo nuostolingai.*
2. → šešeliuoti 2: *Šiltnamių tañsinimo iñ šešeliávimo īranga. Véjo jégañių besisukançiu sparnų šešeliávimas bûvo labai įspûdingas. Jié suprato, kâj réiškia šešeliávimas, kaiñ leidžiantis sáulei už véjo jégañés sparnų šešéliai skrodžia viñq kiemq, namùs iñ sùkelia mirgéjimo efektq.*
3. → šešeliuoti 3: *Šešeliávimas keliomis spalvomis. Piešinyje neturi likti rýškiai mâtomų šešeliávimo linių.*
4. → šešeliuoti 4: *Makiäzo kùrsuose déstomas šešeliávimas, maskâvimas, añtakiu korèkcija. Išmókusios akių (vokų) šešeliávimo tèchnikos galésite pâcios pasidaryti makiäzq.*
5. → šešeliuoti 5: *Siuvinéjimo tèchnikos: adinùkè, šešeliávimas, peltakiávimas iñ kîtos. Šilkiniø šešeliávimo siuvinéjimas yrà kîlęs iñ Kinijos, todêl daug kuf vadînamas kinišku siuvinéjimu.*

šešeliné ekonòmika nacionalinës ekonomikos dalis, kurioje gaunamos pajamos neapskaitomos statistikos tarnybø ir nejtraukiamos į bendrojo vidaus produkto oficialiuosius skaičiavimus: *Šalyjè klësti šešeliné ekonòmika. Šešeliné ekonòmika dár vadînama nelegaliája ekonòmika. Nemâžq dâlij šešelinës ekonòmikos sudâro cigarëciu, alkohòlio, degalù iñ kitù prekių kontrabânda, nelegalùs dárbas iñ atlýginimai vokëliuose, prekių gamýba iñ paslaugų teikimas nûslepiant mókescius.*

šešeliné vyriausybë opozicijos suformuota vyriausybë: *Opozicija sudâro šešelinę vyriausybë, pasireñgusių bet kadà périmiti šaliës valdymq. Vâkar Seimè įvýko šešelinës vyriausybës pósedis, kuriamè bûvo svañstomi įvairiûs kláusimai. Praejuisių saváitę iñ šešelinës vyriausybës tyliai pasitráukè susisiekimo ministras.*

šešelinis, šešeliné bdv. (1)

1. turintis šešeliu, su šešeliais: *Šešelinis vaídas [apšvetimasis]. Tomografu gáunamos įvairiû objekto slúoksniiù šešelinës nûotraukos. Daugiaû kaip priës pôrq šiñtmečiù Euròpoje bûvo paplitę šešeliniai portrètai.*
2. ekon. slaptas, neteisëtas, nelegalus: *Šešelinis veřslas. Šešelinis īmonių privatizâvimas. Šešelinis atlýginimas. Revizija kapstys šešelinius milijonùs. Šešeliniai ryšiai neužtikrina veřslui patikimôs veikimo erdvës.*

šešelinis ministrų kabinėtas ŠEŠELINĖ VYRIAUSYBĖ: *Suformuotas šešelinis ministrų kabinetas pasitikėjimo nėkelia. Premjeras nėsuka galvōs dėl šešelinio ministrų kabineto. Didžiausia opozicinė pártyja pristatė šešelinį ministrų kabinétą.*

šešelis dkt. (1)

1. tamsus pavidalas, matomas už ko nors, apšviesto saulės, ménulio, lempos, žibinto, žvakės ar kt. šviesos šaltinio: *Ilgî [juodî, tamšūs] šešeliai. Šešeliai driekiasi [lîsta, vîrpa]. Mėdžiai mėta šešelius añt grîndinio. Turistai, jójantys añt vienkuþrių kupranugârių, mêté ilgus šešelius añt dykumû smêlio.*
 2. saulės nekaitinama, neapšviesta vieta; **sin.** pavésis, paúksmè, paunksné: *Mës sédéjome liepû šešelyje. Jîs pasitráuké į šešeli. Kâd krûmai geraí áugtû, juôs sodinkite šešelyje, kur nôrs vêsesnès viêtose.*
 3. šviesos nebuvimas arba jos stoka; **sin.** prieblaða, tamša: *Kambarýs skéndéjo šešelyje. Mëdžiu šešelyje ištîrpsta výro siluëtas.*
 4. neaiškių bruožų pavidalas, figûra tamsoje: *Tařp mëdžiû sušmëžavo šešelis. Spektâklis výko prieblandoje, todél sâlé mâté tîk âktorij šešelius.* | apie labai sulysusî žmogu ar kitą gyvą bûtybę: *Îs vaikino šešelis teliko.*
 5. **ppr. dgs.** tamši, patamsinta paveikslo, piešinio ir pan. dalis: *Šešeliu iñ šviesôs žaîsmas (pavéiksle).* | kompiuterijoje – vaizdo pagražinimas suteikiant tam tikroms vietoms pilkesnî foną: *Spáusdinimas sù šešeliais. Šešelio stîlius [skaidrùmas, spalvà]. Šešelio dýdis iñ viřšu [âpačiq, šónus].*
 6. pasidavimas kieno ýtakai, savarankiškumo neturéjimas ir pan.: *Bûti výro [žmonôs] šešelyje. Bûti [tâpti, viřsti] šešeliu. Sûnûs gyvêna tévo šešelyje. Añ jûsû nèslegia tai, kâd atsidûréte praeityjè garsauš žaidéjo šešelyje? Savivaldos rinkimai, nôrs iñ bûdamî fâktiškai svarbesni, dažnai atsiduria prezideñto rinkimų šešelyje.*
 7. vos pastebima vidinës bûsenos išraiška: *Jôs akysè šmësteléjo báimës [nérimo] šešelis. Vaïko véidu nusliňko liûdesio [nusivylîmo] šešelis. Jô balsë pajutaû skaûsmo [firónijos] šešeli. Jôs balsë – nô šešelio tîkro sielvarto. Profesorius bûvo labai páprastas, nô šešelio didybës.*
 8. menkiausias kiekis, nežymi ko dalelë; **sin.** truputis: *Jîs grâžino tîk šešeli skolôs. Nô šešelio pérmainu [kitîmo]. Neturéjau nô šešelio abejônës. Démës nelîko nô šešelio.*
 9. neoficialios, nelegalios veiklos sritis: *Kovâ sù šešeliu. Ištráukti milijonùs iñ šešelio. Añt miësto mëro vël kreñta korùpcijos šešelis. Spòrto klûbo šlóvę témdo narkotikų šešelis. Bûvusi valdžià pasitráuké iñ šešeli.*
 10. niûrus, slegiantis reiškinys: *Šmékščioja [slégia] praeitiës šešeliai. Atsliňko kâro šešelis. Pasáulî ápgaubé mirtiës šešelis. Viř miësto pakîbo pavojaus šešelis.*
- ♦ **kaip [lýg] šešelis** 1. apie liesą, silpną žmogu ar gyvulį: *Pô ligôs dêdë taip sudžiûvo – liesas kaip šešelis. Jô arkliai kaip šešeliai bûvo.* 2. iš léto, pamažu (vaikščioja, slankioja): *Vaikáms išvýkus, slánkiojo jî vienà pô namùs kaip šešelis. Atsikélës pô ligôs, jîs váikščioja kaip šešelis.* Visái bë sveikatos likaû, slánkioju pô trôbą kaip šešelis. 3. sakoma apie sekiojantį iš paskos: *Kô sekióji kaip šešelis?! Katyté muñkia iñ kaip šešelis sekiója iñ paskos. Ŝuô smalsùs iñ labai géras bičiùlis, kaip šešelis nôrî bûti šalià žmogaûs.* 4. staiga (dingo, išnyko): *Jîs nespéjø gývulio pasišaûkti, kai jîs diñgo lýg šešelis. sâvo šešelio bijóti žr. bijoti. šešeli mësti žr. mësti. šešelis kriûta (ant ko) kyla ðtarimas: Šešelis kriûta añt sôðo kaimynës. Añt vaikino krito ðtarimo [kaltës] šešelis. šešelis úžgulé šîrdi apêmé liûdesys: Sunkûs šešelis úžgulé jôs šîrdi.*

šešeliu teâtras teatro rûšis, kurios meniniai vaizdai kuriami ppr. aktorių valdomu léléi ir kitu figûru siluetais: *Kartòninës šešeliu teâtro figûros. Rañkų šešeliu teâtras. Šešeliu teâtro âktorai vaidîna ùž pusiaû péršviečiamos šîrmos. Šešeliu teatrè žiûrôvai mäto siluetus iñ giñdi âktorij balsùs.*

šešeliukas dkt. (2)

1. **dem.** šešelis 1: *Nô šešeliuko nèmeta alsî vâsaros dienâ.*
2. **dem.** šešelis 2: *Per pâti kařstî, neturédamî nô šešeliuko pasislépti, keliáujame toliaû. Visi sténgësi râsti nôrs mažiáusią šešeliuką pô bûrémis. Ŝuô atsigulé pamiegoti iñ mažytî fontâno šešeliuką.*

3. **dem.** šešėlis 4: *Pastebéjau jūdant kažkoki šešeliuką.* | *Iš senuko liko šešeliukas. Ligóninės lóvoje priẽ lašlinės prijūngtas guli pilkai báltas šešeliukas.*
4. **dem.** šešėlis 5: *Labaï jaū lýgi šviesà, nei šešeliuko.*
5. **dem.** šešėlis 7: *Jős veidè pasiródé liūdesio šešeliukas. Akysè šmékšteli nérimo [pýkčio] šešeliukas.* Lúpose [balsè] – pániekos šešeliukas. Nepasiténkinimo šešeliuko neliko. | nedidelis išraiškos trükumas, nesklandumas: *Nepáisant vieno kito šešeliuko, atlirkimas atitiñka kameriniam chorui keliamus reikalavimus.*
6. **iron. dem.** šešėlis 9: *Korùpcijos šešeliukas. Tà įstaiga nè tokiai jaū puiki – iñ šešeliuko yrà, iñ atlýginimai vélúoja.*

šešeliuotas, šešeliuota bdt. (1)

1. dengiamas šešelių: *Šešeliuotas kiëmas [sôdas]. Šešeliuota árka. Ménulio apšviestos šešeliuotos gâtvés iñ alejós. Pérkeliau sáulašares iñ šešeliuotos vietas iñ saulékaitq. Núotrauka išėjo pilkà iñ šešeliuota.*

2. su atspalviais: *Katyté sidabrinës spalvõs, šešeliuota. Gyvulélio kojélës šešeliuotos.*

šešeliuoti, šešeliuója, šešeliávo vksm.

1. mesti, tiesi šešelį: *Aplinkà netiñka fotografuoti sù blykestè, jéi stovai iñ kitì daiktañ šešeliuója. Nešešeliukok priëš lémpq atsistójes, negaliù dirbtì.* | (k) dengti, tamsinti šešeliu: *Nesodinkit čià mèdžiu – šešeliuōs dařq. Pavésinių pinùciai šešeliávo žmonių védus. Balkonas šešeliuója iñ témdo bütq.*
2. kaitaliojantis šviesai ir šešeliam, šviesioms ir tamsiomis spalvomis daryti judéjimo ispûdij: sin. mirgëti, mirgiliuoti: *Véjo elektrinës këlia triùkšmq iñ šešeliuója. Šviesà skveřbësi prô plyšiùs, šešeliávo. Langè šešeliávo vijökliai. Sienų drýžiai šiek tiek šešeliuója.* | nevienodai atspindëti šviesą; sin. mirgëti, ribëti: *Sniëgas [lêdas] šešeliuója.*
3. (kuo, su kuo) tapant, piešiant daryti tamsias dëmes, šešelius, vaizduoti mažiau apšviestas vietas: *Geríausia šešeliuoti teptukù sù plačiù aňtgaliu. Mergáitës šešeliuója (sù) pieštukais. Negaliù patikéti, kàd žmónës taip gražiai piëšia, šešeliuója.* • plg. brûkšniuoti, tušuoti.
4. kosmetiniai dažais dažyti akių vokus: *Pagaliau išmòkai dailliai šešeliuoti akis [vókus].*
5. siuvinëti ir pan. atspalviais: *Močiuté šešeliuodavo, bët jös siuvinétų darbëlių spalvos peř daugeli mëtų nubluko.*

šešeliuotumas dkt. ppr. vns. (2)

→ šešeliuotas 1: *Išraiškingas vaízdo [gráfikos kúrinio] šešeliuotumas. Šešeliuotumo efekta.* Baròkui ařtimas scenóvaizdžio šešeliuotumas.

šešérgis, šešérgé dkt. (1)

šešerių metu, šešias žiemas mitęs gyvulys: *Šešérgis arklýs [jáutis]. Jis turéjo greit vèsianciq šešérgę kumélę. Vaikinas pasikiñké puikų šešérgi žirgą, júodą kaip degùtas.*

šešerì, šešerios sktv. daug. (3^b) šeši (su daugiskaitiniais daiktvardžiais): *Šešerì marškiniai. Priëš šešerius metùs gímë dukrýté. Vaikui sukâko šešerì mëtai. Jis teiséjavo šešerióms rungtynëems. Ši komanda šešeriosè pirmenybëse iš eilës nebûovo patýrusi pralaiméjimo.* | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio démuo: *Mûsų bibliotèkai suéjo šimtas dvidešimt šešerì mëtai.*

šešeriaīp priv.

šešiaiši bûdais; sin. šešeriopai: *Pasakýk šešeriaīp tą pâčią frázę.*

šešeriópai priv.

1. → šešeriopas 1: *Móku vîrti balandéliùs šešeriópai. Burnòs skalavimo skýstis veikia šešeriópai.*
2. → šešeriopas 2: *Kiekvienas investuotas eûras atsipirko šešeriópai. Seřgančių aleřgine slogan padaugéjo šešeriópai. Rûkýta žuvis palýginti sù ką tik sužejótâ pabrágina ma keleliópai, nèt šešeriópai.*

šešeriópas, šešeriópa bdv. (1)

1. šešių rūšių: *Geliū parduočiavėje yrà šešeriópų rözių. Ši mankštà suteikia mums šešeriópą náudą [pagálba].* Žinau šešeriópą recéptą, kaip sprésti konfliktus.
2. šešis kartus tiek imtas: *Šešeriópa investicijų grąžą. Nét pasodintos nederlingose dirovose bùlvės dúodavo šešeriópą deřlių palýginti su grúdinémis kultūromis.*

šešetas¹ sktv. kuop. (1)

1. (ko) šeši (apie grupę): *Šešetas pretendenčių [naujokų, finálninkų].* Šešetas arkliū. Kùrse bùvo beveik vien vaikinai, tik šešetas merginų. Jiē susilauké šešeto vaikų. Tokiám prekių kiékui prireiks šešeto krovininių vilkikų.
2. (ko) apytikris šešių kiekis: *Čia yrà gál šešetas mètru gylia. Nuėjome šešetą kilomètru. Jiē sugávo žuvuų šešetą kilogrāmų.*

šešetas² dkt. (1)

1. teigiamas pažymys 6, patenkinamai (pagal dešimties balų sistemą); sin. šeši, šešetukas: *Gáuti šešetą. Mokinys atsáké tik šešetui. Studeñtas filosòfijos egzaminą išlaiké šešetu.*
2. skaitmuo 6: *Šešetas iñ dù nùliai. Stilizuotai suraitytas šešetas. Jéi apver̄sime šešetą, gáusime devýnetą.*
3. šešių grupė: *Šešeto susitikimas. Finálnio šešeto rungtynés. Merginų šešetas iškovójo áukso medaliūs.*

šešetukas dkt. (2)

1. šešetas populariausią žmonių, geriausią komandą ir pan., surašytu į eilę nuo pirmojo iki šeštojo: *Lietuvos dviratininkės patéko į pirmąjį šešetuką.*
2. šnek. teigiamas pažymys 6, patenkinamai (pagal dešimties balų sistemą): *Egzaminus sūnùs išlaiké šešetukais. Studeñto žiniás komisija vértina šešetukū.*
3. šešių grupė: *Pirmomis žygio dienomis mûsų šešetukas vâikščiojo kaip lunātikai. Laikraščiai râšë, kâd Lénkijoje móteris pagiñdë šešetuką.*

šešetukininkas, šešetukininké dkt. (1)

mokinys, kuris dažniausiai gauna šešetus² (1 r.): *Penktojè klâséje yrà tik vienas šešetukininkas.*

šeši, šešios sktv. kiek. (4)

1. (ko) skaitmuo, skaičius ir kiekis 6: *Šeši mètrai. Jaū pùsé šešių* (penkios valandos ir trisdešimt minucių). *Šešios žqsys su šešiai žqsiukais. Išbuvome kâime apiẽ šešiàs dienàs. Pirmiáusia šiuos skaičius sudésimė, paskui šešis dalýsimė iš trijų. Kiek bùs, jéi šešis padáuginsimė iš penkių?* | varto jamas kaip samplaikinio skaitvardžio démuo: *Šešios dësimtys. Šešios aštuñtosios. Šeši tûkstančiai. Šeši šimtai dvidešimt. Dviratininkas nuvažiavo šešis šimtus kéturiadasdešimt aštuonis kilometrus.*
2. (varto jamas kaip dkt.) vyr. šnek. teigiamas pažymys 6, patenkinamai (pagal dešimties balų sistemą): *Fizikos mókytoja parâšé mán šešis.*

šešiaaukštis¹, šešiaaukštë bdv. (2)

turintis šešis aukštus: *Šešiaaukštë láiptinè. Statybų bendròvë mûsų gâtuvéje ståto trîs šešiaaukščiùs namùs. Šešiaaukščiame namè išnúomojamas dviejû kambariû butas. Projektuojama šešiaaukštë automobilių stovejimo aikštélè.*

šešiaaukštis² dkt. (2)

šešių aukštų pastatas: *Renovúojamas šešiaaukštis. Turiù bùtq šešiaaukštyje.*

šešiabriaünis¹, šešiabriaüné bdv. (2)

turintis šešias briaunas: *Šešiabriaünis räktas [atsuktùvas].* Šešiabriaünis strýpas. Griebtùvo ašis su šešiabriauniu laikikliu sukimo añtgaliams. Radiatoriai uždáromi pasùkus abi šešiabriaunès veržlës.

šešiabriaūnis² dkt. (2)

detalė su šešiomis briaunomis: *Magnètinis añtgalių laikiklis sù vidiniù šešiabriauniù. Añtgalis vařui sù įmontuotu šešiabriauniù.*

šešiabùtis¹, šešiabùtė bdv. (2)

susidedantis iš šešių butų: *Šešiabùčio námo gyvéntojai. Bendróvé pastaté dù šešiabučiùs namùs. Jië apsigyvénō šešiabùčiamē namè.*

šešiabùtis² dkt. (2)

namas, kuriame yra šeši butai: *Šešiabùčio kiëmas. Soviëtmečiu dväro rúmai bùvo paversi šešiabučiù. Šešiabùtyje gyvénā šešios šeimòs.*

šešiaeiliis¹, šešiaeilié bdv. (2)

1. kurio tam tikros dalys išdėstytos ar išsidésčiusios šešiomis eilémis: *Šešiaeilié séjamójji [sodinamoji]* (tech., ž. ū.). *Šešiaeiliés šùnžuvès (zool.) Pàprastojo miëžio šešiaeiliis pórūšis (ž. ū.). Miëžiai, kurių subréndusios várpos tûri šešiàs eilès grûdû, paprastaï vadînami šešiaeiliialis miëžiais (ž. ū.).*

2. sudarytas iš šešių eilučių: *Šešiaeiliis pôsmas. Šešiaeiliu iñ vienaeiliu strôfų kaità sudâro pirmînq rítmînq téksto struktûrq.*

šešiaeiliis² dkt. (2)

lit. šešių eilučių posmas: *Trečiâsis šešiaeiliis prasideda refrêno pakartójimu. Jis mégsta kùrti šešiaeiliüs.*

šešiagalvis, šešiagalvè bdv. (2)

turintis šešias galvas: *Šešiagalvis slîbinas. Šešiagalvè pabâisa.*

šešiágubai prv.

šešis kartus (didesnis, aukštesnis, ilgesnis ir pan.): *Taksi káinos šókteléjo nèt šešiágubai. Ímonës produkciją planuota padidînti šešiágubai.*

šešiágubas, šešiáguba bdv. (1)

šešis kartus tiek imtas: *Šešiágubas dažû slúoksnis. Šešiáguba spartà.*

šešiakam̄pis¹, šešiakam̄pē bdv. (2)

turintis šešis kampus: *Šešiakam̄pis stâlas [räktas]. Šešiakam̄pē piramîdë [prízmë]. Mëdsraigčiai (sù) šešiakampè galvutè.*

šešiákampis² dkt. (1)

šešių kampų figûra: *Taisyklingasis šešiákampis.*

šešialinkai prv.

→ šešialinkas: *Šešialinkai sulankstýta drôbë. Šešialinkai sulankstytos nòsinës.*

šešialinkas, šešialinka bdv. (1)

šešis kartus po lygiai sulenkotas: *Šešialinkas siûlas [lýnas, áudeklas]. Šešialinka viñvè.*

šešialýpis, šešialýpē bdv. (2)

sulipęs, susidedantis iš šešių dalių: *Añt klëvo šakôs gamtininkas aptiko këletq penkialýpių iñ nèt vienq šešialýpi sparnâvaiši. Viršutinéje kañklių plökštëje – šešialýpē žvaigždutë. Lietuvòs etnologai šešialypës saulutës priskiria prië šviesôs simbòlikos.*

šešiamëtis¹, šešiamëtë¹ bdv. (2)

1. kuriam šešeri metai: *Šešiamëtis berniùkas [ypyplýs]. Dovanà šešiamëciam sùnui. Tévañ nerimáuja, kodël šešiamëciam vañkui nekriñta pieriniai dañtys. Šešiamëtë breñko šokéja pàvergë žiûrovùs.*

2. kuriame mokslas trunka šešerius metus (apie mokymo įstaigą): *Šešiamëtë mokyklà.*

šešiamėtis², šešiamėtė² dkt. (2)

šešerių metų vaikas: *Gabūs šešiamėtis. Skaitymo pradžiāmokslis [pratybos] šešiamėčiams. Tokià užduotis per sunki šešiamėčiui. Abi šešiametės mamà nûvedé į muzikos mokýklą.*

šešianāris, šešianārė bdv. (2)

susidedantis iš šešių narių, turintis šešias sudedamąsias dalis: *Šešianāris skaicius* (mat.). *Šešianāris žiedas* (iš šešių atomų sudarytas) (chem.). *Šešianāré žvaigždė* (astr.).

šešianýtas, šešianýta bdv. (1)

šešeriomis nytimis austas: *Šešianýtas áudeklas.*

šešianýtis dkt. (2)

šešeriomis nytimis austas audeklas: *Močiùtės šešianýčiai. Móterys áusdavo iř dvinyčiūs, iř keturnyčiūs, iř šešianyciūs.*

šešiapėdis, šešiapėdė bdv. (2)

susidedantis iš šešių pėdų (apie eilédarą): *Šešiapėdis jámbas. Šešiapėdė eilutė.*

šešiarātis, šešiaratė bdv. (2)

turintis šešis ratus: *Šešiarātis traktorius. Modernūs šešiarātis vežimelis sù kietu lópsiui. Jis nusipirko šešiaratį visureigį. Ugniaugesių pasididžiavimas – šešiarātis motociklas, skirtas gélbėjimo írangai nugabénti į tás vietás, kuriós yrà suñkiai pasiekiamos.*

šešiasdešimt sktv. kiek. nekait. (ko) skaičius ir kiekis 60; sin. šešiasdešimtis: *Jám jaū šešiasdešimt mētu. Bátai nupiginti nèt šešiasdešimt pròcentų.* | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio démuo: *Peñsijos gáunu kéturis šimtus šešiasdešimt eúry.*

šešiasdešimtas, šešiasdešimtā sktv. klnt. (4)

einantis po penkiasdešimt devinto: *Jám jaū šešiasdešimti mētai.* | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio démuo: *Túkstantis devyni šimtai šešiasdešimtaisiais mētais baigiaū universitètq.*

šešiasdešimtis sktv. kiek. mot. vns. (1)

(ppr. K., N., G., ln., Vt.) (ko) skaičius ir kiekis 60; sin. šešiasdešimt: *Šešiasdešimties mētu výras. Kai kurių produktų káinos išáugo nèt šešiasdešimčia pròcentų. Naujojè sáléje gálime sureñgti šventes maždaug šešiasdešimčiai žmonių.*

šešiasdešimtmētis¹, šešiasdešimtmētė¹ bdv. (2)

šešiasdešimties metų amžiaus: *Jis gyvëna sù šešiasdešimtmētė mótina.*

šešiasdešimtmētis², šešiasdešimtmētė² dkt. (2)

šešiasdešimties metų žmogus: *Susipažinaū sù jdomiū šešiasdešimtmētmečiū.*

šešiasdešimtmētis³ dkt. (1)

1. šešiasdešimties metų laiko tarpas: *Pastaràsis Lietuvôs šešiasdešimtmētis bùvo kùpinas pérmainu.*
2. to laiko, amžiaus sukaktis: *Šešiasdešimtmētij pérkopës [péržengës] daílininkas.* | šnek. tos sukakties minéjimas, iškilmës: *Ši nótutrauka darýta per måno šešiasdešimtmētij.*

šešiasiënė¹, šešiasiënė¹ bdv. (2)

turintis šešias sienas: *Šešiasiënė dèžë. Šešiasiënai žaidimo [lošimo] kauliùkai.*

šešiásienis² dkt. (1)

geometrijoje – figûra, apribota šešiais lygiašoniais trikampiais: *Figûrà príminé šešiásieni.*

šešiaspalvis, šešiaspalvė bdv. (2)

kuriame naudojamos šešios spalvos, šešių spalvų: *Šešiaspalvis kamuoliukas. Šešiaspalvis ātspaudas. Šešiaspalvė spaudōs mašinė.*

šešiastygis, šešiastygė bdv. (2)

turintis šešias stygas: *Šešiastygis smuikas* (muz.). *Skažbinti šešiastygę gitarą* (muz.).

šešiašimtas, šešiašimtā sktv. klnt. ppr. jvr. (4)

einantis po penki šimtai devyniasdešimt devinto: *Šešiašimtasis lankýtojas. Šešiašimtójii prizo laimėtoja.*

šešiatomis¹ dkt. (2)

šešių tomų leidinys: *Viñco Kudirkos rāštų šešiatomis. Tūkstantis devyni šimtai peñkiasdešimt šeštais mētais pradétas lėisti kupiūrūotas Žemaitės rāštų šešiatomis.* Šešiatomiū siekta aprépti visq áutoriaus kūrybą.

šešiatomis², šešiatomė bdv. (2)

susidedantis iš šešių tomų: *Šešiatomis žodýnas. Šešiatomė enciklopédija.*

šešiaviëtis, šešlavietė bdv. (2)

šešių vietų, kuriame šešios vietas: *Šešiaviëtė palapinė. Apsistójome šešiaviëčiame kambarijè. Plaūkti įrklina šešlavietė valtimi.*

šešiaženklis, šešiaženklė bdv. (2)

susidedantis iš šešių ženklų: *Šešiaženkliai telefono númeriai buvo pakeisti septynženkliais. Daininiñkė svajójo apie šešiaženklius honorarūs.*

šešiese prv. šešių grupe: *Gróti [žaisti] šešiese. Jiẽ áugo šešiese: keturi bróliai iĩ du séserys. Baidárémis mës plaūkémē šešiese.*

šešioliika sktv. kiek. (ko) (1)

skaičius ir kiekis 16: *Praéjo šešioliika mëtų. Šešioliikos mëtų jaunuõlis.* | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio démuo: *Dù šimtai šešioliika. Tūkstantis šešioliika eûrų.*

šešiolikaaükštis¹, šešiolikaaükštė bdv. (2)

turintis šešiolika aukštę: *Gyvenù šešiolikaaükščiame namè.*

šešiolikaaükštis² dkt. (2)

šešiolikos aukštų pastatas: *Mûsų šešiolikaaükštyje sugëdo liſtas.*

šešiolikamëtis¹, šešiolikamëtė¹ bdv. (2)

kuriam šešiolika metų: *Šešiolikamëtis paauglys [vaikinas]. Šešiolikamëtė moksleivé. Pô avârijos šešiolikamëčiam súnu i prireiké mëdikų pagálbos.*

šešiolikamëtis², šešiolikamëtė² dkt. (2)

šešiolikos metų paauglys: *Dvylikamëčiai skaîto dvigubai daugiau už šešiolikamečiūs. Šešiolikamëčiui įteiktas prizas.*

šešiolikiniis¹, šešiolikinė¹ bdv. (2)

šnek. **šešiolikmetis¹:** *Šešiolikinė mergaitė. Į koncertą riñkosi šešiolikiniai klausýtojai. Vairuotojas sudraûsmino autobusè triukšmavusius šešiolikinius paauglius.*

šešiolikinis², šešiolikinė² dkt. (2)

šnek. ŠEŠIOLIKMETIS²: Šešiolikinių būriavimosi vietą. Ji atrodė geriau už šešiolikinės. Kō laksta įt šešiolikinis?

šešiolikmėtis¹, šešiolikmėtė¹ bdv. (2)

kuriam šešiolika metu: Šešiolikmėtė plaukikė. Bė tėvų likusiam šešiolikmėčiam jaunuoliui padėjo giminės.

šešiolikmėtis², šešiolikmėtė² dkt. (2)

šešiolikos metu paauglys: Šešiolikmėčiui sunku apsispręsti, kokią profesiją riūktis. Šešiolikmetės treniruōs naujā trénierė.

šešioliktas, šešiolikta sktv. klnt. (1)

einantis po penkiolikto: Šešioliktas númeris. Jiė gyvėna šešioliktame aukštė. Šiañdien šešiolikta (dienà). | iyr.: Vasario šešioliktoji – Lietuvos valstybės atkūrimo dienà. Vasario šešioliktosios gātvė. | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio dėmuo: Šimtas šešioliktas (knýgos) pùslapis. | iyr.: Ji gime tūkstantis devyni šimtais šešioliktais mētais.

šešioliktfinalis dkt. (1)

sporto varžybų dalis, po kurios likę šešiolika dalyvių patenka į tolesnį etapą – aštuntfinali:

Šešioliktfinalio atsakomosios dvikovos.

šešioliktinis, šešioliktinė bdv. (2)

muz. šešioliktosios dalies dydžio: Šešioliktinė natà [páuzé]. Šešioliktiniių ritmų lentelė (kalbant apie būgnus).

šešiskart prv. šešis kartus; sin. šešissyk: Šešiskart pasáulio čempionas. Šešiskart didèsnis peñnas.

šešissyk prv. šešis sykius; sin. šešiskart: Gegùté sukukāvo šešissyk. Baigiamajq scènq tēko šešissyk kartoti.

šeškas dkt. (4)

1. nedidelis plėšrus kailinis žvérėlis (ppr. tamsusis šeškas, *Mustela putorius*): Auginti [šeriti] šeška. Medžioti šeškūs. Šeškai gyvėna nuo šešerių iki dešimtiës mētu. Smalsūs iř gûdrūs šeškai puikiai tiñkami auginti, jéi sutiksste skirti jíems laiko, rûpintis iř dresúoti.

2. bendr. menk. nevalyvas, dvokiantis žmogus: Mâno kambariökas – tiñkas šeškas. Kaip tâu nè géda, tu susmîrdęs šeške!

3. bendr. menk. piktas, priekabus žmogus: Nežinau, kaip susikalbéti sù tókiu [tókia] šeškù. Kománda neturi gêro trénierio, sù tuō šeškù į aukštësnę viëtq jië nepakilës.

♦ **kaip šeškas**

1. labai (dvokia, smirdi): Jis dvokia kaip šeškas. Tâs bérnas smîrdi šutù kaip šeškas.

2. labai (piktas): Jis atsikélé piktas kaip šeškas.

3. apie aršiai prieštaraujantj, priešgyniaujantj. Jis nê vienám nenusiléidžia, šóka į akis kaip šeškas.

4. labai (išdykës): Išdykës vaïkas kaip šeškas.

5. labai (gajus): Jis gajùs kaip šeškas.

6. labai (murzinas): Tù purvinà kaip šeškas – eik bûrnq nusiprausti. **kaip šeškas į kiaušiniùs** labai (ijunko, iþrato): Vištos ijùnko [iþrato] į dařžq kaip šeškas į kiaušiniùs.

šeškauti, šeškáuja, šeškávo vksm. gaudyti, medžioti šeškus: Senëlis yrà pásakojes, kaip jis zuikiáudavo, šeškáudavo.

šeškė dkt. (2)

šeškų patelė: Šeškė atsivedė pirmajq vādq. Pardúodu dvejū mētų šeškę. Kātinas sù šeškė geraī sūtaria, kartū éda, žaidžia – labai mieli augintiniai.

šeškenà dkt. (3^b) šeško kailis: *Apýkaklė [kepūrė]* iš šeškenōs. Šeškenà kainuodavo brángiai.

šeškýnas dkt. (1)

1. vieta, kur daug šeškų, kur jie veisiasi; sin. šeškynė: *Per pörą mētų sodýboje užsiuveisė tikras šeškýnas. Šeškýno nebeturiū, visiū šeškūs išpaždaviau.*
2. menk. labai netvarkingas namas: *Šeškýno láiptinė. Stovéjome prië šeškýno kampo.*

Šeškinė dkt. vns. (2)

Vilniaus miesto dalis: *Šeškinės seniūnijà. Gýdausi Šeškinės poliklinikoje. Pérsikéléme gyvénti į Šeškinę.*

šeškýnė dkt. (2)

1. vieta, kur daug šeškų, kur jie veisiasi: *Medžioti šeškýnėje.*
2. menk. vieta, kur pykstamasi, triukšmaujama: *Teñ šeškýnė – girtuokliai gyvëna. Patekaū į tikrą šeškýnę.*

šeškininkas, šeškininkė dkt. (1)

1. šeškų augintojas, mégėjas: *Šeškininkų klùbas [fòrumas]. Šeškininkų susitikimo programà. Esù užkietéjusi šeškininkę.*
2. šeškų gaudytojas: *Šeškinininkai gáudydavo šeškūs.*

šeškinis, šeškinė bdv. (2)

iš šeško kilio: *Šeškinė kepuráité [apýkaklė].*

šeškýtė dkt. (1)

1. dem. šeškė: *Mūsų šeškýtė nebejaunà, bët draugiška iñ judri.*
2. šeškų jauniklė: *Septynių ménésių šeškýtė. Mūsų šeškė turi savaitės ámžiaus šeškýtę.*

šeškiùkas dkt. (2)

1. dem. šeškas: *Reikia žiûréti, kàd (naminiis) šeškas neprarýtų netiñkamų daiktų, mat šeškiükai yrà itin smalsús iñ mégsta viškų ragauti.*
2. šeškų jauniklis: *Jiẽ augina dù šeškiukūs. Parduodamì sâbalo spalvôs šeškiükai.*

šeštādalis dkt. (1)

šeštoji dalis: *Jiẽ gávo tik šeštādalį žadétos paramôs. Ímonė atléido šeštādalį darbúotojų.*

šeštadieniné mokyklà emigrantų užsienyje ar tautinių mažumų jų gyvenamoje šalyje švietimo ištaiga, kurioje sudaromos sąlygos ugdymui ir saviraiškai gimtaja kalba: *Lietuvôs tautinės bendrúomenės yrà išteigusios daugiaū kaip kêturiasdešimt šeštadieninių, sekmadieninių mokyklų. Tuřmante veikia šeštadieniné lénkų mokyklà. Dânijos lietûvių bendrúomené kartù šveñčia lietûvių tautinès iñ valstýbés šventès, organizuoja šeštadieninès mokyklas lietûvių vaikáms. Kêlerius metus jis mokytojávo Detròito šeštadieninéje lituanistinéje mokykloje. Lietûvė mókslininké bûvo Sankt Peterbûrgo tautiecių bendrúomenės naré, nórinčius mókë lietûvių kalbos šeštadieninéje mokykloje.*

šeštadieninis, šeštadieninė bdv. (2)

vykstantis, veikiantis šeštadieniais: *Šeštadieninis klùbas [tužgus]. Šeštadieniné talkà. Kviëčiame į šeštadieninius dailës kursus [šeštadieninës jògos treniruotës].*

šeštadienis dkt. (1)

šeštoji savaitės diena: Švečtinis šeštadienio vėkumas. Ar vežta šeštadienių rytais ilga miegoti? Jis būdi šeštadienias.

šeštaklasis¹, šeštaklásė¹ bdv. (2)

šeštos klasės: Šeštaklasisai mokiniai. Pàkvietéme į bûrēlį iš šeštaklasės mergaitės.

šeštaklasis², šeštaklásė² dkt. (2)

šeštos klasės mokinys; sin. šeštaklasė: Metòdiné knygà mókytojams, kurië móko šeštaklasiùs iš naujo matemàtikos vadovëlio. Kéletas šeštaklasių laisvai kalba francuziškai.

šeštakurysis¹, šeštakurſė¹ bdv. (2)

šešto kurso: Šeštakurysis studeñtas.

šeštakurysis², šeštakurſė² dkt. (2)

šešto kurso studentas: Rèktorius kreipési į šeštakursiùs.

šeštas, šeštà sktv. klnt. (4)

einantis po penktą: Šeštà valandà. Šiañdien šeštà (dienà). Jië susiriñko šeštą kañtq. | iþr.: Vienà šeštój. Šeštój klásė. | varto jamas kaip samplaikinio skaitvardžio démuo: Penki šimtai šeštas [šeštà].

Šeštiniès dkt. dgs. (2)

krikšcioniu šventé, kuria minimas Kristaus žengimas į dangų, švenčiamā 40-ą dieną po Velyku: Šeštinių procèsija [atlaidai, pamókslas]. Šeštinių paprociai.

Šeštokaï dkt. dgs. (4)

miestelis Lazdijų rajono savivaldybëje: Šeštoku viduriné mokyklà. Ątvelykio švečiè Šeštokuosè. Pérvažiavome Šeštoku.

šeštökas¹ dkt. (2)

ist. šešių grašių moneta: Lôbyje râstas dvidešimt vienas šeštökas iš këlios stambių nominálų monètos.

šeštökas², šeštöké dkt. (2)

šeštos klasės mokinys; sin. šeštaklasė: Mókytoja móko šeštökus prancuzų kalbos. Šeštökés – rajoninių varžybų nugalétojos.

šeštukas dkt. (2)

šnek. šeštu maršruto numeriu pažymétas autobusas ar troleibusas: Láukiame šeštuko. Pàs tavè atvažiuosiu šeštukù.

Šešuoléliai dkt. dgs. (2)

kaimas Širvintų rajono savivaldybëje: Šešuolélių dvàras ispûdingas.

Šešuoléliai dkt. dgs. (2)

miestelis Ukmergës rajono savivaldybëje: Varžýbas laiméjo Šešuolių ugniagesių komanda. Piliäkalnis yrà pakeliui iš Žélvos į Šešuolius. Šešuoliuosè stóvi Láisvës paminklas.

Šešùpë dkt. vns. (2)

upé Kalvarijos savivaldybëje, Vilkaviškio, Šakių rajonų savivaldybëse, Lenkijoje ir Kaliningrado srityje, kairysis Nemuno intakas: Vandeñs turizmo maršrùtas Šešupë. Iš krantų líejasi Šešupë, tvindydama pãupio sodýbas iš keliùs.

šešurai dkt. (3^b) dgs. vyro tévai – šešuras ir anyta: Jië susituoké visái jauni, iš pradžių gyvëno pàs šešurus. Gražiai atšventéme šešurų auksinës vestuvës.

šešuras dkt. (3^b) vyro tévas: *Šešuro gimtādienis [vardādienis]. Namuosė jaunūosius sutīkdavo téva ī – šešuras iř anýta sù dúona iř druskà* ([etnol.](#)). Prižiüréti vaikq pàdeda anýta iř šešuras. Šešura īr úošvēmis.

Šéta dkt. (1)

miestelis Kédainių rajono savivaldybëje: *Šétos heřbas. Anksčiau Šéta garséjo sūrių gamýba. Šétoje XIV ámžiuje apsigyvëno karaimai.*

šétōnas dkt. (2)

1. vns. judaizme ir krikšcionybëje – svarbiausias Dievo ir visų jam ištikimų jégų, žmonijos priešas, pragaro ir velnių valdovas: *Išsižadéti šétōno iř jō viliönių. Ař žmogüs gāli apsisáugoti nuo šétōno? Satanistai yrà šétōno gárbinotojai.* • plg. velnias.

2. bendl. keik. nepaprastai blogas, piktavališkas, niekšingas žmogus: *Vienas iš keleivių pasiródë esq̄s tikras šétōnas. Jis pařvedé vaikám̄ nè pāmotę, o pātji šétōnq. Šétōne tū, kaip tavè šventà žemë nešiøja!* | žalą darantis gyvūnas, paukštis: *Šétōnas šeškas išitaïsé vištás pjáuti. Štiš, tū, šétōne, iš gēlių darželio!*

šétōnbaravykis dkt. (1)

nuodingas baravykas šviesiai ar žalsvai pilka kepuréle, trumpu, storu rausvai raudonu kotu (ppr. tikrasis šetonbaravykis, *Boletus satanas*): *Pérlaužtas šétōnbaravykis iš pradžių paraūsta, paskui pamélynúoja.*

šétōniškai prv.

1. → šétōniškas: *Šétōniškai žiaurùs žmogüs. Šétōniškai destruktyvios miñtys.*

2. labai, nepaprastai: *Šétōniškai gražus.*

šétōniškas, šétōniška bdv. (1)

nepaprastai piktavališkas, niekšingas: *Šétōniškos ûžmačios.*

ševeliūrà dkt. (2)

šnek. galvos plaukai (ppr. tankūs, vešlūs): *Tai kám nusikirpaï sàvo ševeliūrą? Visi géréjos iô bangúotų plaukų ševeliūrà. Kitas žmogüs sù tókia ševeliūrà bútų palaikytas netvarkingu ař apsiléidusiu.*

Tařpdury pasiródë pasišiáušusi Algio ševeliūrà. Kokiós spalvòs dabar jós ševeliūrà? ([iron.](#)) | [iron.](#) Šiaušta, puri šukuosenai: *Ji išéjo iš kirpýklos sù baisià ševeliūrà.*

šezlòngas dkt. (1)

lengvas poilsio baldas, primenantis sudedamają lovelę, ant kurio galima sédéti pusiau gulomis: *Šezlònge patogù ilsetis vásarą sodè. Šezlòngai gaminami iš medienos, metalo, plástiko, audinių, ódos.*

ší, **K.**, **K. savyb.** šiōs, **N.** šiá, **G.** šiā, **In.** šià, **Vt.** šiojè [iv.](#) parod. mot. vns.

1. artimesné erdvës atžvilgiu; **sin.** šita: *Šiojè láiptinejé gyvenù àš, o tojè – mào sesuō.* | [ivr.](#)

(pabrëžiant): *Paiñk kítq saldañių déžutę, šiójì sulámdyta.* | artimesné laiko atžvilgiu; **sin.** dabartiné: *Dárbus numátome baigti nè šiā, o kítq saváitę.* | [ivr.](#) (pabrëžiant): *Atidéjome kelionès kítai vásarai, nès šiójì jaū visái baigiasi.*

2. ta, apie kurią kalbama; **sin.** šita: *Šiojè laidojè bùs kařbama apië dírbančių mamų problemàs.* | [ivr.](#)

(pabrëžiant): *Kažkadà šiójì grùpè daug koncertávo.*

♦ **pô šiái diénai** [žr.](#) diena.

ši [iv.](#) vyr. vns. G.

[žr.](#) šis.

šià [iv.](#) mot. vns. In.

[žr.](#) ši.

šiā pv. mot. vns. G.

žr. ši.

šiāi pv. mot. vns. N.

žr. ši.

šiaip¹ prv.

1. bendrais bruožais, apskritai imant, apibendrintai kalbant: *Jis dīrba daūg, bēt šiaip vīskas puikū. Šiaip māno brōlis laimingas žmogūs. Jis šiaip visāi neblōgas vaikīnas. Šiaip žmoniū daūg nebūvo.*
2. vienaip, taip (su atliepiamaisiais žodžiais „anaip“, „kitaip“ ir pan.): *Vienā šiaip, kitā kitaip māno. Vienas šiaip, kitas anaip tā istoriā pāsakoja, ō kuī teisybē – nežiniā.*
3. kalbant apie pašalinus, apie kā iš pašalies: *Atējo iř šiaip žmoniū. Jis mān (tīk) šiaip pažīstamas, mēs nēsam artimi. Ī Vilniaus universitēto „Filolōgijos rūdenī“ ateidavo nē tīk filolōgai, bēt iř šiaip poēzija besidōmintys klausytojai*
4. be jokio reikalo, neturint konkretaus tikslo: *Āš šiaip užsukaū, neišsigāsk, niēko neprašýsiu. Dažnai jī mān šiaip paskaņbina. Nekreipk tū dēmesio ī jō pāstabas, jis mēgsta šiaip pakalbēti.*

šiaip² dll.

vartojama pabrēžiant ar sustiprinant (toliau) išsakyta mintj: *Šiaip mēs niekadā negalēsime būti ažtimos. Šiaip aguřķ ſiaiš mētais daūg priáugo. Šiañdien āš užsiēmusi, bēt šiaip galēčiau kadā užsūkti.*

šiaip ař taip prv. īterpt.

kaip bebūtu, kā bekalbētum: *Šiaip ař taip, jis gēras žmogūs. Šiaip ař taip, turi užlēisti kañbari. Mān, ſiaip ař taip, niēko nebereiķia.*

šiaip jaū dll.

šiaip² (pabrēžiant); sin. ſiaipgi: *Penktādienis mān patiñka ſiaip jaū labiaū nei pirmādienis. Šiaip jaū jis galējo iř patylēti.*

šiaip nē taip prv.

sunkiai, vos, vargais negalais: *Šiaip nē taip pavýko susitařti sù tiekējais. Šiaip nē taip baigiaū skaitýti tā nuobōdžiā knýgā.*

šiaip sáu prv.

1. nelabai koks, vidutiniškas, pakenčiamas: *Vakareļis būvo ſiaip sáu. Šiaip sáu jō tā žmonā. Mūsų būtas ſiaip sáu.*
2. be svarbesnio reikalo, paprasčiausiai: *Āš tāu ſiaip sáu skañbinu.*

šiaip taip prv.

sunkiai, vos, vargais negalais: *Šiaip taip veñstis [manýtis]. Šiaip taip radaū tā namēli priē ûpēs. Šiaip taip užbaigiau tā darbēli.*

šiaipgi dll.

šiaip² (pabrēžiant); sin. ſiaip jau: *Šiaipgi jis puikūs žmogūs.*

šiaiš pv. vyr. dgs. In.

žr. šie.

šiám pv. vyr. vns. N.

žr. šis.

šiamē pv. vyr. vns. Vt.

žr. šis.

šiānakt prv.

Šia naktį: Šiānakt nuėjaū miegoti paryčiai. Šiānakt jis sapnāvo baišų sāpną. Šiānakt pasnigo.

šiañdie prv.

Šnek. ŠIANDIEN ¹: Ką veiksi šiañdie? Jei kažkō nepadarei šiañdie, tám yrà rytójus.

šiañdien prv.

1. dieną, kuri yra dabar (kai kas sakoma, rašoma): Šiañdien puikūs óras. Kadà tū šiañdien gr̄̄ši namō? Ąš važiuosiu į Trakus, bèt nè šiañdien, o rytój. Šiañdien rytq lijo. Jis ateis šiañdien vakarè.
2. (su prl. iki, ligi, nuo) šios dienos: Nuō šiañdien àš atostogáuju. Tai turéjo būti padarýta iki šiañdien.
3. šiuo metu, dabar: Vilnius šiañdien. Šiañdien žmónës liñkë aktyviai dalyváuti valstybés gyvénime. Jis gál iř šiañdien tebedirba tojè pačiojè īmonéje.

šiandienà dkt. (3^b)

1. diena, kuri yra dabar: Šiandienos ora ī [horoskopas]. Šiandienos temperatūrā – mētu rekòrdas.
2. dabartis, šis metas: Manęs šiandienà negąsdina. Šiandienos bibliotekà griáuna sustabaréjusius stereotipus. Šiañdienos sprendimai kuria mūsų áteitį. Mitologas pásakojo apiē tradicijų réikšmę iř svärbq šiañdienai. Neleñgva patirti džiaugsmą tolì gražū neoptimistiškoje šiandienoje. Nedárbas, nesugebėjimas orientuotis šiandienojè daūgelj šeimų nugramzdino į skuřdq.

šiandiēnà prv.

1. ŠIANDIEN 1: Šiandiēnà netikéta sutikaū sēnq bičiūli. Lietus šiandiēnà nesiliáuja nuō pàt rýto.
2. ŠIANDIEN 3: Taupýdamas pínigus šiandiēnà, nežinai, kokià bùs jq perkamójí galià rytój.

šiandienybé dkt. (1)

tai, kas yra šiandien, dabar, šių dienų laikas: Istorija ir šiandienybé. Rezisiëriaus núomone, šiuolaikinis teātras privalo atspindéti šiandienybę, o kažtais nètgi aplenkti laiką, nuspéti iř pérspeti. Praeitiš iř šiandienybé keistai iř idomiai susipina ī vienq neišraizgomą rēzginj.

šiandienykštis, šiandienykšté bdv. (1)

1. ŠIANDIENINIS 1: Šiandienykštis laikraštis. Čia porà šiandienykščių nûotraukų.
2. ŠIANDIENINIS 2: Šiandienykštis ménas manè kažtais glümina. Kažtais atródo, kàd nèt iř mūsų praeitiš tamsuöliai turédavo daugiaū sveiko pröto, atlaidùmo iř supratimo už šiandienykščiūs, išaugusius internèto, televizijos iř atvirų sienų ámžiuje.

šiandieninis, šiandieniné bdv. (2)

1. šios dienos; sin. šiandienis: Šiandieniné darbótvarke.
2. šių laikų; sin. dabartinis, šiandienis: Šiandieniné literatúrā. Šiandieninis pasáulis.

šiandiēnis, šiandiēnè bdv. (2)

1. ŠIANDIENINIS 1: Šiandiēnés pâskaitos.
2. ŠIANDIENINIS 2: Šiandiēnè Lietuvà.

šiandiēniškai prv.

→ šiandiēniškas: Šiandiēniškai mästantis filosòfas. Susirinkimè ankstèsnis bažnyčios mókymas suskañbo šiandiēniškai.

šiandiēniškas, šiandiēniška bdv. (1)

ŠIANDIENINIS 2: Labai jaū šiandiēniškas teiginys. Šis Evangelijos pásakojimas yrà labai aktualus iř šiandiēniškas.

šiapus¹ prv., šiapus

1. šioje puséje: Stók šiapus. Mës pasikaitinsime pietinéje pùséje, o jūs padùksite šiapus – pasikàskit

sliekū, paimkite mēškeres. Brīsimi ī kītā salōs pūsē, kād šiāpus nepaliktume ī akis kriñtančių pēdsakų. • ant. anapus¹.

2. vartojoamas kalbant apie materialų, žemišką, realų pasauly kaip priešpriešą dvasiniam, pomirtiniam, antgamtiniam pasauliu: *Kai kuriē filosòfai teigé, kād gyvènimas klóstosi šiāpus, ō jō prasmē yrà anāpus. Poètē neprarādo viltiēs iki paskutinio atódūsio, jái dár taip noréjosi pabūti šiāpus. Manýta, kād apiē Kalédàs žmogùs turi sustóti, atidéti úkio dárbus, susikaüpti, apmästytí sàvo gyvènimq, beñdrą bûtį sù artimaissiaiš šiāpus iř anāpus.* • ant. anapus¹.

šiāpus² prl., šiāpus (ko)

vartojoamas reiškiant buvimo vietą šioje (ko) pusēje: *Savivaldýbē yrà šiāpus ař anāpus Neriēs? Šiāpus miško gyvèno jis, ō kītapus (miško) – jō merginà.* • ant. anapus².

šiapusinis, šiapusiné bdv. (2)

susijęs su materialiu, žemišku, realiu pasauliu: *Šiapusinis iř anapusinis gyvènimai. Šiapusiné tikróvē. Bažnýčios tìkslas yrà anapusinis – vèsti žmögù ī išgànymq, ō valstýbés tìkslas yrà šiapusinis – užtikrinti gerovę. Šamanizmui pomirtinis pasáulis tiek pàt realùs kaip šiapusinis.* • ant. anapusinis..

šiapùsis, šiapùsé bdv. (2)

ŠIAPUSINIS: *Šiapùsio gyvènimo interèsai [láiimé, šlové]. Peř Ilgès anápilis labiáusiai priarteja pri ē šiapùsio pasáulio, atsiveria Amžinýbés važtai.*

šiàs jv. mot. dgs. G.
žr. šios¹.

šiaudadvāsis¹, šiaudadvāsé¹ bdv. (2)

menk. silpnavalis, silpnadvasis, ištizës: *Ēsate protìngas žmogùs, nè kóks šiaudadvāsis menkystà, gál supràsite.*

šiaudadvāsis², šiaudadvāsé² dkt. (2)

menk. silpnavalis, silpnadvasis žmogus; sin. ištizëlis: *Kō noréti iš tókio šiaudadvāsio? Búčiau šiaudadvāsis, jéi atsisakýciau sàvo sprendimo.*

šiaudadvāsiškai prv. menk.

→ šiaudadvāsiškas: *Šiaudadvāsiškai pataikùniškas sàndoris. Pasìelgiau nepaáiskinamai iř, kō gëro, šiaudadvāsiškai.*

šiaudadvāsiškas, šiaudadvāsiška bdv. (1)

menk. silpnavališkas, silpnadvaciškas: *Šiaudadvāsiškas pòelgis.*

šiaudadvasiškumas dkt. ppr. vns. menk. (2)

silpnavališkumas, silpnadvaciškumas: *Ištvérti šiaudadvasiškumo akìmirkas. Atsistírti šiaudadvaciškumui. Kaltas jō patiēs šiaudadvasiškumas. Jiē jaūčia pasišlykštéjimq bet kókiu šiaudadvaciškumù iř amoralumù.*

šiaudagalýs dkt. (3^b, 3^{4a}) šiaudo galas, menkas šiaudas; sin. šapas: *Véjas kélé dulkes iř nešiόjo šiaudagalius. Prikìbo kaip šiaudagalýs pri ē uodegòs (flk.).*

šiaudaînis dkt. (2)

hermetiškai konservuotas pašaras iš šiaudų: *Šiáudus sunkù išdžiovinti, geriáusia iš jù gaminti šiaudaîni. Gyvuliáms šiaudaînio gälima dúoti pô dviejù saváicių nuo pagamìnimo.* • plg. šienainis.

šiaudâpjauštë dkt. (1)

mašina šiaudams, šienui ir žaliajam pašarui pjaustyti, smulkinti: *Bûgniné [diskiné] šiaudâpjauštë.*

šiaudāpjovė dkt. (1)

ŠIAUDAPJAUSTĖ: Piėksiu naują šiaudāpjovę.

šiaudas dkt. (3)

1. tuščiaviduris ppr. varpinių augalų stiebas ar jo dalis: *Rùgio [avižōs, gr̄ikio, kviēčio] šiaudas. Tieš bambliaiš šiaudas pilnavidūris. Kokiē šiaudai, tokiē iř grūdai* (flk.).
 2. ppr. dgs. išdžiūvęs iškultų javų stiebas: *Šiaudai pakratáms. Šiaudų kūgis [ritinys].* Šiaudas į plaukus įsivéle. Stogáms deñgti bùvo naudójami padrikai ař kūlēliais surišti šiaudai. Kárves nenóriai éda šiaudus. Ruošiant Kūčių stálą pō stáltiese reikia padéti šiaudų. Rugių, avižų iř kviečių šiaudai geriáusiai tiñka rañkdarbiams.
- ♦ **iš tų šiaudų nebūs grūdų** žr. būti. **šiaudas nepérdegé** labai greitai; sin. bemat, kaipmat, tuoju: *Šiaudas nepérdegé – iř susipýkom.* **tuščiūs šiaudus kultū** žr. kulti. **už šiaudo graibstytis** žr. graibstyti. **už šiaudo griëbtis** žr. griebti. **už šiaudo stvértis** žr. stverti.

šiaudėlis dkt. (2)

1. dem. šiaudas 1: *Paūkštis snapè něšasi šiaudėli.*
2. dem. šiaudas 2: *Atriñkti [sudžiovinti, apkarpýti] šiaudeliùs. Sauluté suklijúota iš dróbés iř šiaudelių. Pinant sōdą daug laiko iř kantrybés reikia šiaudeliùs suvárstyti aňt siúly.*
3. plonas šiaudo pavidalo vamzdelis skysčiams gerti: *Silikòninis šiaudėlis sù aňtgaliu. gertuvé sù šiaudeliu. Geriu kokteili per šiaudėli.*
4. šiaudo pavidalo atpjauta skiltelė: *Troškinys patiékiamas sù súrio šiaudėliais. Óbuoli, saliérq iř mōrką supjáustau šiaudėliais.*
5. šiaudo pavidalo trapus kepinys: *Šiaudėliai sù aguõnomis.*

šiaudėtas, šiaudéta bdv. (1)

kuriame yra šiaudų, su šiaudais: *Šāknys labiau šakójas vélai užārus šiaudétą mēšlq.* • plg. šiaudingas, šiauduotas, šiaudinas.

šiaudgalys dkt. (3^a) šiaudo galas, menkas šiaudas; sin. šapas: *Kiẽmas iššlúotas, ně šiaudgalio nelíko. Plaukai pilni šiaudgalių, gál aňt šiено miegójai? Senélis, šiaudgalius nuo kélinių barstýdamas, kéblino palengvà per kiẽmą.*

šiaudinas, šiaudinà bdv. (3^a) apkritęs, apkibęs, aplipęs šiaudais; sin. šiauduotas: *Šeriké šiaudinu chalatù. Kō váikštai visas šiaudinas?* • plg. šiaudėtas, šiaudingas.

Šiaudinė dkt. vns. (2)

kaimas Akmenės rajono savivaldybėje: *Gařsūs Šiaudinéje nuo sēno výkstantys Šv. Róko atlaidai. Šiaudinés Švč. Mergélés Marijos bažnýčia – vienà seniáusiu medlinių bažnýcių Lietuvojè.*

šiaudynė dkt. (2)

vieta, kur sukrauti šiaudai, kur yra šiaudų: *Katé vél pélę atsiñešé iš šiaudynès. Vaikai pàzaidé šiaudynéje iř parbégo visi šiaudúoti.*

šiaudingas, šiaudinka bdv. (1)

1. ppr. dgs. kurio didelis šiaudas: *Šiemet javaiš šiaudinki.*
2. kuriame daug šiaudų: *Šiaudinges kompòstas [mēslas].* Šiaudinka ražiena. • plg. šiaudėtas, šiaudinas.

šiaudinės, šiaudinė bdv. (2)

1. pagamintas iš šiaudų: *Šiaudinai stogař. Gaminti šiaudiniùs žaisliukùs. Nusipirkaū šiaudinę skrybélę.*
2. šiaudų spalvós: *Šiaudinai plaukai.*
3. menkas, prastas, netikras: *Búti šiaudiniù patriotù. Šiaudinis patriotizmas.*

šiaudinùkas dkt. (2)

šiaudų dirbinėlis: *Vaikai išmoko pasidaryti šiaudinukų. Mamà pasigéréjo vaiko nupintu šiaudinukù.* Kambaryje stovėjø šiaudinùkais padabinta eglutè. Mokiniai kartù sù tèvèliais dainavo adveñtines dainas, kûré [véré] šiaudinukùs.

šiaudúotas, šiaudúota bdv. (1)

1. prikritës, prišiukšlintas šiaudų, apkritës šiaudais: *Šiaudúota pŕekaba. Šiaudúotas tâkas.*
2. apkibës, aplipës šiaudais; sin. šiaudinas: *Šiaudúotas kombinezònas. Šiaudúota kepùré. Šiaudúotos kelnés.*

šiaudúoti, šiaudúoja, šiaudávo vksm. (ka) barstyti, métysi šiaudus, šiuksinti šiaudais: *Šiaudúoti kiëmq. | neig. (ko): Vaikai, nešiaudúokit(e) kañbario* (darydami šiaudinukus).

Šiaulénai dkt. dgs. (1)

miestelis Radviliškio rajono savivaldybëje: *Šiaulénų miestëlio herbè pavaizdùota dalgélë, kurià šiõ kräšto žmónës pjáudavo rugiùs. Į šiáurę nuõ Šiaulénų yrà Sùlinkių pélkë iñ ornitològinis draustiniis, į pietùs – Týtuvenų regiòniniis párkas.*

Šiauliai dkt. dgs. (4)

miestas Lietuvos šiauréje, apskrities, miesto ir rajono savivaldybiu, vyskupijos centras: *Šiaulių drâmos teâtras. Šiauliai – ketvirtasis pagal gyvëntojų skaicių miestas. Šiauliuosè yrà šešiölika párku. Šiauliùs studeñtai, jáunos šeimòs vis dažniau reñkasi iñ dël miestoto kultûrinio unikalumo.*

šiauliëtis, šiauliëtë dkt. (2)

Šiauliouose ar jü apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilës žmogus; sin. šiauliškis: *Šiauliëtis pasieké naûjq rekordą. Šiauliëciùs kviëtë lietuvii kalbai skìrtas renginys. Kañno krépininkës žveiké šiaulietës.*

Šiauliškiai dkt. dgs. (2)

kaimas Prienų rajono savivaldybëje: *Šilè stûkso Šiauliškių akmuõ – gamtôs pamînklas. Peñ Šiauliškiùs tëka Šveñtupis.*

šiauliškiai dkt. dgs. (2)

šiaurinių vakarų aukštaičių šnekta: *Leidinys skìrtas vakarų aukštaičių šiauliškių pâtarmei.*

šiauliškis, šiauliškë dkt. (2)

1. Šiauliouose ar jü apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilës žmogus; sin. šiaulietis: *Dainû konkùrso laureatù tâpo šiauliškis. Šiauliškiai suorganizàvo savanõrių ugniagesių komándą. Kovinqà dvâsią Šiauliškiai iñsáugojo iki mûsų dienû.*
2. šiaurinių vakarų aukštaičių (šiauliškių) šnektoz žmogus.

šiáuré dkt. vns. (1)

1. pasaulio šalis, priešinga pietums: *Šiáurës platumà (geogr.). Pùcia šiáurës vêjas. Šiáureje Lietuvà ribójas sù Lãtvija. Kalédù senélis atkeliauja iš šiáurës. Miègamojo langai išeïna į šiáurę. • ant. pietüs.*
2. šios pasaulio šalies kryptimi esanti vietovë: *Šiáurës ašigalis. Šiáurës Amèrika [Lietuvà]. Zarasai yrà Lietuvòs šiáurëje. • ant. pietüs.*
3. arktinis kraštas: *Tolimóji šiáuré.*

Šiáurës Aírija Didžiosios Britanijos dalis, esanti Airijos saloje: *Šiáurës Aírijà brìtai kolonizàvo XVII ámžiuje. Daugumà Šiáurës Aírijos gyvëntojų kalba ángliškai, dalis móka aírių kalbą. Jungtinës Karalystës Aukštijų parlameñto rûmu pavadinimas yrà Jungtinës Didžiòsios Britânijs iñ Šiáurës Aírijos Karalystës Lòrdų Rûmai. Žemûjų parlameñto rûmu pavadinimas – Jungtinës Didžiòsios Britânijs iñ Šiáurës Aírijos Karalystës Bendruomenių Rûmai, ò bendràsis abejû rûmu parlameñto pavadinimas yrà Jungtinës Didžiòsios Britânijs iñ Šiáurës Aírijos Karalystës Parlameñtas.*

Šiaurės Amèrika žemynas Šiaurės pusrutulyje, į šiaurę nuo Pietų Amerikos: *Šiaurės Amèriką sūpa Ramūsis, Atlánto ir Árkties vandenýnai. Beveik visà Šiaurės Amèrika yra Vakarų pùsrutulyje. Šiaurės Amèrikoje yra dviðešimt trys valstýbés. Didžiausios pagal plótą Šiaurės Amèrikos valstýbés yra Kanadà, Jungtinės Amèrikos Valstijos, Mèksika.*

Šiaurės ašigalis menamas Žemės sukimosi ašies susikirtimo su jos paviršiumi taškas Arkties vandenyne: *Šalčiáusia žémés vietà yra Šiaurės ašigalis. Šiaurės ašigalyje šiñtq aštúoniadešimt šešiàs paràs truñka poliāriné dienà, kítq mêtų dálį – poliāriné naktiš.* • [plg.](#) Pietų ašigalis.

Šiaurės Atlánto sutartiës organizacijs nepriklausomų valstybių politinio ir karinio bendradarbiavimo gynybiné sajunga, įkurta 1949 metais; [sin.](#) NATO, Aljansas: *Į Šiaurės Atlánto sutartiës organizacijs jeina Jungtinės Amèrikos valstijos, Kanadà, Turkija ir daugelis Euròpos šalių. Renginys výko Šiaurės Atlánto sutartiës organizacijs búsitinéje Briùselyje. Šalís teikis pàraiškà stožimui į Šiaurės Atlánto sutartiës organizacijs.*

Šiaurės Dakotà valstija Jungtinių Amerikos Valstijų šiauréje: *Šiaurės Dakotà ribójas sù Kanadà. Šiaurės Dakotoje yra náftos ir dùjų išteklių.* • [plg.](#) Pietų Dakota.

Šiaurės júra Atlanto vandenyno dalis prie vakarinių Europos krantų: *Šiaurės júra skaláuja Didžiosios Britanijos, Prancuzijos, Belgijos, Olándijos, Vokietijos, Dánijos, Norvegijos ir Švèdijos krantus. Šiauriáusiamē Dánijos taškè susitiñka Báltijos júra ir Šiaurės júra. Šiaurės júroje dažnì rùkai, žiémq – stíprios aùdros.*

Šiaurės Karolinà valstija Jungtinių Amerikos Valstijų pietyčiuose: *Šiaurės Karoliną dù tükstančiai vienuoliktais mêtais siaùbé uragánas. Pakeliuî ſiaurės Karoliną plýti beveik lietuviiškas peizážas – daug miškų, kárvių, vienaaukščių miestų.* • [plg.](#) Pietų Karolina.

Šiaurės Koréja, ofic. Koréjos Liáudies Demokrátiné Respùblika valstybë Rytų Azijoje, Koréjos pusiasalio Šiaurėje ir gretimoje žemyno dalyje, prie Geltonosios ir Japonijos júru: *Šiaurės Koréja ſiaurėje ribójas sù Kinija, Šiaurės rytuosè – sù Rùsija, pietuosè – sù Pietų Koréja. Šiaurės Koréjoje ipsisvitinéq totalitärinis režimas. Užsienio turistai ileidžiami tik į oficiálias, griežtai kontroliuojamas Šiaurės Koréjos zonàs.* • [plg.](#) Pietų Koréja.

Šiaurės Makedònija, ofic. Šiaurės Makedònijos Respùblika valstybë Europos pietuose, Balkanų pusiasalio vidurinéje dalyje: *Šiaurės Makedònija vakaruosè ribójas sù Albânia, Šiaurės vakaruosè – sù Kòsovou, Šiaurės rytuosè – sù Seŕbija, rytuosè – sù Bulgarija, pietuosè – sù Graikija. Šiaurės Makedònijos parlameñto pavadinimas – Šiaurės Makedònijos Respùblikos Susirinkimas. Šiaurės Makedònijoje gyvëna makedònai, albânai, yra tuřkų, ròmų, seŕbu.*

Šiaurės Osètija-Alânijs, ofic. Šiaurės Osètijos-Alânijs Respùblika respublika Rusijoje, Šiaurės Kaukaze: *Šiaurės Osètijos – Alânijs draustini. Šiaurės Osètija-Alânijs yra ūiauriniame Kaukazo šlaitè.* • [plg.](#) Osetija, Pietų Osetija.

Šiaurės pašváisté nereguliarus įvairių spalvų, keičiantis pavidala atmosferos viršutinių sluoksnių švytējimas ppr. matomas poliariné platumose; [sin.](#) poliariné pašváisté: *Šiaurės pašváisté primena besikeičiančių formų ir spalvų péršviečiamą, plevénančią uždangą ar šýdq, bûna lankų, júostų, kaspinų, spindulių pavidalo. Lietuvoje Šiaurės pašváisté mâtoma retai.*

Šiaurės Reinas-Vestfálija sritis (žemë) Vokietijos Šiaurės vakaruose: *Rinkimai Šiaurės Reinë-Vestfálijoje. Keliónés pô Šiaurės Reinq-Vestfáliją. Iš pradžių Šiaurės Reino-Vestfálijos žémę sudarë Vestfálija ir ūiauriné Reino provincijos dalis, véliau buvo priskirta Lipé.*

šiaurės rytai

1. kryptis tarp šiaurės ir rytų; sin. šiaurryčiai: *Pasūkome į šiaurės rytus.*
2. ta kryptimi esanti vietovė; sin. šiaurryčiai: *Ilgą laiką pramoniniai šiaurės rytai buvo Jungtinių Amèrikos Valstijų ūkio branduolys.*

šiaurės vakarai

1. kryptis tarp šiaurės ir vakarų; sin. šiaurvakariai: *Austrija šiaurės vakaruose ribojasi su Vokietija.*
2. ta kryptimi esanti vietovė; sin. šiaurvakariai: *Ispānijos šiaurės vakaraī vadinami žaliāja Ispānija.*

šiaūriai prv.

1. → šiaurus 1: *Šiaūriai pūčia vėjas.*
2. → šiaurus 2: *Šiaūriai skambėjo priekaištai.*

šiauriaū¹ prv. aukšt. toliau į šiaurę: *Šiauriaū plýti lygumà. Jiē nuplaūkia dár šiauriaū – priē pât speīgracio.* • plg. piečiau¹, pietyčiau¹, ryčiau¹, vakariau¹.

šiauriaū² prl. (nuo ko, ko) vartojamas reiškiant vietą ar slinktį toliau, labiau į šiaurę: *Šiauriaū nuo Lietuvos ſiauriaū Lietuvos]. Léktūvas nukrito penki kilometrai šiauriaū nuo Tálino (šiauriaū Tálino).* • plg. piečiau², pietyčiau², ryčiau², vakariau².

šiauriáusiai prv.

aukšč. toliausiai į šiaurę: *Taī ſiauriáusiai ēsanti pasáulio šalīs. Mēs aplaņkēme ſiauriáusiai īsikúrusią stovýklą.* • plg. piečiausiai, ryčiausiai, vakariausiai.

ſiauriáusias, ſiauriáusia bdv. aukšč. (1)

labiausiai nutoles į šiaurę: *Šiauriáusias Lietuvos miestelis. Žygis pō ſiauriáusias vietās. Šiauriáusias Báltijos jūros neužšaplantis Klaipédos uostas.* • plg. piečiausias, ryčiausias, vakariausias.

ſiauriētis, ſiauriētē dkt. (2)

1. Šiaurės šalių gyventojas: *Laimingiausių šalių srašuose dažnai karaliáuja ſiauriēčiai – norvègai, dānai, isländai. Pasaulis žāvisi iš Skandinavijos atkeliāvusiomis vaikų auginimo taisyklemis: ſiauriēčiai īminė laimèngos vaikystés pâslapti.*
2. kokio nors ploto (šalies, krašto ar pan.) ſiaurinės dalies gyventojas: *Jis yrà Čikágos ſiauriētis. Normándija - Prancūzijos ſiauriēčių krâštas.*

ſiauriētiškai prv.

1. → ſiaurietiškas 1: *Šiaurietiškai santūrūs žmogùs. Balðu dizainas ſiaurietiškai racionalùs.* • ant. pietetiškai.
2. → ſiaurietiškas 2: *Šiaurietiškai vésùs óras. Šiaurietiškai šálta, bêt gražù. Švýturio šviesojè tařsi prô rûkà r  gime ſiaurietiškai santûry, šaltök   jūros va  dq.* • ant. pietetiškai.

ſiauriētiškas, ſiauriētiška bdv. (1)

1. b  dingas ſiauriečiams (1 r.): *Šiaurietiškas charákteris [gyv  nimo b  das]. Šiaurietiška prigimtis. Plauk   dažai speciai   sukurti ſiaurietiško tipo plaukáms.* • ant. pietetiškas.
2. b  dingas ſiaurės kraštams; sin. ſiauriškas: *Šiaurietiškas klimatas. Karali  vo tikr   ſiaurietiška žiemà.* • ant. pietetiškas.

ſiaurietiškasis éjimas sporto r  sis – vaikščiojimas pagal specialią metodik   pasispiriant panašiomis į slidininkų lazdomis; sin. ſiaurietiškasis vaikščiojimas: *Dár dažnai v  rauja klad  ingas supratim  s, k  d jei ja   ein   s   lazdomis, ta   i   yr   ſiaurietiškasis éjimas. Eiti s   lazdomis dár ner  iskia eiti ſiaurietiškuoju éjim  . Kai kurių tyrimai par  d  , k  d ſiaurietiškasis éjimas padidino širdi  s ritm   i   deguoni  s suvart  jimo l  gi tiek p  t, k  ek b  gim  s ristel  .*

šiaurietiškasis vėjščiojimas sporto rūšis – vaikščiojimas pagal specialią metodiką pasispiriant panašiomis į slidininkų laždomis; [sin.](#) šiaurietiškasis éjimas: *Vienas saugiausiu iš paprasčiausių fizinio aktyvumo būdų naujökams – šiaurietiškasis vėjščiojimas. Kad šiaurietiškasis vėjščiojimas teiltų náudą, labai svarbu išmokyti taisyklingos éjimo technikos. Šiaurietiškasis vėjščiojimas patrauklūs tuo, kad jis dvigubai efektyvèsnis nei pàprastas vėjščiojimas.*

Šiaurietiškumas dkt. ppr. vns. (2)

1. bûdingi Šiaurės šalių gyventojų bruožai; [sin.](#) šiaurietiškumas: *Charakterio šiaurietiškumas.* • [ant.](#) pietietiškumas.
2. bûdingi Šiaurės šalių bruožai, jų visuma; [sin.](#) šiaurietiškumas: *Šis miestas traukia savo šiaurietiškumą.* • [ant.](#) pietietiškumas.

Šiaurinė dkt. vns. (2)

ryškiausioji Mažųjų Grjžulo Ratų žvaigždyno žvaigždė, apytiksliai rodanti šiaurinio dangaus poliaus kryptį: *Vienà žvaigždė, kuriòs padétiš dangujè, kaip atródo, nièkad nesikeičia, yrà Šiaurinę. Šiaurinę mätome visamè Šiaurės pùsrutulyje ištisus metùs. Pagaž Šiaurinę gálima ràsti šiaurės krýptj. Euròpos iš Azijos taûtos Šiaurinę laiké dangaus centrù. Lietuviai Šiaurinę žvaigždę, dár vadino Marių žvaigždè, Jureiviu žvaigždè, Jürázžvaigžde.*

Šiaurinis, Šiaurinė bdv. (2)

1. esantis ko Šiauréje: *Šiaurinė Lietuvà. Šiauriniai šaliës rajònai. Mûsų Šiauriniai kaimynai yrà lätviai.* • [ant.](#) pietinis.
2. esantis į Šiaurės pusę: *Šiaurinė pàstato pùsè. Šiaurinis kálno šlaiftas. Šiauriniai piliës važtai.* • [ant.](#) pietinis.
3. pučiantis iš Šiaurės pusës: *Šiaurinis vėjas.* • [ant.](#) pietinis.

Šiaurinis elnias elnias pilkai rudu kailiu vasarą ir šviesiu, kartais net baltu žiemą, gyvenantis Eurazijos Šiauréje, Šiaurės Amerikoje, Grenlandijoje, Arkties vandenyno salose (*Rangifer tarandus*): *Šiauriniams elniáms bûdingos sezònines migraciòs, peñ kuriàs gàli susiriñkti peñkiasdešimt tûkstançiu iñ didèsnés Šiaurinių elnių kámenés. Eurazijos Šiaurinése sritysè Šiaurinis elnias atlièka svarbû vaídmeni kaip simbolinis ménùlio gyvulys, susijës su naktimi iñ mìrusiųj karalystè kaip sielu vedlys.* | *šio gyvùnų patinas: Šiaurės elniai ragùs nùmeta pô rujòs, patèlës – atvèdusios jaunikliùs.*

Šiaurys dkt. (4)

žvarbus vėjas, pučiantis iš Šiaurės: *Pùcia Šiaurys.* • [ant.](#) pietys.

Šiauriškai prv.

1. → **šiauriškas** 1: *Šiauriškai pìlkas dangùs. Šiauriškai pùcia vėjas. Šiauriškai gražù.*
2. → **šiauriškas** 2: *Šiauriškai ramùs pàsakojimas. Šiauriškai santuri mintis.*

Šiauriškas, Šiauriška bdv. (1)

1. bûdingas Šiaurės kraštams: *Šiauriškas šaîtis. Šiauriškas peizàzas. Priè Šiauriškų vandenù labiaù ilgimasi šilumòs, ugniës. Krañtas iñ úostas žiûrint iš júros - niûrûs, didìngi, Šiauriški.*
2. bûdingas Šiaurės kraštų gyventojams; [sin.](#) šiaurietiškas: *Šiauriška skandinàvo siela.*

Šiauriškumas dkt. ppr. vns. (2)

1. bûdingi Šiaurės šalių gyventojų bruožai; [sin.](#) šiaurietiškumas: *Skandinàvų Šiauriškumas.* • [ant.](#) pietietiškumas.
2. bûdingi Šiaurės šalių bruožai, jų visuma: *Manè užvaldè tås grýnas Šiauriškumas – milžiniškų šviesių erdvii vizija aukštai við Atlánto begalînéje Šiaurės vásaros prieblandoje, jós tólyje, jós atšiaurumè.* • [ant.](#) pietietiškumas.

šiaurryčiai dkt. dgs. (1)

1. kryptis tarp šiaurės ir rytu; sin. šiaurės rytai: *Kambario langai išeina į šiaurryčius. Kėliai sūka į šiaurryčius. Pąpūtė žvarbūs šiaurryčių vėjas.*
2. ta kryptimi esanti vietovė: *Šiaurryčių Lietuvā.*

šiaurryčiau¹ prv. aukšt. toliau į šiaurės rytus: *Archeologai māno, kąd šis akmeninis kirvukas yrà pagamintas kažku į šiaurryčiau, gál iñ dabartinés Karėlijos žemėje. Pasáulio žemėlapyje šiós sâlos tik mažyčiai taškeliai – San Tomé yrà beveik tiës pusiau, o Prinsipé – kiek šiaurryčiau.* • plg. šiauriau¹, piečiau¹, pietryčiau¹, ryčiau¹, vakariau¹.

šiaurryčiau² prl. (nuo ko, ko) vartojamas reiškiant vietą ar slinkti toliau, labiau į šiaurės rytus: *Šiaurryčiau (nuo) mokýklos pâstato yrà stadiónas. Šiaurryčiau (nuo) Baisógalos gùli keturi mitologiniai kulto ākmenys sù dubeneliiais.* • plg. šiauriau², piečiau², pietryčiau², ryčiau², vakariau².

šiaurrytinis, šiaurrytinė bdv. (2)

1. esantis ko šiaurryčiuose: *Šiaurrytinė Báltijos pakrantė. Verždamiesi į šiaurrytinės žemės, riteriai susidûrė sù jaū spéjusios susivénetyti Lietuvōs pasipriešinimu.*
2. esantis į šiaurės rytų pusę: *Šiaurrytinė pâstato dalis. Šiaurrytiniu aukštâpelkés šlaitu vanduô têka Ūlôs linke.*
3. pučiantis iš šiaurryčių pusės: *Šiaurrytinis vėjas.*

šiaurrytis dkt. (1), **šiaurrytys** (3^a) šiaurės rytų vėjas: *Šiaurrytis yrà stipriaujas iš vėjų.*

šiaurūs, šiauri bdv. (4)

1. šaltas, žvarbus: *Šiaurūs vėjas [lietus]. Šiaurūs ruduô. Šiauri žiemâ.*
2. rûstus, atšiaurus: *Šiaurūs žvilgsnis. Šiaurūs žodžiai.*

šiaurvakariai dkt. dgs. (1)

1. kryptis tarp šiaurės ir vakarų: *Kambario langai išeina į šiaurvakarius.*
2. ta kryptimi esanti vietovė: *Šiaurvakarių Lietuvā.*

šiaurvakariau¹ prv. aukšt. toliau į šiaurės vakarus: *Prië piliäkalnio pasùkite šiaurvakariau.* • plg. šiauriau¹, piečiau¹, pietryčiau¹, ryčiau¹, vakariau¹.

šiaurvakariau² prl.

(nuo ko, ko) vartojamas reiškiant vietą ar slinkti toliau, labiau į šiaurės rytus: *Šiaurvakariau (nuo) kaimelio plýti pélké.* • plg. šiauriau², piečiau², pietryčiau², ryčiau², vakariau².

šiaurvakarinis, šiaurvakarinė bdv. (2)

1. esantis ko šiaurvakariuose: *Šiaurvakarinė Lietuvā.*
2. esantis į šiaurės rytų pusę: *Šiaurvakariname pélkés pakraštyje stûkso áukštos kôpos.*
3. pučiantis iš šiaurvakarių pusės: *Šiaurvakarinis vėjas.*

šiaurvakaris dkt. (1)

šiaurės vakarų vėjas: *Šiaurvakaris stâugdamas šiaušia jûros bangâs.*

šiaurvėjis dkt. (1)

ŠIAURYS: *Žvarbūs šiaurvėjis. Bûvo sunkù kësti žiemôs šiaurvėjus. Eîti reikéjo priës stîpru šiaurvėjî. Blâškosi pašelë šiaurvėjai.*

šiaušimas dkt. ppr. vns. (2), **šiaušimasis** sngr. (1)

1. → šiaušti 1: *Plaukû šiaušimas. | sngr.: Plaukû šiaušimasis.*
2. → šiaušti 2: *Audiniû šiaušimas. Šiaušimo mašinâ. Pô šiaušimo pûkas dažnai keñpamas, nórint*

išlýginti jō aūkšti.

3. sngr. → šiaušti 3 (sngr.): Kās peř šiaušimasis priēš tēvūs?!

šiaušinti, šiaušina, šiaušino (ka) ŠIAUŠTI 1: Vējas šiaušina pláukus. Audrā šiaušino stógas.

šiauštelēti, šiauštelī (šiauštelēja), šiauštelējo vksm.

1. (ka) kiek pašiaušti: Vējas šiauštelējo stógo šiaudus. Elēktros iškrova šiauštelējo pláukus.

2. (nuo ko) kiek pasišiaušti; sin. šiūstelēti: Plaukai nuo vējo šiauštelējo.

šiaušti, šiaušia, šiaušē vksm.

1. (ka, kuo) daryti pasistojušius, pasišiaušius, papurusius (ppr. plaukus, šerius, plunksnas): Šiaušti pláukus [šeriūs]. Jī šepēciu šiaušia pláukus. | sngr.: Šukúok nešukúok, vis tiek šiaušiasi plaukai.

2. (ka) daryti nelygū, pašiurusj paviršiū: Šiauštas trikotāžas (tekst.). Šiaušiant áudinius, siūlus pakeliamā ar nutraukiamā plaukeliū galai iř sudāroma pūko dangā (tekst.). Vējas šiaušia jūrq [šiaudinj stóga]. | sngr. (kuo): Jūra šiaušiasi smulkiomis bangēlēmis.

3. sngr. (prieš ka) reikštī nepasitenkinimā, priešintis, priešgyniauti, spyrioti: Kād tiek kiek, vaikas iř šiaušiasi. Kō tu šiaušiesi prieš kitūs?

4. šnek. (kuo, per ka) sparčiai, skubiai eiti; sin. drožti, skuosti: Ō kās teñ keliu [peř laūkq] šiaušia?

♦ ēserj šiaušti keltis ī puikybę; sin. didžiuotis, pūstis: Jis nusigvēno, bēt vis dár ēserj šiaušia. **káilis** šiaušiasi žr. kailis. **plaukai šiaušiasi (aňt galvōs)** žr. plaukai.

šiauštinis, šiauštiné bdv. (2)

1. gaminamas šiaušiant: Šiauštinis mezginys [trikotāžas]. Šiauštiniai audiniai.

2. gaunamas šiaušiant: Šiauštinis pūkas.

šiaušulys dkt. (3^a) raumenų virpējimas nuo šalčio, iš baimės; sin. drebuly: Šiaušulys īma. Báimē sukelė šiaušulį.

šičia prv. šnek. šioje vietoje; sin. čia: Šičia ramū. Niēkas nežino, kād mēs šičia. | ī šią vietą: Ateik šičia. Mēs šičia dažnai atvažiūodavome.

šýdas dkt. (2)

1. plonas ppr. permatomas audeklas, pridengiantis moters veidą arba galvą; sin. vualis: Gēdulo [nútakos] šýdas. Skrybelaitē sù šydū. Dēvēti šydūs. Šýdas gāli būti tvirtinamas priē skrybelaitēs. Šýdas yrā iř katalikų bei stačiātikių móterų vienuolių drabūžių dalis, galvōs āpdangalas. | prk.: Nukrito [prāskleistas] paslaptiēs [nežiniōs] šýdas. Nuō akiū nukrito šýdas. Nuō politikų nukrito veidmainyštēs šýdas iř jī vēl užsidēti nebūs taip leñgva. Vakaruosè debesū šýdas praplyš iř pasiródys sáulē.

2. kai kurių grybų apatinę kepurėlēs dalį dengianti plévelē: Kepurēlei áugant platyn, šýdas atitrūksta nuo kepurēlēs krāsto iř liēka kabotí aňt koto. Šýdas būdingas mūsmirēms, žvynābudēms, skujagálēms, kazlēkams iř kai kuriems kitiemis grýbams.

šiē, K., K. savyb. šiū, N. šiemis, G. šiuōs, In. šiaiš, Vt. šiuosè iv. parod. vyr. dgs.

1. artimesni erdvēs atžvilgiu: Mātot pātys, šiē namaī jaū renovúoti, o aniē dár nē. | artimesni laiko atžvilgiu: Šiaiš mētais obuoliū būs mažiau nei pérnai. Šiū mētu kovo aštuñtā dienā vienúoliką vālandą įvýks skýriaus darbúotojų susirinkimas.

2. tie, apie kuriuos kalbama: Kēlininkai įspéja: šiuosè rajōnuose eīsmo sālygos ītin sudētingos. Šiuosè užduočiū lāpuose pateiktī atsākymai vértinami nebūs.

3. dgs. vartojama prieš išvardijimā ar apibendrinant, patikslinant: Būtina pateikti šiuōs dokumentūs: prāsymq, pāsq, sociālinio draudimo iř sveikātos pažymējimus.

šiedu, K., K. savyb. šiūdvieju, N. šiedviem (šiēmdviem), G. šiedu, In. šiedviem (šiēmdviem) iv. parod. vyr. dvisk. V. ŠIUODU: Kō šiedu šiañdien tokiē nusimīnē? Šiedu antrā savañtē nesíkalba. Šiedu ménēsiai yrā pātys sunkiáusi. Kalbā iř māstymas – šiedu dalýkai neatskiriamai susiję. Šie(m)dviem kāktusams,

palýginti sù kitaïs, reïkia daugiau priežiūros. Šie(m)dviem ištekliais – anglimi iñ naftà – rëmiasi šaliës ekonòmika.

šièdvi, K., K. savyb. šiûdviejų, N. šiódviem (šiómduiem), G. šièdvi, In. šiôdviem (šiómduiem) jv. parod. mot. dvisk. šios dvi: Kaimynių namië neradaù – šièdvi laukë šnekučiavosi. Šièdvi spałvos – rudà iñ žalià – mán gražiáusios. Šiûdviejų jégû susidûrimas neišvëngiamas. Kitos obeláitës sveikos, o iñ šiûdviejų jaù niéko gëro.

šieji, K., K. savyb. šiûjų, N. šiesiemis, G. šiuosius, In. šiaišiai, Vt. šiuošiuose jv. jvr. vyr. dgs. žr. šie.

šiek tiek prv. nedaug, truputj: Jis ateïs šiek tiek véliau. Aš nóriu šiek tiek numigtì. Až galì šiek tiek mûsù paláukti? Šiek tiek paskrùdinkite dûonq.

šiekštas dkt. (1)

1. žemëje ar vandenyje guléjës kelmas, stuobrys: *Ketas kaip šiekštas. Išdžiûves kaip šiekštas* (flk.). Nustebaù išvýdës añt šiekšto plaükianti zuikj.
2. ist. trinka, kuria senovëje sukaustydavo suimtuosius: *Pàsmerktojo kâklą ispráusdavo į medinj šiekštq.*

šièmet prv. šiaiis metais; sin. šjemet: Šièmet jì baigë universitëtq. Šièmet mës važiúosime į kálnus. Pérnai bùvo šiltà vásara, o šièmet yrà šaltà.

šiemetinis, šiemetiné bdv. (2), **šiemëtinis, šiemëtiné** (1)

vykstantis, gautas, ıgytas ar pan. šiaiis metais; sin. šiemetis, šjmetinis, šiùmetinis: Šiemetiné pasélių deklarávimo tvarkà.

šiemëtis, šiemëtë bdv. (2)

vykstantis, gautas, ıgytas ar pan. šiaiis metais; sin. šjmetis, šiùmetis, šiemetinis: Šiemëtis deřlius. Šiemëtë parodà [šveñtë].

šíems jv. vyr. dgs. N. žr. šie.

šienaiñnis dkt. (2)

hermetiškai konservuotas pašaras iš pavytintos iki 50–60 % drégnio žolës: Šienaiñio plévélë. Šienaiñio bökštas. Pardúodu šiáudus iñ šienaiñj. Árklius galì žièmą šerti iñ šienainiù. • plg. šiaudainis.

šienäpjomé dkt. (1)

mašina šienui pjauti: *Arklinë šienäpjomé*. Ši šienäpjomé skirtà dideliëms píevu plótams pjauti.

šienapjúté dkt. (1)

1. šieno piovimas, šienavimas: Šienapjúté – sunkùs dárbas. Birželj pati šienapjúté.
2. šieno piovimo metas: *Kai dírbau Vilniuje, visadà atostogáudavau peř šienapjútę, kàd galečiau téváms padéti.*

šienas dkt. vns. (4)

pašarui pjaunama ir džiovinama žolë: Šieno glébys [ryšulys, kùpeta]. Šieno prësas [rinktùvas]. Šienq pjauti [džiovinti, vartýti, grébtì, vèžti]. Kvëpia šienù. Klúone sukráutas šienas gali saváime jkaisti iñ užsidègti. Kiek šieno peř žièmą reïkia vienai kárvei? Šienè yrà karotëno, vitamínų B1, B2, D.

♦ **kaip ádata šieno kùpetoje** žr. adata. **kaip ádatos šieno vežimè** žr. a data. **kaip šieno** (ko) labai daug: Jis turi pinigû kaip šieno. (**kaip**) šuò añt šieno žr. šuo.

šienáuti, šienáuja, šienávo vksm.

1. (kuo) pjauti žolę šienui: Žmónës jaù pràdeda šienáuti. Až móki šienáuti dalgìu? | (kà): Šienáuti dóbilus. Liekne tìk vîksvos áuga – jû niékas nešienáuja.

2. (ką, kuo) iš kurios vietas pjaunant nuimti žolės derlių: *Pàmenu sàvo seneliu píevas, kuriàs výrai dalgialis šienáudavo. Nepaprastai įdomù stebéti, kaip atsikuria pô ilgo laikotarpio pradétos šienauti Žuvinto pélkès iř pelkétos píevos. Laükq šienauti reikia pradéti nuo vîdurio, kàd spétu pabégti aukštojè žoléjè gyvénantys gyvûnai.*

3. šnek. visus iš eilës žudyti, naikinti: *Pasiutligé šienáudavo tiek žmónes, tiek gyvûnus. Jiè šienáute šievâvo sàvo priéšus.*

šienáutojas, šienáutoja dkt. (1)

žmogus, kuris pjauna ir doroja šieną, šienauja: *Šienáutojas turi mokéti dalgi išiplakti. Buřgia šienáutojù traktoriai.*

šienavimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šienauti 1: *Žolës šienavimas dalgiù.*

2. → šienauti 2: *Vejû iř šlaîtų šienavimas dalgialis. Píevu šienavimas yrà didžiùlè grësmë tosè píevose périnčioms griezléms.*

šiengraužis dkt. (1)

smulkus, judrus vabzdys su plonomis ilgomis siūliškomis antenomis, ppr. su dviem poromis sparny ir graužiamaisiais burnos organais: *Šiengraužių yrà daugiau kaip penki tûkstančiai penki šimtai rûšių, Lietuojè apië trisdešimt. Šiengraužiai gyvëna miškuose, patalposè, paûkščių lizduose. Šiengraužių gâlima râsti tařp senų knygų iř pôpierių, maisto produktuose. Atpažinti šiengrauži ganà pâprasta, bët kôl jû nérà daûg užsiveisę, pastebéti neleñgva.*

šiengrébys, šiengrébè dkt. (3^b) šieno grébëjas: *Šienpjoviai iř šiengrébës grjždamì iš laukû dainúodavo.*

šiènkartè dkt. (1)

etnogr. kartis šieno ar javų vežimui priveržti: *Bè šiènkartës tókio diadelio vežimo neparvëši. Šiènkartes darýdavo iš tvîrto èglés kamieno.*

šiènligé dkt. vns. (1)

alerginè sezoninè liga, kuria susergama dël nenormalios, padidéjusios organizmo reakcijos į kai kurių augalų žiedadulkes: *Šiènligé pasiréïškia akių uždegimù, slogà, astmos priepuoliais. Kiekvieną pavâsarjì sergù šiènligë. Señgantys šiènligë blogiau jaûčiasi saulétaq, giêdrq, vêjûotq, geriau – vësiq, apsiniáukusiq, lietinq q dienq, paréjë iš lauko į namus.*

šiènmaišis dkt. (1)

maišas šienui įdëti (arkliui šerti): *Pîlnas šiènmaišis. Kumelé nûskuba prië šiènmaišio. Kumeliùkas šieno iš šiènmaišio pësti dár nemóka, tik nuo žémës éda. Šiènmaišis yrà nepakeiçiamas dáiktas kiekvienam žirginiinkui.*

šienóvežis dkt. (1)

traktoriaus priekaba šienui vežti: *Iš píevu lingúoja pilni šienóvežiai.*

šienpjovys, šienpjovë dkt. (3^b) šieno pjovëjas: *Gerám šienpjoviui iř balanà pjáuna (flk.). Bûta pâpročio grjžtančius šienpjovius apláistyti vándeziu – tikéta, kàd pô šienapjûtës bûsiq lietaüs iř kitaïs mëtais geriau áugsianti žolë. Lietuviai iš pasáulio šienpjovių čempionato grjžo sù apdovanójimais. Ô pô saváitës panevëžiečiai pamatys iř šienpjovius – ròbotus, valðomus nuotoliniu bûdù.*

šienúotas, šienúota bdv. (1)

šieno pridraikytas, prišiukšlintas: *Šienúotas tâkas. Šienúota priékaba.*

šiēnvežis¹, šiēnvežé bdv. (1)

skirtas šienui vežti: *Šiēnvežis vežimas [traktorius]. Keliū nutarškėjo tuštī šiēnvežiai rātai.*

šiēnvežis² dkt. (1)

1. vežimas šienui vežti: *Šiēnvežio kártis [rātai]. Kumēlē ištempē, mēgino sulaikyti krýpstantį šiēnveži.*
2. šieno vežimo darbai: *Gēra išsimáudytu lùpeje pō šiēnvežio.*

šienvežys, šienvežé dkt. (3^b) šieno vežėjas: *Šienvežiū talkà.*

šiepimas dkt. ppr. vns. (2), **šiepimasis sngr.** (1)

1. → šiepti 1: *Dantū šiepimas.*
2. sngr. → šiepti 2 (sngr.): *Šiepimaisi iř viepimaisi gündant gāli atródyti juokīngai iř nèt àtstumiančiai.*

šiepti, šiēpia, šiēpē vksm.

1. (kā) žioti, verti (snukj, burnā), kišti, rodyti (dantis); sin. viepti: *Jis pāsakojo juōkdamasis, šiēpdamas geltónus dantis. Šuō užrgia, šiēpia snukj [dantis].*
2. sngr. vieptis šypsantis: *Jiē svéikino vienas kītq, šiēpési iki ausū.*
3. sngr. vieptis rodant nepasitenkinimą: *Kō dabař šiepíesi, kàs nepatiňka?*
4. sngr. šnek. sprogti, skleistis: *Mēdžiū pumpurai jaū šiēpiasi. Iš pumpurelių jaū šiēpiasi ziedēliai.*
5. (kā) pašiepti, pajuokti: *Jis mēgsta visūs šiēpti.*

šiferinis, šiferinė bdv. (2)

padarytas iš šiferio: *Šiferinis stógas. Bangúotos šiferinės stógo dañgos.*

šiferis dkt. vns. (1)

1. banguoti arba plokšti asbestcemenčio lakštai stogams dengti, sienų apdailai: *Šiferio lākštai. Stógas deñgtas šiferiu. Keisti sénq šiferi. Šiferio gamýba draudžiamà nuō dù tūkstančiai pirmūjų mētu. Šiferyje ēsantis āsbestas yrà kancerogèniškas.*
2. stogų dangos medžiaga – skalūno plokštelés, atskeltos pagal skilimo plokštumą: *Šiferis yrà labai patvarùs, laiko šimtq peñkiasdešimt-dù šimtus mētu, bét yrà sunkùs.*

šifonas dkt. (2)

labai minkštas, lengvas, permatomas audinys iš šilko, medvilnés ar dirbtinio pluošto šalikams, vakarinéms sukneléms ir kt.: *Šifono šalis. Puošni šifono suknélè. Palaidiné sù šifonù. Dizáineré dérino lengvùs iř sunkiùs áudinius – pavyzdžiui, vilnoniùs páltinius iř pérmatomus šifonùs.*

šifras dkt. (2)

1. sutartiniai ženklai informacijai perduoti tokiu būdu, kad jos nesuprastų pašaliniai asmenys: *I archyvùs pérduodami dokumeñtai sù šifrais iř kòdais. Šifras dažniáusiai naudójamas žvalgýboje, diplomatiøe iř karýboje.*
2. sutartinis ženklas, pagal kurį nustatoma knygos ar dokumento laikymo vieta saugykloje: *Tù pamiršai užrašyti knýgos šifrą. Bylōs šifras sáugomas archyvè.*

šifravimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šifruoti 1: *Šifravimo programà.*

šifruoti, šifruoja, šifravo vksm.

1. (kā) rašyti šifru, žyméti sutartiniais ženklais: *Ar baigéte šifruoti gařso írašq?*
2. (kā) skaityti šifru ar nežinomais rašmenimis parašytą (tekstą, raštą): *Žvalgai višq nāktj šifravo gáutq tékstą.*

šiitas, šiitė dkt. (2)

žmogus, išpažstantis šiizmą: *Šiūtai sudāro apiē dēsint prōcentų visų musulmōnų. Kai kuriosė šalyse kyla šiūtų iš suniūtų religinių konfliktų. Nesutarimai dēl imāmo valdžiōs prigimties bei pareigų būvo vienā pagrindinių priežasčių, lémusių musulmōnų skilimą iš suniūtūs.*

šiizmas dkt. vns. (2)

viena iš dviejų pagrindinių (greta sunizmo) islamo krypčių: *Irānas yrā vieniñtelé valstýbę, kuriojė šiizmas yrā valstýbinė religija. Nuō VIII ámžiaus klóstesi įvairios šiizmo krýptys, kai kuriōs iš jų sunyjko.*

šikalas dkt. (3^b) vulg.

1. IŠMATOS: *Šunū šikalaī.*

2. bendl. kas niekam tikęs; sin. šiknius, nenaudėlis: *Kóks iš jō darbiniñkas, t̄ikras šikalas. Jî tiēsq slēpia, šikalū šikalas.*

šikart prv. ši kartą; sin. ši syk, šiuokart: *Šikart tāu pasisekē. Šikart autobùsas nevélāvo.*

šikimas dkt. ppr. vns. (2)

vulg. → šikti 1: *Pašēlēs tōs kumēlēs šikimas. Peř dīdelj susikimšimq smirdi iš bē šikimo (flk.).*

šikinė dkt. (2)

vulg. užpakalinė kūno dalis; sin. užpakalis, sėdynė: *Añt šikinės votiš iškilo. Gáusi peř šikinę už tókius dárbus.*

♦ **kaip sàvo šikinę** vulg. niekada (nematys, negaus): *Jis tuōs p̄inigus matýs kaip sàvo šikinę (iron.).*
kaip šikinė vulg.

1. visiškai, labai (šaltas): *Lygintūvas šaltas kaip šikinė.*

2. visiškai (tyli, nekalba): *Kō tylī kaip šikinė?*

šiknà dkt. (4)

vulg. užpakalinė kūno dalis; sin. užpakalis, sédynė: *Reikéjo sp̄irti jám iš šiknà iš išmèst prō duris. Susikišk šiknón tuōs sàvo patarimùs.*

♦ **kaip šiknà** vulg. apie susiraukusį, piktą: *Kō váikščioji susiraūkusi kaip šiknà? pabučiuok iš šiknà žr. pabučiuoti.*

šiknius, šiknè dkt. (2)

1. vulg. kas dažnai tuštinasi.

2. vulg. niekam vertas žmogus: *Jis būvo arogántiškas šiknius.*

šikpopieris dkt. (1)

vulg. tualetinis popierius: *Švelnùs šikpopieris. Soviētmečiu nèt šikpopieris būdavo deficītas. | nereikšmingas, nieko vertas popierius: Tóks dokumeñtas – mán t̄ik šikpopieris.*

šikpuodis dkt. (1)

1. vulg. naktinis ppr. vaiko tualetinis puodas: *Išpláuk šikpuodi.*

2. vulg. tokiamo inde telpantis kiekis: *Išpilk šikpuodi.*

šykščiai prv.

1. per daug taupant, gailint duoti: *Námo šeimininké gyvēnusi labai šykščiai. Kukliai, konè šykščiai ižrengti kambariai. Maisto užsisakýta šykščiai. | prk.: Mélés iš užúojautos jám būvo atséikéta šykščiai. | aukšt.: Už pāslaugas atlýginama vis šykščiai. Paramōs lēšas imta dalýti šykščiai. | aukšc.: Lābdarai šykščiausiai aukója garsenybēs iš turtuoliai.*

2. labai saikingai, santūrai išreiškiant: *Šykščiai girti. Senélé šykščiai nusišypsójo.*

3. mažai pasakant, mažai suteikiant informacijos: *Šykščiai komentuoti. | aukšt.: Apie prāeitj jis kalba*

dár šykščiaū. | **aukšt.:** Neretai šykščiáusiai kalbama apie svarbius dalykus.

4. nedaug, menkai: Šykščiai palijo. Ménolio delcià šykščiai àpšvieté kryžkelę. | **aukšt.:** Māžas langēlis viršuje vis šykščiaū skleidžia šviësą.

šikšnà dkt. (4)

1. ppr. nerauginta išdirbta, be plaukų gyvūno oda, naudojama pakinktams, aavynei, drabužiams, galanterijai siūti: Šikšnôs diržai [pakiñktai].

2. bendl. šykštas žmogus: Jis šikšnû šikšnà, iš jõ niëko neišprašysi. Ji tikrà šikšnà.

♦ **kaip šikšnà**

1. labai ketas: Mésà kaip šikšnà – sukramtýti negaliù.

2. labai (šykštas): Ką tu iš jõ gáusi – šykštûs kaip šikšnà.

3. labai apsiniaukęs (apie dangų): Tamsù – nórs į akį dûrk, o dangùs kaip šikšnà.

šikšnélè dkt. (2)

siaura odos juostelė, odinis dirželis: Šikšnélè pavalkáms suvežti. Šikšnélè nágineems raükti. Kaip iř visadà, ji puošesi originaliai: vietoj karölių – iš mëdžiagos juostelių susuktà pynë, o vietoj medaliòno – mažyté sutrauktà šikšnélè.

♦ **prõ šikšnélè prašauti** žr. prašauti.

šikšniniñkas, šikšniniñkè dkt. (2)

SIKŠNIUS: Nusiémës skrybélę, šikšniniñkas eïdavo apliñk bažnyčiąq.

šikšniniñ, šikšniniñ bdv. (2)

padarytas iš šikšnos: Šikšniniñ juostelé [virvutę]. Šikšniniñ botágas.

šikšnius, šikšnè dkt. (2)

žmogus, kuris išdirba šikšnas ar jas pardavinéja: Šikšniaus āmatas.

šikšnósparnis dkt. (1)

mažas, į pelę panašus nakti skraidantis žinduolis su dideliais sparnais, mègstantis kyboti žemyn galva : Šikšnósparniai gyvëna visuř, išskýrus Antarktidą, Árktj, áukštas viršukalnes iř labai nutolúsias nuo žemynų salas. Šikšnósparniai yrà vieniñteliai skraïdantys žinduoliai, daugumà jû aktyvûs naktj. Šikšnósparniai kelią randa skleisdami áukšto däžnio impùlsus, kurių žmónës negirði. Šikšnósparnius krikšcionybës simboliokoje sîjea sù pikta lêmiančiais padaraïs, pâvyzdžiu, vélrias dažnai vaizdúojamas sù šikšnósparnio sparnais.

šykštáuti, šykštáuja, šykštavo **vksm.**, **šykštauti**, šykštäuja, šykštavo (**kam, ko**) bûti šykščiam (1 r.); sin. gailéti, šykstéti: Jis iš prigimtiës dosnùs, šykštáuti – nè jõ bûdui. Tévas dukterim̄s pinigû šykštáuja.

šykštavimas dkt. ppr. vns. (1), **šykštavimas** (1)

→ šykštauti 1: Šykštavimas peñkant dóvanas.

šykštéjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šykstéti 1: Valdišķu grâšių šykštéjimas. Arbâtpinigių nedavîmas arbâ šykštéjimas daûg kuř laikomas etikèto pažeidimù.

šykšteli, šykšteli (**šykštéléja**), šykštéléjo **vksm.**, **šykšteli**, šykšteli (**šykštéléja**), šykštéléjo (**ko**) kiek pašykstéti, pagailéti: Ji šykštéléjo pinigû, tâd niëko nepiñko. .

šykstéti, šyksti, šykstéjo **vksm.**

1. (**ko, kam**) bûti šykščiam (1 r.); sin. gailéti, šykštauti: Dúok súnui daugiau pinigû, nešyksték. | **prk.:** Dangùs šyksti lietaüs. Bûna liûdna, kai žiemà šyksti spalvû.

2. (**ko, kam**) bûti šykščiam (2 r.): Vaikinas teigé, kâd tévaï šykstéjo jám méiles. Júsû pâstabos dël mâno

stráipsnio yrà labai vertìngos, ið jù nereikia šykštèti. Specialiùjì pòreikiù vaikáms nereikia šykštèti pagyrìmù ùž menkiáusià pàžangà móksle.

šykštýbè dkt. (1)

didelis šykstumas: Nepaprastà šykštýbè. Kaðtais manè iðtikdavo šykštýbès priepuolis – ùž kàq tiek daðg reikia mokéti?

šykštókai prv.

1. gana saikingai, gana nedaug: Šykštókai tù čia pinigù atseikèjai. Valgýkloje sriubòs įpýlé šykštókai.
2. gana mažai pasakant, gana mažai suteikiant žinių: Informacijos apie sprogimą pàteikta šykštókai. Susidàro įspûdis, kàd apskritai apie šià dailininkę rašyta šykštókai.

šykštókas, šykštóka bdv. (1)

1. gana šykstus (1 r.), gailintis duoti: Šykštókas žmogùs. Anòt aplinkinių, jis bùvo šykštókas, skolindavo pinigus ùž palúkanas.
2. gana šykstus (4 r.), gana mažai pasakantis, suteikiantis (ppr. žinių): Informacija, kuriq pavýko iðpèsti ið prëkių žinòvës, bùvo šykštóka. Smulkiau apie výkusių diskùsiju póbudì tegálime sprësti ið šykštóko ìraðo politiko dienòraštyje.
3. gana šykstus (2 r.), gana saikingai kuo pasižymintis: Šièmet úogos rûgštókos - birželis bùvo šykštókas sáulés ið šilumòs.
4. gana šykstus (5 r.), gana neryškus, menkas: Nòrs ankstyvà pavàsario sáulé šykštóka, bët gyvâtëms ið tiek šilumòs pakañka.
5. gana šykstus (6 r.), gana skurdus, nederlingas: Šykštóka Širvintužemë šièmet neblogai atseikëjo grûdû.

šykštùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. buvimas šykšiam (1 r.), perdëtai taupiam: Jis pasišaipo ið suvalkiëcių šykštumo. Tù manè stëbini sàvo šykštumù. Diskùsijoje bùvo iðsakýta daðg preteñizijų vyriausybëi dël jòs šykštumo ið abejingùmo kultûrai.
2. buvimas šykšiam (4 r.), santùriam mažai pasakant, suteikiant žinių: Èrzina žurnalistu šykštùmas fiksúojant įvyki, sukélusj štieki morálinių ið téisinių pasekmių.
3. menkumas, neryšumas: Sáulës spindulių šykštùmas. .

šykštùnas, šykštùnè dkt. (2)

ŠYKSTUOLIS: Šykštùnas bijódamas, kàd sùnui neatitèktu pinigai, juos ùžkasé. Neprasidék sù tuò šykštùnù [tà šykštùnè]. Šykštùnùs [šykštùnës] užúodžiu peð kilometrą.

šykstuolis, šykstuolé dkt. (2)

kas per daug taupus, šykstus: Šykstuolis nè tiek sukaüpia, kiek užsitráukia nešlovës. Tinginys dùsyk eïna, šykstuolis dùsyk móka (flk.). Sèdi sènas šykstuolis añt maiþo pinigû. Várnos šykstuolës, sù balañdžiai niekadà nesidalína.

šykštùs, šykštì bdv. (4)

1. per daug taupus, gailintis duoti: Šykštùs darbdaviai [šeiminiñkai]. Jis bùvo taupùs, tåpo šykštùs. Jì visadà bùvo šykštì pinigû. Nebùk tòks šykštùs, dûok jiems siek tiek pinigû. Šykštùs móka dù kartùs (flk.). Jì šykštì kaip tiñagàs. | prk.: Likimas jái nebùvo šykštùs. | aukšt.: Jis gerókai šykstèsnis ùž sàvo žmónaq. | aukšc.: Taï vienas paçiù turtigáusì ið šykščiáusì pasáulio turtuôliu.
2. (ko) labai saikingai, santùriai iðreiñkiantis: Jis šykštùs žödžių. Žmónës šykštùs šýpsenos [dëmesio, aðtimo méilës]. | santùriai iðreiñkiamas, kiek slepiamas; sin. santùrus: Šykštì méilé. Skrúostais riedéjo šykštì výriška ášara.
3. rodantis perdëtą taupumą; sin. menkas: Šykštùs pirkinys. Šykštì dovanà. Šykštì mào algà.
4. mažai pasakantis, suteikiantis (ppr. žinių): Šykštùs atsâkymas [komèntàras]. Šykštì informacijà.

Žinios apie įvykį labai šykščios. Enciklopėdijoje apie šį kompozitorų yrą tik keliос šykščios eilutės.

5. neryškus, menkas: Blažkiai šviêtė šykštī rudeñs [žiemōs] sáulę. Šykštūs spinduliai skverbësi prô muřziną lángą.

6. skurdus, nederlingas: Čia šykštī žemē. Sméléta dirvà bùvo šykštī.

šikti, šika, šiko vksm.

1. (kuo, ant ko) vulg. šalinti iš savo kūno panaudotas maisto medžiagas; sin. tuštintis: Aviš šika spironis. Šika šunys añt kiekviéno kañpo. Tù niéko nedirbi, tik válgai iñ šiki.

2. (ant ko) vulg. šmeižti, apkalbinéti: Jí šika iñ šika añt visų mûsų.

♦ **kaip šikti** vulg. labai (jsireiké, jsigeidé, užsinoréjo ko): Isireiké jám kepùrës [peilio] kaip šikti. pinigais šika vulg. apie labai turtingą, pinigingą: Bepigù jám taip gyvénti, kai pinigais šika. **víena sùbine šikti** (su kuo) vulg. labai sutarti: Jië sù žéntu viéna sùbine šika.

šilagélė dkt. (1), **šilagélė** (1)

plaukuotas augalas, graži laukinė gélė žvaigždiškais žiedais (*Pulsatilla*): Visų rúšiu šilagélës nuodingos. Tamsiaziédė šilagélė (*Pulsatilla patens*) iраšyta į Lietuvos raudónąjā knygą. Píeviné šilagélė (*Pulsatilla pratensis*) žydi balañdžio–birželio ménésiais.

Šilai dkt. dgs. (4)

1. kaimas Jonavos rajono savivaldybëje: Šilų pakraštyjè stûkso Pabéržës piliäkalnis.

2. miestelis Panevëžio rajone: Šiluosè yrà paminklas savanòriams.

šilainé dkt. (2)

dirva su smélio priemaiša; sin. šilažemis: Šilainéje bùlvës mäžos užáuga.

Šilainiai dkt. dgs. (1)

Kauno miesto dalis: Šilainių pakraštyjè yrà Vyténų dvåro liëkanos.

Šilälé dkt. vns. (2)

1. miestas Lietuvos vakaruose, Tauragës apskrityje: Šilälé minimà nuô XVI ámžiaus pradžiôs. Lietùvių spaudôs draudimo mëtais Šiläléje aktyviai veiké knygnešiai.

2. kaimas Skuodo rajono savivaldybëje: Šilälës káime yrà mitolöginių akmenų.

šilališkis, šilališkè dkt. (2)

Šilaléje ar jos apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: Maišo nešimo varžýbose puïkiai pasiródë šilališkiai.

šilas dkt. (4)

smélyne augantis spygliuočių (ppr. pušų) miškas: Eíname į šilq grybáuti. Gegùtës mégsta lapuöcių giriàs, tamsiùs eglýnus, sausùs šilùs, vandenù pakrántes. Kiekvienà pušis sàvo šilui öšia (flk.). • plg. miškas.

šiläuogé dkt. (1), **šilauogé** (1)

1. vertinga, stamboka, saldziarügštë melyna uoga: Šiläuogës skanù iñ naudînga, jõs vadînamos jaunystés úogomis. Pirkejus nustebino pirmûjų šiläuogių káinos. Nuô suáugusio krúmo nûskinama apië tris - penkis kilogramùs šiläuogių.

2. soduose auginamas kultûrinis krûmas, vedantis tokias uogas: Šiläuogių sodinùkai [úkis]. Lietuvøje sôduose iñ kolèkcijose dažniáusiai auginamos aukštójì šiläuogé (*Vaccinium corymbosum*), siauralâpë šiläuogé (*Vaccinium angustifolium*), kaukâziné šiläuogé (*Vaccinium arctostaphylos*), sôdiné šiläuogé (*Vaccinium xcovilleanum*). Žiêmą šiläuoges reikia apsáugoti nuô šalčio iñ kiškių.

3. miškų, pelkių ir kultûrinis uogakrûmis, vaivoro (*Vaccinium*) genties augalas: Šiläuogës paplitusios daugiáusia vidutiniškai šiltó klímato sritys iñ kalnuosè. Šiläuogës vaïsius – sultinga

rūtuliška arbà rūtiniška mėlyna, juodà, raudóna úoga, dažnai sù melsvà āpnaša. Nemažos daliës šilauogių rūsių úogos yrà valgomos.

Šilavótas dkt. vns. (1)

kaimas Prienų rajono savivaldybëje: Šilavótø seniūnijà [tvenkinýs]. Pró Šilavótą tèka Jiesià. Káimo pakraštyjè yrà Šilavótø „Davatkýnas“ – Príenų kräšto muziëjaus padalinýs.

šilāžemis dkt. (1), **šilažemis** (1)

šilo žemé, dirva su smélio priemaiša; sin. šilainé: Šilāžemio slúoksnis.

šilbaravykis dkt. (1)

1. MELSVÉJANTYSIS ŠILBARAVYKIS: Ši šilbaravykì pérpjovus, pérlavuzus ar suspáudus jis greitai iñ rýškiai pamélynúoja. Senesnių šilbaravykių koteliuose susidáro eñtmès.
2. SMILTYNINIS ŠILBARAVYKIS: Tipinis šilbaravykis, ýpač tañ pagarséjusių Lietuvôs grybáutojų dzükų, yrà tás, kuris turi rûdą kepuréli iñ yrà panašus į baravýkq. Daugelis nepatyrusiu grybáutojų smiltyninj šilbaravykì páinioja sù baravýkù, bét skirtingai nuõ šilbaravykio, baravýkas turi báltq arbà šviësiai rûdą statináités fòrmos koteli.

šildyklà dkt. (2)

vieta ar patalpa, kur kas šildoma ar šildosi: Vagònų šildýklos (spec.). Príepirtis yrà iñ bústo šildyklà – iš čia kûrénamos krósniës šilumà plústa į visàs námø pátalpas.

šildýklé dkt. (2)

elektriné šildomoji pagalvélè, karšto vandens pùslé (indas) ar kitas šildomasis ñtaisas: Rañkù šildýklé. Elektriné nùgaros šildýklé. Drùskos [gríkių] šildýklé. Uždéti šildýklę añt kójq. Pašildyti lóvq šildýklé. Išgérissiu žoléliu arbáatos iñ palísiu pò patalaís sù šildýklé. | prk.: Kate, gaurúota šildýklé, nušóka nuõ këliu.

šildymas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šildyti 1: Maisto šildymas mikrobangų krosnélëje. | sngr.: Vandeñs šildymasis.
2. sngr. → šildyti 3 (sngr.): Šildymasis prië láužo.
3. šilumos tiekimas patalpoms šildyti: Šildymas dùjomis [elektrà]. Centrinis šildymas. Šildymo sezónas. Šildymo sitemà. Šildymo prietaisai [katilai, siurbliai, vañzdžiai]. Sumokéti ùž šildymą.

šildýnè dkt. (2)

ŠILDYKLÉ: Užsidék kárštq šildýnè añt nùgaros.

šildyti, šildo, šildé vksm.

1. (kà, kame) daryti, kad šiltu (1 r.), bùtu šiltas, šiltesnis: Vándezi šildydavo katilè. Šildyti bùtq [pátalpas]. | sngr. (ka): Súnùs paréjës iš mokýklos pàts šildosi pietus [sriùbq].
2. skleisti šilumą: Ar šis šildytùvas gerañ šildo? Sáule šildo. Šildomoji lémpa. | (kà) prk.: Šis puoléjas dažniau šildo atsarginiu suoléli, negù rungtyniáuja. Jis ganà dažnai yrà kamúojamas tráumų iñ jám teñka šildyti atsarginiu suoléli.
3. sngr. (prie ko, prieš kà, kame) naudotis šiluma, bùti kur šiltai; sin. šilti: Šildytis sáuleje [prieš sáulę]. Šildytis prië krósniës [prië židinio]. | sngr. (kà, prie ko) laikyti šiltai: Prië láužo šildémés rankàs.
4. (kà) tirpinti, lyduti: Šildytí táukus [sviéstq, grietinę]. Šildydavome sniegq iñ gálvas pláudavome.
5. saugoti, sulaikyti šilumą: Vilnônés kójinés gerañ šildo. Svetimi kailiniai nešildo (flk.).
6. (kà) teikti vidinës kuno šilumos pojüti: Šildo jáunas kraüjas. Karštà arbatà, sriubà šildo skrañdi [kúnq, žmögq].
7. (kà) teikti naudos, pasitenkinimo: Súnaüs namañ nè visadà tévq šildo (flk.). | neig. (ko): Svëtimas tuñtas manës nešildo.
8. (kà) šnek. uždegti, įkvépti publikà prieš kito kolektyvo ar atlikéjo pasirodymą: Daininiñkas karjèra

pradėjo šildydamas pō Lietuvą keliáujančią gařsią muzikinę grùpę.

♦ nei šildo, nei šaldo (ko) visai nerūpi, nejaudina: Tàvo pinigai manęs nei šildo, nei šaldo.

šildytojas, šildytoja dkt. (1)

1. kas šildo (1 r.), tiekia šilumą: *Mièstų šildytojų peñnas iñ patiriamì nùostoliai.*
2. kas šildo (2 r.), šilumos skleidėjas: *Tautósakoje sáulé yrà gérío ideálas, piemenù globéja, šildytoja. Ugnis bùvo laikoma šventà namų šildytoja iñ ságotoja.* | prk.: *Nacionálneje komándezoje turi žaïsti geriáusi krépšininkai, o nè atsarginių suolélio šildytojai.*
3. šnek. grupé ar dainininkas, rengiantis, uždegantis publiką prieš kito kolektyvo pasiodymą: *Scénoje pasiródo kità šildytojų grùpę. Mán nepatiñka kiek sausóka šildytojų mùzika.*

šildytùvas dkt. (2)

prietaisais, įtaisais patalpai, vandeniu, orui, maistui ir kt. šildyti: *Tepaliniš [benzininis, dyzelino, dùjinis, rekuperaciniš] šildytùvas. Elektriniš grindiniš [síeninis] šildytùvas. Elektriniš pédù [rañkų] šildytùvas. Akváriumo [lékšcių, maisto] šildytùvas. Šildytis šildytuvu. Jeigu tauré šálta, išijunk elektrini šildytuvą.* • plg. vandens šildytuvas.

Šilénai dkt. dgs. (1)

kaimas Vilniaus rajono savivaldybëje: *Šilénų heñbas [pažintiniis pèsčiųjų tåkas].* Šilénai yrà paskelbtì etnokultúriu draustiniu.

šilimas dkt. ppr. vns. (2)

1. → šilti 1: *Dirvóžemio šilimas.*
2. → šilti 4: *Polítinių sántykų šilimas.*

Šiliné¹ dkt. vns. (2)

kaimas Jurbarko rajono savivaldybëje: *Šilinéje yrà keñpingas. Restauruota Šilinés smùklė.*

Šiliné² dkt. vns. (2)

katalikų ir stačiatikių šventé, kuria minima švč. Mergelës Marijos gimimo diena (rugséjo 8 d.): *Didžiausi Šilinés atlaidai výksta Šiluvoje, jié švenčiamì nuõ tükstantis keturi šimtai peñkiasdešimt septintų mëty. Liáudies paprociuosè Šiliné bùvo siejamà sù rudeñs darbų pradžia – bulviákasiu, linároviu iñ kitaís. Nuõ Šilinés prasidédavo riešutávimas.*

šilingas dkt. (1)

1. ist. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystés moneta: *Tükstantis devyni šimtai trisdešimt pirmais mëtais netoli Uténos žmogùs išaré púodą sù beveik šešiaišimtais varinių šilingų.*
2. kai kurių Europos, Afrikos ir kt. valstybių buvës ar esamas piniginis vienetas: *Didžiósios Británijos šilingas. Kénijs šilingas yrà Kénijs valiutà. Áustrijos šilingas prilýgo šimtui grášių.* | jo vertës piniginis ženklas: *Euròpos valstybių šilingus paprastai káldino iš sidábro, bilono iñ vário. Añ esi kadà rañkoje laikęs Somálio šilingą?*

šiliñgë dkt. (2)

drégnų pievų, miškų augalas stačiu ar šliaužiančiu stiebu ir geltonais žiedais (ppr. paprastoji šilingë, *Lysimachia vulgaris*): *Auginti šilingës. Lietuvøje áuga trys saváiminës šiliñgių rúšys. Taškúotoji šiliñgë pràdeda žydéti birželi. Šiliñgës žiedai yrà žvaigždës fòrmos.*

šilinis, šiliné bdv. (2)

1. augantis šile: *Šiliné perkùnropé. Šiliniai baravýkai. Šilinés pùšys. Šilinis gvazdikas paplítës Euròpoje iñ Ázijoje. Šilinis vùrzis – váistinis iñ medingas áugalas.*
2. gyvenantis šile: *Bè miško iñ jô gérýbių šiliniai dzükai nejisivaizduoja sàvo gyvénimo. Nederlíngas smélynu žémë negaléjo iñmaítinti šilinių dzükų. Taþ miškų glüdinchiuose šilinių dzükų káimuose išliko senóji káimų architektúrą, paprociai iñ amatai.*

šilkakāsė, šilkakāsis bdv. ppr. mot. (2)

turintis švelnias kaip šilkas kasas: *Šilkakāsė mergaitė.*

šilkaplaūkis, šilkaplaūkė bdv. (2)

turintis švelnus kaip šilkas plaukus: *Šilkaplaūkė mergėlė.*

šilkapluñksnis, šilkapluñksnė bdv. (2)

su švelniomis kaip šilkas plunksnomis: *Šilkapluñksniai sparnuōčiai. Auginù dū šilkaplunksniūs gaidžiūs. Šilkapluñksnė vištà turi kêturis tokius pàt šilkiniūs viščiukus. Pamâtème įvairiū Šilkapluñksnių paûkšcių, fazanų, pôvų.* • plg. šilkasparnis.

šilkas dkt. (4)

- natūralus pluoštas iš šilkaverpių kokonų gijų: *Šilko siûlai.* | siûlai iš tokio pluošto: *Šilkus áusti. Stáltiesé šilkaiš išsiuvinéta.*
- iš tų siûlų išauistas minkštas, švelnus audinys: *Natûralus šilkas. Šilko skarêlė. Švelnus kaip šilkas. Šilko tapýba. Jî dévéjo suknélę iš šilko [šilko suknelè].*
- panašus kitokios kilmés pluoštas: *Moliùskų [sòjos] šilkas. Jûrų šilkas išgáunamas iš duomblių. Viskòzinis šilkas gaminamas iš églés mediénos. Vorų šilkas yrâ unikali mëdžiaaga, nèt penkis kartùs stiprësné už tokio pàt skersmeñs pliêno gija.* | iš tokio pluošto siûlų išauistas audinys: *Dirbtinis šilkas. Iš diligelių pluošto bûvo gaminami verpalai iš áudžiamas plonytis diligelių šilkas.*
- dgs. drabužiai iš tokio natûralaus ar dirbtinio audinio: *Šilkaiš apsirengusi móteris.*
- kosmetikos priemonė: *Intensyviai drékiantis plaukų šilkas puikiai maitina, stíprina iš regenerúoja plaukus.*

šilkaskäris, šilkaskärė bdv. (2)

ryšintis šilko skarelę: *Šilkaskäris dabitâ.*

šilkaspařnis, šilkaspařné bdv. (2)

- su švelniais kaip šilkas sparnais: *Šilkaspařné petelišké. Skraido šilkaspařniai drugiai. Atžirgliója šilkaspařnés gérvés. Mán tokië šilkaspařniai paûkšciai atródo peñ daûg prabañgûs, ieškósiu paprastesnés veislés.* • plg. šilkaplunksnis.
- poez. švelnus lyg su šilko sparnais: *Šilkaspařnés märių bañgos. Dangujè plaûko šilkaspařniai debesëliai. Dainúoja šilkaspařniai véjai. Mairónis – nè šilkaspařnių svajonių poëtas.*

šilkäverpis dkt. (1)

SILKVERPIS: *Šilkäverpis éda šilkmadžio lapùs.*

šilkaviln̄is, šilkaviln̄ė bdv. (2)

turintis minkštas, švelnias vilnas: *Šilkaviln̄es ávys. Šilkaviln̄is avinélis.*

šilkiné¹ dkt. (2)

šilko skarelė: *Móteris šilkiné [šilkinè] užsirišusi.*

šilkiniñkas, šilkiniñkė dkt. (2)

žmogus, kurio darbas ar pomégis susijęs su šilku – šilko audéjas, piešėjas, pardavéjas ar pan.: *Šilkiniñko krautuvélė. Añt šilko piëšti manè išmóké vienà nuostabi šilkiniñké. Šilkiniñkés kláusiau, kaip skałbi ištapýtq šilko skarêlę.*

šilkininkýstė dkt. (2)

šilkverpių veisimas ir auginimas: *Šilkininkýstés pâslaptys [prâmoné]. Iš užsilikusių prieškarinių râštu iñ šiaiš laikaïs Lietuvoyè randamų áugančių senų šilkmadžių gâlima spéti, kâd šilkininkystè mûsų kraštè bûvo dométasi jaû XVIII-XIX ámžiuje.*

šilkinis, šilkinė² bdv. (2)

1. iš šilko pluošto, siūlų ar medžiagos padarytas (austas, megztas, siūtas ir kt.): *Šilkiniés kójinés.*
2. minkštas, švelnus ar žvilgantis kaip šilkas: *Šilkiniis blizgesys. Šilkiniai plaukai.*
3. meilus, malonus: *Šilkiniis prisilietimás. Šilkinių výrą turí.*
4. pagamintas ppr. iš tarkuotų bulvių su miltais arba kruopomis: *Šilkiné kóše. Šilkiniai kukuliai.*

šilkmedis dkt. (1)

šiltujų kraštų medis, kurio lapais minta šilkverpių vikšrai (*Morus*): *Šilkmédžio lāpai [úogos]. Lietuvøjè šilkmedžių kařtais aptiñkama pákuose, sodýbose, miëstuose. Šilkmédžio medíena naudójama bałdų prámonéje iř āpdailai.*

šilkogrāfija dkt. (1)

grafikos technika, trafaretinės spaudos būdas, naudojant šilkinį ar metalinį tinklelių: *Atliékame šilkogrāfijos dárbus. Šilkogrāfijos būdù kuriamì estámpai, plakátai, ekslibrisai.*

šilkuoġe dkt. (1)

šilkmedžio uoga: *Paragáuk šilkuoġių. Šilkuoġés labai skániós - sáldžios iř sultingos.*

šilkúotas, šilkúota bdv. (1)

šilkais apsirengęs: *Į sálę jéjo šilkúota ponyà.*

šilkverpis dkt. (1)

drugys, kurio vikšras, virsdamas léliuke, suka kokoną iš savo gaminamų šilko siūlų (ppr. kininis šilkverpis *Bombyx mori*): *Šilkverpių porávimasis truñka keliàs vâlandas.*

šilkvilnés dkt. dgs. (1)

panašių į šilką, žvilgančių vilnų siūlai: *Šilkvilnémis siuvinéta senóviné prijuosté. Sijónas bùvo šilkvilnių.*

šilójas dkt. (1)

VIRŽIS¹: *Šilójo žiedai yrà rôžiniai, smulkūs.*

šilōkas dkt. (2)

laukinis ir dekoratyvinis smélétų, akmeningų vietų augalas mésingais lapais ir ɻvairių spalvų žiedų kekémis (*Sedum*): *Šilokas – diřvai nereikli gélé. Šilokai yrà atspários sausróms daugiamêtés gélés.*

šilsteléti, šilsteli (šilsteléja), šilsteléjo vksm. kiek sušilti: *Kai šilstelés óras, tař eik iř sék. | beasm.: Kai tikk šilsteléja, vyturiai iř círena.*

šilsvas, šilsvà bdv. (4)

gana šiltas: *Šilsvas véjélis.*

šiltadaržis dkt. (1)

polietileno plévele dengiamas réminis statinys ankstyvosioms ar šilumą mégstančioms daržovéms auginti: *Séklas séja šiltadaržiuose, véliau išsodína į lauką. Šiltadaržiuose auginamos darzóvès tadà, kai atviramè gruntè jǖ auginti dár negälima. • plg. šiltlysvé, šiltnamis.*

šiltai prv.

1. → šiltas 1: *Žiémä malonù bûti namuosè iř šiltai gérati arbâtq. | aukšt.: Gál rytōj bùs šilčiau.*
2. → šiltas 2: *Šiltai laikyti [padéti]. Mës gyvénname šiltai.*
3. → šiltas 3: *Laukè šálta, apsireñk šiltai. | aukšt.: Reikës šilčiau apsiauti. | aukšč.: Šilčiáusiai prírengtas vañkas.*
4. → šiltas 4: *Šiltai nusišypsóti. | aukšč.: Apië jí̄ atsiliépiama šilčiáusiai. Ši grùpë žiūròvų bùvo*

sutiktà šilčiausiai.

5. → šiltas 5: Šiltai baltà šviesà [lempùčiu girliánda].

šiltakraūjis, šiltakraujé bdv. (2)

kurio kuno temperatûra pastovi, gana aukšta: *Gyvûnai (paûkščiai ið žinduôliai), gëbantys pâtys susikûrti ið palaikýti bevéik pastoviq kuno temperatûrą, vadînami šiltakraujais gyvûnais.*

šiltalas dkt. (3^b) šiltinamoji medžiaga: *Sienų šiltalas. Šiltalo slúoksnis. Nâmas apšildomas šiltalu. Demisezóniné striuké sù īsegamu šiltalu.*

šiltamègis, šiltamègè bdv. (2)

mégstantis šilumą; sin. šilumamègis: *Kûkurûzai yrà šiltamègè kultûrâ. Lepesnès rožès ar kitùs šiltamègiùs áugalus reikia apriðti ið apkâsti sniegù. Ið Žuvinto apýlinkes suskrîdo pâtys velyviáusi, šiltamègai sparnuociai.* • plg. šiltavandenis.

šiltas, šiltà bdv. (4)

1. gana aukštòs temperatûros (ppr. lyginant su žmogaus kuno temperatûra), nešaltas, bet nekarštas: *Jië atsigéré šiltos arbâtos. Šiltà vâsaros naktis. Lîja šiltas lietùs. Pûcia šiltas vakarû vêjas. Ji nusimáudé šiltojè voniojè (vonioje su šiltu vandeniu). Krósnis dár šiltà.* | aukšt.: *Šiañdien šiltësnis óras negù vâkar.* | aukšč.: *Vâsara yrà šilčiausias mêtų laikas. Šilta* bev.: *Vâsarq šilta, o žiêmq šálta.* • ant. šaltas. • plg. karštas.

2. kuriame néra šalta: *Šiltas nâmas.* | aukšt.: *Tâvo kambarýs šiltas, bët mâno dár šiltësnis.* | aukšč.: *Šilčiausias kabinètas. Šilta* bev.: *Šiamè kambarjè šilta.* • ant. šaltas.

3. kuriuo dévint, naudojantis ir pan. nebûna šalta: *Šiltas vilnônis šâlikas [apklôtas]. Šiltas pâtalas. Apsiaûk šiltus batùs [šiltaiš bâtais].* | aukšt.: *Máukis šiâs piřstines, jôs šiltësnès.* | aukšč.: *Šilčiausias pâltas. Šilčiausi kailiniai. Šilta* bev.: *Sù aulinûkais mán šilta.* • ant. šaltas.

4. malonus, nuoširdus: *Šiltas pâsakojimas. Ji pasitiko svecius šiltà šýpsena. Šilti jausmai pabûdo jo širdyjè. Jis prisiminé sâvo mókytojâ šiltaiš žôdžiai.* | aukšt.: *Šiltesni sântykiai.* | aukšč.: *Šilčiausias priémimas.* • ant. šaltas.

5. raudona ar geltona, su raudonu ar geltonu atspalviu (apie spalvas): *Pavéiksle výrauja šiltos spalvos.* • ant. šaltas.

♦ ið šilto, ið šálto visko, daug (matè, patyrè): *Ji gyvënime ið šilto, ið šálto mâtè. kaip šiltą vilna* žr. vilna. **nei šilta, nei šálta** (kam) visai nerûpi, nesvarbu: *Jái nei šilta, nei šálta, kâ šnëka kaimýnai.*

šiltâsuolis dkt. (1)

šildomas suolas prie krosnies: *Senâlis žiêmq praléisdavo añt šiltâsuolio.*

šiltavandénis, šiltavandénè bdv. (2)

1. kurio vanduo šiltas: *Šiltavandénis tvenkinys.*

2. gyvenantis šiltuose vandenye: *Šiltavandénés žuvys.*

šiltéjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → šilteti 1: *Klîmato šiltéjimą mókslininkai siéja sù šiltnamio efekto įtaka temperatûrai visamè pasaulye.*

2. → šilteti 2: *Sântykių šiltéjimas.*

šiltéti, šiltéja, šiltéjo vksm.

1. darytis šiltam (1 r.), šiltesniam; sin. šilti: *Pasáulio klîmatas pamažu šiltéja. Óras jaû prâdeda šiltéti.* | beasm.: *Jaû šiltéja.* • ant. šaltéti.

2. darytis šiltam (4 r.), šiltesniam, malonesniam, nuoširdesniam; sin. šilti: *Netrûkus pamačiau, kaip šnëkant jô žvilgsnis šiltéja, vêidas dârosi vis gyvësnis. Abù jùtom, kaip šiltéja mûsų sântykiai. Atmosferà kambarjè pô trupùti šiltéjo.* • ant. šaltéti.

šilti, šylā, šilo [vksm.](#)

1. eiti šiltyn, īgauti aukštesnę temperatūrą; **sin.** šiltėti: *Óras jaū šylā. Radiātoriai pradėjo šilti. Sriubà jau šylā. Šónas šylā, šónas šyla (flk.).* | **beasm.** darytis šilčiau (apie orą): *Jaū šylā, iř sáulé aukščiau pakýla.* • **ant.** šalti.

2. kaisti, prakaituoti: *Nebeturiù sveikatos, tuōj šylù, dūstù. Arklys greitai šylā, jei kēlias sunkus.*

3. mēgautis šiluma; **sin.** šildytis: *Sedéjau párke añt suoliuko iř šilaū sáulēs spinduliuosè.*

4. darytis šiltam (1 r.), šiltiesniams; **sin.** šiltėti: *Jū sántykiai ēmē pō truputj šilti.*

5. tirpti, leistis: *Sniēgas pràdeda šilti nuō stogū. Taukaí jaū šylā, greitai sušilis.* | nuo šilumos netekti apšalo: *Jaū langai šylā.*

♦ **kójas šilti** laikinai būti, gyventi kur (ppr. patogiai): *Mës čià ilgaï kójų nešilsime. padùs šilti* laikinai būti, gyventi kur (ppr. patogiai): *Jis čià mažai padùs šilo, tuōj išéjo.*

šiltybè dkt. vns. (1)

didelis šiltumas: *Šiltybè dienōs!* • **ant.** šaltybè.

šiltiéji kraštai šalys arčiau pusiaujo, kuriose visus metus vyrauja šiltas klimatas: *Rùdenj daūgelis paūkščių išskrenda į šiltúosius kraštus. Žiēmq lietuviùs tráukia šiltieji kraštai.*

šiltimas dkt. ppr. vns. (2)

šiltas viralas, gérimas: *Sušalus reikia išgérти šiltimo.*

šiltyn prv.

vis šilčiau, vis daugiau šilumos: *Óras eīna šiltyn. Lýdavo vis rečiau, dienos ējo šiltyn, prazýdo pirmosios gélés.*

šiltiné dkt. (1)

vns. sunki ūminė infekcinė liga, pvz., vidurių šiltiné, démétoji šiltiné, grjžtamoji šiltiné: *Skiepaï nuō vidurių šiltinés. Negýdoma vidurių šiltiné – mirtinà ligà. Jis nuō šiltinés [šiltine] mîré. Neradę ligòs, iš pradžių gýdë nuō šiltinés.*

šiltinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ šiltinti: *Avilių šiltinimas. Dujotiekijų vañzdžių šiltinimas.*

šiltininkas, šiltininkè dkt. (1)

žmogus, sergantis šiltine: *Mîré dár vienas šiltininkas.*

šiltinti, šiltina, šiltino [vksm.](#) (**kä, kuo**) daryti šiltą, dengiant gerai šilumą sulaikančia medžiaga: *Paskolà bûstui šiltinti. Šiltinti (sienas) akmeñs vatà. Šiltinta striuké. Šiltinanti mëdžiaga yrà vatinas. Grindimis šiltinti pakloti vañzdžiai.*

šiltintojas, šiltintoja dkt. ppr. vyr. (1)

pastatų šiltinimo specialistas: *Reikalìngas fasadų šiltintojas. Ař mâtete žiēmq dirbančius šiltintojus?*

šiltis dkt. (2)

šiltas oras; **sin.** šiltumas, šiluma: *Atējo baisùs šiltis.*

šiltlysvè dkt. (1)

įvairiai šildoma ar šiltinama lysvè daržovëms, gélëms ar jų daigams žiemą, ankstyvą pavasarj ir velyvą rudenj auginti: *Mëšlo šiltlysvéje kai kuriuōs áugalus gálima séti jaū balañdzio ménésj.*

Šiltlysvių bûna nešildomų, nuō šalnų apsáugomų šiaudų pynémis, agrârine arbà polietileno plévelè. Šiltlysvi ei reñgti naudójamos iř dêzés, panâšios į inspektaq. • **plg.** inspektas, šiltadaržis, šiltnamis.

šiltnaminiš, šiltnaminiè bdv. (2)

kaip nors susijęs su šiltnamiu: *Šiltnaminié produkcija. Šiltnaminiš šliaužlýs (zool.).*

šiltnamio efektas Žemės atmosferos geba praleisti Saulės ir sulaikyti Žemės spinduliuot – pakelti jos paviršiaus ir pažeminio oro sluoksnio temperatūrą: *Šiltnamio efektą sūkeliančios dūjos. Dėl atmosferos taršos šiltnamio efektas gali dūoti nepageidaujamų padarinių. Ateina galūngos stichijos: Sáulė siuñčia ledynmetį, Žemė atsako šiltnamio efektui. Pastarasis atsilimas laikomas pernelyg staigiu išsiejamas su žmogaus veiklos paskaitintu šiltnamio efektu.* | toks reiškinys kitose planetose: Kuō tankesnė atmosfera iš kuō daugiau joje anglies dioksido, tuô stiprėsnis šiltnamio reiškinys. Šiltnamio reiškinys išin stiprus Venéros atmosféroje.

šiltnamis dkt. (1)

stiklinis ar polietileno plėvele dengtas šildomas statinys daržovėms, gėlėms visus metus auginti: *Šiltnamiai augalai [plėvėlė]. Šiltnamiai gali būti pastatyti iš metalo ar medžio konstrukcijų iš aptrauktų specialių dangų arbà stiklų. Šiltnamiai būna įvairiausių dydžių: nuo pačių paprasčiausių, stovinčių kaimo sodžbos kiemė, iki išin didelių, užimančių milžiniškus plotus.* • [plg.](#) oranžerija, šiltlysvė, šiltadaržis

šiltokai prv.

1. → šiltokas 2: *Išspausistas sultis reikiā palaikyti šiltokai.*
2. → šiltokas 3: *Vaikų rūdenių rengiū šiltokai.*

šiltokas, šiltoka bdv. (1)

1. gana šiltas (1 r.); [sin.](#) apyšiltis, pošiltis: *Šiltokas vākaras. Vanduo ezerē dár šiltokas. Dienomis šviētė saulutę, nāktytis taip pat buvo šiltokos.*
2. kuriame gana šilta: *Kabinetas mán pasirodė šiltokas.*
3. kuriuo devint, naudojantis ir pan. gana šilta: *Šiē bātai ankstyvám rūdeniui bùs šiltoki.*
4. gana nuoširdus: *Šiltoki sántykiai.*

šiltučiukas, šiltučiukė bdv. (2)

labai šiltas (1 r.): *Mamà padėjo aňt stalo dár šiltučiuką pyrāgą.*

šiltumas dkt. ppr. vns. (2)

1. gana aukšta temperatūra (ppr. lyginant su žmogaus kūno temperatūra): *Óro [vandeñs] šiltumas.*
2. būsena, kai kame nors nėra šalta: *Buto šiltumas.*
3. drabužio ar pan. šiluma: *Megztinio šiltumas.*
4. vidinis jaukumas, meilė, sutarimas: *Sántykių šiltumas.*
5. raudonumas ar geltonumas, tokie atspalviai (apie spalvas): *Spalvų šiltumas.*

šiltut dll. vartojamas pabrėžiant tos pačios šaknies būdvardžio reikšmę: *Šiltut šiltutėlis pyrāgas. Šiltut šiltutėliai kailiniai.*

šiltutėlis, šiltutėlė bdv. (2)

1. labai šiltas (1r.): *Suválgiau dvi šiltutėlės spūrgas.*
2. labai šiltas (2 r.): *Šiltutėlis kambarys.*
3. labai šiltas (3 r.): *Šiltutėlė kepuraitė. Apsiklójau šiltutėliu pledu.*

šiltutis, šiltutė bdv. (2)

1. labai šiltas (1 r.): *Šiltutės raňkos.*
2. labai šiltas (3 r.): *Šiltutė lovėlė [anklodėlė]. Šiltutės raštūotos vilnōnės kojinaitės.*

šilumà dkt. (3^b)

1. kūno vidinė energija, kylanti dėl molekulių savujų judesių: *Šilumos kiëkis [viénetas]. Skilimo [garavimo] šilumà.*
2. jautimas ko šilto; [sin.](#) šiltumas: *Sáulės šilumà. Šių vāsarą māža tebuvó šilumos. Pajutaū kūne šilumą. Dėkui už šilumą (sakoma partyje išsimaudžius). Šilumà kaulų neláužo ([flk.](#)).*

3. (vidutinė) teigiamą oro temperatūrą: Šiañdien yrà penkiolika láipsnių šilumōs (plius penkiolika laipsnių).
4. energija, tiekiamą patalpoms šildyti: Šilumōs skaitiklis [punktas]. Žiẽmą reikẽs daug mokéti už šilumą.
5. vidinis jaukumas, meilé, sutarimas: Šeimōs šilumà. Dvåsiné šilumà. Gimtųjų namų šilumà brangiáusia už viškų žeméje.

šilumamẽgis, šilumamẽgę bdv. (2)

mégstantis šilumą; sin. šiltamẽgis: Šilumamẽgés žuvys. Šilumamẽgiai mikroorganizmai. Parskr̄dusius šilumamẽgius paukščiūs užklupo šaltis. Nasturtos – tai šviesomégiai iñ šilumamẽgiai augalai.

šilumaveñgis, šilumaveñgę bdv. (2)

nemégstantis šilumos, mégstantis šaltį; sin. šaltamẽgis: Šilumaveñgiai organizmai yrà tokië, kurių gyvénamosios aplinkos temperatûrâ yrà palýginti žemà: Árkties iñ Antárkties, aukštikalnių gyvûnai iñ augalaï, daugelis vandeñs gelmių gyvûnų.

šilumìngas, šilumìnga bdv. (1)

turintis, duodantis šilumos: Spíritas yrà mažiau šilumìngas, todël didéja degalų sunaudójimas. | iyr.: Šilumìngasis kuras. Šilumìngosios dûjos.

šilumìngumas dkt. ppr. vns. (2)

šilumos kiekis, išsiskiriantis visiškai sudegus 1 kg kietojo arba skystojo kuro arba 1 m³ dujinio kuro: Kuro šilumìngumas. Žemutiniš [aukštutiniš] šilumìngumas.

šilumininkas, šilumininké dkt. (1), šiluminiñkas, šiluminiñké (2)

šiluminės energetikos ar technikos specialistas: Šilumininkai turi vartotojus supažindinti su dárbo tvarkos taisyklemis.

šiluminiñis, šiluminiñe bdv. (2)

susijęs su šilumos išsiskyrimu, sugérimu, per davimui ir pan.: Šiluminiñe ener̄gija [energèтика]. Akmeñs vatôs šiluminiñe izoliacia. Elektrénų šiluminiñe elektriné kûrenama dûjomis iñ mazutu. Šiluminiñe tarša atsirañda nutekéjus šilumai iñ įrenginių į aplinką dël kûro dëginimo. Šiluminiù varikliù vadînama mašinà, kuriojë vidiné ener̄gija paverčiamà mechânine – tai gûro mašinos, gûro iñ dûjų turbînos, vidañs degimo varikliai, reaktyvîjieji varikliai.

šilumnešis dkt. (1)

dujos, garai, skyciai ir kitos tekančios medžiagos, perduodančios karštines aplinkos šilumą šaltesnei ar karštinesio kûno šilumą šaltesniui: Dažniáusiai vartojami šilumnešiai yrà degimo produktai, vanduõ, vandeñs garai, óras, skystieji metálai. Iš skystųjų šilumnešių dažniáusias yrà vanduõ.

šilumógrąža dkt. (1)

mechaninis patalpų védinimas, kai iki 95% šalinamo oro šilumos yra grázinama į védinimo įrenginių ir naudojama tiekiamam lauko orui pašildyti: Védinimo įrenginiai sù šilumógrąža. Šilumógrąžos efektyvumas. • plg. rekuperacija.

šilumókaitis dkt. (1)

tech. įrenginys, kuriame vyksta dviejų ar kelių šilumnešių arba šilumnešio ir kietojo kûno paviršiaus šilumos mainai: Kâtilo šilumókaitis. Plokštëlinis šilumókaitis. Šilumokáičiai naudójami šiluminiñe energètikoje, chémijos prãmonéje.

šilumómatis dkt. (1)

prietaisais šilumos kiekiui matuoti: Vandeñs šilumómatis. Šilumómati sudáro vienas prietaisais arbà

prietaisų komplektas – šilumnešio srauto matuoklis, šilumos skaičiuoklis, slėgio ir temperatūros jutikliai.

šilumos izoliacija apsauga nuo nepageidaujamų šilumos mainų su aplinka; **sin.** termoizoliacija: *Šilumos izoliacija užtikrinama iреngiant tam tikras apvalkalus, dangus ir panašaus pavidalo atitvaras iš šilumą izoliuojančiu mēdžiagų.*

šilumos smūgis liguista organizmo būklė, atsirandanti dėl perkaitimo, kai sutrinka kūno temperatūros reguliacijos mechanizmas: *Kuo aukštėsnė aplinkos temperatūrą ir didesnis drėgnis, tuo greičiau pàtiriamas šilumos smūgis. Šilumos smūgio pozymiai atsirañda staigà: pakylà kūno temperatūrą, skaùda gálvą, atsirañda mieguistumas, vangumas, silpnumas, troškulys, sutriñka pusiausvyra, paraústa veidas, padažnëja pulsas ir kvépavimas, eisena tampona netvirtà.*

šilumvežis dkt. (1)

lokomotyvas, varomas vidaus degimo variklio; **sin.** motorvežis: *Prékinis šilumvežis. Šilumvežiai pakeitë gárvežius šeštajame XX ámžiaus dešimtmetyje.*

Šilutė dkt. vns. (2)

miestas Lietuvos vakaruose, Klaipédos apskrityje: *Šilutës miestui – penki šimtais metu. Pardúodu bùtq Šilutëje.*

šilutiškis, šilutiškė dkt. (2)

Šilutëje ar jos apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Gražiausią metimą atliko šilutiškis. Sklañdymo čempionatè gerai pasiródë šilutiškiai.*

Šiluva dkt. vns. (1)

miestelis Raseinių rajone: *Šiluva yra svarbi visiems Lietuvos krikščionims. Šiluvoje yra stebulkais garsėjančiu pavéikslu.*

šiluviškis, šiluviškė dkt. (2)

Šiluvoje ar jos apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Šiluviškiai didžiúojasi miestelio bažnyčia.*

šiomet prv. šiaisiai; **sin.** šiomet: *Šiomet mûsų dukrà pradéjo eiti į mokyklą. Šiomet buvo šaltas pavasaris, o pérnai – šiltas.*

Šimkáiciai dkt. dgs. (1)

1. miestelis Jurbarko rajono savivaldybëje: *Šimkáicių Jono Žemaičio pagrindinë mokyklà. Prô Šimkáicius eina Raseniu-Jurbarko pléntas.*

2. kaimas Kelmés rajono savivaldybëje: *Šimkáicių piliäkalnis.*

Šimónys dkt. dgs. (3)

miestelis Kupiškio rajone: *Šimonii seniūnija. Tûkstantis šeši šimtais septyniasdešimt pirmais mëtais pastatytà pirmoji Šimonii bažnyčia. Šimónys yra kunigavës poëtas Antanas Strazdas.*

šimpánzė dkt. (1)

1. didelé Afrikos žmogbeždžioné, labiausiai panaši į žmogų (ppr. paprastoji šimpanzë, *Pan troglodytes*): *Sudugës šimpánzių pâtinas. Šimpánzių poravimasis. Paprastoji šimpánzė randamà didelëjè Áfrikos dalyjè, o mažoji šimpánzé (*Pan paniscus*) paplitusi tik nedidelëjè Kongo Demokratinës Respublikos dalyjè. Šimpánzių bûrj gâli sudarýti porà ir jû jaunikliai, kañtais draugë laikosi keli patinai ar vien tik mótinos su jaunikliais. Mókslininkų tyrimas paródé, kad šimpánzes kaip ir žmónes nuramîna draugo apkabînimas. Supykusi šimpánzë apmëtë žmónes akmenimis.*

2. šių žmogbeždžionių patelė: Šimpánzė susilaukė jauniklio. Šimpánzių neštumas truñka dū šimtūs dvidešimt penkias dienás.

šimpanziukas dkt. (2)

šimpanzių jauniklis: Žaismingas iř smalsùs šimpanziukas. Šimpanziukai mótinos píenu miñta apiẽ trejus metùs, o paskui dár dvejùs–trejùs metùs iř žinda, iř gáuna kito maisto.

šimpanziukė dkt. (2)

1. nedidelé miela šimpanzé patelė: Akrobátė bùvo labai susidraugavusi sù dresúota cirkó šimpanziukè.
2. šimpanzių jauniklė: Mažoji šimpanziukė žino, kàd mamòs píenas yrà saldziáusias.

šimtaákis, šimtaákė bdv. (2)

1. turintis šimtą ar daugybę akių (1 r.): Šimtaákis milžinas (mit.). Šimtaákė pabáisa (mit.). Šimtaákė miltiné bûtybé – akylumo jásmeninimas (mit.). | prk.: Gâtvès galè stuksø šimtaákis modernùs dangóraižis. Viřš raudonstôgių šimtaákų namû tvýro dûmų rûkas.
2. su daugybe akių (2 r.), nertinių skylių: Šimtaákis tiňklas.
3. su daugybe akių (4 r.), akivarų: Šimtaákémis versmémis pulsúojantys šaltiniai. Bevéik dviejù hektárų plóte vérda per šimtas akių, todél Svilés šaltiniai kařtais vadînami šimtaákiai.

šimtādalis dkt. (1)

šimtoji dalis: Šimtādalis apklaustijų atsáké spontâniškai. Lietuwojë péri daugiau negù šimtādalis Euròpos griežlių. Ař žinome beñt šimtādalij visū šiō žodýno žodžiū?

šimtadařbis¹, šimtadařbè¹ bdv. (2)

1. daugybę darbų dirbantis ir kartais ne viskà ar nelabai kokybiškai padarantis: Šimtadařbių statýbininkų brókas. Nepasítikiu tuō šimtadarbiù méistru. Specializuotos īmonës yrà pranašësnës už šimtadarbès statýbos bendróves.
2. naudojamas daugeliui įvairių darbų: Iš nereikalìngu detaliū jis pasigamino šimtadařbi traktoriuką.

šimtadařbis², šimtadařbè² dkt. (2)

1. labai darbštus, daug darbų sugebantis atliki žmogus; sin. darbštuolis: Jis šimtadařbis, turi auksinès rankàs. Ačiu organizátoriams šimtadařbiams už puikų reñinj. Šiañdien visi pasvéikinkime sâvo mamàs, apkabinkime iř išbučiúokime mûsų šimtadarbès. • plg. auksarankis.
2. iron. daugybę darbų dirbantis ir ne viskà ar nelabai kokybiškai padarantis žmogus: Nepasítikiu aš tokiaiš šimtadařbiais kaip jis. Šimtadařbis pirmiau bâdq pamatýs (flk.). • plg. devyndarbis.
♦ **Bařbè šimtadařbè** juok. apie daugybę darbų dirbantj, daug pareigų turintj žmogus: Buvaū Bařbè šimtadarbè – kuř tìk reikédavo dalyváuti, teñ dalyváudavau. Viskà mókantis iř viskà nórintis išbandýti výras iš savës pasišaipo: „Esù Bařbè šimtadařbè“. Jí kûrybiška, nenurimstanti siela, Bařbè šimtadařbè, mégstanti dirbtì këletq darbų vienu metù, išmeginusi këletq profesiju.

šimtadienìnis, šimtadienìnè bdv. (2)

1. švenčiamas pasibaigus šimto dienų laikotarpui, susijęs su šimtadieniu² (1 r.): Jubiliéjinis naujòsios valdžiòs šimtadienìnis pósèdis.
2. susijęs su mokykline švente – šimtadieniu² (2 r.): Šimtadienìnè núotaika.

šimtadienìs¹, šimtadiené bdv. (2)

trunkantis šimtą dienų: Šimtadienìs teřminas. Šimtadiené kampânia.

šimtadienìs² dkt. (1)

1. šimto dienų laikotarpis: Ař sì vyriausybé sulaûks trêcio šimtadienio?
2. mokykliné šventé, švenčiamą iki brandos atestato egzaminū likus šimtui dienų: Šimtadienis pímema dyvlikòkams, kàd jùs moksleiviškos dienos artéja ī pâbaigq.

šimtagalvis, šimtagalvė bdv. (2)

turintis šimtą ar daugybę galvų: *Šimtagalvis slibinas [drakonas]* (mit., flk.). *Ugnimi alsúojanti šimtagalvė baidýklė [pabáisa]* (mit., flk.). *Šimtagalvė hidrà* (mit.).

šimtainiš, šimtainė bdv. (2)

pagrįstas skaičiavimu šimtais: *Šimtainė sistemą. Šimtainės pādalos.*

šimtqkart prv.

1. šimtą kartų; sin. šimtasyk: *Padáuginti šimtqkart. Šimtqkart didēsnė sumà [káina]. Tiriamóji žvaigždė yrà beveik šimtqkart didēsné už Sáulę.*
2. labai daug kartų; sin. šimtasyk: *Šimtqkart matýtas filmas. Šimtqkart valiō! Šimtqkart sakiaū, kàd neisiu į tą vakarēli. Šimtqkart kritaū nuō dviračio. Geriaū vieną kažtą pamatýti, nei šimtqkart išgiřsti.*

šimtakójis dkt. (2)

pailgas nariuotakojis, kurio beveik kiekvienas liemens narelis turi porą kojų: *Diřvinis šimtakójis. Šimtakójai gyvēna dirvóžemyje, miško paklôteje, pūvančioje medienoje.*

šimtalañgés šaškés šaškių žaidimas šimto langelių lentoje, kiekvienam žaidėjui turint po dvidešimt vienos spalvos šaškių; sin. tarptautinės šaškės: *Šimtalañgių šaškių čempionātas [turnyras]. Šimtalañgių šaškių klùbas. Mán labiaū patiñka žaisti šimtalañgémis šaškémis.*

šimtalañgininkas, šimtalañgininké dkt. (1)

Šimtalangių šaškių žaidėjas: *Pajègiáusi Lietuvōs šimtalañgininkai sèkmìngai žaïdë tarptautiniuose turnyruose.*

šimtalañgis, šimtalañgė bdv. (2)

žaidžiamas šimto langelių lentoje ar kuriame yra šimtas langelių: *Šimtalañgés kortélés. • plg. Šimtalangés šaškés.*

šimtalápis¹, šimtalápē bdv. (2)

1. turintis daug lapų ar žiedlapiai: *Šimtalápis kopūstas [lòtosas]. Šimtalápē rôzë. Skleidžiasi šimtalápių bijùnu pumpuraí. Šláma klèvas šimtalápis. • plg. daugialapis.*
2. turintis daug (popieriaus) lapų: *Šimtalápē knygà. Liáudies dainù iř pàsakų prirašýti šimtalápiai sàsiuviniai.*
3. turintis daug plonų sluoksnių: *Šimtalápis pyràgas [tòrtas].*

šimtalápis² dkt. (2)

tradicinis totoriškas sluoksniuotos tešlos pyragas su aguonomis: *Šimtalápis sù aguõnomis iř razinomis. Mùgés lankýtojus viliójo iř dzùkiškos bañdos, iř totoriški šimtalápiai. Totöré kepéja vaišino žurnalistùs tradiciiniu totorišku pyragù – šimtalapiù. Púoselédami senàsias tradicijas totoriai jaū šešis šimtùs mëtu këpa sàvo stebuklingq skanèstq – šimtalápi. Nepáisant kai kurių recepturos paslapčių, šimtalápiai išpopuliaréjo Lietuvojè. Per šventes vágome diëviško skonio šimtalapiùs. | panašus pyragas: Šeimai kepù supàprastintq šimtalápi iš sluoksniuotos pirktinès tešlòs.*

šimtamëtis¹, šimtamëtë¹ bdv. (2)

1. kuriam šimtas (ar apie šimtą) metų: *Šimtamëtis tiltas [sviñnas]. Šimtamëtë močiùtë. Tařp pilkapių gälite pamatyti šimtameciùs qžuolus. Šimtamëciám pàstatui, išlaikiusiam pérmainingos epòchos išbañdymus, gyvýbës vël įkvépë Kaûno architektë, naujóji jö saviniñkë.*
2. šimto (ar apie šimto) metų trukmës: *Šimtamëtis kàras. Sèkama šimtametë tradicija.*

šimtamëtis², šimtamëtë² dkt. (2)

šimto metų žmogus: *Šimtamëtë globója dù sùnùs iř duktë. Mèras pasvéikino rajono šimtameciùs. Šimtamëciui – miêsto mèro svéikinimai.*

šimtamilijonas, šimtamilijonà sktv. klnt. ppr. jvr. (4)

einantis po milijonas devyniasdešimt devynių milijonų devynių šimtai devyniasdešimt devynių tūkstančių devynių šimtai devyniasdešimt devinto: Vienà šimtamilijonójì dalis (fiz.). Pardúotas šimtamilijonàsis telefónas. Nuõ žmonës surinkimo línijos nuriedéjo šimtamilijonàsis automobilis.

šimtamilijoninis, šimtamilijoninè bdv. (1)

turintis šimtą (ar apie šimtą) milijonų, skaičiuojamas šimtais milijonų: Šimtamilijoninis biudžètas [pelñas]. Šimtamilijoninis fábriko statybos projèktas. Šimtamilijoniniai núostoliai. Šimtamilijoninės skôlos.

šimtaprocentinis, šimtaprocentinè bdv. (2)

1. apimantis šimtą procentų: Šimtaprocentinis dalyvavimas [lankomùmas, užimtumas].

Šimtaprocentinis sistemos patikimumas. Šimtaprocentinis sèklų daigumas. Šimtaprocentinè garantijs. Bánkas nesùteikè šimtaprocentinès paskolòs, dàvè tìk aštúoniasdešimt penkis pròcentus reikiamos sumòs. Laukè bevéik šimtaprocentinè drégmè. Lietuvòs júrininkų balsavimas laivuosè – bevéik šimtaprocentinis.

2. sudarytas iš šimto procentų medžiagos, be priemaišų; sin. grynas: Šimtaprocentinè mèdvilnè [vìlna]. Šimtaprocentinis deguõnis – tai itin naudingas produktas, kompensuojantis deguõnies trûkumą organizmè.

3. visiškas, neabejotinas: Šimtaprocentinis atsidavimas [spòrtui, veðslui]. Šimtaprocentinè sèkmè. Jis buvo šimtaprocentinis optimistas.

šimtaproceñtis, šimtaproceñtè bdv. (2)

1. ŠIMTAPROCENTINIS 1: Šimtaproceñtis tikslumas. Šimtaproceñtis pinigų grąžinimas ar prèkës pakeitimas kità. Šimtaproceñtè tikimybè. Legionieriùs iš Lietuvòs atakávo šimtaprocençiu taiklumù (sport.).

2. ŠIMTAPROCENTINIS 2: Šimtaproceñtis línas [šílkas]. Šimtaproceñtè vìlna.

3. ŠIMTAPROCENTINIS 3: Šimtaproceñtis atsidavimas sàvo profesijai. Šimtaproceñtè tiesà. Ar gàli kàs užtikrinti šimtaproceñtij pasveikimq?

šimtarañkis¹, šimtarañkè bdv. (2)

1. turintis šimtą ar daugybę rankų: Šimtarañkiai milžinaî (mit.). Šimtarañkè pabáisa (mit.). Šimtarañkè dievýbè (relig., mit.). | prk.: Vienakójis šimtarañkis mèdis. Àtlékè šimtarañkis vèjas, visq nàktj láuzé šakàs.

2. mokantis dirbtu ïvairius darbus, labai darbštus: Geraî, kàd esî šimtarañkis mèistras. Kai pràdedi sàvo idéjâ jkùnyti, tampi šimtarankiù: tu iñ kálvis, iñ elèktrikas, iñ mechànikas. Žmonélè nè tìk graži, bët iñ šimtarañkè. • plg. auksarankis.

3. valdomas šimto ar daugybés rankų: Šimtarañkè galerà.

šimtarañkis² dkt. (2)

senovës graikų mitiné bùtybè – milžinas su šimtu rankų: Nugaléitus titanùs sáugojo šimtarañkiai. Dzeûsui padéjo šimtarañkiai iñ kiklòpai.

šimtas¹ sktv. kiek. (4)

1. (ko) dešimt dešimcių (100): Už tâ dárba gáusi nè daugiau kaip [negù, nei] šimtq eûrų. Senùtè turéjo peñ [daugiau kaip] šimtq mètų. Pinigai bùvo keiciami sàntykiu šimtas sù vienu [šimtas iñ vienas]. | varto jamas kaip samplaikinio skaitvardžio démuo: Šimtas penki. Tûkstantis šimtas keturi. Penki šimtaî šeštas [šeštâ]. Pusañtro šimto. Atmosferos aükštis yrà apië aštunori šimtaî [apië aštunoris šimtus] kilometrû. Spòrtininkas nùmušé dù šimtus aštúnoras lékštës.

2. ppr. dgs. didelè daugybè: Šimtais skaičiuoti. Šimtq kañtq reikia prašyti. Žmoniû šimtaî atëjo. Prië bòksto bùvo susiriñkè šimtq šimtaî žmoniû.

♦ eik pò šimts žr. eiti. kàd šimts pýpkiau (ka) nepiktas keiksmas: Kuñ vâlkiojaisi, kàd tavè šimts pýpkiau?! kàd tavè šimtas nepiktas keiksmas: Kàd tavè šimtas, pàmečiau pìnigus! pò šimts

kalakūtų nepiktas keiksmas: *Pô šimts kalakūtų, pamiršaū pasiuimti piniginę. pô šimts pýpkıų* nepiktas keiksmas: *Pô šimts pýpkıų, kàs čià nutiko?!* **pô šimts velnių** toks keiksmas: *Pô šimts velnių, ką tû čià padarei?!* **šimtas žino** (ką) néra žinios; **sin.** nežinia: *Šimtas jî žino, kuř jîs išsivilko.* **šimts perkūnų** toks keiksmas: *Kàs teñ, šimts perkūnų, baladójas?*! **tegù šimtas** (ką) švelnus keiksmas: *Tegù juōs šimtas sù taīs darbaīs!* **tráuk šimtas** (ką) tiek to, tesižinai: *Tráuk ją šimtas – ràsi kitq.*

šimtas², šimtà sktv. klnt. ppr. **jvr.** (4)

einantis po devyniasdešimt devinto: *Šimtasis lotèrijos laimétojas. Šimtujų mëtinių minéjimas.* *Čampionatè svarbi nèt šimtöji sekündés dalis. Spektäklis paródytas šimtqjj kařtq.* | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio dëmuo: *Túkstantis penki šimtasis dvìračių maratòno dalývis. Patalpû plótas – këturiaskdešimt iř aštúonios šimtosios kvadratinių mètru.*

— — —